

© TERÜLET ÉS NÉPESSÉG ©

A budapesti községi választások.

Les élections communales à Budapest.

Résumé. Les élections communales viennent de se dérouler à Budapest le 21 et le 22 mai de l'année en cours. Les opérations électorales ont été précédées de longues luttes passionnées entre les partis. Contre la tendance nationale chrétienne qui, en possession du pouvoir politique, tient le premier rang depuis le renversement du communisme, s'organisaient les tendances du gauche lesquelles, en se réunissant dans un bloc commun malgré leur opposition de principe, engageaient la lutte à l'unanimité.

Lors des opérations électorales 250 membres du comité municipal ont été élus. Parmi ces membres du comité le plus grand nombre de mandats (91) ont été obtenus par le parti communal chrétien; viennent ensuite les démocrates et les démocrates-socialistes avec des proportions à peu près égales (52—53 mandats). En prenant en considération aussi les mandats qui reviennent aux petits partis, il revenait aux partis de droite 114 et aux partis de gauche 136 mandats. Étant donné que les membres nommés et à titre d'office du comité municipal seconderont probablement les partis bourgeois, la majorité de ces derniers ne saurait être douteuse et par conséquent à moins que les oppositions de principe ne rendent pas impossible, aux partis de travailler ensemble, le comité municipal continuera son activité dans l'esprit national, en se basant sur des principes bourgeois.

En comparant ce résultat des élections avec les résultats des élections législatives et des élections communales organisées depuis le renversement du communisme, il ressort comment les forces des différents partis se sont-elles déplacées.

À l'occasion des élections législatives en 1920, la moitié des électeurs a voté pour les partis étant strictement de la droite.

Aux élections municipales ayant suivi les élections de l'assemblée nationale, les partis de droite ont eu les 48 pour cent des voix. Il convient cependant de ne pas oublier qu'à l'occasion de ces deux élections les partis confrontés ne sont pas entièrement conformes, de sorte que la comparaison ne saurait être, non plus, absolument précise.

Lors des élections législatives de 1922 les partis de droite n'avaient plus que les 31 pour

cent des voix, tandis que les partis de gauche ont obtenu les 62·3 pour cent des suffrages. Au contraire, lors des élections communales récentes il revenait aux partis de droite (parti communal chrétien et parti communal bourgeois) les 45·4 pour cent et aux partis de gauche les 54·6 pour cent des voix.

L'immense perte numérique des partis de gauche est surprenante. En 1922 les partis de gauche ont obtenu à peu près 194.000 suffrages; actuellement 119.000 seulement. Par contre les partis de droite qui avaient pour eux en 1922 97.000 voix, ont eu maintenant 100.000 suffrages. Donc, tandis que les partis de gauche ont eu de 75.000 voix de moins, les partis de droite gagnaient 3.000 suffrages. Bien entendu il convient de prendre en considération que cette année le nombre total des électeurs (273.000) était d'environ 80.000 moins élevé qu'en 1922 (352.480). Fait, qui doit être mis en ligne de compte si l'on veut établir un bilan juste des élections. La part des partis de gauche aurait dû être dans cette perte sur la base des proportions de 1922 de 50.000, celle des partis de droite de 25.000. Soit, en 1925 la part de voix revenant aux partis de gauche aurait dû être de 145.000, contre les 119.000 suffrages exprimés réellement, et les partis de droite n'auraient dû avoir que 72.000 voix contre les 100.000 qu'ils ont eues en réalité. Les partis de gauche ont perdu donc à peu près 26.000 voix, les partis de droite au contraire en gagnaient 28.000.

Si nous prenons en considération la répartition en proportions pour cent des électeurs suivant les partis, la gauche ne dispose plus actuellement que des 54·6 pour cent des suffrages contre les 62·3 pour cent de l'année 1922; la droite porta par contre le nombre de ses partisans de 31·1 pour cent à 45 pour cent. Elle a gagné donc une partie importante du public de la capitale et raffermi considérablement la situation du bloc bourgeois.

Dans la suite l'étude expose la répartition des électeurs suivant les différents partis et par arrondissements administratifs et par circonscriptions électorales. Le relevé annexé donne le nombre et la proportion des voix revenant aux partis de la droite par districts

électoraux. La carte annexé relate sur la base de ce relevé les résultats des élections.

Enfin l'étude renvoie au fait que la division des différentes couches sociales suivant les partis, n'est point connue sous forme concrète. De cette sorte nous sommes astreints aux impressions générales et à la mise en considération de phénomènes plus ou moins connus, si nous voulons émettre un avis sur le nombre des électeurs qui sont venus des différentes couches sociales se ranger sous les drapeaux des différentes partis. Nous ne pouvons pas savoir qui ont voté pour les partis de gauche et combien d'électeurs appartiennent à la classe des ouvriers industriels. Mais faisons attention au fait que suivant les résultats du recensement de la population effectué en 1910, le nombre total à Budapest des employés subalternes, ouvriers et garçons de bureau industriels, puis du personnel auxiliaire employé dans le commerce et dans la petite industrie, ensuite des patrons travaillant seuls ou employant tout au plus 5 ouvriers auxiliaires, somme toute des individus des couches sociales qui sont le plus fort appui des partis de gauche, était près de 140.000, nombre auquel on peut ajouter encore les 25.000 employés du sexe féminin — sans compris cependant les industriels chefs d'établissement et les commerçants, ainsi que les employés supérieurs travaillant dans l'industrie et le commerce; nous voyons donc que les 114.000 voix parmi lesquelles il y a sans doute un nombre considérable de suffrages donnés par des fonctionnaires et autres intellectuels, prouvent que des masses importantes de la classe ouvrière ont dû voter pour les partis de droite.

Folyó évi május hó 21-én és 22-én lezajlottak Budapesten a községi választások. Hosszú, szenvedélyes pártharcok, a községi választások körül eddig ismeretlen és egészen szokatlan hevességű küzdelmek előzték meg. Két ellentétes világnézet szállt egymással szembe. A keresztény nemzeti irányzat ellen, mely a kommunizmus bukása óta a politikai hatalom birtokában a vezetőserepet viszi, teljes erővel szervezkedtek a szélsőbaloldali irányzatok, melyek elvi ellentétük dacára, egy közös blokkba egyesülve, együttesen vették fel a küzdelmet. Az alábbiakban ennek a küzdelemnek eredményeit óhajtom — a mult hasonló eredményeivel is összehasonlítva — ismertetni.

A székesfőváros tanácsának hivatalos kimutatása szerint a megválasztott 250 törvényhatósági bizottsági tag pártárnyalata szerint a következőképen oszlik meg:

keresztény községi párt (Wolff)	91
községi polgári párt (Ripka)	23
demokratapárt (Vázsonyi)	52
szociáldemokratapárt	53
szabadelvűpárt	17
Kossuth-párt	9
pártonkívüli	5

Ezek szerint ugyan egyik párt sem nyert abszolút többséget, de a keresztény községi párt valamennyi közül viszonylag legerősebben (91 bizottsági taggal) került vissza a közgyűlés termébe, utána majdnem egyforma erejű (52—53) a demokrata- és a szociáldemokratapárt, míg a többi pártárnyalatok együttvéve is alig haladják meg ez utóbbi párt számbeli erejét. A választások idejére egy közös blokkban egyesült pártok ugyan együttvéve abszolút többségben vannak, de az ad hoc összefogott pártok között fennálló óriási elvi ellentétek szinte kizárják azoknak állandó együttműködését s így ezen szélsőbalpártok mindenesetre igen erős polgári blokkal fognak szembenállani. Mivel pedig a törvényhatósági bizottságnak kinevezett és hivatalból tagjai is bizonyára a polgári pártokat fogják támogatni, ez utóbbiaknak többsége kétes alig lehet, s így — hacsak az erős elvi ellentétek az eredményes együttműködést meg nem hiúsítják — a székesfőváros törvényhatósági bizottsága, előreláthatólag, továbbra is polgári alapon a nemzeti eszme jegyében fog működni.

A legutóbb lezajlott választások hatása alatt alkalmoszerűnek látszik, hogy azon fejlődést világítsuk meg, melyen a nemzetgyűlési és a községi választások tanúsága szerint a választóközönség mentalitása keresztülment, különösen pedig annak kimutatása, hogy az utóbbi években miként tolódtak el az egyes pártok erőviszonyai. Ennek a kérdésnek számszerű vizsgálata céljából visszanyúlunk az 1920. évi nemzetgyűlési és községi választásokig s ezeknek, valamint az 1922. évi nemzetgyűlési választásoknak eredményeihez hasonlítjuk az 1925. évi községi választások eredményeit. Itt is főleg a két ellentétes világnézetet képviselő pártok erőviszonyainak alakulását kívánjuk kidomborítani, ami mellett az apró kis pártoknak jelentéktelen szerepére csak mellesleg fogunk kitérni. A keresztény nemzeti eszme szolgálatában álló polgári pártokat, a rövidség kedvéért, *jobboldali pártok*, a velük szemben álló demokrata- és szociáldemokratapártokat a hozzájuk többé-kevésbé közeledő apró pártokkal együtt (szabadelvű-, földműves-, gazdaságpolitikai magyar munkáspárt stb.) pedig *baloldali pártok* neve alatt fogjuk összefoglalni.

A kommunizmus letörését követő első nemzetgyűlési választás, melyet a Friedrich-kormány az új általános választójog alapján hajtatott végre, a keresztény nemzeti eszmék óriási diadalával járt. Nemcsak a polgárság nagy tömegei, de a munkásságnak tekintélyes rétegei is kifejezetten keresztény nemzeti irányú pártokra (a keresztény nemzeti egyesülés pártjára s a keresztény szociálistáira) adták le szavazatukat. Ez a két párt az összes leadott érvényes szavazatoknak felét nyerte el, ugyanannyit, mint a vele szemben álló nyolc egyéb párt együttvéve. Tudvalevőleg ezen választás alkalmával a szociálisták üres lappal szavaztak; ilyen volt a leadott szavazatoknak 19%-a. A demokratapártra a szavazatok 16,7%-a esett, a pártonkívüliekre ennek fele. A többi négy pártra a választóknak csak csekély töredékei szavaztak. Az érvényes szavazatok megoszlása, hozzászámítva a szociálisták üres szavazólapjait is, a következő volt:

	S z a v a z a t o k s z á m a	
	abszolút	%
Keresztény nemzeti egyesült párt	167.511	41,2
Keresztény szocialistapárt	35.974	8,8
Nemzeti középpárt	8.552	2,1
Függetlenségi párt	7.570	1,9
Szabadelvűpárt	1.929	0,5
Demokratapárt	68.009	16,7
Szociáldemokratapárt (üres lapok)	78.412	19,2
Kisgazda-, földműves- és iparospárt	4.180	1,1
Magyar munkáspárt	2.119	0,5
Pártonkívüliek	32.772	8,0
Összesen	407.028	100,0

Ezen választás alkalmával a szorosán jobboldali pártokra a választóknak éppen a fele adta le szavazatát; de hozzájuk számíthatjuk a nemzeti középpártot s talán a függetlenségi-párti szavazók egy részét is, úgyhogy körülbelül 52—53% állott szemben a határozottan baloldali pártoknak körülbelül 38%-os szavazatával, a pártonkívüliek nagyszámú szavazatait figyelmen kívül hagyva.

Fél évvel a nemzetgyűlési választások után, július 11-én megejtették a törvényhatósági választásokat is. Választó volt a Friedrich-féle rendelet értelmében minden nemzetgyűlési választó (számszerint 464.718). A pártok közigazgatási kerületenkint szervezkedtek. Nem kevesebb, mint 16 párt jelent meg a választási porondon: a keresztény tábor maga 7 különböző frakcióra oszlott, a demokrata- és liberális-pártnak is több árnyalata volt. A szociálisták most is többnyire üres lappal szavaztak. A választás közigazgatási kerületek szerint történt, de három kerületben (I., IX. és X.)

csak egyetlen párt állítván jelölteket, választás ott nem volt. Így a szavazatok megoszlásának pontos statisztikáját felállítani nem lehet. Abban a hét kerületben, amelyben a szavazás megejtett, a tényleg leadott szavazatok a következőképpen oszlottak meg az egyes pártok között: ¹⁾

Keresztény nemzeti egyesülés pártja (II., III., VI. ker.)	29.996	} 87.570
Keresztény községi párt (II. ker.)	6.810	
Józsefvárosi keresztény városi párt (VIII. ker.)	25.250	
Belvárosi keresztény nemzeti városi párt (IV. ker.)	5.379	
Friedrich-párt (VII. ker.)	20.135	
Egyesült keresztény városi és nemzeti polgári párt (V. ker.)	10.054	
II. ker. független szabadelvű községi párt (II. ker.)	3.640	
Egyesült községi pártok (III. ker.)	4.996	
Belvárosi polgári nemzeti párt (IV. k.)	2.922	
Egyesült községi párt (VII. ker.)	28.922	
Nemzeti középpárt (VIII. ker.)	2.232	
Független községi demokratapárt (V. ker.)	7.285	
Nemzeti demokratapárt (VI. és VIII. k.)	47.523	
Szociáldemokratapárt (üres szavazólapok)	22.128	
Összesen	217.272	

Ellenpárt hiánya miatt nem volt szavazás tehát egyhangú volt a választás, az I. kerületben, amelyben csak az Egyesült keresztény községi párt, továbbá a X. kerületben, ahol csak a Keresztény nemzeti egyesülés pártja és végül a IX. kerületben, ahol csak a Keresztényszociálista- és keresztény nemzeti párt állított fel jelölteket. Téves volna azonban, ezen kerületek összes választóit mind az egyedül fellepett pártokra szavazottaknak tekinteni. Mi az alábbi számításban ezen kerületek választóinak csak akkora részét tekintettük az illető pártra szavazottaknak, amekkora rész az 1920. évi nemzetgyűlési választások alkalmával a keresztény pártokra adta le szavazatát, vagyis az I. kerületben 78%, a IX. kerületben 58% és a X. kerületben 78%. Azonkívül ezen három kerületben nem szavazottak címén a választók számából levontunk annyit, amennyi a többi kerületekben a szavazás alól kivonta magát, vagyis 30%-ot.²⁾ Ezen számí-

¹⁾ Az egyes pártok neveiből nem lehet mindig azoknak — a mai értelemben vett — pártárnyalatára következtetni. A pártok politikai irányára tehát inkább jelöltjeik névsora, mint a párt neve alapján lehet következtetni.

²⁾ Ugyanis azon hét kerületben, amelyben a törvényhatósági választások alkalmával szavazás tényleg történt, 217.272 választó jelent meg az urnánál, míg a nemzetgyűlési választások alkalmával 306.475; ennélfogva a községi választásnál 30%-kal kevesebb választó gyakorolta választójogát.

tás alapján a fent kimutatott 87.570 kereszténypárti szavazathoz még 49.200-at kell hozzáadni, míg a baloldali pártok szavazatait 20.800-zal kell növelni. E becslés alapján a szavazatok eloszlását a következőképpen állapíthatjuk meg:

	Szavazatok száma	
	abszolút	%
A jobboldali (kifejezetten keresztény) pártokra esett	136.770	47.6
A baloldali pártokra	150.502	52.4
Összesen	287.272	100.0

A nemzetgyűlési választások eredményéhez képest tehát a jobboldali pártokra 2.4%-kal kevesebb szavazat esett, míg az ellenpártok számaránya ugyanannyival javult. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a két választás alkalmával szembeállított pártok nem teljesen fedik egymást s így az összehasonlítás sem lehet teljesen szabatos.

Az 1920. évi nemzetgyűlés nem volt hosszúéletű; 1922 február 15-én fel kellett oszlatni, mert működésének időtartamát a Friedrich-kormány rendelete csak két évben állapította meg. Az 1922. évi *nemzetgyűlési választások* gróf Klebelsberg Kunó belügyminiszter választójogi törvényjavaslata alapján foganatosítottak. Ez a törvény a választók körét az 1920. évi kormányrendeletre képest lényegesen megszorította. Míg 1920-ban választójogot kapott minden 24 éves férfi, aki legalább 6 év óta magyar állampolgár volt s legalább félévi domicíliuma volt, s ugyanazon feltételek mellett a nők is, ha írni-olvasni tudtak, választók voltak: addig a Klebelsberg-féle választási törvény a választói jogosultságot a 24 éven felüli férfiakra nézve 10 évi magyar állampolgársághoz, kétévi domicíliumhoz és az elemi iskola negyedik osztályának elvégzéséhez kötötte, a nőkre nézve pedig a korhatárt 30 évre emelte fel, sőt a férfiktól megkövetelt egyéb feltételek változatlan meghagyása mellett még különös kellekeket is követelt meg.

A választójognak ez a megszorítása természetesen lényeges hatással volt a fővárosi *nemzetgyűlési választásokra* is. Ugyanis nemcsak leszállította a választók számát 464.718-ról 352.480-ra, de egyúttal bizonyos társadalmi rétegeknek a választójogból való kirekesztése folytán a választóknak pártszerinti megoszlását is lényegesen módosította, amennyiben a női választók számának apasztása főleg a keresztény pártokra eső szavazatokat érezhetően csökkentette. Így az új választások eredménye a jobboldali pártokra nézve nagyon kedvezőtlen volt, mert a négy keresztény párt

mindössze csak 96.942 szavazatot nyert, vagyis az érvényes szavazatoknak 31.1 százalékát, míg a szociáldemokrata-, demokrata- és szabadelvűpártokra 194.181 szavazat (62.3%) jutott. Az eredmény részletei a következők:

	Szavazatok száma		
	abszolút	%	
Keresztény egység pártja	53.441	17.1	} 31.1
Keresztény nemzeti földműves- és polgári párt	23.511	7.6	
Szövetkezett keresztény ellenzék	7.530	2.4	
Keresztény szocialistapárt	12.460	4.0	} 4.0
Honvédelmi párt	1.991	0.7	
Nemzeti polgári párt	9.475	3.0	} 3.0
Függetlenségi 48-as és Kossuth-párt	1.595	0.5	
Gazdaságpolitikai párt	7.535	2.4	} 2.4
Magyarorsz. szociáldemokrata-párt	121.838	39.1	
Egyes. nemzeti demokrata- és szabadelvűpárt	72.343	23.2	} 62.3
Összesen	311.719	100.0	

Az 1920. évi választás eredményeivel való összehasonlításnál (a választási törvény alapelveiben való eltéréseken kívül itt is figyelembe kell vennünk, hogy ezúttal más pártalakulások vettek részt a választási küzdelemben s így a szembeállítható számbeli adatok nem teljesen azonos pártárnyalatok erejének képét adják. Mindamellet megállapíthatók a főbb pártok számarányában beállott mélyreható változások. Legfeltűnőbb a keresztény pártok szavazati arányának visszaesése 50 százalékról 31.1-re, amely arány akkor sem módosul lényegesen (34.8-ra), ha a határozottan jobboldali honvédelmi párt és esetleg a nemzeti polgári párt szavazatait is ideszámítjuk. Ezzel szemben áll a szociáldemokratapárt erős előtörése, mely 19.2 százalékról duplájára (39.1%) fokozta erejét, elsősorban kétségkívül, a régi pártonkívüliek felszívása folytán. A demokrata- és szabadelvűpárt, bár létszáma alig változott (1920-ban 69.938, 1922-ban 72.343 szavazat), arányszámát tekintve, érezhetően erősödött. A nemzeti polgári párt számbelileg ugyan megfelel a régi nemzeti középpártnak, de választókerületenkinti eloszlásának tanúsága szerint egészen más rétegekből táplálkozott; ugyanez áll a függetlenségi pártról is.

Az 1925-ben bekövetkezendő új *törvényhatósági választások* alkalmával a Ripka-féle akció, mely egy mérsékelt középpárt létesítésével kívánta a polgárságot megnyerni, irányánál fogva határozottan jobboldalúnak tekintendő s így a keresztény nemzeti párttal hasonló elbírálás alá esik. E két párttal szemben állott a demokrata blokk, mely a demokrata-,

szociáldemokrata- és ezekkel rokonérzelmű, kisebb pártokat közös választási akcióra egyesítette. Külön ment a választási harcba a szabadelvű (liberális)-párt.

A székesfőváros törvényhatósági bizottságának újjászervezéséről szóló 1924. évi XXVI. t. c. törvényhatósági választójogot juttatott mindazoknak, akiknek van nemzetgyűlési képviselőválasztójoguk, hogyha a községi választók összeírását megelőzően, hat év óta a székesfőváros területén laknak, vagy itt lakásuk van; ezen domicilium kötelezettsége alul csak azok voltak kivéve, kiket a nemzetgyűlési választójogra vonatkozó jogszabályok a helybenlakás kelléke alul mentesítenek. Ezen elvek alapján 273.020-ra szállt alá a választók száma.

A községi választásokon 220.052 választó adta le szavazatát, ezek (a székesfőváros hivatalos kimutatása szerint) pártok szerint ekként oszlottak meg:

	Szavazatok száma		
	abszolút	%	
Keresztény községi párt	80.616	36.6	} 45.4
Községi polgári párt	19.198	8.8	
Demokrata blokk	113.551	51.7	} 54.6
Szabadelvűpárt	4.290	2.6	
Liberális-párt	1.317	0.3	
Összesen ¹⁾	220.252	100%	

Meglepő a baloldali pártoknak óriási számbeli vesztesége. 1922-ben a szociáldemokrata-, demokrata- és szabadelvűpárt együttvéve 194.181 szavazattal rendelkeztek, jelenleg ellenben csak 119.158 szavazatot nyertek. Ezzel szemben a jobboldali pártok, amelyeknek 1922-ben 96.942 szavazatuk volt, most 99.814 szavazatot nyertek el. *Míg tehát a baloldali pártok 75.000 szavazattal kevesebbet kaptak, addig a jobboldali pártok 3000 szavazatot nyertek.* 1922-ben még 97.239 egyénnel több szavazott a baloldali pártokra, mint a jobboldaliakra, 1925-ben ellenben már csak 19.344 volt ez a többség. Természetesen figyelembe kell vennünk, hogy az idén az összes választók száma (273 020) közel 80.000-rel volt kevesebb, mint 1922-ben (352.480). Ezt a választás helyes mérlegének felállításánál feltétlenül számításba kell vennünk. Ebből a hiányból a baloldali pártokra (1922. évi arányszámuk szerint) 50.000-nek,²⁾ a jobboldaliakra

¹⁾ A hivatalos kimutatás pártok szerinti számadatainak összegezése csak 218.972-t ad ki, tehát 1280-nal kevesebbet, mint a hivatalosan megállapított végösszeg; az eltérés csekélyisége miatt ezt figyelmen kívül hagytuk.

²⁾ Pontosan 49.503.

25.000-nek¹⁾ kellett volna jutnia. Eszerint 1925-ben

	szavaznia kellett volna	tényleg szavazott
a baloldali pártokra	144.678	119.158
a jobboldali pártokra	72.230	99.814

tehát a baloldali pártok vesztek 25.520 szavazatot, a jobboldali pártok ellenben nyertek 27.584 szavazatot. Ez a való helyzet a statisztika rideg számainak bizonyossága szerint! A baloldali pártok a szavazatoknak 62.3%-a helyett ma már csak azoknak 54.6%-ával rendelkeznek; a jobboldali pártok ellenben híveik számát 31.1%-ról 45.4%-ra növelték. Megnyerték tehát a főváros közönségének egy jelentékeny részét a keresztény nemzeti eszme részére, s a polgári pártok helyzetét lényegesen megerősítették. Ezek az 1925. évi választások tanulságai, melyek a számok megdönthetetlen erejével minden ellentétes állítást megcáfolnak. De hozzátehetjük még, hogy az az 53.000 választó, aki ezúttal nem járult az urnák elé, túlnyomó részben szintén a jobboldali érzelmű társadalmi osztályokból került volna ki, mert a munkásság, szervezetségénél fogva, sokkal kisebb mértékben maradt el a választásoktól, mint a szervezetlen polgári elem, úgyhogy alig tévedünk, amikor azon nézetünknek adunk kifejezést, hogy a választóknak ma ismét közel a fele vallja magát jobboldali pártinak, vagyis annyi, mint a kommunizmus bukása utáni első nemzetgyűlési választás idején.

A jobboldali pártok számbeli erejét közigazgatási kerületek szerinti megoszlásában a következő táblázat tünteti fel:

K e r ü l e t	Jobboldali pártok szavazatai		Százalékokban		Keresztény népesség aránya
	1922	1925	1922	1925	
I.	17.452	17.162	51.4	70.2	91.9
II.	8.504	9.242	48.1	65.5	89.2
III.	4.972	5.560	31.8	47.7	89.0
Összes jobbparti	30.928	31.964	46.0	63.6	90.5
IV.	4.025	4.804	39.8	64.2	82.1
V.	5.413	4.402	21.5	23.7	67.5
VI.	10.281	10.640	19.5	29.8	69.6
VII.	14.510	13.824	23.7	34.3	61.9
VIII.	15.431	16.003	31.2	49.6	77.9
IX.	10.939	11.655	36.3	51.9	85.9
X.	5.415	6.522	33.6	50.1	93.0
Összes balparti	66.014	67.850	27.8	39.9	73.1
Budapest	96.942	99.814	31.1	45.4	76.8

¹⁾ Pontosan 24.712; a két összegben felül maradó csekély töredék az 1922-ben küzdött egyéb kis pártokra esik.

A jobboldali pártok az 1925. évi választás alkalmával a Duna jobbpartján voltak leg-erősebbek, kivált az I. kerületben, melynek átlag 70,2%-os aránya a Várban 85,2-re emelkedett, a főváros összes szavazóköréi között észlelt legmagasabb arányra. Ez az arány a Krisztinavárosban 72 és 77% között ingadozott, de a Tabánban már 68,6-ra, sőt a Gellérthegy alatti részen 58,9%-ra szállt alá. Az I. kerületnek többi részében a pártok valamivel kisebb többséget értek el, egy szavazókörben (a Budafokkal határos részben) az abszolút többsége sem volt meg (49,9%). A II. és III. kerületben a jobboldali pártok ereje abban a mértékben, amint az értelmi népesség általában a középosztály fogy, fokozatosan csökken, a III. kerületben már csak 47,7%-ra rúg, de egyes részeiben (így a 37. és 39. szavazókörben) 41-ig száll alá. A Duna balpartján a Belváros az egyetlen kerület, melyben a jobboldali pártok tekintélyes többségben (64,2%) vannak képviselve, ezenkívül csak a IX. és X. kerületben haladja meg számarányuk némileg az abszolút többséget, a Józsefvárosban már kevéssé alatta marad, a többi kerületben a választók harmadrészét sem teszi, s legmélyebbre száll alá a Lipótvárosban, amelyben a választóknak csak 23,7%-a sorakozott a polgári pártok zászlaja alá. Az egyes szavazókörök közül azonban néhányban még ennél is sokkal kisebb volt a jobboldali szavazatok aránya, így a Terézváros belsejében (71. szavazókör) és az Angyal földön (100. szavazókör) csak 16,8, illetve 15,9%, a Lipótvárosnak a Lipót-körút és Sziget-utca közti részében (60., 62. és 63. szavazókör) 16—17%, sőt az Erzsébetváros legbelső részében (105. szavazókör) csak 11,1% mint abszolút minimum. Az ezen szavazókörökben lakó, részint munkás, részint kisiparos- és kiskereskedőnépesség óriási többségben a szocialista- és demokratapártokra adta le szavazatát. Az V., VI., VII. kerületnek túlnyomóan demokrataszínezetű 70 szavazóköré közül csak 5-ben volt a jobboldali pártoknak csekély többségük; ezek valamennyien a kültelken vannak, de e többség egyikben sem haladta meg az 55,6%-ot (94. szavazókör).

Igen élesen világítja meg a két párt-
nak jelenlegi helyzetét az alábbi felsorolás,

mely egyrészt választókerületek szerint, másrészt közigazgatási kerületek szerint mutatja ki a két pártra esett szavazatok arányát, továbbá azon határokat, melyek között a pártok számaránya az egyes szavazókörök között ingadozik.

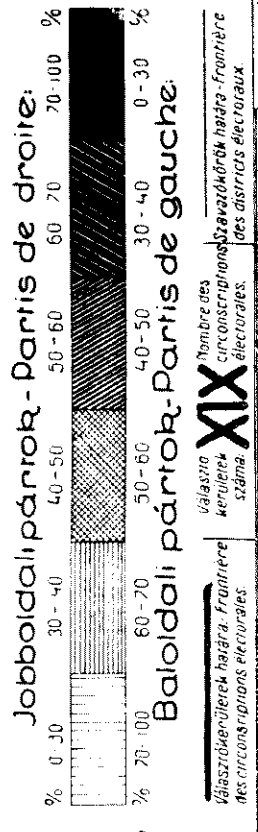
Közigaz- gatási k e r ü l e t	Vá- lasztó	A jobb- oldali	A bal- oldali	A jobb- oldali	A baloldali
		pártok szavaza- tainak átlagos aránya		pártok szavazatainak legnagyobb és legkisebb arányai az egyes sza- vazókörökben	
a) Választókerületek szerint:					
I.	1	72,3	27,7	85,2—58,9	41,1—14,8
	2	67,2	32,8	74,6—49,9	50,1—25,4
	3	71,3	28,7	75,9—64,1	35,9—24,1
II.	4	65,5	34,5	76,5—58,0	42,0—23,5
	5	47,7	52,3	56,6—41,3	58,7—43,4
III.	6	64,2	35,8	71,8—46,6	53,4—28,2
	7	26,3	73,7	33,8—21,3	78,7—66,2
VI.	8	21,4	78,6	36,0—16,4	83,6—64,0
	9	26,8	73,2	34,7—16,8	83,2—65,3
	10	26,1	73,9	30,0—22,1	77,9—70,0
	11	41,3	58,7	55,6—30,2	69,8—44,4
	12	25,6	74,4	32,9—15,9	84,1—67,1
VII.	13	17,5	82,5	22,0—11,1	88,9—78,0
	14	24,7	75,3	36,5—20,9	79,1—63,5
	15	40,1	59,9	45,8—32,7	67,3—54,2
VIII.	16	46,1	53,9	53,2—39,7	60,3—46,8
	17	65,1	34,9	71,0—50,0	50,0—29,0
	18	41,6	58,4	66,6—27,9	72,1—33,4
	19	49,0	51,0	60,2—30,3	69,7—39,8
IX.	20	55,8	44,2	65,8—50,3	49,7—34,2
	21	48,9	51,1	65,2—34,4	65,6—34,8
X.	22	50,1	49,9	78,2—32,8	67,2—21,8
b) Közigazgatási kerület szerint					
I.		70,2	29,8	85,2—49,9	50,1—14,8
II.		65,5	34,5	76,5—58,0	42,0—23,5
III.		47,7	52,3	56,6—41,3	58,7—43,4
Összes jobbpart		63,6	36,4	85,2—41,3	58,7—14,8
IV.		64,2	35,8	71,8—46,6	53,4—28,2
V.		23,7	76,3	36,0—16,4	83,6—64,0
VI.		29,2	70,8	55,8—15,9	84,1—44,2
VII.		34,3	65,7	53,2—11,1	88,9—46,8
VIII.		49,6	50,4	71,0—27,9	72,1—29,0
IX.		51,9	48,1	65,8—34,4	65,6—34,2
X.		50,1	49,9	78,2—32,8	67,2—21,8
Összes balpart		39,9	60,1	71,8—11,1	88,9—28,2
Budapest . . .		45,4	54,6	85,2—11,1	88,9—14,8

A csatolt térképvázlat a két pártra esett szavazatok arányát szavazókörönként mutatja ki. A szélsőségek a jobboldali pártoknál 85,2 és 11,1, a baloldali pártoknál 88,9 és 14,8 (az 1. és 105. szavazókörben).

Az 1925. évi községi választások eredménye

BUDAPEST

székesfőváros területén, szavazórörönként.
 Résultats des élections communales de 1925
 dans le territoire de la capitale Budapest
 par districts électoraux.

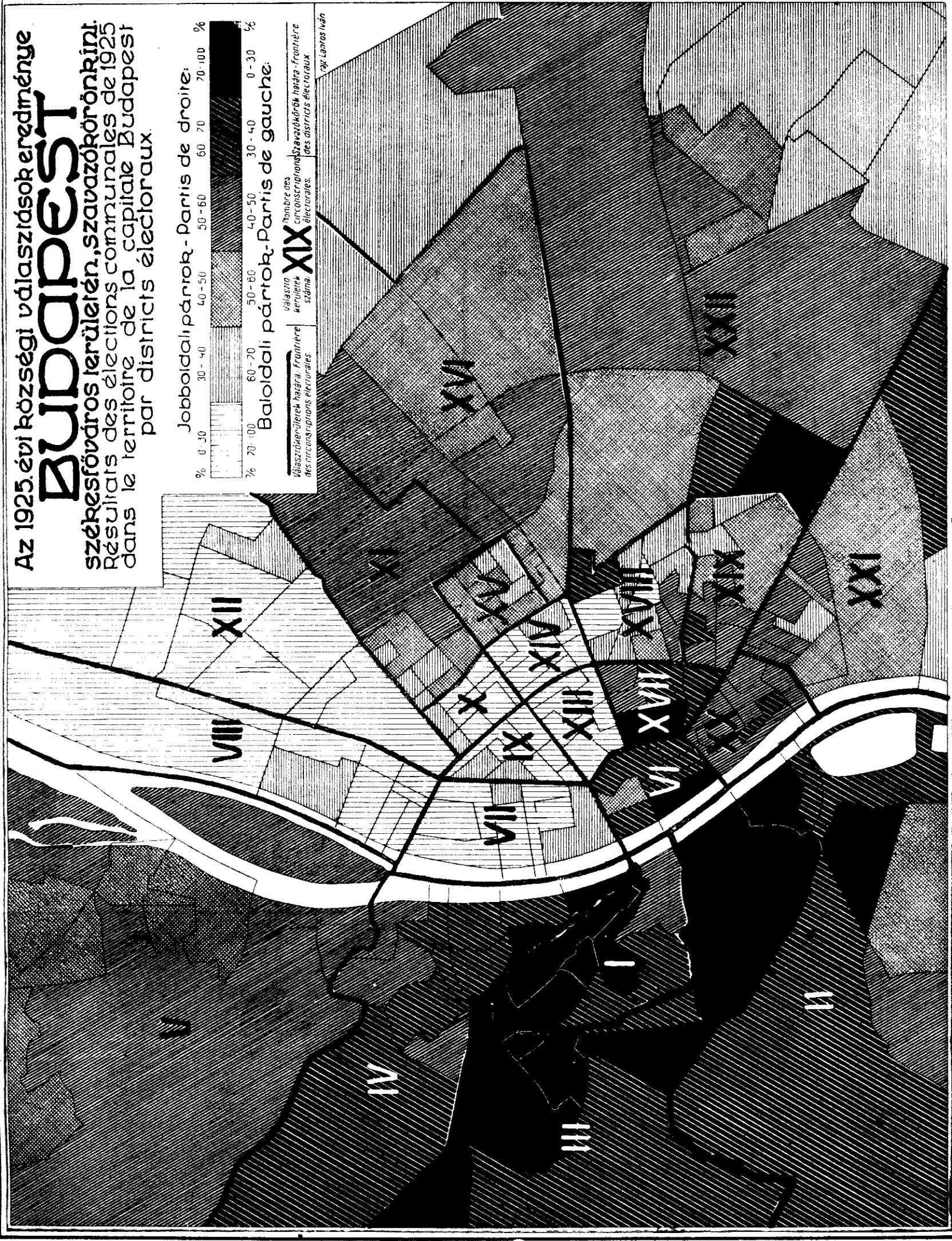

Választókerületek határa - Frontière
 des circonscriptions électorales.

Választókerületek száma - Nombre des circonscriptions électorales.

XIX

Dr. Lantos Iván

A jobboldali pártokra esett szavazatok aránya szavazókörönként
Proportion des suffrages obtenus par les partis de droite par districts électoraux.

Közigazgatási kerület Arrondissement administratif	Választókerület Circonscriptions électorales	Szavazókör Districts électoraux	Az érvényes szavazatoknak Suffrages valides				
			összes száma Nombre total	a jobboldali pártokra eső száma Nombre des suffrages obtenus par les partis de droite	A jobboldali pártokra eső szavazatok száma az összes érvényes szavazatok %-ában Proportion p. 100 des suffrages obtenus par les partis de droite par rapport aux suffrages valides totaux		
I.	I.	1	1396	1190	85.2		
		2	831	605	72.8		
		3	906	700	77.3		
		4	1248	900	72.1		
		5	1428	970	68.6		
		6	1203	708	58.9		
		Összesen Total	7012	5073	72.3		
	II.	7	1058	776	73.3		
		8	1307	1008	71.1		
		9	1073	737	68.7		
		10	1312	879	67.0		
		11	958	577	60.2		
		12	952	710	74.6		
		13	674	336	49.9		
		14	1116	658	59.0		
		Összesen Total	8450	5681	67.2		
	III.	15	1214	818	67.4		
		16	1754	1276	72.7		
		17	1288	826	64.1		
		18	1323	981	74.1		
		19	1131	858	75.9		
20		1278	939	73.5			
21		994	710	71.4			
	Összesen Total	8982	6408	71.3			
I. Közigazg. ker. össz. Ire Arrond. adm. au tot.			24444	17162	70.2		
II.	IV.	22	634	485	76.5		
		23	883	663	75.1		
		24	1018	695	68.3		
		25	1173	873	74.4		
		26	1476	1005	68.1		
		27	1455	950	65.3		
		28	1317	855	64.9		
		29	1082	676	62.5		
		30	1142	662	58.0		
		31	1009	587	58.2		
		32	1065	658	61.9		
		33	870	518	59.5		
34	981	615	62.7				
II. Közigazg. ker. össz. Ile Arrond. adm. au tot.			14105	9242	65.5		
III.	V.	35	1229	641	52.2		
		36	1290	730	56.6		
		37	1413	583	41.3		
		38	1630	705	42.5		
		39	678	283	41.7		
		40	1064	558	52.4		
		41	906	395	43.6		
		42	1388	706	50.9		
		43	1108	524	47.3		
		44	961	435	45.3		
		III. Közigazg. ker. össz. IIIe Arrond. adm. au tot.			11667	5560	47.7
IV.	VI.	45	1601	1150	71.8		
		46	836	550	65.8		
		47	924	642	69.5		
		48	1081	744	68.8		
		49	1242	752	60.5		
		50	1199	559	46.6		
		51	598	407	68.1		
		IV. Közigazg. ker. össz. IVe Arrond. adm. au tot.			7481	4804	64.2
		V.	VII.	52	1178	398	33.8
				53	1239	315	25.3
				54	926	203	21.9
				55	1211	335	27.7
				56	943	305	32.3
				57	1331	332	24.9
				58	781	166	21.3
59	1018			217	21.3		
	Összesen Total			8627	2271	26.3	
VI.	VIII.			60	1124	201	16.4
		61	930	167	18.0		
		62	894	151	16.9		
		63	780	128	16.4		
		64	1304	297	22.8		
		65	1467	282	19.2		
		66	1172	269	23.0		
		67	802	289	36.0		
		68	655	173	26.4		
		69	846	174	20.6		
			Összesen Total	9974	2131	21.4	
		V. Közigazg. ker. össz. Ve Arrond. adm. au tot.			18601	4402	23.7
		VI.	IX.	70	1082	300	27.7
				71	850	143	16.8
				72	624	209	17.5
73	1260			334	26.5		
74	789			204	25.9		
75	995			310	31.2		
76	1488			516	37.4		
77	749			183	24.4		
	Összesen Total			7837	2099	26.8	
VII.	X.			78	1312	393	30.0
				79	1301	350	26.9
				80	1231	313	25.4
				81	1248	328	26.3
				82	653	196	30.0
				83	1235	285	23.1
		84	1012	260	25.7		
		85	1020	225	22.1		
			Összesen Total	9012	2350	26.1	

(folytatás)

(suite)

Közigazgatási kerület Arrondissements administratifs	Választókerület Circonscriptions électorales	Szavazókör Districts électoraux	Az érvényes szavazatoknak Suffrages valides		A jobboldali pártokra és szavazatok száma az összes érvényes szavazatok 9/10-ában Proportion p. 100 des suffrages obtenus par les partis de droite par rapport aux suffrages valides totaux	Közigazgatási kerület Arrondissements administratifs	Választókerület Circonscriptions électorales	Szavazókör Districts électoraux	Az érvényes szavazatoknak Suffrages valides		A jobboldali pártokra és szavazatok száma az összes érvényes szavazatok 9/10-ában Proportion p. 100 des suffrages obtenus par les partis de droite par rapport aux suffrages valides totaux		
			összes száma nombre total	a jobboldali pártokra és szavazatok száma Nombre des suffrages obtenus par les partis de droite					összes száma nombre total	a jobboldali pártokra és szavazatok száma Nombre des suffrages obtenus par les partis de droite			
VI	XI.	86	827	264	31·9	VII. Közigazg. ker. össz. VIIe Arr. adm. au tot.	XVI.	129	1262	551	43·7		
		87	1219	505	41·4			130	1046	418	40·0		
		88	1132	342	30·2			131	1128	522	46·3		
		89	1241	462	37·2			132	1352	679	50·2		
		90	955	429	44·9			133	1247	539	43·2		
		91	1172	564	44·3			134	1018	536	52·7		
		92	746	269	36·1			135	1379	646	46·8		
		93	799	410	51·7			136	1500	718	47·9		
		94	648	360	55·6			137	918	488	53·2		
	Összesen Total	8739	3605	41·3	138			1082	430	39·7			
	XII.	95	1393	416	29·9			139	1299	572	44·0		
		96	752	127	16·9			Összesen Total	13231	6099	46·1		
		97	1225	365	29·9			VIII. Közigazg. ker. össz. VIIIe Arr. adm. au tot.	XVII.	140	1274	904	71·0
		98	1086	357	32·9			141		1000	579	57·9	
		99	1059	244	23·2			142		1021	511	50·0	
100		820	130	15·9	143	1069	734	68·7					
101		1305	311	23·8	144	1570	1082	68·9					
102		795	202	25·4	145	1583	1083	68·4					
103		725	187	25·8	Összesen Total	7517	4893	65·1					
104		951	247	26·0	XVIII.	146	1060	408		38·5			
Összesen Total	10111	2586	25·6	147	1034	382	36·9						
VI. Közigazg. ker. össz. VIe Arrond. adm. au tot.	35699	10640	29·8	148	1227	364	29·7						
VII.	XIII.	105	974	108	11·1	149	984	371	37·7				
		106	898	170	18·9	150	981	653	66·6				
		107	1076	243	22·6	151	1103	624	56·6				
		108	1346	207	15·4	152	1247	611	49·0				
		109	1302	258	19·8	153	1085	354	32·6				
		110	1301	211	16·2	154	1043	584	56·0				
		111	1183	220	18·6	155	1356	379	27·9				
	Összesen Total	8080	1417	17·5	156	1145	449	39·2					
	XIV.	112	769	178	23·1	157	1339	474	35·4				
		113	1014	232	22·9	Összesen Total	13604	5653	41·6				
		114	959	350	36·5	XIX.	158	1074	585	54·5			
115		1257	263	20·9	159	985	593	60·2					
116		765	178	23·3	160	1164	613	52·7					
117		1293	297	23·0	161	935	497	53·2					
118		1339	350	26·1	162	943	511	54·2					
119		1105	252	22·8	163	922	442	47·9					
Összesen Total	8501	2100	24·7	164	935	510	54·5						
XV.	120	1239	568	45·8	165	1124	533	47·4					
	121	1199	542	45·2	166	1087	423	38·9					
	122	1433	545	38·0	167	892	424	47·6					
	123	1301	467	35·4	168	1076	326	30·3					
	124	1451	582	40·6	Összesen Total	11137	5457	49·0					
	125	1067	429	40·2	VIII. Közigazg. ker. össz. VIIIe Arr. adm. au tot.	32258	16003	49·6					
	126	759	248	32·7	IX.	XX.	169	926	510	55·1			
	127	861	342	39·7	170		1233	811	65·8				
	128	1195	485	40·6	171		855	446	52·2				
	Összesen Total	10505	4208	40·1	172		1458	813	55·8				
				173	995		534	53·7					
				174	1329		757	57·0					
				175	1505		842	55·9					
				176	1381		694	50·3					
				Összesen Total	9682		5407	49·0					

Közigazgatási kerület Arrondissement administratif	Választókerület Circonscriptions électorales	Szavazókör Districts électoraux	Az érvényes szavazatoknak Suffrages valables		
			összes száma nombre total	a jobboldali pártokra eső száma nombre des s. ob- tenus par les par- tis de droite	A jobboldali pártokra eső szavazatok száma az összes érvényes szavazatok %-ában Proportion p 100 des suffrages obtenus par les partis de la droite par rapport aux suffrages valables totaux
IX.	XXI.	177	1192	528	44.3
		178	1023	517	50.5
		179	1398	795	56.9
		180	1377	517	37.5
		181	1214	622	51.2
		182	1287	519	40.3
		183	1610	896	55.7
		184	1161	578	49.8
		185	1326	864	65.2
		186	1196	412	34.4
			Összesen Total	12784	6248
IX. Közigazg. ker. össz. IXe Arrond. adm. au tot.			22466	11655	51.9
X.	XVII.	187	643	236	36.7
		188	720	361	50.1
		189	929	529	56.9
		190	1240	594	47.9
		191	1030	719	69.8
		192	1097	858	78.2
		193	1354	679	50.1
		194	743	343	46.2
		195	1168	613	52.5
		196	669	314	46.9
		197	885	349	39.4
198	899	346	38.5		
199	847	322	38.0		
200	790	259	32.8		
X. Közigazg. ker. össz. Xe Arrond. adm. au tot.			13014	6522	50.1
Budapesten összesen A Budapest au total			220052	99814	45.4

Társadalmi szempontból nagy érdekek fűződnek a különböző társadalmi rétegek pártok szerinti eloszlásának ismeretéhez. Ilyen adatok, sajnos, nem állnak rendelkezésünkre és így csak általános benyomásokra és többé-kevésbé ismert jelenségek figyelembevételére volnánk utalva, ha arról akarnánk véleményt mondani, hogy az egyes társadalmi rétegeknek mekkora tömegei sorakoztak az egyes pártok zászlaja alá. Nem lehet természetesen tudni, hogy a demokrata blokkra leadott szavazatok kiktől erednek; nem tudjuk továbbá azt sem, hogy jelenleg hány választó van az ipari munkásság körében. De ha figyelemmel vagyunk arra, hogy az 1910. évi népszámlálás eredményei szerint Budapesten az ipari segédek, munkások és szolgák, továbbá a kereskedelemben alkalmazott segédszemélyzet, a segéd nélkül dolgozó, vagy legfeljebb öt segéderőt alkalmazó kisiparosoknak, tehát azon társadalmi rétegeknek, melyekre a baloldali pártok leginkább támaszkodnak, együttes száma közel 140.000 volt, mihez még mintegy 25.000 női alkalmazottat számíthatunk hozzá, teljesen figyelmen kívül hagyva az iparban és kereskedelemben alkalmazott tisztviselőket és az önálló iparosokat és kereskedőket, akkor a demokrata blokkra leadott 113.551 szavazat, amely közt, kétségkívül, elég nagy számmal vannak köz- és magántisztviselők és más intellektuellek szavazatai is, arról tanuskodik, hogy a munkásság igen jelentékeny tömegeinek kellett a jobboldali pártokra szavaznia. Pozitív bizonyítékok természetesen csak akkor állnának rendelkezésre, ha a lakosságnak foglalkozási megoszlását szavazókörök, vagy legalább választó, avagy közigazgatási kerületek szerint ismernők, amire azonban — sajnos — ezidő szerint módunk nincsen.

Thirring Gusztáv dr.

A természetes népszaporodás alakulása az utolsó száz év alatt.

Formation de l'accroissement naturel au cours du dernier siècle.

Táblázatunk a népszaporodási arányszámnak, az ezer lélekre eső születések és halálozások közti különbségnek az utolsó száz év alatti alakulását mutatja be több európai államra vonatkozóan.

A táblázat érdekes és tanulságos adataiból kiviláglik, hogy a világháború kitöréséig általánosságban javulást mutató arányszámok a háború alatt még a semleges államokban is alásnek. Még feltűnőbb a háború okozta csökkenés, ha figyelembe vesszük, hogy a katonai halottak a hadviselőknél általában számításán kívül maradtak. A háború befejezése utáni egy-két év — főként 1920 és 1921 — a reakció jegyét viseli magán, szaporodás szempontjából kedvező. A regenerálódási folyamat azonban ellanyhul s a legutolsó évek szaporodási arányszámai a legtöbb országban a háború előtti arányszámok alatt maradnak. Főként a volt hadviselő államok-

ban kedvezőtlen a helyzet s ezek közt is Magyarország mutat szaporodás szempontjából különösen szomorú képet. Jellemző, hogy Franciaország, melynek szaporodása mindig a legkisebb mérvű volt, arányszámát a háború előtti állapothoz képest megjavította, amiben az új területek átcsatolásának is nagy része van.

Szaporodás szempontjából a táblázatban felsorolt országok közül Hollandiában a legkedvezőbb a kép, ahol évente 1000 lélekre 15—16 szaporodás esik. Utána Olaszország és Norvégia következik, ahol az arányszám 12—13. Elég jó még Spanyolország helyzete 9—10-es arányszámmal, Svédország, Anglia, Ausztria és Németország átlag 7-es arányszáma a háború előtti állapothoz képest igen kedvezőtlen. Az utolsó években Magyarországon kívül Svédország, Anglia és Németország mutatnak feltűnőbb hanyatlást.

Az ezer lélekre kiszámított évi természetes szaporodási arányszám alakulása.

Időszak	Franciaország	Németország	Anglia	Ausztria †)	Magyarország §)	Belgium	Spanyolország	Olaszország	Norvégia	Hollandia	Svédország
1821—1825	6·7	—	—	—	—	—	—	—	15·0	—	13·7
1826—1830	5·0	—	—	—	—	—	—	—	13·9	—	8·4
1834—1835	3·6	—	—	—	—	6·9	—	—	11·1	—	9·3
1836—1840	4·8	—	—	7·4	—	8·5	—	—	7·8	—	8·1
1841—1845	5·4	10·6	10·9	9·6	—	9·4	—	—	13·0	10·5	11·1
1846—1850	2·8	8·1	9·5	0·6	—	3·8	—	—	12·1	8·3	9·9
1851—1855	2·0	7·4	11·2	2·3	—	7·0	—	—	15·2	8·9	10·1
1856—1860	2·8	10·4	12·6	10·0	—	8·7	—	—	16·5	6·5	12·0
1861—1865	3·8	10·9	12·5	8·9	—	9·0	—	—	13·3	10·6	13·4
1866—1870	1·5	9·8	12·9	7·0	—	6·2	—	6·6	12·5	10·1	9·2
1871—1875	0·5	10·7	13·5	6·7	—	9·2	—	6·4	12·7	10·6	12·4
1876—1880	2·9	13·1	14·6	8·2	7·2	10·2	—	7·5	15·1	13·5	12·0
1881—1885	2·5	11·3	14·1	7·9	11·4	10·2	5·2	10·6	14·0	13·4	11·9
1886—1890	1·1	12·1	12·5	8·8	11·6	9·1	4·9	10·3	13·8	13·1	12·4
1891—1895	0·1	13·0	11·8	9·5	9·8	8·8	5·0	10·5	13·5	13·3	10·8
1896—1900	1·3	14·7	11·5	11·6	11·5	10·9	5·4	11·0	14·6	15·0	10·8
1901—1905	1·8	4·9	12·1	11·3	11·0	10·7	9·2	10·6	14·1	15·5	10·6
1906—1910	0·7	14·1	11·6	11·3	11·7	8·7	9·2	11·5	12·4	15·2	11·1
1911—1913	1·7	11·8	10·3	9·8	11·2	7·3	8·9	12·4	12·3	15·0	9·8
1914	— 1·6*)	11·5	9·8	5·2	11·2	6·0	7·8	13·2	11·7	15·8	9·1
1915	— 7·8*)	5·4	6·2	— 2·9	— 1·9	2·2	7·7	10·1	10·4	13·7	6·9
1916	— 8·5*)	1·1	6·5	— 6·2	— 4·1	— 0·4	7·7	4·3	12·5	13·6	7·5
1917	— 8·1*)	— 2·2	3·4	— 9·0	— 4·7	— 5·1	6·5	0·3	11·9	12·9	7·4
1918	— 11·8*)	— 4·6	0·1	— 12·3	— 10·5	— 9·6	— 3·7	14·9	7·9	7·7	2·4
1919	— 6·7*)	— 4·5	4·8	— 2·3	7·7	1·2	5·0	2·6	8·6	11·0	5·2
1920	4·1	10·8	13·1	3·4	10·1	8·2	6·2	13·1	13·9	16·2	10·2
1921	3·0	11·3	10·3	6·0	10·6	8·2	9·0	12·9	13·1	16·3	9·0
1922	1·8	8·5	7·6	5·5	9·4	6·5	10·0	12·4	12·3	14·5	6·8
1923	2·4	7·0	8·1	7·0	9·8	7·4	9·2	12·6	11·5	16·1	7·4
1924	1·9	—	6·6	—	6·1	—	—	—	—	15·3	—

*) A meg nem szállt 77 departementban.

†) 1914-től a mai terület adatai.

§) 1919-től a mai terület adatai.

Munkanemek és munkabérek az ipari foglalkozásokban.

Genres de travail et salaires dans les professions industrielles.

Résumé. Le total des salaires payés, en 1923, en Hongrie, monta suivant les résultats préliminaires à 82 millions de couronnes-or. Du salaire, il revenait, à un ouvrier de fabrique, par journées de travail, 1.78 couronnes-or en moyenne, tandis qu'en 1910, les ouvriers avaient gagné en moyenne 3.13 couronnes-or par jour, donc, ils gagnaient en moyenne en 1923, 56.8% du salaire de 1910. Toutefois, vu que la capacité d'achat de l'or fut, en 1923, plus grande qu'avant la guerre, la valeur réelle du salaire faisait plus de 56.8%; et elle augmenta encore dans la première moitié de 1924; par contre, elle se stabilisa plutôt pendant les six derniers mois de cette année-là.

Quant à la valeur réelle des salaires, il n'est guère possible de tirer des conclusions des chiffres de la statistique de l'assurance sociale, chiffres qui présentent dans 8 catégories de salaires la répartition des personnes appartenant au mouvement industriel.

Cependant, on peut voir, au détail, la formation des salaires, si l'on étudie les données de salaires fournies par les bureaux publics de placement, lesquelles indiquent les salaires selon les professions industrielles. Il est vrai que ces données-là ne mettent en lumière les salaires qu'au point de vue des fluctuations enregistrées au marché du travail, car elles contiennent seulement les offres de salaires faites, par les patrons, aux ouvriers nouvellement embauchés, donc elles sont, en général, au-dessous de la valeur moyenne des salaires, mais, malgré cela, elles sont parfaitement bonnes à étudier les changements de salaires. Les tableaux annexés à l'étude que nous résumons ici, font connaître, au détail, les données en question dont on s'est servi, pour faire ces tableaux de différentes façons. On y voit que, dans les six premiers mois de 1924, les salaires augmentaient fortement au fur et à mesure de la baisse accentuée de la capacité d'achat de l'argent; on y voit aussi que, quoiqu'elles aient augmenté de beaucoup moins de juillet à octobre 1924, cette augmentation, bien que petite en %, a contribué à améliorer réellement la situation des ouvriers.

Enfin, vers la fin de 1924, la crise économique s'atténuant et le nombre des sans-travail

augmentant dans plusieurs métiers, les salaires baissèrent, surtout en province, dans une certaine mesure.

A Budapest, ce sont les petits tonneliers qui gagnaient beaucoup (en décembre 1924, en moyenne 13.000 couronnes à l'heure); par contre, les commissionnaires (7741 couronnes à l'heure) et les employés de restaurant (4520 couronnes) étaient le moins bien payés. Si l'on calcule en couronnes-or les moyennes de salaires des principaux groupes de profession, on voit que le salaire horaire moyen des ouvriers de Budapest était, dans les trois premiers mois de 1924, 35 fillérs-or; dans les trois mois suivants, 32; en juillet, en août et en septembre, 45, et en octobre, en novembre et en décembre, 53. En tenant compte des changements de la capacité d'achat de la couronne-or, on obtient les nombres proportionnels suivants: à Budapest, dans les quatre trimestres successifs de 1924, les ouvriers ont gagné, suivant l'ordre des trimestres 44, 38, 43 et 48 couronnes-or à l'heure; et les ouvrières, 29, 28, 30, 32; en province, dans les mêmes périodes, les ouvriers ont gagné 37, 32, 37 et 38 couronnes-or, et les ouvrières, 23, 17, 20 et 23.

Pour étudier les salaires, on trouve de bons renseignements dans les tableaux que les représentants des usines de fer et des ateliers de construction de machines ont fait, de temps en temps, sur les salaires réels moyens des ouvriers appartenant aux deux groupes industriels principaux. D'après les chiffres en question, dans la lourde industrie, les salaires moyens des ouvriers ont en général augmenté sensiblement en automne de 1924 et au commencement de 1925, car l'indice des salaires passa, de septembre 1924 au mois de janvier 1925, de 13.279 à 13.827, ce qui correspond à une augmentation de 4.5%. Un fait remarquable pour la situation des ouvriers, est que, pendant neuf mois, le nombre des ouvriers de l'industrie du fer et des machines diminua successivement, par suite des circonstances défavorables pour la production. C'est en avril 1924 que nous avons eu le plus d'ouvriers embauchés (40.692); c'est en 1925 que nous en avons eu le moins (33.013). Fait réjouissant, la moyenne du

salairé réél passá, de décembre 1923, de 72, à 83. Les salaires atteignaient leurs extrêmes vu qu'à Budapest, les ouvriers le mieux payés gagnaient, en moyenne deux fois plus, — et, en province, une et demie fois plus. — que les employés les mieux rétribués.

Az ipari munkabérek alakulásának vizsgálatához a következő statisztikai forrásokból meríthetünk adatokat: A *gyáripari üzemi és termelési statisztika* iparágankint és ipari főcsoportonként részletezi az évenként kifizetett munkabérek összegére és az alkalmazás minősége szerint fizetett munkabérkategóriákra vonatkozó anyagot. Az átlagos munkabérek kiszámításához rendelkezésre állanak az évi legnagyobb munkáslétszám és az október első hétköznapi úgynevezett jellemző munkáslétszám. A gyáripari termelési statisztikából ismeretesek az 1921., 1922. és 1923. évi előzetes eredmények. Minthogy azonban a munkabérkategóriák adatai még feldolgozás alatt vannak, a részleges munkabérátlagokat ez alapon még nem számíthatjuk ki s a munkabérkérdés megvilágításához csak a kifizetett munkabérek összege nyújt egyelőre támaszpontot. A kifizetett összes munkabér (a tisztviselők illetményei kivételével) az 1923. évi előzetes eredmények szerint 82 millió aranykorona volt, ebből az október elsei munkáslétszám alapján egy munkásra üzemi munkanaponként átlag 1.78 aranykorona esett. Az 1910. évi gyáripari, üzemi és munkásstatisztika szerint egy munkás átlagos napi keresete 3.13 aranykorona volt, eszerint tehát a gyári munkás 1923-ban átlagban 56.8 % -át kereste meg békebeli (1910. évi) munkabérének (aranykoronában). Minthogy az arany vásárlóereje 1923-ban még nagyobb volt mint a békében (a megélhetési viszonyszám *Dálnoki Kováts J.* szerint aranykorona alapon 38—79 % közt ingadozott) a reálmunkabér ennél jóval magasabb arányúra becsülhető.

A munkabérek az árviszonyoknak, később általában a gazdasági viszonyoknak erős ingadozása következtében az 1923. évben és az 1924. év első felében jelentékeny hullámozást mutattak, még pedig a reálmunkabér az 1924. év első felében emelkedett, második felében inkább stabilizálódott. A munkabérviszonyok megvilágítására, annak a bér színvonalnak kinyomozására, amelyen a munkabérek állandósulni törekedtek s ezen túlmenően a szanálás és a vele járó gazdasági válság hatásainak megállapítására oly részletes adatokra van szükségünk, melyek alapján a munkabérek alakulását munkanemenként területi és egyéb természetű módosulásaiban az egész 1924.

éven át végig kísérhetjük. Mielőtt azonban az erre a célra jelenleg egyedül alkalmas statisztikai forrás ismertetésére térnénk át, még néhány más adattömeg használhatóságát kell megvizsgálnunk.

A társadalmi biztosítási statisztikával kapcsolatban rendelkezésünkre áll az egész iparforgalmi népesség dolgozóinak megoszlása nyolc napibérosztály szerint. Ezek az adatok, melyek feldolgozása az 1924. év első negyedének végéig haladt, azt mutatják, miként oszlik meg a betegség ellen biztosításra kötelezett ipari és kereskedelmi alkalmazottak létszáma (1924 március 31-én 809.830) az utóbbi évek folyamán többször változott keretű napibérosztályok között munkásbiztosító és betegsegélyező pénztárankint (tehát területi vonatkozásban is) és országos összegben. Foglalkozások szerint ez a statisztika az anyagot nem részletezi. Ezek az adatok nagyon becsesek volnának, mert nagy tömegekre vonatkoznak, évnegyedenkint rendszeresen ismétlődnek és — ami a többi statisztika kényes pontja — itt a munkabérkategóriák megállapításánál a természetbeni járandóságok pénzgyenértéke tekintetbe vétetett. A keretek változása nem volna baj, mert az aranykoronára átszámított átlagok az összehasonlításra alkalmasok volnának. Sajnos azonban, az inflációs gazdálkodás korában a maximális, a VIII.-ik napibérosztályba az alkalmazottaknak mindig oly nagy hányada került, hogy ezeknél semmiféle átlagot számítani s a munkabérek valódi nagyságára következtetni nem lehetséges. A társadalmi biztosítás alá tartozó munkástörzsnek ugyanis 1923 március 31-én 19.5 % -a, június 30-án 25.5 % -a, szeptember 30-án 30.0 % -a, december 31-én 39.2 % -a, végül 1924 március 31-én 38.8 % -a tartozott a VIII., a legmagasabb munkabérosztályba, dacára annak, hogy a hivatalosan számított munkabérátlag ebben az osztályban a felsorolt időpontokban sorra 81, 79, 114, 116 és 295 aranyfillér volt, tehát újabban erősen emelkedett. A keretek emelése gyakorlati célból történt, de mert az osztályozás az utolsó rendezés előtt a való élettől nagyon elmaradt s ezenkívül a reálmunkabérek javulása leggyorsabb ütemű ugyanezen időközben volt, a legmagasabb napibérosztályba még mindig oly nagy tömegű alkalmazott tartozott, hogy statisztikai megállapításokra részletesebb adatok ismerete nélkül ez alapon még nem vállalkozhatunk. Biztosan remélhető azonban, hogy ez az adatforrás — ha a napibérosztályok kereteinek megállapítása jobban az élethez fog simulni — a pénz- és árszínmozgás lecsillapulása folytán körülbelül a jövő

I. A) Közvetítések száma a budapesti hatósági munkaközvetítőnél az 1924. évben havonként.

I. A) Nombre des placements effectués, en 1924, par l'Office publics de placement de Budapest.

Év, hó Année, Mois	Időköz (kelet) Période (date)	Hetek száma Nombre des semaines	Összes — Total		A munkabér-átlagok ki- számításánál felhasznált Nombre des embaucha- ges dont on s'est servi à calculer les moyennes de salaires
			közvetítések száma Nombre d'embauchages		
Január Janvier	1923 dec. 31—1924 febr. 1 — Du 31 déc. 1923 au 1 févr.	5	2111	1387	
Február Février	február 4—márc. 1 Du 4 févr. au 1 mars	4	2048	1386	
Március Mars	márc. 3—márc. 29 Du 3 mars au 29 mars	4	2095	1315	
Április Avril	márc. 31—április 26 Du 31 mars au 26 av.	4	2467	1564	
Május Mai	április 28—május 31 Du 28 avr. au 31 mai	5	3090	2035	
Június Juin	június 2—június 28 Du 2 juin au 28 juin	4	2723	1892	
Július Juillet	június 30—aug. 2 Du 30 juin au 2 août	5	2921	1915	
Auguszt. Août	aug. 3—aug. 30 Du 3 août au 30 août	4	1860	1028	
Szept. Sept.	szept. 1—szept. 27 Du 1 sept. au 27 sept.	4	2495	1609	
Október Octobre	szept. 29—okt. 31 Du 29 sept. au 31 oct.	5	2546	1649	
Novemb. Nov.	nov. 3—nov. 29 Du 3 nov. au 29 nov.	4	1853	1268	
Decemb. Déc.	dec. 1—dec. 27 Du 1 déc. au 27 déc.	4	1108	718	
1924. év összesen: Total en 1924: .		52	27.317	17.766	

év január hó elsejétől kezdve a munkabérviszonyok megállapításánál igen hasznavehető segédeszköz lesz.

Részletes betekintést nyerünk a munkabérek alakulásába az egyes ipari foglalkozások és foglalkozási árnyalatok szerint a hatósági munkaközvetítők útján felajánlott munkabérek adatai alapján. Ezek az adatok ugyan a munkabérek csak a munkapiac hullámzása szempontjából világítják meg, mert a munkaadók részéről csak az újonnan felvett (a megürült munkahelyekre alkalmazott) munkásoknak eleinte fizetendő bérajánlatokat tartalmaznak s így a munkabérek átlagos mértékénél általában valamivel alacsonyabb bérviszonyokat mutatnak, de tárgyi és időszerinti összehasonlításra, vagyis a gazdasági viszonyok eredője gyanánt jelentkező irányzatok statisztikai feltárására teljesen alkalmasak. A

I. B) Közvetítések száma a vidéki hatósági munkaközvetítőknél az 1924. évben havonként.

I. B) Nombre des placements effectués, en 1924, par les Offices publics de placement de province.

Év, hó Année, Mois	Időköz (kelet) Période (date)	Hetek száma Nombre des semaines	Összes — Total		A munkabér-átlagok ki- számításánál felhasznált Nombre des embaucha- ges dont on s'est servi à calculer les moyennes de salaires
			közvetítések száma Nombre d'embauchages		
Január Janvier	1923 dec. 31—1924 febr. 1 — Du 31 déc. 1923 au 1 févr.	5	1533	415	
Február Février	február 4—márc. 1 Du 4 févr. au 1 mars	4	1337	315	
Március Mars	márc. 3—márc. 29 Du 3 mars au 29 mars	4	1449	397	
Április Avril	márc. 31—április 26 Du 31 mars au 26 av.	4	1305	381	
Május Mai	április 28—május 31 Du 28 avr. au 31 mai	5	2034	583	
Június Juin	június 2—június 28 Du 2 juin au 28 juin	4	1544	568	
Július Juillet	június 30—aug. 2 Du 30 juin au 2 août	5	1828	536	
Auguszt. Août	aug. 4—aug. 30 Du 4 août au 30 août	4	1542	393	
Szept. Sept.	szept. 1—szept. 27 Du 1 sept. au 27 sept.	4	1837	631	
Október Octobre	szept. 29—okt. 31 Du 29 sept. au 31 oct.	5	2157	700	
Novemb. Nov.	nov. 3—nov. 29 Du 3 nov. au 29 nov.	4	1750	556	
Decemb. Déc.	dec. 1—dec. 27 Du 1 déc. au 27 déc.	4	1222	315	
1924. év összesen: Total en 1924: .		52	19.538	5790	

Szemle 1923. évi 9—12 számában kezdtük meg ezeknek az adatoknak az ismertetését. Akkor azonban csak azokat a munkabér-tételeket dolgoztuk fel, amelyek legalább tíz közvetítési esettel kapcsolatban fordultak elő. Minthogy most az egész 1924. év munkabérviszonyait kívánjuk taglalni, még pedig a foglalkozási árnyalatok közt mutatkozó eltérések beható figyelembevételével, az adatok elaprózásának elkerülése végett nagyobb anyagot vettünk igénybe s így kiterjeszkedtünk mindazon munkabérajánlatokra, amelyek legalább két közvetítési esettel függenek össze. Viszont szigorúan csak azokat a munkabérek vettük tekintetbe, amelyek kizárólag készpénzben voltak kifejezve, elhagyva a teljes ellátással, vagy csak élelmezéssel, mint természetbeni munkabérrészlettel kapcsolatos bérösszegeket. A hetenkint kimutatott adatokat

havi átlagban vontuk össze. Az átlagok kiszámításánál a mérlegelt átlagszámítás módszerét teljes szigorúsággal keresztülvittük.¹⁾

A havi, heti és napibéreket órabérre számítottuk át.

Minthogy az előfordult munkaközvetítéseknek csak egy része volt kapcsolatban kimutatott munkabérajánlással s ezenkívül a munkabéradatok egy részét a fentebb ismertetett elvek alapján nem használtuk fel, az I. táblákban feltüntetjük az összes és a munkabérátlagok kiszámításánál felhasznált közvetítések számát. Budapesten a közvetítéseknek 65%-a, vidéken, ahol sok a természetbeni munkabér, csak 30%-a volt feldolgozható. A heti adatok átszámítási módját havi átlagokra szintén az I. táblázat mutatja meg.

A II. és III. tábla a hatósági munkaközvetítők útján felajánlott munkabérek havi átlagait *foglalkozás* szerint csoportosítva mutatja ki a közvetítéseknek megfelelően részletezett számával együtt. Itt a budapesti és a vidéki munkapiac eredményeit s mindkét területi csoportban a férfi és nőmunkaerők adatait külön-külön kellett kimutatnunk, hogy a túlságosan elmosódott jelentőségű globális átlagok keletkezését elkerüljük. Ugyanebből az okból mellőztük az országos átlagok és a reálmunkabérek megvilágítására szolgáló jelzőszámok képzését is. A vidéki munkabéradatok a debreceni, győri, miskolci, pécsi, soproni, szegedi és szombathelyi hatósági munkaközvetítők forgalmi adataiból vonattak össze. Szerencsére a pénzérték állandóságának meglehetősen mértékű megteremtésével az 1924. év második felében a nominális munkabérek közvetlenül is tűrhető bétékinthetést nyújtanak a kereseti viszonyok alakulásába. Adataink alapján azt látjuk ugyanis, hogy a munkabérek: a) az év első hat hónapjában a pénz vásárlóerejének akkor még jelentékenyen lefelé mozgott görbéjével kapcsolatban erősen emelkedtek; b) július—október hónapban viszont jóval kisebb százalékos

arányban, de most már a dolgozók helyzetének effektív javulását jelentő módon tovább növekedtek; c) végül az év vége felé a gazdasági válság kibontakozásával és a munkanélküli tömegek szaporodásával több foglalkozásban, különösen a vidéken bizonyos fokú visszaesést mutatnak. Mint később a vas- és gépipari adatok alapján látni fogjuk, ez nem jelenti a munkabérek általános csökkenő irányzatát, hanem csak azt, hogy az újonnan megnyílt munkaalkalmakra vonatkozólag a munkaerő tartalék megnövekedése és a vállalkozási viszonyok megromlása a kereslet és kínálat törvényénél fogva gyakran károsan befolyásolta a kereseti lehetőségeket. A munkapiac adataira támaszkodó munkabérstatisztikának különben is számolnia kell azzal, hogy hónapról hónapra ingadozó, a valóságot nem egész híven visszatükröző adatokkal áll szemben, mert az új közvetítési esetek között váltakozó és egyenlőtlen mértékben szerepelnek a jobban fizető nagyipari és a kisebb értékű munkát igénylő, vagy alacsonyabb munkabérrel díjazott kis- és kézműipari munkaalkalmak.

Az egyes foglalkozások közül Budapesten magasabb munkabérrel tűnnek ki a boginárok (decemberben 13.000 K órabér-átlag), kárpítosok (12.000 K) és a szabómunkások (11.696 K), 10.000 K-án felüli órabérrel, de kevés közvetítési esetben szerepelnek még a kőművesek, továbbá a szobafestők és mázólok. A legkisebb munkabértételeket a kifutóknál (3.741 K) és az éttermi alkalmazottaknál (4.520 K) találunk. Mindezen adatok a férfimunkásokra vonatkoznak. A női munkásoknál nincsenek ekkora szélsőségek, de mégis megemlítendő a vasalónők 7.746 K és a varrónők 7.256 K órabérátlaggal, míg az ellenkező végletet a csomagolónők (3.094 K) és a gyári munkásnők (3.973 K) képviselik. Vidéken, hol az adatok szórványosabbak, csak annyit tartunk említésre méltónak, hogy a férfimunkások közül a szabók (13.393 K) és a kőművesek (12.000 K) munkabérszámai mőzognak a legmagasabb színvonalon.

Mindenesetre a II. táblában az órabérátlagok számtalan és szétágazó különbözőségeket takarnak.

A felajánlott munkabérekre vonatkozó adatainkat havonként az alkalmazás minősége szerint is csoportosítottuk (IV. tábla). Ezeknél a halmozott adatoknál azok a jelentékeny különbségek és hullámzások, amelyek a foglalkozásonként kimutatott órabéreknél jelentkeztek, jórészt eltűnnek s csak a munka minősége szerint módosuló és más adatforrás

¹⁾ Például a II. tábla minden egyes munkabéradata a következőképen történt számítás eredménye:

$$\sum_{H=1}^{H=m} H_i \left[\frac{A_1 K_1 + A_2 K_2 + A_3 K_3 + \dots + A_n K_n}{K_1 + K_2 + K_3 + \dots + K_n} \right]$$

Itt a H a heteket jelenti ($m =$ négy vagy öttel), A az egyes foglalkozási árnyalat munkabéradata, amely árnyalatokból az első tábla foglalkozási ágai összevonattak, K az elemi munkabéradathoz tartozó közvetítések száma. Gyakran maga az A is egy minimum és egy maximum átlaga

$$A = \frac{a_1 + a_2}{2}$$

Szolga — <i>Domestiques</i>	1276	1536	2425	3079	3383	4777	4861	5978	6129	6025	6436	6204	58	47	36	55	118	49	94	26	56	54	33	11
Éjjeli őr — <i>Gardes de nuit</i>	636	918	1184	—	2677	—	—	—	—	—	—	—	5	4	4	—	6	—	—	—	—	—	—	—
Gyárimunkás — <i>Ouvriers de fabrique</i>	—	—	2332	3570	2694	—	5150	5204	5705	—	—	5104	—	—	19	44	10	28	19	53	—	—	—	4
Raktári munkás — <i>Ouvriers de magasin</i>	—	—	2523	2958	—	—	5608	5833	—	7875	—	—	—	—	9	5	—	12	2	—	5	—	—	—
Segédmunkás — <i>Aides ouvriers</i>	1391	1446	1925	—	4156	2485	5143	6467	—	5407	5716	—	37	44	12	—	76	108	78	9	—	28	13	—
Napszámos — <i>Manoeuvres</i>	1382	1763	2464	3568	4120	5089	5214	5940	6089	6778	6593	7504	334	264	253	385	394	459	429	104	214	305	195	117
Nő — Femmes																								
Bádogtízítónő — <i>Femmes employées à nettoyer du fer blanc</i>	—	—	—	—	—	2900	—	—	3560	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	5	—	—	—	—
Galvanizálónő — <i>Femmes employées à la galvanisation</i>	1250	1300	2250	—	4250	3250	4451	—	—	5375	5000	—	2	2	2	—	2	6	6	—	—	8	2	—
Sodronyszítaszövőnő — <i>Faiseuses de tamis métalliques</i>	—	—	—	—	—	4250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—
Bútorfényezőnő — <i>Lustrouses en meubles</i>	—	2750	—	8000	—	3750	3000	3750	6500	—	—	6500	—	2	—	3	—	2	2	4	2	—	—	3
Cipőtűzőnő — <i>Piqu. de chaussures</i>	1469	—	1979	—	2380	—	—	—	—	3746	—	—	2	—	2	—	7	—	—	—	8	—	—	—
Szövőnő — <i>Tisseuses</i>	—	—	—	—	1822	—	—	—	—	—	—	5500	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	3
Mosónő — <i>Laveuses</i>	1229	1641	2305	2935	4066	5168	5649	6478	6684	6509	6963	6990	36	52	59	42	81	71	40	29	33	56	50	37
Varrónő — <i>Couturières</i>	1447	1551	2276	2221	3003	4417	5725	5854	5914	6066	5292	7256	6	13	8	9	10	9	17	22	32	21	27	11
Vasalónő — <i>Repasseuses</i>	1503	1906	2752	3731	4328	5860	5923	—	6522	6445	7510	7746	14	12	11	9	24	14	13	—	9	15	15	13
Csomagoló — <i>Emballeuses</i>	877	1164	1575	2137	2303	2866	4844	2997	3645	4791	4974	3094	12	14	7	7	6	9	8	18	7	5	30	20
Dobozkészítőnő — <i>Faiseuses de boîtes</i>	—	—	—	1667	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Papirragasztónő — <i>Colleuses de papiers</i>	—	—	—	—	—	—	—	3100	—	—	—	4854	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	15
Éttermi alkalmazott — <i>Employées de restaurant</i>	793	916	1284	2082	2625	3592	3737	4396	4269	4557	3966	4530	134	117	130	94	176	126	192	145	138	112	107	102
Nyomdai munkásnő — <i>Ouvrières d'imprimerie</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	2916	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—
Füldőalkalmazott — <i>Employées de bain</i>	—	—	—	—	—	—	3438	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Elárútitónő — <i>Vendeuses</i>	1388	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kifutólány — <i>Filles employées à faire des commissions</i>	819	—	1469	1875	1771	—	2083	—	4063	3321	—	—	3	—	4	6	2	—	2	—	4	10	—	7
Szolganő — <i>Domestiques</i>	900	1169	—	—	—	—	—	—	4687	4687	—	5595	8	8	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
Takarítónő — <i>Femmes de ménage</i>	1092	1544	1962	2998	4206	5147	5016	6434	7636	7415	7353	6708	81	59	90	144	82	120	99	75	172	176	89	55
Gyárimunkásnő — <i>Ouvrières d'usine</i>	896	1312	2761	2060	2528	3144	3501	3254	3726	3953	4064	3973	72	87	52	33	110	85	115	52	121	74	86	29
Napszámosnő — <i>Journalières</i>	1237	1518	1913	3977	3235	4282	4725	5523	6447	5629	6221	5783	146	126	100	95	115	143	87	36	89	88	47	42

1) A feljánlott legkisebb és legnagyobb órabér átlaga azoknál a foglalkozásoknál, ahol egy hét alatt 2 vagy több közvetítés történt. Napi, heti és havibér órabérre átszámítva. — *Moyenne du minimum et du maximum du salaire offert à l'heure dans les professions où, pendant une semaine il y a eu au moins 2 placements. Les salaires à la journée, à la semaine et au mois sont calculés en salaire à l'heure.*

által is igazolt bércategóriák alakultak ki. Az alkalmazás minőségére vonatkozó összeállítások azt is mutatják, hogy az az enyhe gyengülő irányzat, amely a fentebb érintett okok alapján az év vége felé a munkabérek magasságát illetőleg az adatokból kiolvasható volt, a munkahelyüket gyakrabban változtató és viszonylag kisebb értékű munkát teljesítő munkáskategóriákra szorítkozott. Így országos átlagban a betanított napszámosok átlagos órábère novemberről decemberre 5.997 K-ról 5.967 K-ra, a tanulatlan napszámosoké 6.046 K-ról (októberben 6.071 K is volt) 6.043 K-ra, végül a női munkásoké 5.039 K-ról (októberben 5.269 K volt) 5.026 K-ra csökkent. A szakmunkások órabérátlaga ezzel ellentétben az év utolsó hónapjában 9.546 K-ról 9.746 K-ra emelkedett.

Ha a közvetítések számát vizsgáljuk, a munkapiac legélénkebb forgalma a női munkaerők elhelyezéséből áll, de a sikerült közvetítések száma, az év utolsó hónapjaiban aránytalanul nagyobb mértékben esett vissza mint a munkabéreké, ahol inkább stagnálásról beszélhetünk. Szeptember hónapban ugyanis az egész országban 794 (évi maximum), december hónapban már csak 441 (—44%) női munkást közvetítettek a hatósági munkaközvetítők.

Tekintettel arra, hogy azok a közgazdasági jelentőségű statisztikai adatösszeállítások, amelyek itt-ott a munkásviszonyokra, tehát a munkabérekre is kiterjeszkednek, anyagukat rendszerint foglalkozási (ipari) főcsoportok szerint osztályozzák (pld. a gyári-üzemi és termelési statisztika), a hatósági munkaközvetítők útján felajánlott munkabérekre vonatkozó adatainkat foglalkozási főcsoportok szerint is felvonultatjuk. (L. V., VI. sz. tábla.) A statisztikai hivatal adatgyűjtési módszerével szemben a foglalkozási adatok statisztikai értelmezése szempontjából hátrányos az a körülmény, hogy a hatósági munkaközvetítők az egyéb gyári munkásokat és napszámosokat foglalkozási főcsoportok szerint nem tudják részletezni, pedig ezek a munkáskategóriák az egyes foglalkozási főcsoportok kimutatott munkabérviszonyaiban nagy létszámuknál fogva lényeges eltolódásokat okozhatnak.

A munkabérek nagyságát illetőleg három foglalkozási főcsoport: a fonó- és szövőipari, a ruházatiipari és az építőipari Budapesten a férfimunka terén erősen kiemelkedik. Utolsó helyre kerültek viszont a szálloda- és vendéglőipari munkások (nyilvánvalóan a borraalórendszer miatt) és a kereskedelmi

alkalmazottak. A női munka terén nem fordultak elő ilyen mértékű munkabérekülönbségek. A vidéken általában alacsonyabbak a munkabérek. Itt a férfimunkában az építő-ipar vezet és a sort az egyéb kereskedelmi ágak csoportja zárja be.

A foglalkozási főcsoportok aranykoronára átszámított munkabérátlagai alapján képesek vagyunk a foglalkozási adatok összevonásával a hatósági munkaközvetítők útján alkalmazáshoz jutott egész munkástörzs munkabérviszonyainak 1924. évi fejlődését megrajzolni. Ily módon azt látjuk, hogy az átlagos órabér Budapesten a férfimunka terén az első évnegyedben 35, a másodikban 32, a harmadikban 45 és az év utolsó negyedében 53 aranyfillér volt. A női munkásoknál szintén Budapesten az év első felében változatlanul 23, a harmadik évnegyedben 32, a negyedikben 35 aranyfillér átlagos órabért találunk. Az emelkedés az év elejétől kezdve mindkét nemnél körülbelül 50%. Vidéken a férfi munkások a tárgyalt időszakokban sorra 29, 27, 39, 42 aranyfillér órabért kaptak. Végül a női munkások munkabére a második évnegyedben 18 aranyfillérről 14 aranyfillerre csökkent, azután a harmadikban 20-ra és a negyedikben 25-re emelkedett. Vidéken tehát nemcsak maguk a munkabértételek voltak alacsonyabbak, hanem az emelkedés mértéke (a férfiaknál 45%, nőknél 39%) is elmaradt a székesfővárosi adatok mögött.

Ha az aranykorona vásárlóerejének változásait is figyelembe vesszük, Dálnoki-Kováts J. számításainak igénybevételével a következő viszonyszámokat nyerjük: Budapesten a férfimunka terén ez év négy negyedében sorra átlag 44, 38, 43, 48, a női munkásoknál 29, 28, 30, 32. A vidéken ezek a jelzőszámok a férfi munkaerőt igénybe vevő foglalkozások átlagában 37-et, 32-öt, 37-et és 38-at, a női munkások körében viszont 23-at, 17-et, 20-at és 23-at mutattak. Ezen jellemző számok értelmezése a következő: ha pld. a budapesti férfimunkások az 1924. év I. negyedében 35 aranyfillér átlagos órabért kaptak, akkor ezzel az összeggel annyi szükségleti cikket vásárolhattak meg, mint amennyit békében 44 aranyfillérrel stb. A reálmunkabérekre jellemző számítások alapján tehát nyilvánvalóan szembetűnik három jelenség: 1. a hullámszerű kilengési mértéke az év folyamán a reálmunkabéreknél jóval kisebb, mint akár a nyers nominális, akár az aranykoronára átszámított munkabéreknél; 2. a második évnegyed határozott és az egész vonalon érvényesülő visszaesést mutat; 3. végeredményben az év vé-

IV. A hatósági munkaközvetítők útján felajánlott munkabérek havi átlaga az alkalmazás minősége szerint 1924 január—december havában.

VI. Tableau par professions de la moyenne mensuelle des salaires offerts, en 1924, par l'intermédiaire des Offices de placement.

Terület, alkalmazás minősége Territoire, profession	A felajánlott órabérek havi átlaga koronákban ¹⁾ Moyenne mensuelle en couronnes des salaires offerts à l'heure												Közvetítések száma — Nombres des entre- mises faites par les Offices des placement															
	1				2				3				4				1			2			3			4		
	január	február	március	április	május	júnus	július	augusztus	szepember	október	november	december	január	február	március	április	május	júnus	július	augusztus	szepember	október	november	december				
Budapest	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	297	379	362	472	587	462	482	387	510	537	465	188				
Szakmunkás — <i>Ouvriers qualifiés</i>	2112	2769	3976	6108	7200	6993	7722	8393	9884	9543	10016	10014	297	379	362	472	587	462	482	387	510	537	465	188				
Betanított napszámos — <i>Journaliers enseignés</i>	1396	1565	2384	2813	3519	3241	5180	5529	5845	6017	6061	6061	93	117	102	128	195	240	251	73	124	90	46	23				
Tanulatlan napszámos — <i>Journaliers non-enseignés</i>	1280	1608	2196	3353	3839	4871	5004	5145	5456	6196	5960	6582	404	328	330	439	477	513	483	139	287	373	255	155				
Női munkás — <i>Ouvrières</i>	1047	1353	1909	2933	3180	4254	4307	4874	5649	5794	5483	5454	518	492	465	445	620	598	583	383	615	575	453	337				
Szolga — <i>Domestiques</i>	1127	1367	1962	2588	3015	3913	4492	4915	5532	5281	5624	5775	75	70	56	80	156	79	116	46	73	74	49	15				
Vidék — Province	1610	2173	2935	4401	4635	5695	5872	7511	7857	7068	7644	9037	125	84	120	92	174	131	175	188	162	175	115	71				
Szakmunkás — <i>Ouvriers qualifiés</i>	1497	1941	3079	3219	3203	4695	5726	5908	6180	6016	5800	5250	12	10	14	39	12	7	28	14	10	8	5	3				
Betanított napszámos — <i>Journaliers enseignés</i>	1195	1340	2117	2817	3412	4729	5065	5137	5591	5919	6120	5433	159	125	150	152	228	260	219	114	265	305	295	137				
Tanulatlan napszámos — <i>Journaliers non-enseignés</i>	511	677	934	1483	1852	2950	2711	2915	3447	3819	3570	3637	111	86	109	98	156	162	101	75	179	208	137	104				
Női munkás — <i>Ouvrières</i>	653	498	2014	—	3508	4154	3612	4167	6143	3733	4306	—	8	10	4	—	13	8	13	2	15	4	4	—				
Szolga — <i>Domestiques</i>	1963	2661	3717	5830	6614	6757	7229	8105	9395	8935	9546	9746	422	463	482	564	761	593	657	575	672	712	580	259				
Együtt — Total	1408	1410	2468	2908	3501	3282	5235	5590	5563	5859	5997	5967	105	127	116	167	207	247	279	87	134	98	51	26				
Szakmunkás — <i>Ouvriers qualifiés</i>	1256	1535	2171	3215	3701	4823	5023	5141	5521	6071	6046	6043	563	453	480	591	705	773	702	253	552	678	550	292				
Betanított napszámos — <i>Journaliers enseignés</i>	952	1252	1724	2671	2913	3976	4071	4553	5153	5269	5039	5026	629	578	574	543	776	760	684	458	794	783	590	441				
Tanulatlan napszámos — <i>Journaliers non-enseignés</i>	1081	1258	1965	—	3053	3935	4403	4884	5636	5202	5525	—	83	80	60	—	169	87	129	48	88	78	53	—				
Női munkás — <i>Ouvrières</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Szolga — <i>Domestiques</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				

1) A felajánlott legkisebb és legnagyobb órabér átlaga azoknál a foglalkozásoknál, ahol egy hét alatt 2 vagy több közvetítés történt. Napi-, heti és havibér órabérre átszámítva. — Moyenne du minimum et du maximum du salaire offert à l'heure dans les professions au, pendant une semaine, il y a eu au moins 2 entremises. Les salaires à la journée, à la semaine et au mois sont calculés en salaire horaire.

V. A budapesti hatósági munkaközvetítő útján felajánlott munkabérek átlaga foglalkozási főcsoportok szerint 1924 I—IV. évnegyedében.

Moyennes, par branches de profession de salaires offerts, en 1924, par l'intermédiaire de l'offre de placement de Budapest.

Foglalkozási főcsoport ¹⁾ n e m Principales branches de profession ¹⁾ s e x e	1 9 2 4			
	I.	II.	III.	IV.
	é v n e g y e d t r i m e s t r e			
	átlagos órabér aranyfillérekben moyenne du sa- laire à l'heure en fillérs-or			
Férfi — Hommes				
Östermelés — Agriculture	—	19	—	—
Vas- és fémipar — Industrie du fer et des métaux	42	41	51	55
Gép- és vill. ipar — Industrie des machines et de l'électricité	43	59	53	58
Fa- és csontipar — Industrie du bois et des os	51	43	58	60
Bőr-, sörte- és tollipar — Industrie du cuir et des plumes	41	35	50	—
Fonó- és szövőipar — Industrie textile	65	48	67	73
Ruházati ipar — Ind. du vêtement	52	46	64	72
Élelmezési ipar — Alimentation	—	46	59	—
Építőipar — Industrie du bâtiment	56	51	71	70
Szálloda- és vendéglőipar — Hôtels et restaurants	14	16	22	28
Foglalkozási főcsoportok szerint nem részletezhető egyéb gyári munkás — Autres ouvriers d'usine qu'on ne peut énumérer par les principales branches de profession	27	21	35	38
Kereskedelem — Commerce	21	20	29	31
Közlekedés — Communications	34	32	45	48
Napszámos ²⁾ — Journaliers	29	28	37	45
Nő — Femmes				
Vas- és fémipar — Industrie du fer et des métaux	25	25	26	35
Fa- és csontipar — Industrie du bois et des os	45	41	28	43
Fonó- és szövőipar — Ind. textile	—	12	—	36
Ruházati ipar — Ind. du vêtement	29	27	40	42
Papírosipar — Industrie du papier	18	16	23	29
Szálloda- és vendéglőipar — Hôtels et restaurants	16	18	27	29
Sokszorosító- és műipar — Imprimeries, lithographie	—	—	19	—
Foglalkozási főcsoportok szerint nem részletezhető egyéb gyári munkásnő — Autres ouvrières d'usine qu'on ne peut énumérer par les principales branches de profession	24	18	23	26
Kereskedelem — Commerce	18	12	22	28
Egyéb foglalkozás — Autres professions	25	26	43	48
Napszámos ²⁾ — Journalières	24	25	36	28

¹⁾ A föl nem sorolt főcsoportokban nem volt bérájánlattal egybekötött számításba vehető közvetítés.

²⁾ Foglalkozási főcsoportok szerint nem részletezhető.

VI. A vidéki hatósági munkaközvetítők útján felajánlott munkabérek átlaga foglalkozási főcsoportok szerint 1924 I—IV. évnegyedében

Moyennes, par branches de profession, des salaires offerts, en 1924, par l'intermédiaire des Offices de placement de province

Foglalkozási főcsoport ¹⁾ n e m Principales branches de profession s e x e	1 9 2 4			
	I.	II.	III.	IV.
	é v n e g y e d t r i m e s t r e			
	átlagos órabér aranyfillérekben moyenne du sa- laire à l'heure en fillérs-or			
Férfi — Hommes				
Östermelés — Agriculture	37	25	66	—
Vas- és fémipar — Industrie du fer et des métaux	34	27	37	40
Gép- és vill. ipar — Industrie des machines et de l'électricité	35	31	44	46
Kő-, agyag- és üvegipar — Industrie de la pierre, du verre, céramique	79	—	—	—
Fa- és csontipar — Industrie du bois et des os	39	36	50	53
Bőr-, sörte- és tollipar — Industrie du cuir et des plumes	30	—	—	60
Fonó- és szövőipar — Ind. textile	—	—	46	—
Ruházati ipar — Industrie du vêtement	33	32	42	49
Élelmezési ipar — Alimentation	—	—	9	—
Építőipar — Industrie du bâtiment	82	38	59	70
Foglalkozási főcsoportok szerint nem részletezhető egyéb gyári munkás — Autres ouvriers d'usine qu'on ne peut énumérer par les principales branches de profession	22	21	30	49
Egyéb kereskedelmi ágak — Autres branches du commerce	11	21	25	20
Közlekedés — Communications	25	29	32	40
Napszámos — Journaliers ²⁾	25	25	35	39
Nő — Femmes				
Ruházati ipar — Industrie du vêtement	22	21	30	33
Élelmezési ipar — Alimentation	—	—	—	20
Egyéb foglalkozás — Autres prof.	9	13	19	24
Napszámosnő — Journalières ²⁾	70	23	24	29

¹⁾ A föl nem sorolt főcsoportokban nem volt bérájánlattal egybekötött számításba vehető közvetítés.

²⁾ Foglalkozási főcsoportok szerint nem részletezhető. —

gén a javulás csekélyebb arányú ugyan, de biztosan megállapítható.

A munkabérvizonyok fürkészésénél még egy használható statisztikai forrásunk van t. i. a vas- és gépipari érdekképviselő által az első két ipari főcsoportba tartozó munkások tényleges átlagos keresetére vonatkozó időnkint összeállított kimutatások. Ezeknek

VII. Munkabérek a vas- és gépiparban az 1924. évben és az 1925. év január havában.

VII. Salaires payés, en 1924 et en janvier 1925, dans l'industrie du fer et des machines.

Alkamazás minősége Profession	Átlagos kereset óránként Salaire moyen à l'heure					
	1 9 2 4					1925
	január ¹⁾ janvier ¹⁾	február ²⁾ février ²⁾	április ³⁾ avril ³⁾	június ⁴⁾ juin ⁴⁾	szeptemb. septembre	január janvier
	a) Koronákban. a) En couronnes.					
Szaktanús — Ouvriers qualifiés	2506	4567	7147	9363	9505	9877
Betanított napszámos — Journaliers enseignés	2020	3640	5741	7378	7712	7625
Tanulatlan napszámos — Journaliers non-enseignés	1317	2313	3685	4862	5077	5271
Női munkás — Ouvrières	1140	2005	3008	3880	4111	4326
Tanonc — Apprentis	411	745	1186	1480	1520	1660
Ifjúmunkás — Jeunes ouvriers	729	1304	1970	2752	2904	3013
	b) Jelzőszámokban 1914. = 1 b) En nombres-indices 1914. = 1					
Szaktanús — Ouvriers qualifiés	3530	6432	10066	13187	13387	13911
Betanított napszámos — Journaliers enseignés	3424	6169	9731	12505	13071	12924
Tanulatlan napszámos — Journaliers non-enseignés	3559	6251	9959	13140	13721	14246
Női munkás — Ouvrières	3563	6266	9587	12125	12846	13519
Tanonc — Apprentis	3425	6208	9883	12333	12666	13833
Ifjúmunkás — Jeunes ouvriers	3645	6520	9850	13760	14520	15065
Munkások átlaga Moyenne des ouvriers	3519	6311	9808	12858	13279	13827

¹⁾ Január közepe. ²⁾ Február utolsó és március első hete. ³⁾ Április eleje. ⁴⁾ Június utolsó és július első két hete.

¹⁾ Au milieu de janvier. ²⁾ Dans la dernière semaine de février et dans la première semaine de mars. ³⁾ Au commencement d'avril. ⁴⁾ Dans la dernière semaine de juin et dans la première moitié de juillet.

az adatoknak természetét, jelentőségét és felhasználási módját nem kell külön taglalnunk, mert a Szemlében az előző évekről már többször közöltünk ugyanilyen összeállítású adatokat. Minthogy a munkabérek most már nem minden hónapban változnak meg, a VIII. táblázatunk a vas- és gépipari munkások átlagos keresetének hullámzását egy egész évet felölelő időközről (1924 januártól 1925 januárig) ismerteti. Az itt szereplő adatok szerint a munkások átlagos keresete a nehéz iparban általában a múlt év őszén és a folyó év elején észrevehetően emelkedett. Ezt a fejlődést a munkanélküliség emelkedése és a válságos gazdasági jelenségek sem tudták megakasztani. A munkások átlagának kereseti jelzőszáma ugyanis 1924 szeptember hótól 1925 január haváig 13.279-ről 13.827-re (4,5%-kal) növekedett. Az alkalmazás minősége szerint alakított csoportok közül egyedül a betanított napszámosoknál tapasztalunk némi visszaesést (négy hónap alatt 7.712 K-ról 7.625 K-ra).

Annak megvilágítása céljából, hogy mekkora és milyen alkalmazási minőségű munkástömegek szociális helyzetét tárják fel a vas- és gépipari munkabéradatok, a VIII. táblázat Budapest vas- és gépipari munkáslétszámát hat időpontról részletezi. A táblázat első része alapján (abszolút számok) nyilvánvalóan kitűnik, hogy a kedvezőtlen termelési konjunktúra következtében az alkalmazott munkások száma körülbelül háromnegyed éven át fokozatosan csökkent. A legnagyobb munkáslétszám (40.692) 1924 áprilisra, a legkisebb (33.013) 1925 januárra esett. Itt olyan apadó hullámról van szó, amelynél már az évszakonként jelentkező tényezők (mezőgazdasági munka) hatása sem különíthető el. A csökkenés mértéke az 1924. évi január havi állapottal szemben 18,8%, a június havi létszámmal szemben 14,1% volt. Ha nagyobb időközre veszünk szemügyre, a létszámcsökkenés legnagyobb arányban érte a tanulatlan napszámosok és tanoncok amúgy is mobilisabb csoportját.

A IX. tábla a vas- és gépipari névleges és reálmunkabérek a legutolsó időpontról (1925 január) a szokott módon állítja szembe. Öröndetes jelenség, hogy a reálmunkabér a megélhetés Dálnoky-Kovács féle jelzőszámai alapján számítva, a munkások átlagában 1923 december óta 72-ről 83-ra emelkedett. Az alkalmazás minősége szerint a békeállapotokat legjobban sikerült menközelíteni az ifjúmunkásoknál (91), legkevésbé a betanított napszámosoknál (78).

VIII. Nagy-Budapest vas- és gépipari munkássága.

VIII. Nombre des ouvriers employés dans l'industrie du fer et des machines à Budapest (banlieue comprise).

Alkalmazás minősége <i>Profession</i>	1 9 2 4					1925	Növ. (+) v. csökk. (—) az <i>Accroissement (+) ou diminut (—)</i>	
	január ¹⁾ <i>janvier</i>	február ²⁾ <i>février</i>	április ³⁾ <i>avril</i>	június ⁴⁾ <i>juin</i>	szeptemb. <i>septembre</i>	január <i>janvier</i>	1924 január havi létszám- mal szemben — <i>contre janvier</i> 1924.	1924 június havi létszám- mal szemben — <i>contre juin</i> 1924.
a) S z á m. — a) N o m b r e.								
Szakmunkás — <i>Ouvriers qualifiés</i>	16027	15265	15525	15546	13501	12923	— 3104	— 2623
Betanított napszámos — <i>Journaliers enseignés</i>	6174	6058	6295	5958	5398	5281	— 893	— 677
Tanulatlan napszámos — <i>Journaliers non-enseignés</i>	8511	8871	8823	7209	6694	6228	— 2283	— 981
Női munkás — <i>Ouvrières</i>	6149	6223	6499	5885	5765	5668	— 481	— 217
Tanonc — <i>Apprentis</i>	3041	2881	2778	2943	2696	2283	— 758	— 660
Ifjúmunkás — <i>Jeunes ouvriers</i>	749	802	772	883	675	630	— 119	— 253
Összesen — <i>Total</i>	40651	40100	40692	38424	34729	33013	— 7638	— 5411
b) S z á z a l é k — E n %								
Szakmunkás — <i>Ouvriers qualifiés</i>	39·5	38·1	38·2	40·4	38·9	39·2	— 19·4	— 16·9
Betanított napszámos — <i>Journaliers enseignés</i>	14·8	15·1	15·4	15·5	15·5	15·9	— 14·5	— 11·4
Tanulatlan napszámos — <i>Journaliers non-enseignés</i>	20·9	22·1	21·7	18·8	19·3	18·9	— 26·8	— 13·6
Női munkás — <i>Ouvrières</i>	15·2	15·5	16·0	15·3	16·6	17·2	— 7·8	— 3·7
Tanonc — <i>Apprentis</i>	7·7	7·2	6·8	7·7	7·8	6·9	— 24·9	— 22·4
Ifjúmunkás — <i>Jeunes ouvriers</i>	1·9	2·0	1·9	2·3	1·9	1·9	— 15·9	— 28·7
Összesen — <i>Total</i>	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	— 18·8	— 14·1

¹⁾ Január közepe. ²⁾ Február utolsó és március első hete. ³⁾ Április eleje. ⁴⁾ Június utolsó és július első két hete.

¹⁾ *Au milieu de janvier.* ²⁾ *Dans la dernière semaine de février et dans la première semaine de mars.* ³⁾ *Au commencement d'avril.* ⁴⁾ *Dans la dernière semaine de juin et dans la première moitié de juillet.*

IX. Névleges és reálmunkabérek a vas- és gépiparban 1925 január havában.

IX. Salaires nominaux et réels, en janvier 1925, dans l'industrie du fer et des machines.

Alkalmazás minősége <i>Profession</i>	Átlagos kereset — <i>Salaire moyen</i>		Reálmunkabér — <i>Salaires réels</i>	
	óránként K. <i>à l'heure en</i> <i>couronnes</i>	jelzőszámok- ban (1914. I fele = 1.) <i>en nombres-</i> <i>indices (dans</i> <i>la première</i> <i>moitié de</i> <i>1914 = 1.)</i>	az élelmezési viszonyszámok átlaga alapján (Dr. Kovács N. szerint) - <i>D'ap-</i> <i>rès la moyenne</i> <i>des nombres</i> <i>proportionnels</i> <i>de l'alimenta-</i> <i>tion (selon M. le</i> <i>Dr. N. Kovács)</i>	a megélhetési vi- szonyszám alap- ján (Dálnoki Ko- váts I. szerint) <i>D'après les nom-</i> <i>bres propor-</i> <i>tionnels du coût</i> <i>de la vie (selon</i> <i>M. J. Dálnoki</i> <i>Kováts)</i>
Szakmunkás — <i>Ouvriers qualifiés</i>	9877	13.911	62	84
Betanított napszámos — <i>Journaliers en-</i> <i>seignés</i>	7625	12.924	58	78
Tanulatlan napszámos — <i>Journaliers non-</i> <i>enseignés</i>	5271	14.246	64	86
Női munkás — <i>Ouvrières</i>	4326	13.519	60	81
Tanonc — <i>Apprentis</i>	1660	13.833	62	83
Ifjúmunkás — <i>Jeunes ouvriers</i>	3013	15.065	67	91
Munkások átlaga — <i>Moyenne des ouvriers</i>	6996	13.827	62	83

A világháborút követő évek gazdasági és szociális viszonyainak rendkívüli hullámzása fokozottabb mértékben szükségessé tette ezeknek a viszonyoknak statisztikai megismerését. Az a törekvés, mely ennek folytán az élet szétágazó jelenségeit lehető kevés közös nevezőre igyekezett hozni, hogy a viszonyokban beálló változásokat kevés számú, de általános jelentőségű és esetleg nemzetközi viszonylatba is összehasonlítható adat alapján sűrűbb időközökben lehessen megvilágítani, az átlagok és jelzőszámok módszerének mindig nagyobb mértékű igénybevételéhez vezetett. Ennek a szükséges kényszerhelyzetben (finansziális okok, stb.) nélkülözhetetlen módszernek tulságba vitele ellen azonban az elméleti

statisztikusok részéről több hang szólalt fel. Így pld. *Heller Farkas* „Magyarország szociálpolitikája” című munkájában (151. l.) a következőképp nyilatkozik: „A munkabérvizonyok szempontjából való tájékozódás mindig a legnehezebb feladatok közé tartozik. Eltekintve ugyanis attól, hogy még az erre vonatkozó hivatalos adatgyűjtések is sok hiányban szenvednek, az átlagok, amelyekre szükségképpen szorítkoznunk kell akkor, ha csupán általános képet akarunk valamely ország munkásosztályának helyzetéről festeni, csak keveset mondanak, mert természetüknél fogva elhomályosítják a tények sokféleségét, amelyekből a való élet összetevődik”.

Kovács Norbert dr.

Munkanélküliség Magyarországon 1925 január—május havában.

Chômage en Hongrie aux cours des mois de janvier à mai 1925.

Résumé. Parmi les ouvriers s'étant organisés dans des syndicats professionnels le nombre des sans-travail présente au mois de janvier 1925 un accroissement sensible, puis ni en février et ni même en mars et avril on ne relève aucun signe d'une tendance vers l'amélioration. Le nombre des chômeurs tenu au jour par les syndicats professionnels social-démocrates variait au cours des quatre mois considérés, constamment un peu au-dessus de 36.000, dont les deux tiers se composent des chômeurs de Budapest, chez lesquels le maximum enregistré est à la fin du mois de janvier, y compris les chômeurs relevés par les syndicats socialistes chrétiens, de 24.208. La reprise dans l'activité des constructions ne fait sentir son effet sur toute la masse des chômeurs qu'au mois de mai. Toutefois cette amélioration est encore loin d'être satisfaisante.

A szakszervezetekbe tömörült munkásság körében a munkanélküliek száma 1925. év januárjában további jelentékeny emelkedést mutat s februárban, sőt még márciusban és áprilisban sem mutatkoznak a javulás jelei. A szociáldemokrata szakszervezetek által nyilvántartott munkanélküliek száma e négy hónapban csekély ingadozással állandóan 36.000 fölött mozgott s ebből több mint kétharmad a Budapesten lévő munkanélküliek tömege, mely a keresztényszociálista szakszervezetek kimutatásában szereplőkkel együtt, január hó végén 24.208 munkanélkülivel jelzi a maximumot. Az építő tevékenység felélénkülése csak májusban érezteti a munkanél-

küliek egész tömegét befolyásoló hatását. A javulás azonban korántsem mondható kielégítőnek.

A munkanélküliség jelentőségének helyes megítélésére szükséges a munkásság összes számának — melynek a munkanélküliek részét alkotják — ismerete, illetve ha a szervezett munkásság munkanélküliségéről szóló

I. Munkanélküliek száma a magyarországi szociáldemokrata szakszervezetek kimutatása szerint 1924 április és 1925 január április havában.

Nombre des chômeurs suivant le relevé des syndicats social-démocrates de la Hongrie du mois de janvier au mois de mai 1925.

Időpont Époque	Munkanélküliek száma Nombre des chômeurs				
	Férfi — Hommes	Nő — Femmes	Együtt — Ensemble	Ebből Dont	
				Budapest Budapest	Vidék Province
1925					
január 31-én <i>Le 31 janv.</i>	33716	2925	36641	22392	14249
február 28-án <i>Le 28 févr.</i>	33244	3520	36764	22419	14345
március 28-án <i>Le 28 mars</i>	33377	3496	36873	22804	14069
április 25-én <i>Le 25 avril</i>	32659	3701	36360	22530	13830
május 30-án <i>Le 30 mai</i>	30909	3102	34011	21350	12661

II. A magyarországi szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek számának megoszlása foglalkozás szerint 1925 jan.—máj. havában. — Répartition par professions du nombre des chômeurs enregistrés par les syndicats professionnels soc.-dém. du mois de janvier au mois de mai 1925.

Foglalkozás Profession	A munkanélküliek száma 1925 — Nombre des chômeurs en 1925									
	január 31-én — le 31 janvier		február 28-án — le 28 février		március 28-án — le 28 mars		április 25-én — le 25 avril		május 30-án — le 30 mai	
	összesen — ensemble	ebből férfi — dont hommes	összesen — ensemble	ebből férfi — dont hommes	összesen — ensemble	ebből férfi — dont hommes	összesen — ensemble	ebből férfi — dont hommes	összesen — ensemble	ebből férfi — dont hommes
Aranyműves <i>Orfèvres . . . . .</i>	26	26	83	78	81	62	94	81	82	82
Borbély <i>Coiffeurs . . . . .</i>	36	34	44	44	42	40	29	24	29	28
Bőrmunkás <i>Ouvriers en cuir . . .</i>	104	91	96	40	145	58	147	60	151	59
Bőröndös <i>Malletiers . . . . .</i>	60	60	106	100	118	111	124	123	107	99
Cipész <i>Cordonniers . . . . .</i>	2090	1934	2021	1859	2009	1831	1811	1670	1135	1000
Élelmezési munkás <i>Ouvr. d'alimentation</i>	839	762	774	738	896	833	739	657	703	663
Építő <i>Ouvr. de construction</i>	11658	11658	11426	10914	9990	9750	9466	9043	8250	8250
Famunkás <i>Ouvriers en bois . . .</i>	2717	2620	2820	2706	3440	3359	3819	3730	4060	3970
Fényképész <i>Photographes . . . .</i>	33	30	—	—	14	10	9	9	9	7
Grafikus <i>Ouvr. polygraphiques</i>	51	35	74	47	85	46	91	51	88	52
Húsipari munkás <i>O. de l'ind. de la viande</i>	1160	1160	1050	1050	1030	1030	1050	1050	793	793
Kalapos <i>Chapeliers . . . . .</i>	74	56	68	60	62	54	41	36	36	32
Keresk. alkalm. <i>Empl. commerciaux</i>	184	162	232	212	270	248	258	241	303	281
Könyvkötő <i>Relieurs . . . . .</i>	258	78	316	103	380	116	427	142	425	162
Magántisztviselő <i>Employés privés . . .</i>	954	475	1052	542	1145	594	1217	638	1289	678
Mintakészítő <i>Fabricants de modèles</i>	118	118	122	122	114	114	106	106	108	108
Nyomdász <i>Imprimeurs . . . . .</i>	491	309	481	294	501	288	560	312	511	285
Pénzügyint. tisztv. <i>Empl. d. établ. financ.</i>	4093	2857	4123	2922	4132	2883	4158	2930	4212	2935
Pénzügyint. segédm. <i>Ouvr. aux. d. établis. fin.</i>	380	380	238	238	273	273	238	238	189	189
Segédmunkás <i>Ouvriers auxiliaires</i>	149	143	120	117	127	123	136	131	143	140
Szabó <i>Tailleurs . . . . .</i>	381	239	408	255	458	292	421	307	279	218
Szállítási munkás <i>Ouvriers de transport</i>	68	68	86	86	143	143	146	146	146	146
Szállodai éttermim. <i>Person. d. hôt., d. rest.</i>	878	718	924	772	847	697	924	772	688	612
Szobrász <i>Sculpteurs . . . . .</i>	136	136	134	134	100	100	134	134	106	106
Textilmunkás <i>Ouvr. de l'ind. textile</i>	17	9	36	12	21	8	50	13	26	10
Üvegesmunkás <i>Verniers . . . . .</i>	55	54	91	91	85	85	77	77	99	99
Vasmunkás <i>Ouvriers en fer . . . .</i>	9377	9346	9585	9551	10105	10059	9840	9776	9783	9717
Vegyész <i>Chimistes . . . . .</i>	237	143	237	143	236	149	224	142	235	167
Zenész <i>Musiciens . . . . .</i>	17	15	17	14	24	21	24	20	26	21
Összesen — Totaux .	36641	33716	36764	33244	36873	33377	36360	32659	34011	30909

III. A keresztényszocialista szakszervezetek országos szövetsége által kimutatott munkanélküliek száma s megoszlása foglalkozás szerint Budapesten 1925 január—május havában.

Nombre et répartition par professions des chômeurs à Budapest enregistrés par l'Association nationale des syndicats professionnels socialistes-chrétiens du mois de janvier au mois de mai 1925.

Foglalkozás Profession	A munkanélküliek száma — Nombre des chômeurs									
	1		9		2		5			
	január 31-én le 31 janvier		február 28-án le 28 février		március 31-én le 31 mars		április 30-án le 30 avril		május 31-én le 31 mai	
	összesen — Ensemble	ebből férfi — Dont hommes	összesen — Ensemble	ebből férfi — Dont hommes	összesen — Ensemble	ebből férfi — Dont hommes	összesen — Ensemble	ebből férfi — Dont hommes	összesen — Ensemble	ebből férfi — Dont hommes
Cipészek és bőrmunkások — <i>Cordonniers et ouvriers en cuir</i>	33	31	35	32	30	28	12	9	11	9
Egészségügyi alkalmazottak — <i>Employés d'hygiène</i>	125	33	90	30	87	4	152	43	98	33
Élelmezési munkások — <i>Ouvriers d'alimentation</i>	7	5	4	3	5	4	7	7	7	7
Építőmunkások — <i>Ouvriers de construction</i>	69	69	71	71	67	67	75	75	70	70
Éttermi alkalmazottak — <i>Employés des restaurants</i>	1150	850	650	578	590	535	510	480	450	431
Famunkások — <i>Ouvriers en bois</i>	39	36	45	42	39	38	33	29	32	30
Festőmunkások — <i>Peintres en bâtiment</i>	29	29	32	32	19	19	14	14	7	7
Húsipari munkások — <i>Ouvriers de l'industrie de la viande</i>	21	21	22	22	23	23	25	25	26	26
Kereskedelmi alkalmazottak — <i>Employés commerciaux</i>	12	12	92	92	86	84	71	67	78	74
Könyvkötőmunkások — <i>Relieurs</i>	24	8	30	9	29	6	57	15	57	13
Magántisztviselők — <i>Employés privés</i>	96	55	97	57	70	46	72	42	158	95
Molnár- és malommunkások — <i>Meuniers et ouvriers de minoterie</i>	2	2	2	2	1	1	3	3	3	3
Segédmunkások — <i>Ouvriers auxiliaires</i>	41	41	39	39	33	33	31	30	31	29
Szabómunkások — <i>Tailleurs</i>	37	26	66	38	60	31	27	20	21	15
Textilmunkások és munkásnők — <i>Ouvriers et ouvrières textiles</i>	2	1	7	5	4	2	14	8	12	7
Vas- és fémmunkások — <i>Ouvriers de sidérurgie et métallurgie</i>	129	129	160	160	175	175	219	219	174	174
Összesen — <i>Totaux</i>	1816	1348	1442	1212	1318	1096	1322	1086	1235	1023

adatokat vizsgáljuk, ismernünk kell a megfelelő időpontban szakszervezeti kötelekbe tartozó összes tagok számát. Az, hogy a fizető (munkában álló) és nem fizető (munkanélküli), de a szakszervezetek által nyilvántartott tagok együttes számából hány százalék esik a munkanélküliekre, mutatja a szakszervezeti munkanélküliség általánosan használt s legkifejezőbb arányszámát. Sajnos, a magyarországi szakszervezetek ily viszonyításra alapot nyújtó létszámadatokat nem tesznek közzé, azok az arányszámok pedig, melyeket a szakszervezetek a tagjaik között uralkodó munkanélküliség jellemzésére kö-

zölnek, nyilvánvalóan nem az illető szervezet kötelekébe tartozó összes tagokhoz való viszonyítás eredményét mutatják; általában jóval magasabbnak tüntetik fel a munkanélküliség arányát, mint a megfelelő taglétszámhoz való szokásos objektív viszonyítás. Félreértések elkerülése érdekében azért, korábbi ily tárgyú közléseinktől eltérőleg, ez arányszámok közlésétől eltekintünk.

Az egyes szervezetek szerint részletezett (II. és III. sz. táblázat) adatokat nézve állandó, de az építési időszak beköszöntét tekintve aggasztóan lassú javulás mutatkozik az építőmunkásság foglalkoztatása terén. Változatlanul

súlyos a munkapiac helyzete a vasiparban. Nem jut keresethez, sőt növekszik az állástalan pénzintézeti tisztviselők és egyéb magántisztviselők jelentékeny tábora. Ezzel szemben, csak a főbb csoportokat nézve, közel felére csökkent január óta a munkanélküli cipészek

száma és az éttermi alkalmazottak — különösen a keresztényszociálista szervezethez tartozók — elhelyezkedésére is jóval több tér nyílt.

A hivatalos munkaközvetítés eredményeit Szemlénk végén a „Jelzőtáblá“-ban adjuk. (D.)

Munkanélküliség a külföldön.

Chômage à l'Étranger.

A nemzetközi munkapiac helyzete folyó év elején az elmúlt évhez viszonyítottn a fokozatos gyógyulás jelét mutatja. Az a körülmény, hogy a munkanélküliek száma az utolsó három évben — Lengyelország kivételével, mely a gazdasági átalakulás korszakát éli — minden országban erős csökkenést mutatott, hogy továbbá munkanélküliek számában az utolsó két évben nem voltak tapasztalhatók azok az erős méretű fluktuációk, melyek a háború befejezését közvetlen követő évek szilárd gazdasági viszonyainak voltak kísérő jelenségei, bizonyíték arra, hogy az egyes országok gazdasági élete ismét a rendes mederbe kezd terelődni s a munkanélküliség egykor fenyegető réme múltfélben van.

Különösen nagymértékű volt a javulás az utolsó két év alatt Olaszországban, Svájcban, Cseh-Szlovákiában, de főképen Németország-

ban, ahol 1923 végén 1,300.000 teljes és 1,700.000 részleges munkanélkülit írtak össze. Ez év márciusában pedig már a teljes munkanélküliek száma fentinek egyötödére, a részleges munkanélkülieké pedig egytizedére csökkent. A Ruhr-megszállás folytán beállott feszült helyzet enyhülése, a külkereskedelmi érintkezés intenzívebbé válása, a német ipar számára ismét tág perspektívákat nyitottak meg.

A háborút közvetlen követő években az egyes országok kereskedelmi politikájában mutatkozó elzárkózottság enyhülése eleinte a belföld számára termelő, tehát redukált kapacitással dolgozó ipar számára mind-nagyobb elhelyezési lehetőséget biztosított s a mind gyakrabban létrejött kereskedelmi szerződések az ipari élet fellendülését s ezzel együtt a munkásság nagyobb méretű foglalkoztatottságát is elősegítette.

Á l l a m	A m u n k a n é l k ü l i e k s z á m a							
	1 9 2 4				1 9 2 5			
	március	június	szept.	december	január	február	március	április
Németország	674.606	340.774	362.997	282.645	283.797	264.263	211.259	157.184
Ausztria	106.908	63.556	77.550	154.491	187.099	188.917	175.581	148.503
Belgium	4.060	6.659	4.597	9.344	12.678	10.617	9.414	—
Kanada	10.051	9.250	9.156	18.373	16.357	15.235	13.631	—
Dánia	43.184	13.116	15.121	45.206	42.548	43.320	39.475	—
Finnország	1.620	672	1.186	2.234	4.896	4.420	—	—
Franciaország	1.022	547	447	509	705	1.029	1.016	940
Nagybritánia	1,137.683	1,084.517	1,240.045	1,260.465	1,319.628	1,331.205	1,307.937	1,292.131
Olaszország	218.740	130.793	115.590	150.449	156.382	156.659	142.552	—
Norvégia	4.101	1.714	1.830	4.386	4.206	—	—	—
Hollandia	29.320	15.843	22.716	32.268	40.899	32.834	27.045	—
Lengyelország	112.583	137.830	155.245	159.060	175.020	185.280	181.710	180.720
Svédország	28.133	14.033	13.911	32.650	29.226	27.934	25.824	—
Svájc	31.380	10.938	8.718	11.419	12.184	11.834	10.185	8.591
Cseh-Szlovákia	180.002	85.966	73.006	81.040	83.631	79.920	—	—

Magyarország mezőgazdasági termelése az 1919/20—1923/24. gazdasági években.¹⁾

Production agricole de la Hongrie dans les campagnes agricoles de 1919—1920 à 1923—1924.

Résumé. La production agricole de la Hongrie a été à l'époque du traité de Trianon dans une situation très subordonnée par rapport à la production des années ayant précédé immédiatement la guerre. Cependant au cours des années ayant suivi le traité de paix la culture des terres devint de nouveau plus intensive et prit une expansion plus considérable, vu que la consolidation lente mais progressive, la cessation de la pénurie de la main-d'oeuvre et la remplacement graduel de l'effectif du bétail détruit mirent de nouveau au premier plan les travaux de production. Les prix mondiaux ayant de plus en plus gagné du terrain, la production devint plus lucrative. Le relevé présent fait connaître ce développement sur la base des données figurant dans les tableaux I à III.

Nous exposons dans la suite de l'examen de la production que le motif de l'empirement des résultats de la production agricole de l'année 1924 comparativement à ceux de la production de 1923 est à imputer exclusivement à la récolte extrêmement défavorable des céréales. En effet, la récolte des céréales était en 1924 si mauvaise par suite du temps inconstant, que sa quantité resta de 11 millions de quintaux métriques, sa valeur à son tour de plus de 200 millions de couronnes-or inférieure à la quantité, respectivement à la valeur de la récolte des céréales en 1923.

L'étude rend compte plus loin de ce que malgré le fait que la production agricole ait été en 1924 en général moindre que celle de l'année 1923, le bénéfice brut de la production exprimé en couronnes-or a déjà atteint le bénéfice brut d'avant-guerre, parce que dans le cours de l'année c'étaient les prix plus élevés de la parité mondiale d'avant-guerre qui prévalurent.

Enfin nous renvoyons au fait que sur la base des données énumérées non seulement on peut espérer que le labeur persévérant des agriculteurs de la Hongrie finira par ramener la production à la culture plus intensive d'avant-

guerre, mais de plus, — malgré la production extrêmement mauvaise, se faisant sentir dans toute l'Europe, de l'année 1924 — l'amélioration accentuée de la production relevée d'année en année donne lieu à espérer que dans le cas, où nos agriculteurs disposeront de moyens matériels convenables, la production du pays deviendra sous peu, tant en fait de quantité qu'en fait de qualité, supérieure à celle d'avant-guerre.

Magyarország mezőgazdasági termelése a világháborút megelőző, békességben és szorgos munkában eltöltött négy évtized alatt elismérésre méltó színvonalra emelkedett. E színvonaláról azonban a háború s az azt követő forradalmak folyamán, majd pedig különösen az országnak ellenséges megszállása alatt oly mélyen aláhanyatlott, hogy az ország mezőgazdasági termelése a trianoni békekötés időpontjában, a háborút közvetlenül megelőző évek termeléséhez képest, rendkívül alárendelt helyzetben volt.

A háború és az azt követő forradalmak ugyanis, a gazdaközönség munkásságát, a mezőgazdasági termelés belterjességének rovására, rendkívül hátrányosan befolyásolták. A háború folytán beállott munkás- és igaerőhiány miatt elmaradt a földnek megfelelő megmunkálása. Az állatállomány megcsappanása és a műtrágyák hiánya folytán a szántóföldek kellő trágyázásban nem részesülhettek. Ennek következtében az ugarnak hagyott területek a normálisan pihenésre szánt területeknek átlagosan kétszeresére emelkedtek és a termelés átlagos nagysága is lényegesen csökkent. De a termelésnek hanyatlását vonta maga után az árak maximálása is. Ennek hatása főleg a gabonafélékkel bevetett területek csökkenésében mutatkozott, mert a terményeknek a rendeletileg megállapított árakon való értékesítése folytán a termelésnek, elsősorban a gabonafélék termelésének normális jövedelmezősége kisebb lett. Sőt az exportnak visszaesése, később, mondhatni teljes megszűnése folytán, a külföldön is értékesített termények termelésének csökkenése következett be. Az országnak a forradalmakat követő

¹⁾ L. e tárgyrol III. évf. 1—4. sz. 55—57. oldalt. Voir à ce sujet Nos 1 à 4, année III, pages 55—57.

I. A bevetett terület a világháború előtt és után.
Superficie ensemencée avant et après la guerre-mondiale.

A termény neve <i>Désignation des cultures</i>	A bevetett terület 1000 kat. holdban az <i>Superficie ensemencée en 1000 arpents cadastraux d'après les données des années</i>			
	1911—15.	1920—22.	1923.	1924.
	évi adatok szerint			
1. Gabonaneműek — Céréales				
Búza — <i>Froment</i>	2.672	2.163	2.334	2.546
Rozs — <i>Seigle</i>	1.203	1.068	1.139	1.192
Árpa — <i>Orge</i>	928	857	799	737
Zab — <i>Avoine</i>	609	595	569	516
Egyéb gabonanemű — <i>Autres céréales</i>	26	63	30	31
Együtt — <i>Ensemble</i>	5.438	4.746	4.871	5.022
2. Hüvelyesek — Légumineux				
	22	41	24	27
3. Kapásnövények — Cultures sarclées				
Tengeri — <i>Maïs</i>	1.519	1.582	1.730	1.744
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	428	463	454	436
Takarmányrépa — <i>Betteraves fourragères</i>	212	208	196	170
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	105	67	90	120
Egyéb kapásnövény — <i>Autres cultures sarclées</i>	65	56	44	41
Együtt — <i>Ensemble</i>	2.329	2.376	2.514	2.511
4. Kereskedelmi növények — Plantes industrielles				
Dohány — <i>Tabacs</i>	68	35	27	27
Repce — <i>Colza</i>	22	18	32	18
Kender — <i>Chanvre</i>	19	25	14	18
Len — <i>Lin</i>	5	6	3	4
Egyéb keresk. növény — <i>Autres plantes industrielles</i>	17	15	17	13
Együtt — <i>Ensemble</i>	131	99	93	80
5. Szalastakarmány — Herbes fourragères ¹⁾				
Bükkönyfélék — <i>Espèces de vesce</i>	463	361	338	357
Lucerna — <i>Luzerne</i>	247	347	376	329
Lóhere — <i>Trèfle</i>	208	285	275	223
Egyéb szalastakarmány — <i>Autres herbes fourragères</i>	255	281	236	243
Együtt — <i>Ensemble</i>	1.173	1.274	1.225	1.152
6. Egyéb főtermény — Autres cultures principales				
	73	57	56	65
7. Utónövények és mellékterm. — Cultures tardives et secondaires				
8. Szalma, szár és kóró — Paille, tiges				
A terület a főtermények területében bennfoglaltatik				
Bevetett terület összesen — <i>Superficie ensemencée totale</i>	9.166	8.593	8.783	8.857
Ugar — <i>Jachère</i>	527	1.100	725	666
Szántóföldterület összesen — <i>Terres labourables totales</i>	9.693	9.693	9.508	9.523

¹⁾ A magnak hagyott takarmányfélék területének beszámításával. — *Y compris la superficie ensemencée de fourrages pour grains.*

ellenséges megszállása pedig (itt főleg a Tiszántúl közel egy évig tartó román, a délvidéken pedig a majdnem egy évig tartó szerb megszállás kártételeire kell gondolni) csak tetézte a bajt, mert gazdaságaink azáltal, hogy élő és holt felszereléseiknek tekintélyes hányadától megfosztattak, nemcsak nagy kárt szenvedtek, hanem még abban is megakadályoztattak, hogy földjeiket legalább úgy megművelhessék, mint ahogy azokat a háború folyamán megművelték.

A trianoni békeszerződés, amely az ország mezőgazdaságát ebben a rendkívül kedvezőtlen helyzetben találta, enyhülést ugyancsak nem hozott, sőt ellenkezőleg még súlyosbította az ország helyzetét.

A trianoni békeszerződéssel ugyanis Magyarország területe 49·1 millió kat. holdról 16·2 millió kat. holdra zsugorodott. Az ország erdőkkel, rétekkel, legelőkkel borított hegyvidékét teljesen elvesztette és az országnak Trianonban megállapított területe már csak a drávamenti és nyugati határmenti részekből megfosztott dunántúli Dombosvidékre, az Alföldnek Marostól északra fekvő részére, vagyis a tulajdonképeni Nagyalföldre (azonban annak keleti részénélkül) és az Alföldet északról szegélyező dombosvidékre terjed ki.

Ez a területvesztés az ország területének művelési ágak szerint való összetételét is lényegesen megváltoztatta. Magyarország háború előtti területén a szántóföld területe és az erdők, rétek, legelők együttes területe egymással, mondhatni, egyensúlyban állott. E 22·6, illetőleg 22·9 millió kat. holdnyi területek az ország területének egyformán 46—47%-át alkották. Elveszítvén azonban az országnak erdőkkel, rétekkel, legelőkkel borított hegyvidékét, az országnak csak az a dombosvidéki és alföldi része maradt meg, amely túlnyomórészt szántóföldekből áll. A maradéksországban a szántóföldnek háború utáni 9·7 millió kat. holdat tevő területe (60·2%), az erdők, rétek, legelők együttes 4·8 millió kat. holdnyi területének (29·9%) már kétszerese. Vagyis amíg Magyarországon korábban a 22·6 millió kat. holdnyi szántóföld az összes területnek mintegy 46%-a volt, addig a trianoni határokon belül a szántóföldek 9·7 millió kat. holdat tevő területe a maradéksország területének már 60%-a. Magyarország megcsönkítése tehát, az ország területének művelési ágak szerint való megoszlása tekintetében, különösen a mezőgazdasági termelés szempontjából, lényeges változást okozott. A szántóföld területe 57·2%-kal csökkent ugyan, relatív jelentősége azonban az országnak szűk határok közé szorított mai területén jóval nagyobb lett, mint a múltban volt s ezzel az ország mezőgazdasági termelésének jelentősége még inkább előtérbe nyomult és a termelésnek az a kiegyenlítődöttsége, amely Magyarországon évszázadok során kialakult, megszűnt.

Mindezek a termelést hátráltató vagy módosító tényezők együttes hatása alatt az ország mezőgazdasági termelése a békeszerződés megkötése alkalmával a háború előtti termeléssel szemben a következő képet mutatta:

Az ugarnak hagyott terület nagyarányú emelkedése, valamint a gabonaneműekkel bevetett terület csökkenése következtében a

mezőgazdasági termelés rendje lényegesen megváltozott. (I. I. sz. táblázat.) Magyarország területén a háború előtti öt esztendő átlaga szerint ugyanis az ugar területe a szántóföld összes területének mindössze 5·4%-a volt, ellenben a békekötés időpontjában ez az arányszám már több mint kétszeresére: 11·4%-ra emelkedett. A gabonaneműekkel bevetett terület viszont a szántóföld területének háború előtti 56·1%-áról, 49·0%-ra csökkent. Vagyis az ugar területe, mondhatni, kizárólag a gabonafélék bevetett területének rovására emelkedett, mert a békekötés időpontjában a hüvelyesek, kereskedelmi növények és zöldségfélék együttes területe a szántóföldnek 2·4%-a helyett annak csak 2%-ára szorítkozott, a kapásnövények területe mindössze 1/2%-kal (24·0 helyett 24·5%), a szalastakarmányféléké pedig csupán 1%-kal (12·1 helyett 13·1%) nagyobb szántóföldterületet foglalt el.

A termelés belterjességének hanyatlása következtében a termés nagysága lényegesen csökkent. (Lásd II. és III. sz. táblázat.) E csökkenést a terményenkint részletezett termésadatok méltatásának mellőzésével, egy összegben legmegfelelőbb módon azzal illusztrálhatjuk, ha rámutatunk arra, hogy amíg a háború előtti évek átlagos termésének értéke az akkori átlagos egységárak alapján 1699 millió koronát tett, addig a békekötés időpontját környező évek átlagos termésének ugyanezekkel az egységértékekkel kiszámított képletes értéke mindössze 1197 millió koronának felelt meg. Ezek szerint tehát ez a termelés a háború előtti termeléshez képest 30%-kal csökkent és ugyanennyivel alárendeltebb helyzetben volt.

A kedvezőtlen értékesítési viszonyok következtében pedig, amelyek elsősorban abban nyilvánultak meg, hogy a gazdák az általuk termelt, elsősorban élelemül szolgáló terményeket az akkor érvényben levő világpiaci árak helyett csakis a rendeletileg megállapított hatósági árakon értékesíthették, a termelés jövedelmezősége is nagyot hanyatlott. Erre nézve a tiszta jövedelemre vonatkozó megfelelő adatok hiányában, a szántóföldek átlagos nyers jövedelmének adatai szolgálhatnak tájékoztatásul. Ezek szerint a szántóföldek kat. holdankinti nyers jövedelmének értéke a háború előtt 175 aranykoronának felelt meg, ellenben 1920-ban már csak 80, sőt még az 1920—1922. évek átlagában is csupán 101 aranykoronát tett. Vagyis a kat. holdankinti nyers jövedelem a háború előtti nyers jövedelemhez képest 1920-ban 55%-kal, az 1920—1922. évek átlagában pedig mintegy 45%-kal volt kisebb.

II. A termés mennyisége a világháború előtt és után.

Quantité de la récolte avant et après la guerre-mondiale.

A termés neve <i>Désignation des cultures</i>	A termés mennyisége 1000 métermázsában az <i>Quantité de la récolte en 1000 quintaux métriques d'après les données des années de</i>			
	1911—15.	1920—22.	1923.	1924.
	évi adatok szerint			
1. Gabonaneműek — Céréales				
Búza — <i>Froment</i>	19.924	13.186	18.427	14.035
Rozs — <i>Seigle</i>	8.033	5.879	7.944	5.614
Árpa — <i>Orge</i>	7.128	4.721	5.938	3.203
Zab — <i>Avoine</i>	4.398	3.279	3.985	2.281
Egyéb gabonanemű — <i>Autres céréales</i>	132	271	123	141
Együtt — <i>Ensemble</i>	39.615	27.336	36.417	25.274
2. Hüvelyesek — Légumineux				
Együtt — <i>Ensemble</i>	103	187	112	130
3. Kapásnövények — Cultures sarclées				
Tengeri — <i>Maïs</i>	15.054	11.201	12.509	18.828
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	19.420	15.685	13.342	15.352
Takarmányrépa — <i>Betteraves fourragères</i>	35.589	21.016	15.090	17.760
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	15.006	6.435	8.636	12.742
Egyéb kapásnövény — <i>Autres cultures sarclées</i>	2.577	3.404	2.038	2.199
Együtt — <i>Ensemble</i>	87.646	57.741	51.615	66.881
4. Kereskedelmi növények — Plantes industrielles				
Dohány — <i>Tabacs</i>	461	199	135	173
Repce — <i>Colza</i>	100	75	144	72
Kendermag — <i>Graine de chanvre</i>	50	50	32	47
Kenderrost — <i>Filasse de chanvre</i>	110	129	63	88
Lenmag — <i>Graine de lin</i>	16	15	8	11
Lenrost — <i>Filasse de lin</i>	29	30	15	17
Egyéb keresk. növény — <i>Autres plantes industrielles</i>	50	45	57	45
Együtt — <i>Ensemble</i>	816	543	454	453
5. Szálastakarmány — Herbes fourragères				
Bükkönyfélék — <i>Espèces de vesce</i>	7.841	5.089	4.481	5.873
Lucerna — <i>Luzerne</i>	6.271	6.539	6.146	7.058
Lóhere — <i>Trèfle</i>	4.058	4.218	3.892	3.914
Egyéb szálastakarmány — <i>Autres herbes fourragères</i>	13.842	17.452	13.083	21.725
Együtt — <i>Ensemble</i>	32.012	33.298	27.602	38.570
6. Egyéb főtermény — Autres cultures principales				
Együtt — <i>Ensemble</i>	9.491	4.131	4.633	1.588
7. Utónövények és mellékterm. — Cultures tardives et secondaires				
Együtt — <i>Ensemble</i>	6.765	4.909	5.744	5.605
8. Szalma, szár és kóró — Paille, tiges				
Együtt — <i>Ensemble</i>	105.690	64.883	70.578	79.813
Termés összesen — <i>Récolte totale</i>	282.138	193.028	197.155	218.314

III. A mezőgazdasági termelés értéke az 1911—13. évi átlagos egységárak alapján a világháború előtt és után.

Valeur de la production agricole sur la base des prix d'unité moyennes des années de 1911 à 1913 avant et après la guerre-mondiale.

A termény neve <i>Désignation des cultures</i>	Az 1911—13. évi egységár korona <i>Prix d'unité des années de 1911—13 en couronnes</i>	Az — <i>Valeur de la récolte dans les années de</i>			
		1911—15.	1920—22.	1923.	1924.
<i>évi termés értéke az 1911—13. évi átlagos egységárak alapján 1000 aranykoronában sur la base des prix d'unité des années de 1911—13 en milliers de couronnes-or</i>					
1. Gabonaneműk — Céréales					
Búza — <i>Froment</i>	21·3	434.381	280.862	392.495	298.941
Rozs — <i>Seigle</i>	17·9	143.791	105.252	142.198	100.500
Árpa — <i>Orge</i>	16·8	119.750	79.313	99.758	53.812
Zab — <i>Avoine</i>	17·3	76.085	56.727	68.941	39.456
Egyéb gabonanemű — <i>Autres céréales</i>	—	2.242	4.551	2.052	2.353
Együtt — <i>Ensemble</i>		776.249	526.705	705.444	495.062
2. Hüvelyesek — Légumineux	—	3.258	5.677	3.438	4.182
3. Kapásnövények <i>Cultures sarclées</i>					
Tengeri — <i>Maïs</i>	14·4	226.778	161.294	180.130	271.124
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	5·6	108.758	87.836	74.715	85.968
Takarmányrépa — <i>Betteraves fourragères</i>	1·5	53.384	31.524	22.635	26.640
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	2·4	36.014	15.444	20.726	30.581
Egyéb kapásnövény — <i>Autres cultures sarclées</i>	—	12.445	16.641	10.370	10.839
Együtt — <i>Ensemble</i>	—	437.379	312.739	308.576	425.152
4. Kereskedelmi növények <i>Plantes industrielles</i>					
Dohány — <i>Tabacs</i>	42·9	19.777	8.537	5.792	7.403
Repce — <i>Colza</i>	28·5	2.850	2.138	4.104	2.053
Kendermag — <i>Graines de chanvre</i>	26·2	1.310	1.310	838	1.232
Kenderrost — <i>Filasse de chanvre</i>	83·2	9.152	10.650	5.242	7.346
Lenmag — <i>Graines de lin</i>	32·2	515	483	258	342
Lenrost — <i>Filasse de lin</i>	100·4	2.912	3.012	1.506	1.744
Egyéb keresk. növény — <i>Autres plantes industrielles</i>	—	4.401	3.987	4.199	3.252
Együtt — <i>Ensemble</i>	—	40.917	30.117	21.939	23.372
5. Szálastakarmány <i>Herbes fourragères</i>					
Bükkönyfélék — <i>Espèces de vesce</i>	6·6	51.751	33.587	29.575	38.760
Lucerna — <i>Luzerne</i>	7·2	45.144	47.081	44.251	50.821
Lóhere — <i>Trèfle</i>	7·4	30.029	31.213	28.801	28.964
Egyéb szálastakarmány — <i>Autres herbes fourragères</i>	—	18.553	24.325	19.583	27.619
Együtt — <i>Ensemble</i>		145.477	136.206	122.210	146.164
6. Egyéb főtermény <i>Autres cultures principales</i>	—	18.247	14.132	13.159	13.049
7. Utónövények és mellékterm. <i>Cultures tardives et secondaires</i>	—	42.404	28.132	31.375	27.092
8. Szalma, szár és kóró <i>Paille, tiges</i>	—	235.106	143.257	160.788	164.990
A termés értéke, békebeli értékű koronában összesen — <i>Valeur totale de la récolte en couronnes valeur de paix</i>		1,699.037	1,196.965	1,366.929	1,299.063

A magyar mezőgazdaságnak most vázolt kedvezőtlen helyzete a békeszerződés megkötése óta eltelt évek folyamán fokról fokra javult. A gazdasági életnek lassú, de fokozatos konszolidációja, a munkáskéz hiányának megszünte, a kipusztult állatállomány fokozatos pótlása a termelőmunkát ismét előtérbe juttatta. A földek megművelése intenzívebb és nagyobb terjedelmű lett. Az elveszített országreszekeken termelt és most hiányzó terményeket, amelyek különösen az állattenyésztésben játszottak fontos szerepet, bizonyos mértékben a megmaradt területeken próbálják pótolni. S mindezek végső eredményeként és a világpiacon árnak mind nagyobb tért foglalása, majd teljes elterjedése következtében a termelés jövedelmezősége is kedvezőbb lett.

A magyar mezőgazdasági termelés (I. I. sz. táblázat (ma mintegy 9·5 millió kat. hold szántóföldterületen folyik. E terület valamivel kisebb, mint a békekötés időpontjában megállapított szántóföld területe. E csökkenésnek oka, hogy a termelésre kevésbé alkalmas szántóföldeknek egy részét legelővé alakították át, kis hányadát pedig beerdősítették. Az ugarinak hagyott terület az 1920. évi 1·10 millió kat. holdról 1924-ig 0·67 millió kat. holdra szállott alá s a szántóföld területének már csak 7·0%-át alkotja. A gabonafélékkel bevetett terület a lassankint felszabaduló árak érvényesülése folytán ismét emelkedni kezd és a békekötés időpontjában megállapított 4·75 millió kat. holdról 1924-ig 5·02 millió kat. holdra emelkedvén, a szántóföld összes területének ma már 52·7%-át foglalja el. Vagyis a gabonafélékkel bevetett terület 1924-ben már 5·8%-kal nagyobb, mint 1920—22-ben volt. Tekintélyes hányaddal emelkedett a kapásnövények területe is, amely 2·38 millió kat. hold helyett az utolsó esztendőben már 2·51 millió kat. holdat tett; emelkedése tehát mintegy 9·6%-os. A szántóföldi termények sorából különösen a búzával és a tengerivel bevetett terület emelkedése kimagasló. A búza területe 2·16 millió kat. holdról 18·1%-kal emelkedve, 2·55 millió kat. holdat, a tengeri területe pedig 1·58 millió kat. holdról mintegy 10%-kal növekedve, 1·74 millió kat. holdat tesz. De kimagasló még a rozssal és a cukorrépával bevetett terület emelkedése is, amennyiben a rozs területe 11·6%-kal, 1·19 millió kat. holdra, a cukorrépáé pedig 79·1%-kal, 120 ezer kat. holdra növekedett. Vagyis a gabonaneműek és kapásnövények sorából azoknak a terményeknek termelése fokozódott leginkább, amelyek a gazdálkodók részére közvetlenül vagy közvetve, a legnagyobb jöve-

delmezőséget biztosítják. A többi gabonaféle és kapásnövény területében már inkább csökkenést lehet megállapítani. E csökkenés különösen az árpa területében mutatkozik nagy-nak, ami összefügg a sörgyártás hanyatlásával. Az 1924. évben árpát 737 ezer, zabot 516 ezer, burgonyát 436 ezer és takarmányrépát 170 ezer kat. holdon termeltek; a többi, kisebb jelentőségű gabonaféle bevetett területe pedig együttesen 31 ezer, míg az efféle kapásnövényeké 41 ezer kat. hold volt. A szálastakarmányfélék termelésében is ez időszak alatt mintegy 10%-os csökkenést lehet megállapítani. A szálastakarmányféléknek konjunkturális termelése már megszűnt és Magyarország mai területén már csak annyi takarmányt termelnek, mint a háború előtt. Az ország szálastakarmánytermelése az 1924. évben 1152 millió kat. holdon folyt, körülbelül azonos területen, mint a háború előtt. Bükkönyféléket 357 ezer, lucernát 329 ezer, lóherét 223 ezer, egyéb szálastakarmányt pedig, amelyek sorából a csalamádé játszik legnagyobb szerepet, 243 ezer kat. holdon termeltek az ország területén. De, míg a bükkönyfélék bevetett területe csökkent, addig a kiadósabb lucerna területe, mondhatni, ugyanannyival nagyobb lett. A kereskedelmi növények termelése, amely a háború előtti évekhez képest az 1920—22. évek átlaga szerint 25·9%-kal kisebbedett, azóta újból 19·2%-kal 80 ezer kat. holdra csökkent. A termelésnek ez a csökkenése különösen a dohány és a kender termelésében nyilvánul meg. Dohányt ma már csak 27 ezer, kendert pedig csak 18 ezer kat. holdon termelnek az országban. A többi, még fel nem sorolt terménycsoportok közül a 27 ezer kat. holdon folyó hüvelyesek termelése a háborús termeléshez képest, mely akkor lényegesen megduzzadt, kisebb, a háború előtti termelésnél azonban már valamivel nagyobb lett. Az egyéb főtermények megnevezés alatt összefoglalt zöldség- és főzelékfélék termelése pedig, amely 1924-ben már ismét 65 ezer kat. holdon folyt, a háborús termelést már meghaladja és a háború előtti termelést kezdi megközelíteni.

A termelés rendjének így vázolt legújabb módosulása a már mondottak kiegészítésül a következő jellegzetes okokra vezethető vissza. Az ugar területének csökkenését a gazdálkodás belterjesebbé válása indokolja. Annak magyarázatát, hogy tengerit ma nagyobb arányokban termelnek, az ország területének megcsontításában találjuk, mert a tengeri termelésének elterjedését az elveszített Bánság és Bácska tengerijének — elsősorban a sertésenyésztés terén mutatkozó — hiánya okozza. A tekin-

télyes hányadban külföldön értékesített kereskedelmi növények termelésének visszaesését pedig az indokolja, hogy ezeket a tárgyalt évek folyamán a külföldön alig, vagy egyáltalán nem lehetett értékesíteni.

A termelés növekedésének mértéke, illetőleg a termelés belterjességének kimélyülése, az ugarnak hagyott szántó föld területének csökkenésén kívül, ismét a már használt módon tehető szemlélhetővé olyképen, ha az egyes esztendőkből termelt terményeknek a háború előtti átlagos egységértékekkel számított képletes értékei hasonlítatnak össze (lásd II. és III. számú táblázat). Ezek szerint a termés képletes értéke az 1920. évi 1197 millió aranykoronáról 1923-ig 1367 millió aranykoronára emelkedett. A termelésnek ez a képletes értéke 1924-ben azonban ismét 1299 millió aranykoronára hanyatlott. Ennek a hanyatlásnak egyedüli oka a rendkívül kedvezőtlen gabonatermésben található, amennyiben a gabona érése közben beállott szélsőséges meleg időjárás folytán a gabona besült és ezzel a termés nagysága több mint 11 millió métermázsával, képletes értéke pedig több mint 200 millió aranykoronával lett kisebb, mint 1923-ban volt. S ez az 1924. évi gabonatermés a viszontagságos időjárás következtében oly rossz volt, hogy még a háborút közvetlenül követő években is több gabonája termelt az országnak. Ezt a rendkívül kedvezőtlen gabonatermést a többi terménycsoportnál mutatkozó kedvező eredmények sem tudták ellensúlyozni. A kapásnövények termelésének képletes értéke ugyanis mintegy 30 százalékkal kedvezőbb az 1920—22. évi átlaghoz képest. Szálastakarmányt pedig ugyancsak mintegy 10%-kal termeltek többet, mint 1920—22-ben, úgyhogy e két terménycsoportnál az 1924. évi termés nagysága már a békebeli termés nagyságát éri el. Hüvellyest mintegy negyedrésszel termelnek kevesebbet, mint közvetlenül a háború után,

a termelés nagysága azonban a békebeli terméshez képest körülbelül 25%-kal nagyobb.

A termelés belterjességének vázolt térfoglalásával párhuzamosan, de főleg a világpiaci árak felé haladó áron való értékesítés lehetőségének elterjedésével, a termelés jövedelmezősége a multhoz képest még jobban növekedett. Különösen az 1923/24. gazdasági évben, amelynek folyamán a mezőgazdasági termények már általában világparitások áron voltak értékesíthetők. A szántóföldi termelés nyers jövedelmezőségére vonatkozó adatok szerint ugyanis 1 kat. hold szántóföld nyers jövedelme 1920-ban még csak 80, 1921-ben csupán 98 és 1922-ben is csak 124 aranykoronát tett, 1923-ban azonban már 155 aranykorona volt, 1924-ben pedig a háború előtti áraknál nagyobb világparitások árai érvényesülése folytán már a békebeli 175 aranykoronás nyers jövedelmet is közel 10%-kal meghaladta.

Az előadottak a magyar mezőgazdasági termelésnek az 1919—20. évi mélypontról való lassú fölemelkedését igazolják. A felsorolt adatok alapján nemcsak az várható el, hogy az ország gazdaközönségének további kitartó munkássága ismét a háború előtti belterjesebb termeléshez fog vezetni, hanem továbbmenve — dacára az 1924. évi rendkívül rossz, de világszerte észlelhető gabonatermésnek — a termelésnek évről évre tapasztalt fokozódó javulása alapján még az is remélhető, hogy ha a magyar mezőgazdák hiányzó felszereléseiket pótolhatják s megfelelőképen instruálhatják gazdaságaikat — amihez elsősorban a mezőgazdasági hitel fejlesztése volna szükséges — további kitartó munka után az országnak mai területe mennyiség és minőség szerint egyaránt még többet tud termelni, mint amennyi a háború előtti évek termeléséből esett reá.

Konkoly-Thege Gyula.

Magyarország állatállománya 1924-ben.*)

L'effectif du bétail de la Hongrie en 1924.)*

Résumé. *L'article 23 de la loi XII de 1894 ordonne que, „toute commune est tenue de faire annuellement le recensement du bétail réparti suivant la race et l'âge, au moment où les animaux, avant d'être menés au pâturage commun, sont enregistrés et soumis à l'inspection sanitaire conformément à l'article 17 de la loi VII. de 1888.*

Le tableau comparatif des résultats définitifs du recensement de printemps du bétail effectué dans l'année 1924, avec ceux des années 1923, 1922 et 1920, puis avec celui de 1911 effectué dans la Hongrie ancienne et avec les données de ce recensement relatives au territoire de la Hongrie actuelle, se trouve à la page 166.

Az 1894. évi XII. t.-c. 23. §-a elrendeli, hogy „minden községben a községbeli haszonállat létszáma faj és kor szerint megkülönböztetve évenként, akkor, midőn a közös legelőre kihajtandó állatok az 1888. VII. t.-c. 17. §-ának megfelelően számba vétetnek és egészségügyileg megvizsgálatnak, összeirandók“.

A háború által okozott rendkívüli viszonyok megszűnté után a földművelésügyi miniszter mindent elkövetett e törvényes rendelkezés végrehajtására. E célból mihelyt lehetett, megtette a szükséges intézkedéseket. Az adatok egybe is gyűltek, feldolgozásuk azonban csak elkésve vált lehetségessé.

Az 1924. évi tavaszi állatösszeírás főbb eredményeit — vármegyénként részletezve — táblázatunkban közöljük.

A többi haszonállat közül Magyarország területén volt 1924-ben összesen:

	darab — têtes
Szamar — <i>Ânes</i>	4.907
Ószvér — <i>Mulets</i>	1.963
Kecske — <i>Chèvres</i>	55.400

Az egyes haszonállatok fajták és ivar szerint a következőképen oszlanak meg:

Szarvasmarha. — *Espèce bovine.*

1. *Fajták szerint.* — *Suivant les races.*

	1924-ben	darab - têtes	%
Magyar fajta — <i>Race hongroise-transylvanienne</i>		332.517	17.5
Siementali fajta — <i>Race de Siementhal</i>		1,385.872	73.1
Borzderes fajta — <i>Race d'Innthal</i>		32.781	1.7
Egyéb fajta — <i>Autres races</i>		136.218	7.2
együtt — <i>ensemble</i>		1,887.388	99.5
Bivaly — <i>Buffles</i>		8.653	0.5
összesen — <i>ensemble</i>		1,896.041	100.0

*) A m. kir. földművelésügyi miniszter közleménye — *Communication du ministre d'agriculture.*

V á r m e g y e Comitats	Szarvas marha <i>Espèce bovine</i>	Ló <i>Espèce cheval.</i>	Sertés <i>Espèce porcine</i>	Juh <i>Espèces ovine</i>	
	d a r a b — t é t e s				
I. Dunántúli dombosvidék					
<i>I. Région montueuse transdanubienne</i>					
Comi- tais de	Baranya vm.	97076	54482	129555	77811
"	Fejér vm.	77450	31966	118111	100794
"	Győr, Moson és Pozsony k. e. e.	66914	20479	83938	24685
"	Komárom és Esz- tergom k. e. e.	33589	13432	48109	31789
"	Somogy vm.	150211	75949	269712	168738
"	Sopron vm.	76779	16586	67241	21640
"	Tolna vm.	89471	42407	138216	111988
"	Vas vm.	118759	15890	97983	20564
"	Veszprém vm.	92771	20782	108671	65638
"	Zala vm.	143651	31394	138516	59809
I. országrész — Ire					
<i>région du pays</i>					
946671 323367 1200052 683456					
II. Északi dombosvidék.					
<i>II. Régions montueuses du Nord.</i>					
Comi- tais de	Abauj-Torna vm.	36677	13389	22697	42986
"	Borsod és Gömör-Kishont k. e. e.	69503	29117	49114	87627
"	Heves vm.	52133	30196	55315	72778
"	Nógrád és Hont k. e. e.	46740	18257	60512	110287
"	Zemplén vm.	46196	11088	32283	31676
II. országrész — IIe					
<i>région du pays</i>					
251249 102047 219921 345354					
III. Alföld. — III. Grande Plaine.					
Comi- tais de	Bács-Bodrog vm.	27137	19971	70892	40656
"	Békés vm.	53566	45799	119303	63419
"	Bihar vm.	44697	23616	63894	98318
"	Csanád, Arad és Torontál k. e. e.	35117	33880	93450	23476
"	Csongrád vm.	57798	46177	117595	70621
"	Hajdú vm.	49131	27187	70183	84858
"	Jász-Nagy-Kun- Szolnok vm.	86175	48973	107449	119459
"	Pest-Pilis-Solt- Kis-Kun vm.	182105	123245	245346	149050
"	Szabolcs és Ung k. e. e.	103643	36809	106486	87619
"	Szatmár, Bereg és Ugocsa k. e. e.	58752	18700	43435	47869
III. országrész — IIIe					
<i>région du pays</i>					
698121 424357 1038033 785345					
Összesítés — Sommaton					
I. országrész — Ire					
<i>région du pays</i>					
946671 323367 1200052 683456					
II. országrész — IIe					
<i>région du pays</i>					
251249 102047 219921 345354					
III. országrész — IIIe					
<i>region du pays</i>					
698121 424357 1038033 785345					
Magyarorsz. összesen					
<i>Hongrie totale</i>					
1896041 849771 2458006 1814155					

k. e. e = közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék. —

Mint a kimutatásban látható, legjobban elterjedt (73·1%) a korán fejlődő és jól tejlő siementhali, utána jó messze (17·5%) következik a szívós, igénytelen s később fejlődő, de jó munkabíró magyar fajta szarvasmarha.

2. Ivar szerint. — *Suivant le sexe.*

	darab-tétes	%
Bika — <i>Tauraux</i>	22.983	1·2
Bikaborjú (2 éven alul) — <i>Taurillons</i> (<i>au-dessous de 2 an</i>)	70.522	3·8
Tehén — <i>Vaches</i>	891.633	47·0
Üsző (2 éven felül) — <i>Génisses</i> (<i>au-dessous de 2 ans</i>)	135.441	7·1
Üsző (2 éven alul) — <i>Génisses</i> (<i>au-dessous de 2 ans</i>)	288.350	15·2
Ökör — <i>Boeufs</i>	313.100	16·5
Tinó (2 éven alul) — <i>Bouvillons</i> (<i>au-dessous de 2 ans</i>)	174.012	9·2
összesen — <i>ensemble</i>	1,896.041	100·0

E kimutatásból kitűnik, hogy a tehén az összes szarvasmarháknak 47·0%-át képezi. Ha ehhez hozzászámítjuk a bika (1·2%), a 2 éven felüli üsző (7·1%) és az ökör (16·5%) számát, az összes felnőtt szarvasmarha az állomány 71·8%-át teszi, míg a 2 éven aluliak az összes szarvasmarhák 28·2%-át képezik.

3. Ló, ivar és meleg- vagy hidegvérűség szerint részletezve a következő:

Ló. — *Espèce chevaline.*

	Melegvérű <i>A sang chaud</i>		Hidegvérű <i>A sang froid</i>		Összesen <i>Total</i>	
	darab	%	darab	%	darab	%
Mén — <i>Étalons</i>	16348	2·5	3101	1·6	19449	2·3
Méncsikó (3. é. a.) — <i>Poulains</i> (<i>au-dessous de 3 ans</i>)	45180	6·8	17534	9·3	62714	7·4
Kanca — <i>Jument</i>	308570	46·7	88623	46·9	397193	46·7
Kancacsikó (2. é. a.) — <i>Pouliches</i> (<i>au-dessous de 2 ans</i>)	83669	12·7	31202	16·5	114871	13·5
Herélt felnőtt — <i>Hongres adultes</i>	173062	26·2	36286	19·2	209348	24·6
Herélt csikó — <i>Hongres poulains</i>	33948	5·1	12248	6·5	46196	5·5
összesen <i>ensemble</i>	660777	100·0	188994	100·0	849771	100·0
	77·8%		22·2%		100%	

Ezen kimutatásból kitűnik mindenekelőtt, hogy a melegvérű lovak az összes lovak számának 77·8%-át, a hidegvérűek pedig 22·2%-át teszik. A melegvérű és hidegvérű lovak együttes számának legnagyobb részét 46·7%-át a

kancák képezik, majd a heréltek következnek 24·6%-kal, míg a mének csak 2·3%-kal szerepelnek, úgyhogy a felnőtt lovak összes száma az egész loállománynak 73·6%-a, az összes csikóké pedig 26·4%-a.

4. Sertés, ivar és zsír vagy húsfajták szerint részletezve.

Sertés. — *Espèce porcine.*

	Zsírsertés <i>Porcs à graisse</i>		Húsertés <i>Porcs à viande</i>		Összesen <i>Total</i>	
	darab-tétes	%	darab-tétes	%	darab-tétes	%
Kan — <i>Porcs verrats</i>	36090	1·6	1591	1·1	37681	1·5
Növendék kan (1 éven alul) — <i>Porcelets mâles</i> (<i>au-dessous de 1 an</i>)	257142	11·1	11101	7·8	268243	10·9
Koca — <i>Truies portières</i>	525147	22·7	27041	18·9	552188	22·5
Nöst. malac (1 é. alul) — <i>Porcelets femelles</i> (<i>au-dessous de 1 an</i>)	778609	33·6	49025	34·2	827634	33·7
Ártány (her. feln. 1 é. f.) — <i>Porcs châtres</i> (<i>au-dessus de 1 an</i>)	203531	8·8	10789	7·5	214320	8·7
Ártány (her. mal. 1 é. a.) — <i>Porcs châtres</i> (<i>au-dessous de 1 an</i>)	514518	22·2	43422	30·5	557940	22·7
Összesen <i>Ensemble</i>	2315037	100·0	142969	100·0	2458006	100·0

Az összes sertések számának — mint e kimutatás mutatja, túlnyomó nagyrésze (94·2%-a) zsírsertés s csupán 5·8%-a húsertés. A felnőtt (1 éven felüli) sertések közül koca 22·5%, ártány 8·7% és kan 1·5%, vagyis együtt 32·7%, míg az 1 éven aluli fiatal sertések és malacok az összes sertések számának 67·3%-át képezik.

5. Juh, ivar szerint részletezve:

Juh. — *Espèce ovine.*

	darab — tétes	%
Kos — <i>Bélier</i>	52.476	2·9
Növendék kos (1 éven aluli) — <i>Jeune bélier</i> (<i>au-dessous de 1 an</i>)	79.767	4·4
Anyajuh (1 éven felüli) — <i>Brebis portières</i> (<i>au-dessus de 1 an</i>)	994.653	54·8
Nösténybárány (1 éven aluli) — <i>Agneau femelle</i> (<i>au-dessous de 1 an</i>)	292.538	16·2
Ürü (herélt) felnőtt (1 éven felüli) — <i>Mouton châté</i> (<i>au-dessus de 1 an</i>)	250.580	13·8
Ürü (herélt) bárány (1 éven aluli) — <i>Mouton châté</i> (<i>au-dessous de 1 an</i>)	144.141	7·9
Összesen	1,814.155	100·0

Ezek szerint az 1 éven felüli anyajuh az összes juhok 54·8%-a, kos 2·9%-a és az 1 éven felüli ürü 13·8%-a, vagyis felnőtt összesen 71·5%-a, a többi 28·5%-ot az 1 éven aluli növendék, illetve bárány képviseli.

Az 1924. évi tavaszi állatösszeírás végeredményeit összehasonlítva az 1923. és 1922. évi állatösszeírás végeredményével, továbbá a Régi Magyarországnak 1911. évi állatszámolásával és ennek a mai Magyarország területére eső adataival a következő képet nyerjük:

Év — Années	Szarvasmarha <i>Bœtes à corne</i>	Ló <i>Chevaux</i>	Sertés <i>Porcs</i>	Juh <i>Moutons</i>
	darab — têtes			
1911 Régi Magyarország — <i>Hongrie ancienne</i>	6184264	2001443	6416424	7697719
1911 Mai Magyarország — <i>Hongrie actuelle</i>	2149756	896498	3322407	2406041
1922	1827832	717485	2473251	1352449
1923	1819221	814851	2133133	1587357
1924	1896041	849771	2454006	1814155

Év — Années	Szamar <i>Anes</i>	Öszvér <i>Mulets</i>	Kecske <i>Chèvres</i>
	darab — têtes		
1911 Régi Magyarország — <i>Hongrie ancienne</i>	20.103	1.850	331.383
1911 Mai Magyarország — <i>Hongrie actuelle</i>	*)	*)	*)
1922	5.386	2.232	48.241
1923	5.013	1.991	45.016
1924	4.907	1.963	55.400

A fenti kimutatás szerint a szarvasmarha- és sertésállomány 1922. és 1923. évben csökkenést mutat, 1924. évben azonban már némi emelkedés látható, ló és juhállományunk pedig már 1922. évtől kezd némileg emelkedni.

Az 1924. év állatlétszámában megállapított emelkedés valószínűleg tovább fog folytatódni, a mesterséges takarmányfélék vetésterülete ugyanis évről-évre nagyobb lesz, ez a jelenség pedig határozottan összefügg a haszonállatok létszámának növekedésével.

*) Nincs átszámítva.

A világ gyapottermelése.

Production mondiale du coton.

A gyapottermelésre vonatkozó legújabb nemzetközi adatok azt mutatják, hogy a terméseredmények az elmúlt gazdasági évben világszerte kielégítőek voltak s a hozam az 1914/15. évi rekordtermelésnek — amelynél jobb az utolsó negyedszázadban nem volt — alig maradt mögötte.

A produkció növekedése főleg a kitűnő amerikai termésnek köszönhető, de a többi fontos gyapottermelő országok termelése is (India, Kína, Egyiptom) jóval meghaladta az előző évi eredményeket. A kitűnő termés hatása az árak erős lemorzsolódásában és a fogyasztás hirtelen növekedésében jelentkezett.

A világ gyapottermésének eredményeit 1902-ig visszamenőleg a túlsó oldalon következő összeállítás tünteti fel.

A táblázatból kitűnően a világtermésnek nagyobb felét, átlag 50—66 százalékát, az Északamerikai Egyesült Államok szolgáltatják, az utána következő legfontosabb gyapottermelő ország, India részesedése a háború utáni években fokozatosan növekedett s az elmúlt évben a világprodukciónak közel egy-negyed résszel járult hozzá. Az északamerikai kitűnő termés — melyet a vetésterület nagyobbodása egyedül még nem magyarázhatna meg — főleg a kedvező időjárásra és arra a körülményre vezethető vissza, hogy a gyapotültetvények legnagyobb ellensége a pamutzsizsik nevű kártékony rovar az elmúlt évekhez képest csupán jelentéktelen károkat okozott.

A világ gyapottermelése az 1902—1924. években (1000 q-ban).*

É v	Ame- rika	A világ- termelés %-a	India	Egyip- tom	Orosz- ország	Kína	Egyéb	Összesen	1914. év %-a
1902—03	24.426	61	6.101	2.646	775	2.718	1.814	38.480	63
1903—04	22.686	59	5.728	2.949	1.080	2.718	1.701	36.862	61
1904—05	31.024	66	6.869	2.861	1.214	1.712	1.819	45.499	75
1905—06	24.294	61	6.190	2.700	1.368	1.785	2.125	38.462	63
1906—07	30.138	60	8.940	3.148	1.719	1.826	2.326	48.097	80
1907—08	25.653	62	5.657	3.277	1.504	1.982	2.152	40.225	66
1908—09	30.423	61	6.690	2.605	1.581	4.378	2.199	47.876	79
1909—10	23.524	51	8.549	2.265	1.552	5.733	2.152	43.775	73
1910—11	27.103	53	7.047	3.431	2.027	7.853	2.193	49.654	81
1911—12	36.487	61	5.911	3.364	1.982	7.785	2.396	57.925	94
1912—13	31.916	58	8.011	3.413	1.971	5.345	2.627	53.283	88
1913—14	33.101	57	9.180	3.481	2.195	4.446	2.915	55.318	92
A háború előtti átlag		59							77
1914—15	37.912	60	9.439	2.940	2.609	5.282	2.614	60.796	100
1915—16	27.209	56	6.773	2.177	3.200	4.684	2.229	46.272	76
1916—17	28.684	58	8.134	2.315	2.458	3.554	2.326	47.471	78
1917—18	27.961	59	7.248	2.858	1.370	3.585	2.460	45.482	75
1918—19	29.030	61	7.197	2.183	757	3.907	2.935	46.009	76
1919—20	27.001	53	10.502	2.523	684	3.828	3.359	47.897	80
1920—21	31.031	64	6.523	2.732	272	3.060	3.332	46.950	77
1921—22	18.935	50	8.127	2.202	177	3.035	3.253	35.729	60
1922—23	23.375	52	9.192	2.815	109	4.109	3.667	43.267	72
1923—24	24.487	52	9.354	2.958	480	3.943	4.340	45.562	76
1924—25	32.799	55	10.977	3.171	945	4.530	4.695	57.117	95
A háború utáni átlag		56							76

*) L. The Economist 1925. 4267. sz.

A vetések állása.

Situation des cultures.

En Hongrie le temps frais et humide, a été en général favorable au développement du froment. D'après les évaluations des rapporteurs économiques on peut prévoir une récolte de céréales de 15.050.000 quintaux.

La moisson du seigle a été commencée en divers endroits, le rendement à prévoir est d'environ 6.672.000 quintaux. La moisson de l'orge d'automne a été commencée, l'orge de printemps mûrit maintenant. Le développement de l'avoine a été favorisé par les pluies. La moisson du colza est terminée, le battage a été commencé.

Magyarországon a búza fejlődésére az elmúlt két hét hűvös esős időjárása általában kedvező volt. Gazdasági tudósítók becslése szerint mintegy 15,050.000 q búzatermés várható.

A rozsaratást több helyen megkezdték; a várható hozam kb. 6,672.000 q. Az őszi árpa aratását megkezdték, a tavaszi árpa érésben van. A zab fejlődésére az esőzés ked-

vező volt. A repce aratását befejezték, cséplését megkezdték.

A Mezőgazdasági Intézet által közölt jelentésekből kitűnik, hogy április első felében csaknem egész Európában száraz és meleg időjárás uralkodott, míg második felében alacsonyabb temperatura mellett jótékony esőzések voltak. Egészben véve a kora tavaszi évszak a vetésekre kedvező volt. A vetések állása csaknem mindenütt jobb volt a közepesnél, a Balkán-államokban pedig, ahol májusban is bőséges esőzések voltak, kitűnőnek mondható. Erősen javult a vetések állása Szovjetországban is.

Az Egyesült-Államokban az áprilisi időjárás általában kedvező volt az őszi gabonaművek fejlődésére. A bevetett területeknek az előző évihez viszonyított csökkenése folytán azonban búzából jelentékenyen kisebb hozamot várnak az 1924. évinél. Az Intézethez érkezett legújabb távirati jelentések szerint az időjárás legutóbb hűvösre fordult, ami az

őszi gabonaneműek fejlődését késlelteti. Pontos őszi vetésterületi adatok hiányában azonban az egész helyzet még nem tekinthető át. A tavaszi vetésterület esetleges nagyobbodása és kedvezőbb időjárási viszonyok beköszönése az őszi vetésterület csökkenése folytán várható kisebb terméseredményt még megjavíthatná. A tavaszi vetési munkálatok úgy az Egyesült-Államokban, mint Kanadában kedvező körülmények között mentek végbe.

Az indiai termés a múlt évihez képest határozott csökkenést mutat.

Északnyugatafrikában a gabonaneműek az április második felében uralkodó szárazság és forró szeles időjárás folytán sokat szenvedtek.

Egyiptomban, ahol az aratás megkezdődött, a közepesnél valamivel jobb termést remélnek.

A világ burgonyatermelése.

Production mondiale des pommes de terre.

Az 1924. évi burgonyatermés csaknem az összes fontosabb burgonyatermelő országokban nagyobb volt, mint az előző évi. Minőség szempontjából azonban a termés sok helyütt nem volt kielégítő, különösen a burgonya főterületén, Közép-Európában. Legnagyobb termelő Németország és Lengyelország.

A főbb burgonyatermő országok adatai.

Ország	Terület 1000 hektárban		Termés 1000 tonnában	
	1923	1924	1923	1924
Németország	2.727	2.760	32.580	36.402
Belgium	153	159	2.822	2.377
Bulgária	10	10	33	50
Dánia	83	72	1.238	770
Nagybritánia	310	303	4.536	4.411
Irország	158	155	1.470	—
Finnország	68	69	462	550
Franciaország	1.451	1.448	9.919	15.213
Olaszország	348	350	1.796	2.000
Jugoszlávia	213	—	1.160	—
Lettország	78	75	578	676
Luxemburg	15	15	189	180
Hollandia	161	163	2.447	2.694
Norvégia	46	47	661	586
Ausztria	151	167	1.426	1.424
Lengyelország	2.279	2.331	26.494	26.870
Románia	174	189	1.849	—
Svédország	159	158	1.628	1.400
Svájc	45	45	634	540
Spanyolország	306	315	2.599	2.429
Csehország	637	634	6.224	6.514
Magyarország	261	251	1.334	1.572
Kanada	227	227	2.517	2.570
E.-amerikai Egy.-Áll.	1.544	1.482	11.325	12.377
Algír és Tunisz	20	20	37	50

A világ nyerscukortermelése.

Production mondiale du sucre.

Az 1924. évi cukorrépatermés — Svédországot kivéve — az összes fontosabb termelő országokban kedvezőbb volt, mint az 1923. évi. A termés egyes országokban rendkívüli mértékben meghaladta az előző év termését. A jövő kilátásai szintén jók, mint-hogy az 1925. évi vetésterület az 1924. évit, előzetes becslések szerint, 0·8%-kal meghaladja.

A nyersrépacukortermelés megfelelően emelkedett s az 1924/25. évi kampányban a főbb országok termelése 36·3%-al volt több, mint 1923/24-ben, majdnem elérve a háború előtti termelés színvonalát. A legelső cukortermelő ország Németország, melynek cukortermelését csak Csehország termelése közelíti meg, az utolsó évben vett nagy lendülete folytán.

Örvendetes, hogy a nádcukortermelés — bár csekélyebb mértékben (1·4%) — az előző évhez képest szintén javulást mutat.

A világ nyers répacukortermelése.

Ország	Nyers répacukortermelés szeptember 1-től május végéig			Egész 1923/24. évi termelés métermázsa
	1923/24 métermázsa	1924/25 métermázsa	(1923/24 = 100) %	
Németorsz. ¹⁾	11,204.886	15,576.798	139·0	11,468.919
Ausztria ¹⁾	480.800	751.000	156·2	480.800
Belgium ²⁾	2,942.349	3,930.807	133·6	2,959.893
Bulgária	285.645	403.968	141·4	285.645
Dánia ³⁾	1,040.000	1,354.000	130·2	1,040.000
Spanyolorsz. ¹⁾	1,673.972	2,524.332	150·8	1,686.950
Jugoszlávia	417.445	1,273.827	305·1	417.445
Finnország ¹⁾	4.700	6.040	128·5	15.836
Franciaorsz. ¹⁾	5,057.746	7,897.851	156·2	5,658.413
Magy.-orsz.⁴⁾	1,225.880	2,007.970	163·8	1,234.450
Olaszország ¹⁾	3,061.649	3,799.618	124·1	3,222.094
Hollandia ¹⁾	2,110.766	2,991.962	141·7	2,111.764
Lengyelorsz. ³⁾	4,144.056	5,346.202	129·0	4,144.056
Románia	742.590	876.400	118·0	742.590
Oroszország ³⁾	3,771.110	4,586.529	121·6	3,771.110
Svédország ³⁾	1,494.341	1,348.999	90·3	1,494.341
Svájc ¹⁾	58.000	60.000	103·4	58.000
Csehország	9,987.083	14,217.232	142·4	10,022.122
Amerikai Egyes.-Áll. ³⁾	9,082.159	11,185.178	123·2	9,082.159
Összesen	58,785.177	80,138.713	136·8	59,896.587

¹⁾ Ápr. végéig. — ²⁾ Jan. végéig. — ³⁾ Becslés egész évre vonatkozóan. — ⁴⁾ Febr. végéig. — ⁵⁾ Márc. végéig.

Energia-statisztika.

Statistique du développement de l'énergie électrique.

Résumé. L'Office central royal hongrois de Statistique adressa, relativement au relèvement statistique de 1924 sur la production industrielle, à toutes les usines développant de l'énergie électrique des questions qui ne tarderont pas à mettre en lumière le problème de l'utilisation de l'énergie électrique dans la vie économique.

Magyarország gazdasági újjáépítésénél is, mint a háború után, a nemzetek gazdasági törekvéseinél világszerte a többtermelés kérdése mellett a takarékoság problémája áll homloktérben. Magyarországon e tekintetben az ipari termelésnél elsősorban a nyersanyagbeszerzés feltételcinek megkönnyítésére irányulnak a törekvések.

A gyáripari termelésben a háború után a nyersanyaghiány és a nyersanyagbeszerzés okozta nehézségek között talán egyik legsúlyosabb volt a tüzelőanyag, különösen a jobb minőségű szén és kokszi hiánya, majd amikor már a hazai széntermelés is fellendült, s a külföldi szénbehozatal is könnyebbé vált, az a teher, amelyet a tüzelőanyag felhasználásból származó költségek okoztak.

A tüzelőanyagprobléma tehát két részből állt, az egyik a szénhiány megszüntetése, a másik a takarékoság, vagyis a gazdaságosabb tüzelési rendszerek bevezetése volt. Az olcsó kisebb kalóriájú szénfajtákkal való tüzelés elterjedése a gyáriparban, melyről az 1923. évi gyáripari termelésről közzétett adatok tanuskodnak,¹⁾ kétségkívül előnyös volt a szénhiány csökkentése céljából, bár gazdaságosnak éppen nem mondható, mert ismeretes, hogy kaloriaértékben számítva, a hazai barnaszénrel való tüzelés jóval költségesebb, mint a nagykalóriájú, drága külföldi fekete-szénnek tüzelőanyagként való használata.

A szénfogyasztás csökkentésével, melyet a takarékoság elvének a tüzelőanyagfel-

használásnál való fokozottabb érvényesítése mellett, sajnos, a gazdasági pangás is előmozdított, valamint a többtermelés fokozásával a szénbányászatban is, végül a szénbehozatali nehézségek csökkentése folytán, a szénhiány ma már megszűntnek tekinthető. A termelési költségek s ezek között különösen a magas szénárak azonban továbbra is napirenden tartják a szénrel való takarékoság problémáját. A villamosítás minél szélesebb körben való bevezetésére irányulnak a kísérletek elsősorban, amelynek kapcsán sürögőssé vált a villamosenergia felhasználásának törvényhozási úton való szabályozása, a magyar villamosági törvény előkészítése.

A szakkörök széles rétegét foglalkoztató kérdések megoldásának azonban első feltétele a magyarországi villamosenergiaforrások alapos ismerete, az áramfejlesztőtelepek berendezésére, üzemmenetére és teljesítményére, valamint a villamos hálózatra vonatkozó főbb adatok áttekintése. A statisztikai hivatal a gyáripari termelési és üzemi statisztikai adatgyűjtés keretében már az 1921. év óta gyűjt idevágó adatokat. Az 1921. és 1922. évi adatgyűjtés eredményei oly érdeklődést váltottak ki az energiagazdálkodás kérdéseivel foglalkozó szakembereknél, hogy több oldalról is a további részletesebb adatfelvétel szükségességét hangoztatták. A kérdés nagy horderejére való tekintettel a statisztikai hivatal folytatta az adatgyűjtési munkálatokat s az 1924. évi gyáripari termelési és üzemi statisztikai felvétellel kapcsolatban oly kérdéseket intézett a villamosenergiát termelő összes gyári vállalatokhoz, amelyek sokkal alaposabban fogják megvilágítani a villamosenergiával való gazdálkodás problémáját Magyarországon. A kívánt adatokat a gyárak nagy része már be is szolgáltatotta s remélhető, hogy rövid időn belül a hátralékos adatszolgáltatók is eleget fognak tenni ezirányú kötelezettségüknek.

F. S. dr.

¹⁾ I. M. S. Sz. 1925: 1—4. sz.

A főbb vas- és acéltermelő államok termelési adatai.¹⁾

Données relatives à la production de fonte et d'acier des principaux Etats.

H ó n a p	Anglia	Francia-ország ¹⁾	Belgium	Luxemburg	Svédország	Északamer. E.-Államok	Kanada	
a) Nyersvas (1000 tonnában)								
Havi átlag	1913	869	756	207	212	61	2622	85
	1923	630	453	182	117	24	3417	75
	1924	620	638	234	181	42	2634	50
December	"	590	665	247	201	37	3009	23
Január	1925	584	669	250	197	32	3424	29
Február	"	551	637	246	177	34	3266	30
Március	"	618	689	282	199	35	3621	65
Április	"	579	686	268	187	—	3311	61
b) Acél (1000 tonnában)								
Havi átlag	1913	649	581	205	99	62	2650	88
	1923	718	426	191	100	25	3805	75
	1924	697	576	238	157	44	3103	55
December	"	560	605	245	183	42	3609	27
Január	1925	615	608	246	171	37	4266	28
Február	"	663	569	240	157	42	3817	38
Március	"	696	607	269	178	44	4266	109
Április	"	607	587	251	167	—	3645	90

Jóllehet a legfontosabb vastermelő államok nyersvas produkciója — Belgium és az Egyesült-Államok kivételével — a háborúelőtti évek színvonalát még mindig nem tudta elérni, a legutolsó két év fokozatosan emelkedő termelési adatai azt mutatják, hogy a békeévek termelési színvonalának elérése hamarosan bekövetkezhetik. A nyersvastermelésnél áprilisban az előző hónapokhoz viszonyított s minden államban tapasztalható némi visszaesés a húsvéti ünnepek alatti nagyobb munkaszünet hatása látszik. Az acéltermelés mennyiségileg Svédország kivételével már minden államban meghaladta a békeévek termelését. Az acéltermelésnél is mutatkozik áprilisban márciussal szemben némi visszaesés, ami szintén az ünnepek folytán beálló munkanapsökkenésnek volt a folyománya. Úgy a vas- mint az acéltermelés terén az Egyesült-Államok messze elől állanak, míg a második helyre a vastermelés terén Franciaország került a békeévekkel szemben Anglia elé, amit a Németországtól elcsatolt részek gazdag vasércterületei tettek lehetővé.

¹⁾ Mai terület.

A világ kakaótermelése és fogyasztása.

Production et consommation mondiale du cacao.

A világ kakaótermelését feltüntető táblázatunk szerint a produkció a századforduló óta állandóan növekedett s az 1924. évi termés az 1912. évnek közel kétszeresét tette. Különösen erősen növekedett a francia és angol gyarmatok produkciója, amit az utóbbi évek jó termésain kívül, részint a német gyarmatok odacsatolása által előállott területnagyság magyaráz. A termelési táblázatban az egyes területeknél azok a mennyiségek szerepelnek, melyek onnan exportáltak, ami — tekintve e vidékek minimális fogyasztását — megközelítőleg fedi e tényleges termelés nagyságát.

A fogyasztásra vonatkozó adatok azt mutatják, hogy az Egyesült-Államok a világtermelésnek cca egyharmadát fogyasztják, míg Németország az össztermelésnek egyhatodát, Anglia pedig egytizedét veszi igénybe. Ha a fejenkénti fogyasztást vesszük figyelembe, a fentitől lényegesen eltérő sorrendet kapunk, amennyiben az első helyre Hollandia kerül, ahol az átlagos fejenkénti fogyasztás messze túlhaladja minden más ország fogyasztását. A fogyasztás intenzitásának alapulvétele mellett az országok következő sorrendjét kapjuk:

A világ főbb államainak kakaófogyasztása.

Állam	Fogyasztás egy személy után az 1924. év átlagában kg-ban	Állam	Fogyasztás egy személy után az 1924. év átlagában kg-ban
Hollandia	5.93	Csehszlovákia	0.64
Svájc	2.11	Spanyolország	0.52
Egy.-Államok	1.00	Ausztria	0.31
Németország	1.47	Magyarország	0.21
Nagybritánia	1.23	Lengyelország	0.21
Franciaország	1.06	Olaszország	0.17
Belgium	1.01	Finnország	0.04
Dánia	0.97	Oroszország	0.02
Norvégia	0.85	Jugoszlávia	0.02
Svédország	0.74		

Érdekes jelenség, hogy a fogyasztó országok között csupán három van olyan, melynek fogyasztása 1924-ben a békeévekhez képest csökkenést mutat: Ausztria, Oroszország és Svájc. Az első két országnál a gazdasági helyzet e körülményt még indokolná, Svájc-nál azonban e jelenség indoklására nem lehet elfogadható magyarázatot találni.

A világ kakaófogyasztása (tonnában).

O r s z á g o k	1912	1913	1920	1921	1922	1923	1924
Nagy-Británia	28.044	27.595	51.363	46.591	51.353	50.600	52.000
Kanada	3.028	3.168	6.531	8.416	7.757	9.184	6.077
Ausztrália	460	635	4.154	3.034	2.739	4.611	4.700
Dél-Afrika	45	50	155	244	175	330	700
Új-Zeeland	170	225	545	396	542	889	890
Egyesült-Államok	64.698	68.078	131.009	130.343	142.670	179.353	168.518
Franciaország	26.890	27.610	45.287	36.404	38.568	38.345	43.233
Olaszország	2.432	2.457	4.731	4.216	4.813	5.407	6.473
Spanyolország	5.250	6.166	8.536	7.953	8.496	10.267	11.000
Hollandia	24.921	29.980	25.384	28.784	36.137	39.083	41.065
Svájc	10.342	10.284	10.483	6.389	2.986	5.643	8.217
Svédország	1.449	1.470	3.489	1.917	3.417	3.381	4.374
Dánia	1.732	2.052	2.835	3.063	1.844	1.975	3.178
Norvégia	1.126	1.203	3.392	3.601	2.222	2.369	2.241
Finnország	100	127	88	80	94	114	120
Oroszország	4.586	5.224	20	1.000	900	300	1.900
Esztország	—	—	—	231	329	72	1.270
Lettország	—	—	210	580	143	383	400
Lengyelország	—	—	3.000	4.591	3.843	4.356	5.837
Belgium	6.992	5.998	6.232	9.220	8.332	9.233	7.500
Németország	55.015	51.053	45.058	103.305	84.167	50.749	87.994
Ausztria	7.324	6.652	1.813	4.470	2.344	2.883	2.077
Cseh-Szlovákia	—	—	3.029	3.889	3.839	6.543	8.650
Magyarország	—	—	14	84	255	623	1.674
Jugoszlávia	—	—	10	8	81	212	220
Argentína	950	1.000	2.890	2.697	2.911	3.210	2.517
Filippi-szigetek	1.083	860	2.278	2.059	2.272	2.714	2.000
Egyéb országok	5.800	5.800	6.000	7.600	8.100	8.000	8.000
Összesen	252.437	257.687	368.536	421.165	421.329	440.829	482.825

A világ kakaótermelése 1912—1924. (tonnában).¹⁾

O r s z á g o k	1912	1913	1920	1921	1922	1923	1924
Britt gyarmatok	75.768	89.337	188.287	204.520	234.526	277.081	302.643
Equador	38.224	41.894	45.187	40.464	45.017	31.800	31.463
Brazília	30.492	29.759	55.463	42.883	45.280	65.329	67.326
St. Thome	35.454	35.508	21.630	28.276	17.943	11.926	24.393
Fernando Po	2.229	2.824	4.741	5.199	4.535	7.209	4.562
Venezuela	10.600	17.897	17.589	21.898	20.899	22.800	22.000
San Domingo	20.833	19.470	23.389	26.574	18.985	19.761	25.271
Haiti	3.452	1.959	2.225	1.177	2.632	1.647	1.810
Cuba	1.599	2.017	10	2.688	1.532	500	60
Java	2.023	2.259	995	1.058	1.091	1.148	1.438
Surinam	962	1.893	1.794	1.636	1.533	1.550	739
Francia gyarmatok	1.600	1.698	7.493	8.383	11.014	11.514	15.251
Belga Congo	766	967	379	570	616	682	806
Cameroon	4.559	5.265	—	—	—	—	—
Samoa	733	889	—	—	—	—	—
Togo	283	334	—	—	—	—	—
Costa-Rica	309	384	2.154	2.783	3.289	4.259	4.500
Filippi szigetek	100	133	823	888	1.078	1.045	950
Egyéb országok	4.600	4.600	3.500	3.500	4.000	5.000	5.500
Összesen	234.586	259.087	375.659	392.497	413.970	463.251	508.712

¹⁾ Vasmers Ltd. összeállítása nyomán.

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1925. év első negyedében.

Commerce extérieur de la Hongrie au cours du premier trimestre de l'année 1925.

Résumé. L'échange des marchandises de la Hongrie avec l'étranger, comparé à celui du premier trimestre de l'année précédente ayant eu une valeur de 240·7 millions de couronnes-or, dépassa celui-ci par 66·5 millions de couronnes-or et atteignit les 307·2 millions de couronnes-or. Les importations de même que les exportations s'accrurent par rapport aux trois premiers mois de l'année 1924, cependant la proportion pour 100 de l'accroissement a été de 35·2 pour les importations, soit, plus grande que pour les exportations où la proportion pour 100 de l'accroissement n'était que de 18·3. Par suite de l'augmentation plus accentuée des importations le passif du bilan pour les trois mois considérés est également plus grand, soit 52·6 millions de couronnes-or, que dans le premier trimestre de l'année 1924, lorsque l'excédent des importations n'avait été que de 25·5 millions de couronnes-or. L'Office central de Statistique a maintenant pour la première fois à sa disposition des données détaillées sur tous les détails du commerce extérieur.

La réforme du relèvement statistique et l'adjonction du service de l'Office au service des douanes le mettaient à même d'une part, de séparer le mouvement du commerce pourvoyant aux besoins intérieurs par les produits purement indigènes, du commerce de perfectionnement et de réparation des marchandises en traitement de prise en note, d'autre part de prendre en compte le transit direct et le transit indirect soit le trafic des marchandises réexportées, après avoir passé un certain temps dans le pays.

Külföldi árúcserénk az 1924. év első negyedéhez képest, amidőn az összforgalom értéke 240·7 millió aranykorona volt, 66·5 millió aranykoronával növekedve 307·2 millió aranykoronára rúgott. Az 1924 év első három hónapjához viszonyítva fejlődött úgy a behozatali, mint a kiviteli forgalom, a növekedés azonban a behozatalnál 35·2 százalékos, tehát nagyobb, mint a kivitelnél, hol a növekedés 18·3 százalék volt. A behozatal nagyobb mértékű növekedése folytán a folyó évben a mérleg három havi passzívuma is nagyobb, 52·6 millió aranykorona, mint az 1924. év

első negyedében, amidőn a behozatali többlet csak 25·5 millió aranykorona volt.

Az 1924. év első negyedére vonatkozó adatoknak a folyó évi adatokkal való szembeállításánál tekintetbe kell azonban venni azt a körülményt, hogy az 1924. év első három hónapjában még érvényben voltak azok a korlátozó intézkedések, amelyek segítségével a forgalom részben szabályozható volt ezért a folyó évi szabadforgalom mellett jelentkező nagyobb passzivitásból nem lehet az ország gazdasági helyzetére vonatkozólag messzebbmenő következtetéseket levonni. Annál kevésbé lehet ebből az egy adatból az ország általános gazdasági helyzetének romlására következtetni, mert a mérleg passzivitása és a forgalom visszaesése az őszi hónapok fokozott kivitele után az év első negyedében állandóan ismétlődő jelensége az agrár jellegű Magyarország gazdasági életének. Az 1924. év első évnegyedével való összehasonlítás mellett, — tekintettel az akkori kötött forgalomra — célszerű tehát, a folyó év eddigi adatait egy szintén szabadforgalommal bíró évnegyeddél, az 1924. év utolsó negyedével is összehasonlítani.

A folyó év eddig ismert forgalmának az elmúlt év utolsó három havi forgalmával való összehasonlítása igazolja, hogy ezúttal a forgalomnak szabályszerint bekövetkező visszaesése valamivel nagyobb mértékű, mint a világháború előtti vagy az azt követő években. A visszaesés ugyanis a világháború előtt általában 20, a világháború után életbeléptetett korlátozó intézkedéseknek a forgalmat hónapok szerint jobban kiegyenlítő hatása alatt átlagosan alig 10, jelenleg pedig 28 százalékot meghaladó mértékű volt. Ez a szokásosnál nagyobb arányú csökkenés több okra vezethető vissza. Ezek egyike, hogy jóformán minden egyes felszabadított cikk iránt, különösen a korlátozás megszüntetését követő hónapban rendkívül megnövekedett a belföldi érdeklődés s így az elmúlt év fokozatos felszabadításai az év utolsó hónapjainak behozatali forgalmát a rendesnél nagyobb mértékben fejlesztették. Egy további ok az is, hogy az 1924—1925. gazdasági évre rendelkezésre álló búza- és lisztkészletekből az ország ellátásához nem feltétlenül szükséges

mennyiségek túlnyomó részének külföldre szállítása ezúttal már a gazdasági év első felében, tehát a múlt év utolsó hónapjaiban megtörtént. Ezért a legfontosabb exportcikünk közül a folyó évi kivitelnek kisebbnek kellett lennie, a kikészítési forgalomban behozott s lisztalakban viszonylag kisebb tételekben újból kivitt búza dacára is, mint a megelőző év ugyane hónapjaiban. Végül a forgalom rendesnél nagyobb mértékű visszaesésének mérlegelésénél, nem lehet azt az általános, jóformán egész Európára kiterjedő gazdasági pangásnak a figyelembevételét sem mellőzni, mely Magyarországot sem kerülte el.

Ha figyelembe vesszük az 1924. év utolsó negyedében a behozatali forgalomnak a korlátozások felfüggesztése folytán bekövetkezett nagymértékű megduzzadását, valamint azt, hogy lisztexportunk a folyó év első negyedében a fentebb említetteknel fogva a szokásosnál csak kisebb mértékű lehetett, akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy az ország kereskedelmi mérlege az általános pangás dacára sem alakult kedvezőtlenül. Sőt a liszt- és cukorexportiól eltekintve igen kedvező képet nyújtanak úgy az állat, mint a mezőgazdasági termelésből származó egyéb cikkek kiviteli adatai s az ipari export is mutat itt ott némi javulást. Kedvező tünet végül a zsír- és hájimport teljes megszűnése.

Elég kedvező képet nyújtanak s a helyzet lassú javulására vallanak a külkereskedelmi forgalomnak az egyes hónapok szerint részletezett alábbi adatai.

Hónap Mois	1 9 2 4			1 9 2 5		
	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-) többlet - Ex- cédents (-) des importat.	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-) többlet - Ex- cédents (-) des importat.
	millió aranykor. — en mill. de cour.-or					
Január Janvier . .	37.6	32.3	— 5.3	63.4	35.2	— 28.2
Február Février . .	44.1	30.8	— 13.3	58.8	39.9	— 18.9
Március Mars	51.4	44.5	— 6.9	57.7	52.2	— 5.5
Együtt Total . .	133.1	107.6	— 25.5	179.9	127.3	— 52.6

Az adatokból mindjárt az első pillantásra kitűnik a forgalomnak úgy a behozatalnál, mint a kivitelnél az 1924. évhez képest minden egyes hónapban egyaránt mutatkozó s a 20 százalékot is meghaladó növekedése. Ez az elmúlt év utolsó negyedéhez képest viszonyított visszaesés dacára is figyelemreméltó

jelenség. Kiemelkedik továbbá a január havi behozatal rendkívül magas volta, ami viszont az őszi forgalomnövekedésnek a behozatalnál még a folyó év elejére is átvonuló következménye. Ugyanekkor a liszt- és cukor-export megakadása folytán a januári mérleg a 28.2 millió aranykoronányi passzivumával jóval meghaladja az utána következő hónapoknak, különösen a kivitel újirányú fejlődése folytán, állandóan csökkenő s márciusban már csak 5.5 millió aranykoronát kitevő passzivitását. Megjegyzendő, hogy a március havi mérlegnek ez a viszonylag kedvező alakulása oly mértékű, hogy kereskedelmi mérlegünknek az új termés betakarításáig terjedő időszakban várható passzivitására vonatkozó előzetes számításainkat is *előnyösen befolyásolja* s így *egy várható közepes jó termés esetére az egész 1925. év külkereskedelmi mérlegére nézve is kedvező kilátást nyújt.*

A külkereskedelmi forgalomban szereplő legfontosabb árúk sorrendjében az 1924. év első negyedéhez képest változás a behozatalban, hogy a korlátozó intézkedések megszüntetése folytán, az elmúlt év első negyedében még első helyen szereplő fabehozatal helyét a pamut-szövetek foglalták el, valamint, hogy a negyedik helyen szereplő gyapjúsövetek a második helyre kerültek. Változást okozott továbbá a behozatalban a belföldi textilipar fejlődése is, különösen a nyersgyapjú áresése folytán mind olcsóbb áron behozható gyapjúfonál és egyéb textilipari nyersanyagok és félgyártmányok behozatalának növekedése. Kiemelkedik továbbá a déligyümölcsök behozatalának növekedése is, ami tisztán a forgalom felszabadításával hozható kapcsolatba. A kivitelben az előző évben teljesen jelentéktelen tengeri a negyedik helyre került s jelentőség szempontjából újból növekedett a tojás- és toll-export.

A külkereskedelmi forgalomban a legfontosabb árúk alakulását a túloldalon levő táblázatban közöljük.

A legfontosabb árúk mennyiségi és értékadatait összefoglaló kimutatás a forgalom minőségi összetétele és az időközi áralakulás szempontjából mélyreható változásokra enged következtetni. A behozatalban mindjárt a második tételnél a gyapjúsöveteknél, a mennyiségnek mintegy 40 százalékos emelkedésével szemben az érték a kétszerese az 1924. évinek. Ez egyrészt a gyapjúsövet áraknak az egy év előtti árakhoz képest mutatkozó áremelkedésével, másrészt azzal magyarázható, hogy a behozott árúban a nyugateurópai, főleg angol piac finomabb árúival ezúttal jóval

Az áru megnevezése <i>Désignation des marchandises</i>	Mennyiség méter- mázsákban <i>Quantité en quintaux métriques</i>		Érték ezer aranykoronában <i>Valeur en mille couronnes-or</i>		Az össz- érték %ában <i>Pourcen- tage de la valeur totale</i>
	1924.	1925.	1924.	1925.	
	január—március hónapjaiban — <i>janvier a mars</i>				
	Behozatal — Importations				
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	16.670	32.648	13.256·4	27.789·8	15·45
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine</i>	6.111	8.575	8.294·7	16.462·7	9·15
Nyers- és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i> .	4,847.774	4,353.965	15.763·1	15.508·9	8·62
Szén — <i>Charbon</i>	2,539.016	2,171.662	12.219·7	9.161·5	5·09
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils retors</i>	14.378	15.361	7.542·8	8.076·3	4·49
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i> .	48.404	30.525	7.303·6	6.460·5	3·59
Papír és papirosárúk — <i>Papier et articles en papier</i>	99.931	103.840	4 639·6	4 738·4	2·63
Vasárúk — <i>Ouvrages en fer</i>	31.003	27 986	1.829·5	4.019 0	2 23
Nyers bőr — <i>Peaux brutes</i>	12.967	14.761	2.473·3	3.850 6	2·14
Nyers fémek — <i>Métaux bruts</i>	30.552	26.432	4.098·2	3.645·2	2·03
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	3 948	6.423	3.598 8	3.115·6	1·73
Kikészített bőrök — <i>Cuir préparés</i>	5.384	2.647	5.729·2	2.935·3	1·63
Déligyümölcs — <i>Fruits exotiques</i>	8.507	86.119	290·0	2.848·2	1·58
Búza — <i>Froment</i>	—	38.677	—	1.394 8	0·78
	Kivitel — Exportations				
Liszt — <i>Farine</i>	482.532	390.147	16.064·8	21 727·2	17 08
Vágó- és igásállat ¹⁾ — <i>Animaux de trait et de boucherie</i> ¹⁾	18 200	42·688	7.012·6	15.018·7	11·80
Cukor — <i>Sucre</i>	274.678	197.189	14.506·4	6.901 6	5·42
Tengeri — <i>Mais</i>	844	278.070	13·9	5.987·6	4 71
Tojás — <i>Oeufs</i>	9.979	46.447	1.297·3	5.683·2	4 47
Rozs — <i>Seigle</i>	265.483	147.170	5.125·4	5.067·5	3·98
Búza — <i>Froment</i>	173.609	122.765	3.819·4	4.870·1	3·83
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i> .	31.512	27.202	3.731·5	3.880·0	3·05
Leölt baromfi — <i>Volailles mortes</i>	17.003	17.712	4.463·9	3.805·9	2 99
Toll — <i>Plumes</i>	4.946	5.780	2.779·9	3.633·7	2 86
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	10.102	6.867	4.376·0	2.963 3	2 33
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	2 078	2.638	2.417·1	2.727·3	2 14
Vasárúk — <i>Ouvrages et fer</i>	35.088	23.367	1.874·4	2.224 3	1 75

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. —

Nagyobb arányban részesedett. Viszont a szén-
nél a bekövetkezett áresés okozta az értéknek
a mennyiségnél nagyobb arányú visszaesését.
Lényeges változásról tanuskodnak a vasárúkra
vonatkozó adatok, melyeknél úgy a behozatal-
ban, mint a kivitelben a mennyiségnél mutat-
kozó visszaesés dacára az érték lényegeseb-
ben emelkedett. Ennek oka, hogy az 1925.
évben sokkal értékesebb árú szerepeltek,
mint 1924-ben. A folyó évben behozott árú-
ban ugyanis igen sok szerszám volt, míg
tavaly főként csak a súlyhoz képest kisebb
értékű vascsöveket és vasúti kocsialkatrésze-
ket szereztünk be a külföldről. A kivitelnél
viszont a múlt évben még jelentős mennyisé-
get kitevő sín- és szegszállítmányok zsugorod-
tak össze. Kirívó, hogy a behozott gyapjúfonál
mennyiségének kétszeresre való emelkedését
nem követi az érték megfelelő növekedése.
Ez magyarázatát egyrészt abban találja,
hogy míg 1924 elején főként kikészített
fonalakat importáltunk, addig ezúttal szövő-
iparunk fejlődése folytán, inkább a nyersfonál-

import növekedett, befolyásolta továbbá más-
részt az értékadatok a nyers gyapjúárak
visszaesése folytán a fonalagnál elsősorban
jelentkező áresés is. A kivitelnél szembe-
tűnőbb a visszaesés a cukor értékadatainál,
ami a világpiaci árzuhanás következménye.
Ezt azonban ellensúlyozta a liszt és gabona-
félék áremelkedése.

A behozatalnál még megemlíthető, hogy
a pamutszövetek részesedése a múlt év első
negyedével szemben az összforgalomban 10
százalékról 15·5 százalékra, a gyapjuszöveteké
6·2-ről 9·2-re, a kötött pamutárúké pedig
0·9-ről 1·5-re szökött fel. Nagyobb visszaesést
csak a kikészített bőrök, a szén és a gépek
behozatalánál tapasztalunk. A behozott fa,
pamutfonál és papiros forgalma az előző évi
színvonalon maradt. A kivitelnél kiemelkedik
a vágó- és igásállatok, a tengeri, a tojás-
és a tollexport növekedése. Visszafejlődött
azonban egyik legfontosabb iparágunknak, a
kivitelre is erősen dolgozó gép- és elektro-
technikai iparunknak exportja. Valószínűleg

a fokozott élőállatexport vonta maga után a hús és húsneműek kivitelének visszaesését.

A külkereskedelmi forgalomra vonatkozólag eddig közölt adatok az előző évvel való összehasonlíthatóság érdekében is összefoglaltan taglalták a külkereskedelmi statisztika reformjának életbeléptetésétől kezdve külön is feldolgozható tulajdonképeni forgalmat (Spezialhandel) a kikészítési és javítási forgalommal. *Az új vámtarifa a belföldi ipar versenyképességének előmozdítása érdekében lehetővé teszi a kikészítési eljárás kiterjedtebb igénybevételét* úgy, hogy már ezidő szerint is a teljes forgalomnak mintegy 10 százaléka esik a kikészítési és javítási forgalomra. Volt ugyanis:

Megnevezés <i>Désignation</i>	Behozatal <i>Importation</i>	Kivitel <i>Exportation</i>	Behozatali (—); illetve kiviteli (+) többlet <i>Excédent des im- portations (—), resp. des expor- tations (+)</i>
	1925 január—március havában — <i>Au cours des mois de janvier à mars 1925</i>		
Teljes forgalom — <i>Traffic total</i>	179·9	127·3	— 52·6
Ebből: — <i>Dont:</i>			
Tulajdonképeni forgalom — <i>Traffic proprement dit</i>	169·8	106·1	— 63·6
Kikészítési forgalom — <i>Traffic de perfectionnement</i>	9·8	18·4	+ 8·6
Javítási forgalom — <i>Traffic de réparation</i>	0·4	2·8	+ 2·4

Mint az adatokból látható, a kikészítési eljárás a kereskedelmi mérleg szempontjából három hónap alatt 11·0 millió aranykoronányi aktivumot jelent.

A kikészítési eljárásban behozott 1·7 millió aranykorona értékű pamutszövettel szemben 2·7 millió volt a kivitel. Az 1·2 millió értékben vásárolt búza ellenében 2·4 millió volt a kikészítési eljárásban kivitt liszt értéke. A villamosgépek és különösen az izzólámpák export lehetőségeit is támogatta a kikészítési eljárás, az üvegekörték vámfizetés nélküli behozatalának engedélyezésével. A Balkánról érkező és tisztítás után Németországba és a Skandináv államokba továbbított lóhere- és lucernamagvakért is több mint 0·4 millió aranykorona maradt az országban. A kikészítési eljárásban az említettekén kívül még a további kikészítés vagy konfekcionálás céljából érkezett selyem-, félselyem- és gyapjúszövetek, valamint a felfürészelés céljából érkezett fa, a

malátagyártásra szolgáló árpa a jelentősebbek. A magyar ipar érdekében a kormányzat lehetővé tette a tarifa szerint vámmentes árúknak, mint például nyers vasnak, vasércnek, fémeknek a kikészítési eljárás alkalmazásával vámkezelési illeték nélküli behozatalát is.

A korlátozó intézkedések megszüntetése természetesen maga után vonta a behozatalban a gyártmányok, különösen az ipari kész termékek importjának felduzzadását, a kivitelben pedig a nyersanyagok exportjának megnövekedését. A változásokról a túldoldali táblázat nyújt felvilágosítást.

Az egyes országokkal való összeköttetéseink a múlt év megfelelő időszakához képest szintén megváltoztak. — A legnagyobb az eltérés Ausztriánál és Csehszlovákiánál. A behozatalban ugyanis csökkent Csehszlovákia részesedése s emelkedett Ausztriáé, a kivitelben viszont Ausztria százalékos aránya esett vissza s növekedett Csehszlovákia részesedése. A részletes adatokat a 177. oldalon levő tábla mutatja.

Az újjászervezett külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés, amely ez év elején lépett életbe, az átviteli forgalom számbavételére és az előjegyzési raktárak forgalmának figyelemmel kísérésére is kiterjed. Az eredmények elbírálásánál azonban figyelembe kell venni, hogy az adatokban nem szerepelnek a hajózási átvitel adatai, mert a Duna a békeszerződés értelmében nemzetközi s így a m. kir. Központi Statisztikai Hivatal a dunai átvitelről adatokat nem gyűjthet. Nem foglaltatnak benn továbbá a békeszerződés és a velencei egyezmény értelmében a Drégelypalánk—Ipolytarnócon és Ágfalva—Harka—Kopházán át vagy viszont zárt vonatokban Csehországból Csehországba, illetőleg Ausztriából Ausztriába irányított küldemények sem.

Az itt közölt adatok csak a közvetlen átvitelt (határállomásról közvetlenül határállomásra utalt, ú. n. átfutó forgalmat) tartalmazzák, mert a megtört átviteli forgalom (belföldön átrakott küldemények, előjegyzési raktárak) adatait a statisztikai hivatal még nem dolgozta fel s így a megtört átviteli forgalom adatai még nem állnak rendelkezésre.

Az átfutó forgalom 49 ezer darabot, 85 ezer párt és 1·5 millió métermázsát tett. A darabban és párban kimutatott árúkat súlyra átszámítva az 1925. év első negyedén átfutó forgalom 1·6 millió métermázsát tett, tehát csak egyheted része Magyarország egész külkereskedelmi forgalmának. A nemzetközi forgalomba való bekapcsolódás azonban ezt a forgalmat feltétlenül emelni fogja, mert a Balkánra irányuló és a Balkánról kiinduló

Magyarország külkereskedelmi forgalma gazdasági ágak és rendeltetés szerint az 1924. és 1925. év január—március hónapjaiban.

Commerce extérieur de la Hongrie par branches économiques et groupes des production au cours des mois de janvier à mars des années 1924 et 1925.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Mennyiségi egység <i>Unités quantitatives</i>	M e n n y i s é g <i>Quantité</i>		Érték ezer aranykoronákban — <i>Valeur en mille couronnes-or</i>		Az összérték %-ban <i>Pourcentage de la valeur totale</i>	
		1 9 2 4	1 9 2 5	1924	1925	1924	1925
		j a n u á r — m á r c i u s h ó n a p j a i b a n <i>aux mois de janvier à mars</i>					
A) B e h o z a t a l — I m p o r t a t i o n :							
Összes behozatal — <i>Importations totales</i>	{ pár-paires drb-pièces q	— 29.805 9,123.235	112.798 165.112 8,382.139	133.131	179.909	100.00	100.00
Ebből: — <i>Dont:</i>							
Nyersanyagok — <i>Ma- tières premières</i>	{ drb-pièces q	1.419 7,266.381	1.017 6,400.047	38.892	51.405	29.22	28.57
Félgyártmányok — <i>Pro- duits mi-ouvrés . . .</i>	q	1,461.346	1,567.913	37.142	34.193	27.90	19.00
Gyártmányok — <i>Ar- ticles manufacturés</i>	{ pár-paires drb-pièces q	— 28.386 395.508	112.798 164.095 414.179	57.097	94.311	42.88	52.43
B) K i v i t e l — E x p o r t a t i o n :							
Összes kivitel — <i>Ex- portations totales</i>	{ pár-paires drb-pièces q	— 93.229 3,453.892	4.664 43.791 3,591.727	107.567	127.239	100.00	100.00
Ebből: — <i>Dont:</i>							
Nyersanyagok — <i>Ma- tières premières</i>	{ drb-pièces q	88.234 2,036.405	42.691 2,606.550	46.185	68.403	42.93	53.76
Félgyártmányok — <i>Pro- duits mi-ouvrés . . .</i>	q	152.385	138.060	6.192	8.294	5.77	6.51
Gyártmányok — <i>Ar- ticles manufactures</i>	{ pár-paires drb-pièces q	— 4.995 1,265.102	4.664 1.100 847.117	55.190	50.542	51.30	39.73

forgalom ugyanolyan vasúti tarifák mellett nem kerülheti el tartósan a magyarországi természetes útvonalat. A szomszédos Ausztria és Csehszlovákia átviteli forgalma többszörösen meghaladja a magyar átviteli forgalmat.

Az átfutó küldeményekből 790 ezer métermázsa jugoszláv, 359 ezer métermázsa román, 157 ezer métermázsa osztrák, 138 ezer métermázsa csehszlovák, 45 ezer métermázsa olasz, 26 ezer métermázsa német áru volt. *Jugoszlávia* átviteli forgalmából közel 543 ezer métermázsa Csehországba ment. A küldemények elsősorban gabonát, azután vágóállatokat, élelmezési cikkeket és érceket tartalmaztak. A 190 ezer métermázsat meghaladó osztrák rendeltetésű áruknál a felsorolt árukon kívül a fa érdemel említést. A román átvitel legnagyobb része szintén Ausztriába (156 ezer q) és Csehszlovákiába (102 ezer q) irányult. A román eredetű cikkeknél természetesen a fa és a vágóállatok emelkednek ki. A fa Né-

metországban, Olaszországban és Svájcban is jelentős piacra talált. Jelentősebb áruk még a liszt, korpa, olajpogácsa, mézsnitrogén és ásványolaj. Az *Ausztriából* kiinduló küldemények leginkább Romániát (73 ezer q) és Jugoszláviát (30 ezer q) keresték fel. Az osztrák küldeményeknél természetesen az ipari gyártmányok, és pedig a textilipari, valamint a vas-, gép- és villamossági ipar termékei játszanak szerepet. A Jugoszláviából Csehszlovákiába szállított küldemények mellett a csehszlovák-jugoszláv forgalom élénkségét igazolja az is, hogy a *csehszlovák* eredetű átfutó árukból 98 ezer métermázsa Jugoszláviában talált piacra. Itt is az ipari gyártmányok vezetnek. Legnagyobb mennyiséggel szerepelnek az üvegipar, a vasipar és a textilipar termékei. A viszonylag jelentéktelenebb romániai rendeltetésű átvitelnél szintén a vas-, üveg- és textilipari gyártmányok említhetők meg. *Németország* a legkülönbébb ipari termékeket

Magyarország külkereskedelmi forgalmának megoszlása országok szerint az 1924. és 1925. év január—március hónapjaiban. — *Répartition du commerce extérieur de la Hongrie suivant les pays pendant les mois de janvier à mars 1924 et 1925.*

Származási, illetőleg rendeltetési országok <i>Pays de provenance et de destination</i>	Behozatal — <i>Importations</i>				Kivitel — <i>Exportations</i>			
	1 9 2 4		1 9 2 5		1 9 2 4		1 9 2 5	
	január—március hónapjaiban — <i>janvier—mars</i>							
	Érték ezer arany- koronákban <i>Valeur en milliers de couron- nes-or</i>	%-ban <i>en %</i>	Érték ezer arany- koronákban <i>Valeur en milliers de couron- nes-or</i>	%-ban <i>en %</i>	Érték ezer arany- koronákban <i>Valeur en milliers de couron- nes-or</i>	%-ban <i>en %</i>	Érték ezer arany- koronákban <i>Valeur en milliers de couron- nes-or</i>	%-ban <i>en %</i>
Ausztria — <i>Autriche</i>	27.831	20.91	42.161	23.43	38.239	35.55	35.994	28.29
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slov.</i>	36.078	27.10	44.558	24.77	18.427	17.13	26.935	21.17
Románia — <i>Roumanie</i>	10.115	7.60	12.014	6.68	5.983	5.56	7.035	5.53
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i>	4.027	3.02	7.176	3.99	7.042	6.55	8.821	6.93
Németország — <i>Allemagne</i>	18.265	13.72	27.474	15.27	10.014	9.31	14.287	11.23
Svájc — <i>Suisse</i>	6.154	4.62	8.049	4.47	4.865	4.52	2.297	1.81
Olaszország — <i>Italie</i>	7.414	5.57	9.304	5.17	6.438	5.99	9.369	7.36
Franciaország — <i>France</i>	2.483	1.87	2.904	1.61	506	0.47	609	0.48
Hollandia — <i>Pays-Bas</i>	1.299	0.98	2.436	1.35	960	0.89	268	0.21
Nagy-Britannia — <i>Grande-Bret.</i>	1.838	1.38	4.644	2.58	869	0.81	1.797	1.41
Lengyelország — <i>Pologne</i>	8.868	6.66	7.231	4.02	1.004	0.93	12.721	10.00
Északamerikai Egyesült-Áll. <i>États-Unis</i>	3.907	2.93	1.468	0.82	987	0.92	765	0.60
Egyéb országok — <i>Autres pays</i>	4.852	3.64	10.490	5.84	12.233	11.37	6.341	4.98
Összesen — <i>Au total</i>	133.131	100.00	179.909	100.00	107.567	100.00	127.239	100.00

Magyarország közvetlen átviteli forgalma vasúton az 1925. év január—március hónapjaiban. — *Mouvement du transit direct en Hongrie par voies ferrées au cours des mois de janvier à mars 1925.*

Származási ország megnevezése <i>Désignation des pays de provenance</i>	Mennyiségi egység <i>Unités quantitatives</i>	Rendeltetési országok — <i>Pays de destination</i>							Összesen <i>Total</i>
		Ausztria <i>Autriche</i>	Cseh- Szlovákia <i>Tchéco- slovaquie</i>	Románia <i>Roumanie</i>	Jugoszlávia <i>Yougoslavie</i>	Németország <i>Allemagne</i>	Olaszország <i>Italie</i>	Egyéb országok <i>Autres</i>	
Ausztria — <i>Autriche</i>	drb — <i>pièces</i>	61	—	2.876	240	—	—	608	3.785
	pár — <i>paires</i>	109	—	51.690	305	—	—	—	52.104
	q	48.608	—	73.345	29.515	—	—	5.749	157.217
Cseh-Szlovákia — <i>Tchécoslovaquie</i>	drb — <i>pièces</i>	—	—	—	1	—	—	8	9
	pár — <i>paires</i>	—	—	—	8.750	—	—	—	8.750
	q	—	—	19.795	98.131	—	—	20.512	138.438
Románia — <i>Roumanie</i>	drb — <i>pièces</i>	29.523	5.216	—	—	256	—	98	35.093
	pár — <i>paires</i>	—	—	—	—	176	—	—	176
	q	155.852	102.238	—	—	27.950	37.879	35.567	359.486
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i>	drb — <i>pièces</i>	5.085	4.742	—	—	141	—	—	9.968
	q	191.909	543.257	—	—	37.072	—	18.146	790.384
Németország — <i>Allemagne</i>	drb — <i>pièces</i>	—	—	12	—	—	—	—	12
	pár — <i>paires</i>	—	—	2.400	—	—	—	—	2.400
	q	—	—	15.105	10 050	—	—	543	25.698
Olaszország — <i>Italie</i>	q	—	34.504	9.020	—	—	—	1.625	45.149
Egyéb országok — <i>Autres pays</i>	drb — <i>pièces</i>	—	—	—	—	—	—	340	340
	pár — <i>paires</i>	—	—	—	—	—	—	21.538	21.538
	q	—	—	—	—	—	—	12.445	12.445
Összesen — <i>Total</i>	drb — <i>pièces</i>	34.669	9.958	2.888	241	397	—	1.054	49.207
	pár — <i>paires</i>	109	—	54.090	9.055	176	—	21.538	84.968
	q	396.369	679.999	117.265	137.696	65.022	37.879	94.587	1,528.817

Az előjegyzési raktárak forgalma az 1925. év január—március hónapjaiban.

Mouvement des entrepôts de prise en note au cours des mois de janvier à mars 1925.

Az árucsoport megnevezése <i>Désignation</i>	Valeur en couronnes-or des	
	A behozatal importations	A. kivitel exportations
	értéke. aranykoronákban	
A textilipar termékei — <i>Produits de l'industrie textile</i>	2.162.406	417.038
A gép- és villamossági ipar termékei — <i>Produits de l'industrie électrique</i>	267.325	215.491
A bőr- és bőrfeldolgozóipar termékei — <i>Produits de la fabrication des peaux et cuirs</i>	174.961	81.933
A vas- és fémipar termékei — <i>Produits de l'industrie sidérurgique et métallurgique</i>	173.769	73.918
Műszerek, hangszerek, órák — <i>Instruments scientifiques, instr. de musique et montres</i>	104.398	43.102
Szörme- és szücsárúk — <i>Pelletteries</i>	34.000	3.000
Járművek — <i>Véhicules</i>	32.297	12.885
Textilanyagokból konfekcionált cikkek — <i>Articles confectionnés de matières textiles</i>	17.843	2.301
Az eddigi tarifaosztályokban meg nem nevezett árúk — <i>Articles non dénommés dans les classes du tarif désignées</i>	15.391	2.989
Állati nyerstermékek étkezési célokra — <i>Produits bruts d'animaux destinés à l'alimentation</i>	15.105	116.163
Az üveg-, agyag-, cement- és kőipar termékei — <i>Produits de poterie, de la cimenterie et de l'industrie de la pierre</i>	14.137	5.025
A kaucsukipar termékei — <i>Produits de l'industrie de caoutchouc</i>	12.545	14.443
Egyéb — <i>Autres</i>	23.306	16.846
Összesen — <i>Total</i>	3.047.483	1.005.134

szállította a Balkánra, főleg Romániába és Jugoszláviába. Az *Olaszországban* feladott küldemények közül pedig egyedül a csehszlovák rendeltetésű szuperfoszfát érdemel említést. A főeredményeket az előző oldalon levő táblázat tartalmazza.

Az országban való megállapodás után újból külföldre továbbított árúk egy jelentékeny része a tranzitókereskedelem foglalkoztatására létesült előjegyzési raktárak útján kerül kivitelre. Ennek a forgalomnak az ellenőrzése a külkereskedelmi mérleg szempontjából is nagy jelentőséggel bír, mert csak az előjegyzési raktárak elszámolása után állapítható meg a kereskedelmi mérleg végleges alakulása. Ez természetesen havonként nem történhet meg, mivel az előjegyzési raktárak félévenként számolnak el. A statisztikai hivatal azonban az intézmény fontos szerepénél fogva az elszámolások megtörténte előtt erről a negyedévről külön is összeállította az előjegyzési raktárakba utalt és onnan külföldre továbbszállított küldeményeket. Az itt közölt adatok a végleges elszámolások megtörténteig mindenesetre érdekes tájékoztatást nyújtanak. Az adatok szerint feltűnő jelenségnek látszik, hogy az állati nyerstermékek csoportjában a kivitel értéke redkivül meghaladja a behozatalét. Ennek oka, hogy a jugoszláv és román származású vágott baromfit, melyet a budapesti hűtőházban még a múlt évben helyeztek el, csak ez év elején szállítottuk tovább, legnagyobb részét Németországba és Nagy-Britániába.

A külkereskedelmi forgalom minden egyes részletéről ezúttal első ízben vannak a m. kir. Központi Statisztikai Hivatalnak részletes adatai. Az adatgyűjtés reformja és a vámeljárársba való bekapcsolódás ugyanis módot nyújtott egyrészt az ország termeléséből származó és a belső szükségletet szolgáló tulajdonképeni forgalomnak az előjegyzési eljárásban kezelt kikészítési és javítási forgalomtól való szétválasztására, másrészt az országon közvetlenül átfutó forgalomnak és az országban való megállapodás után külföldről újból külföldre továbbított forgalomnak számbavételére. A forgalom különféle ágainak ez a számbavétele pedig lehetővé teszi azt, hogy az egész gazdasági életünk alakulásának egyik legjellemzőbb fokmérőjéről, a külkereskedelmi forgalomról teljes és részletes tájékozódást nyújthassunk.

Tormay Béla.

A Vaskapu forgalma.

Trafic des Portes de Fer dans les cataractes d'Orsova.

Időszak Période	Felfelé Vers l'amont			Lefelé Vers l'aval			Összesen Total			Felfelé Vers l'amont			Lefelé Vers l'aval			Ösz- szesen Total											
	U s z á l y h a j ó — C h a l a n d s									Gőzhajó — Vapeurs																	
	rako- mánnal chargés			üresen vides			összesen Total			rako- mánnal chargés			üresen vides			összesen Total			Vontató- Remorq.	Személy- " Passag.	Total	Vontató- Remorq.	Személy- " Passag.	Total	Vontató- Remorq.	Személy- " Passag.	Total
	darab — pièces	a rakomány súlya q-ban — poids de la cargaison en q	darab pièces	darab — pièces	a rakomány súlya q-ban — poids de la cargaison en q	darab pièces	darab — pièces	a rakomány súlya q-ban — poids de la cargaison en q	darab pièces	darab — pièces	a rakomány súlya q-ban — poids de la cargaison en q	darab pièces	hajó navire	Összesen —	hajó navire	Összesen —	hajó navire	Összesen —	hajó navire	Összesen —							
1923	892	3888960	286	1178	399	1486086	905	1304	1291	5375046	1191	2482	452	229	681	449	226	675	901	455							
1924	1152	5085728	335	1487	627	2219381	838	1465	1779	7305109	1173	2952	508	204	712	498	203	701	1006	407							
1924 január 1-től április végéig — Du 1 jan- vier à la fin du mois d'avril 1924	242	1085082	31	273	95	318894	202	297	337	1403976	233	570	87	26	113	83	27	110	170	53							
1925 január 1-től április végéig — Du 1 jan- vier à la fin du mois d'avril 1925	180	796053	262	442	309	1211176	189	498	489	2007229	451	940	129	31	160	121	33	154	250	64							
Az egyes országok forgalma 1924. és 1925. január 1-től április végéig.																											
1924	55	283782	1	56	9	39226	51	60	64	323008	52	116	13	—	13	12	—	12	25	—							
1925	32	135491	11	43	12	53016	37	49	44	188507	48	92	8	—	8	7	—	7	15	—							
1924	87	363000	15	102	46	126574	60	106	133	489574	75	208	31	1	32	30	—	30	61	1							
1925	45	203502	65	110	85	317574	51	136	130	521076	116	246	41	3	44	38	5	43	79	8							
1924	43	183710	—	43	13	41623	31	44	56	225333	31	87	19	—	19	18	1	19	37	1							
1925	22	94179	31	53	43	156876	27	70	65	251055	58	123	20	—	20	20	—	20	40	—							
1924	2	6459	—	2	2	5423	2	4	4	11882	2	6	—	—	—	—	—	—	—	—							
1925	16	60312	7	23	13	45299	6	19	29	105611	13	42	7	—	7	7	—	7	14	—							
1924	6	35026	7	13	8	34210	8	16	14	69236	15	29	5	11	16	6	11	17	11	22							
1925	14	63490	14	28	9	44652	17	26	23	108142	31	54	15	9	24	14	8	22	29	17							
1924	28	127824	4	32	8	35633	47	55	36	163457	51	87	11	14	25	11	15	26	22	29							
1925	44	207562	110	154	120	499723	48	168	164	707285	158	322	29	19	48	26	20	46	55	39							
1924	15	60004	4	19	8	33152	2	10	23	93156	6	29	6	—	6	5	—	5	11	—							
1925	2	10180	14	16	25	89436	2	27	27	99616	16	43	7	—	7	8	—	8	15	—							
1924	4	18677	—	4	1	3053	1	2	5	21730	1	6	—	—	—	1	—	1	1	—							
1925	—	—	—	—	1	600	—	1	1	600	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—							
1924	2	6600	—	2	—	—	—	—	2	6600	—	2	2	—	2	—	—	—	2	—							
1925	5	21337	10	15	1	4000	1	2	6	25337	11	17	2	—	2	—	—	—	2	—							

A Vaskapu forgalma 1924-ben jóval kedvezőbb volt, mint 1923-ban. A folyó év első négy hónapjában a forgalom élénkülése folytatódott. Különösen az uszályok forgalma emelkedett; mintegy $\frac{1}{3}$ -al volt nagyobb, mint az előző év ugyanezen négy hónapjában.

Az 1924. évi uszály-forgalom körülbelül egy színvonalon mozgott a háború előtti évek forgalmával; a gőzhajóké azonban jóval alul

marad a háború előttinek. Így pl. 1912-ben 4310 volt a Vaskapu forgalmában résztvevő vontatók száma, 1924-ben csak 1006.

A Vaskapun a f. évben a legnagyobb forgalmat Jugoszlávia bonyolította le, utána Ausztria következik. Hazánk, melyet a múlt év első hónapjaiban Németország megelőzött, a f. évben már a harmadik helyet foglalja el.

Különböző államok külkereskedelmi mérlege aranypénzegységekre átszámítva.

Bilan du commerce extérieur de quelques pays converti en monnaies-or.

Időszak	Behozatal	Kivitel	Behozatali (-) vagy kiviteli (+) többség	Időszak	Behozatal	Kivitel	Behozatali (-) vagy kiviteli (+) többség
Ausztria (o. korona)				Hollandia (h. forint)			
1921	1.700	911	— 789	1913	3 918	3 082	— 836
1922	1.757	1.111	— 646	1921	1 883	1.151	— 732
1923	1.922	1.129	— 793	1922	1 942	1.171	— 771
1924	2.412	1.381	— 1.031	1923	1 950	1.265	— 685
1925 I.)	361	254	— 107	1924	2 257	1.586	— 671
" II.)				1925 I.	213	141	— 72
Bulgária (leva)				" II.	197	136	— 61
1913	189	93	— 96	" III.	202	145	— 57
1921	138	105	— 33	" IV.	192	143	— 49
1922	143	156	+ 13	Magyarország (korona)			
1924	209	185	— 24	1921	521	254	— 267
1925 I.	19	19	—	1922	539	330	— 209
" II.	19	20	+ 1	1923	423	338	— 85
" III.	25	14	— 9	1924	703	575	— 128
Csehszlovákia (cs. korona)				1925 I.	63	35	— 28
1924	2.320	2.491	+ 171	" II.	59	40	— 19
1925 I.	208	223	+ 15	" III.	58	52	— 6
" II.	193	221	+ 28	" IV.	53	47	— 6
" III.	213	250	+ 37	Németország (márka)			
" IV.	186	216	+ 30	1913	11.206	10.199	— 1.007
Dánia (d. korona)				1923	6.144	6.102	— 42
1913	777	637	— 140	1924	9.135	6.533	— 2.602
1921	1.081	904	— 177	1925 I.	1.282	697	— 585
1922	1.179	904	— 275	" II.	1.071	630	— 441
1923	1.347	1.035	— 312	" III.	1.037	709	— 328
1924	1.460	1.213	— 247	" IV.	1 007	670	— 337
1925 I.	136	114	— 22	Oroszország (rubel)			
" II.	126	101	— 25	1913	1.220	1.421	+ 201
" III.	136	116	— 20	1921	248	21	— 227
Olaszország (lira)				1922	—	82	—
1913	3.645	2.512	— 1.133	1924	218	302	+ 84
1921	3.786	1.819	— 1.967	1925 I.	17	23	+ 6
1922	3.881	2.283	— 1.598	Svájc (sv. frank)			
1923	4.100	2.617	— 1.483	1913	1.920	1.376	— 544
1924	4.372	3.229	— 1.143	1921	2 069	1.928	— 141
1925 I.	395	242	— 153	1922	1.887	1.740	— 147
" II.	442	299	— 143	1923	2.106	1.652	— 454
" III.	546	312	— 234	1924	2.378	1.962	— 416
" IV.	552	285	— 267	1925 I.	208	223	+ 15
Franciaország (fr. frank)				" II.	193	221	+ 28
1913	8.421	6.880	— 1.541	" III.	213	250	+ 37
1921	8.520	7.634	— 886	" IV.	186	216	+ 30
1922	10.021	8.645	— 1.376				
1923	10.134	9.483	— 651				
1924	10.893	11.265	+ 372				
1925 I.	886	995	+ 109				
" II.	917	1.031	+ 114				
" III.	889	1 011	+ 122				
" IV.	820	983	+ 163				

1) Shilling.

A magyar értékpiaç.

Le marché hongrois des valeurs.

Résumé. L'étude, en renvoyant aux causes de la baisse du cours des actions expose que pour l'exécution de l'assainissement du marché des valeurs il est nécessaire qu'à côté des dispositions gouvernementales prévues (rétablissement de la véracité du bilan, allègements de l'impôt, etc.) que la Bourse elle-même déployât une activité en vue de la réorganisation. Sans doute, la confiance placée dans les valeurs de la Bourse est grandement altérée par la faible cote de beaucoup de types d'actions.

D'après les derniers renseignements, parmi les 298 entreprises dont les actions sont introduites à la cote de la Bourse de Budapest il n'y avait que 116 donc les $\frac{2}{5}$ -ièmes seulement des entreprises totales introduites à la Bourse, telles dont les actions totales aurait eu une valeur d'un million de franc suisse au moins, calculée sur la base de la cote. De la valeur globale se chiffrant d'après les cours cotés à 916 millions de francs suisses des actions introduites à la cote appartenant à 298 entreprises, il revient aux actions des 116 entreprises susmentionnées 861.1 millions de francs suisses, soit 94 pourcent, tandis que la catégorie d'actions ayant une valeur inférieure à un million de francs suisse ne peut représenter avec 182 entreprises, soit avec les $\frac{3}{4}$ -èmes des entreprises que les 6 pourcent de la valeur globale susdite. Cette dernière catégorie inférieure des valeurs comprend pour la plupart, soit en $\frac{5}{6}$ -ième partie les titres des entreprises qui ont été introduites à la cote de la Bourse au cours des conjonctures d'inflation. Il ressort de ces données qu'en moyenne les entreprises inscrites à la cote de la Bourse au cours des dernières années, sont loin d'être équivalentes aux entreprises ayant pris part au mouvement du marché des valeurs déjà auparavant, ce qui transforme considérablement le niveau général et que, le total actuel des valeurs d'action ne serait que faiblement atteint par l'élimination du marché de ces masses d'actions. Dans ce cas une baisse considérable se produirait dans le nombre des actions, ainsi que dans le nombre des entreprises attachées au mouvement des actions. L'absence de la cote de la Bourse des entreprises n'atteignant pas la valeur de 1 million de francs suisses d'après les calculs faits sur la base du cours des ac-

tions ferait baisser le nombre des actions introduites à la cote, de 151.3 millions à 81.3 millions, et celui des entreprises prenant part au trafic du marché, de 298 à 116.

A tőzsdei értékpapírok árfolyamának csökkenését, amennyiben ez nagyobb mértékben és tartósan észlelhető, a közgazdaság szempontjából nemcsak kóros, hanem veszélyes jelenségnek is kell tartani, miután ez a folyamat a nemzeti vagyon egy lényeges alkotórészének fokozatos elsovadásával fenyeget. A gazdasági élet egészséges menetének biztosítása ezért szükségessé teszi, hogy az értékpapírok nagy árfolyamhanyatlása idején ennek a hanyatlásnak az okai megvizsgáltassanak és orvosoltassanak. A magyar gazdasági élet mértékadó tényezői a budapesti tőzsdén jegyzett értékpapíroknál mutatkozó árfolyamhanyatlást jórésztben a pénz inflációja idején a részvényt piacon történt konjunkturális változások még ma is érvényesülő hatásának tulajdonítják s a közfelfogás szerint e hatás kiküszöbölésével lehetne az általános árfolyamalakulásban egy kedvezőbb irányzat biztos alapjait megvetni.

Azon intézkedések sorában, melyek hivatva volnának a magyar tőzsdei papírokat a nemzetközileg számottevő és az értékelés szempontjából igen fontos kellekekhez alkalmazni s ilyenformán az inflációs kinövés káros hatásait megszüntetni, a mérlegvalódiság érdekében kiadott rendelkezések és az adózási könnyítések említendők. Ezekkel az intézkedésekkel igyekszik a kormányzat előmozdítani a kedvezőbb részvényáralakulást, nagy kérdés azonban, hogy a kormányzat egymagában hivatott és képes lehet-e ezt a célt szolgálni és nincs-e szükség emellett a tőzsde közvetlen átreformáló intézkedéseire; ha igen, milyen irányban kellene fogatosítani azokat, melyek eddig tulajdonképpen még nem kerültek szőnyegre.

A felvetett kérdésekkel foglalkozva, meg kell állapítanunk, hogy a kormányrendeletek nem terjeszkedhetnek ki a fedezetlen pénzsaporítás korszakában történt összes eltolódásokra. A mérlegvalódiság kellekeit és ezzel párhuzamosan a részvények összevonását, illetve értékminimumát megállapító rendelkezések például a tőzsdei forgalomba bocsájtott

részvénydarabok számát leszállíthatják akár a háború előttire, akár azon alul is. Ezáltal a kínálatra bocsájtott értékekben a mennyiségi egységek száma csökkenni fog és azok fajsúlya nagyobb lesz, ami kétségtelenül kívánatos. Figyelembe veendőnek látszik azonban az a szempont is, hogy a kínálatban szereplő egész érték-komplexum arányban álljon a részvényekbe való elhelyezkedésnél számbavehető tőkék felvevőképességével. Ha ebben az irányban az elmúlt évek alatt az áralakulást károsan befolyásoló változások történtek, ezeken a tőzsdének bizonyos papírok jegyzését megszüntető elhatározása volna hivatva segíteni. Gondolni kell továbbá arra az eshetőségre is, hogy a mérlegvalódiság helyreállítása bizonyos vállalatok részvényeinek magasabb értékelésére nem ad majd alapot. Az ilyen esetek nagyobb száma rontaná a jövőben is a magyar részvények iránti bizalmat, ez a helyzet pedig szintén a tőzsdének a nem elég erős vállalatok részvényeinek jegyzését megszüntető határozatával kerülhető el.

A tőzsdei forgalomba már felvett részvényeknek a forgalomból való kirekesztéséhez, különösen, ha ez nagyobb mértékben történik, valóban csak nagyon indokolt helyzetben szabad folyamodni. A részvényes nyilvánvalóan feltételezi, hogy a piac, ahol papírját vásárolta, az eladásnál szintén rendelkezésére áll; kívánatosnak látszik e feltevésnek a lehetőség szerint való méltánylása. Egészen ridegen nem lehet azonban elzárkózni annak a véleménynek a megfontolása elől sem, hogy a budapesti tőzsde értékeivel szemben megnyilvánuló bizalmat a sok gyenge részvénytípus jegyzése általánosságban csökkenti, miért is sürgős feladat e részvényeknek a tőzsdei forgalomból való kiküszöbölése. Arra nézve, hogy az említett két ellentétes szempont közül melyik vétessék figyelembe, semmi sem lehet iránytadóbb, mint a piac alapos áttekintése. Azon számadatok, melyeket a Központi Statisztikai Hivatal a havonként nyilvánosságra hozott tőzsdei indexekhez megállapít, erre az áttekintésre igen alkalmasak és ezek alapján az értéktőzsde szanálásának most felvetett fontos problémájába fogunk ezúttal erős bevilágítást nyerni.

A legújabb adatok szerint a budapesti tőzsdén részvényeit lajstromoztató 298 vállalat közül 116, tehát a tőzsdei lajstromban szereplő összes vállalatoknak csak $\frac{2}{3}$ -e volt olyan, melyeknek összes részvényei az árfolyamjegyzés alapján számítva legalább 1 millió svájci frankot érnek. Ennek a 116 vállalatnak a részvényeire azonban a lajstromban szereplő összes, vagyis 298 vállalat részvényeinek a jegyzett árfolya-

mok szerinti 916 millió svájci frankos összértékéből 861,1 millió svájci frank, vagyis 94% jut, míg a vállalatokint 1 millió svájci franknál kisebb értékű részvénykategória 182 vállalattal, tehát a vállalatok $\frac{3}{5}$ -ével az említett összértéknek csak 6%-át tudja reprezentálni. Ebben az utóbbi, alacsonyabb értékű kategóriába túlnyomóan, körülbelül $\frac{5}{6}$ részben az olyan vállalatok papírjai tartoznak, melyek az inflációs konjunktúrák alatt kerültek a tőzsde lajstromába. Ezekből az adatokból kitűnik, hogy a budapesti tőzsde részvénylajstromába a legutóbbi évek alatt újonnan bekerült vállalatok átlagban mennyire nem egyenrangú értékűek a tőzsdei részvényforgalomban azelőtt is szereplő vállalatokkal, tehát az általános nívót mennyire megváltoztatják és hogy e kisebb értékű vállalatok részvénytömegeinek a tőzsdei forgalomból való távozásával a részvényértékek mai komplexuma csak egészen kismértékben volna érintve. Viszont ebben az utóbbi esetben jelentékeny csökkenés következne be a lajstromozott részvények darabszámában, valamint a részvényforgalomba bekapcsolt vállalatok számában. A részvények árfolyama alapján 1 millió svájci frank értéket el nem érő vállalatoknak a tőzsdei jegyzésből való kimaradása az idevonatkozó számítások szerint a lajstromozott darabok számát 151,3 millióról már 81,3 millióra, az értékpiacon szereplő vállalatok számát — amint az már az említett adatokból kitűnik — 298-ról 116-ra szállítaná le.

A fenti adatokból nyert megvilágítás után eddig talán kellő figyelemre nem méltatott képbontakozik ki arról a hatásról, melyet a mérlegek felértékelése és aranykoronaértékben való kifejezése a magyar tőzsdei részvények általános megítélésére gyakorolhat. Valószínű ugyanis, hogy a részvényeik napi árfolyama szerint kisebb értékű vállalatok sokkal kevésbé tudnak majd a felértékelte mérlegekben az eddigieknél magasabb vagyoneértékeket kimutatni, mint a nagyobb értékű részvénytársulatok. A fent megkülönböztetett 1 millió svájci frankon aluli értékű kategória vállalataira nézve már előbb megállapítottuk, hogy túlnyomó többségük a háború után bocsájtotta első ízben részvényeit tőzsdei jegyzésre. Aránylag itt vannak tehát nagyobb számban az új alakulatok, melyeknél a rossz koronaértékű mérleg sokkal inkább összefügg a rossz koronaértékű alaptőkével, mint az aranyértékű korona idejében a tőzsdén már ismert részvénytársaságoknál. Abban az esetben pedig, ha a felértékelés éppen a részvényárfolyamaik szerint alacsony értékű vállalata-

A budapesti értéktőzsdén jegyzett részvények megoszlása a részvénytársaságok értékének az árfolyamjegyzés alapján kialakuló nagyságkategóriái szerint.

Répartition des actions cotées à la Bourse de Budapest suivant les catégories d'importance de la valeur des sociétés anonymes évaluée sur la base de la cote.

A részvénycsoportok megnevezése Désignation des groupes d'actions	A részvénytársaságok összes száma — Nombre total des sociétés anonymes		Az összes jegyzett részvények száma (1000 darab) Nombre total des actions cotées (1000 pièces)		Az összes jegyzett részvények árfolyamszerinti értéke * — Valeur totale des actions cotées établie suivant leur cours *		Egy darab részvény átlagos értéke * Valeur moyenne d'une seule action *		Huzamosabb idő óta nem jegyzett részvények — Actions n'étant pas cotées depuis un certain temps		A részvények árfolyama szerint 1 millió svájci franknál Sociétés par actions ayant d'après le cours des actions une valeur			
					1000 sv. frank 1000 frs suisses		svájci frank frs suis.				kisebb — inférieure		nagyobb — supérieure	
											értékű részvénytársaságok à 1 million de francs suisses			
											Szám — Nombre		Szám — Nombre	
Bankok — Banques	39	65906	281135	4·27	6	9·6	10	20·7	1·8	0·36	23	69·7	98·2	6·01
Takarékpénztárak — Cais- ses d'Épargne	9	6312	44285	7·25	1	3·1	3	47·2	2·6	0·39	5	49·7	97·4	13·75
Biztosítótársaságok — So- ciétés d'assurances	10	292	6105	24·26	3	13·9	6	83·4	38·8	9·71	1	2·7	61·2	467·25
Gőzmalmok — Minoteries	13	4620	37833	8·22	1	0·3	4	19·0	5·7	2·41	8	80·7	94·3	9·59
Bányák és téglagyárak — Mines et briqueteries	25	4443	125438	28·55	1	1·1	12	40·4	3·2	2·24	12	58·5	96·8	46·69
Könyvnyomdák — Impri- meries	12	3625	8163	2·25	1	0·0	8	69·6	16·2	0·52	3	30·4	83·8	6·22
Vasművek és gépgyárak Forges et ateliers de con- structions mécaniques	42	14608	98712	6·96	3	2·9	24	43·8	11·2	1·75	15	53·8	88·8	11·15
Faipari vállalatok — Entre- prises de l'industr. du bois	29	12492	45584	3·83	2	4·6	22	79·8	10·6	0·48	5	15·6	89·4	20·90
Közlekedési vállalatok — Communication et trans- port	21	5695	70965	13·62	9	8·5	4	7·8	3·7	5·88	8	83·7	96·3	14·34
Cukorgyárak — Sucreries	6	1545	70163	45·42	—	—	—	—	—	—	6	100·0	100·0	45·42
Élelmiszervállalatok — Entreprises de l'indus- trie alimentaire	9	2076	2959	1·55	3	8·3	6	91·7	100·0	1·55	—	—	—	—
Gáz- és villamossági vál- lalatok — Gaz et élec- tricité	7	4676	22431	4·80	—	—	4	85·5	8·3	0·47	3	14·5	91·7	30·25
Olajművek — Huileries	4	1505	2301	4·90	2	68·8	1	1·3	4·4	5·05	1	29·9	95·6	4·89
Sörgyárak és szeszipari vállalatok — Brasseries et distilleries	12	5119	25540	5·11	1	2·4	7	78·8	12·0	0·76	4	18·8	88·0	23·32
Szállodák és gyógyfürdők — Hôtels et établis- sements d'eaux minérales	6	1425	3567	2·52	1	0·6	3	61·7	33·2	1·35	2	37·7	66·3	4·44
Textilipari vállalatok — Entreprises textiles	12	2976	17053	5·97	1	4·0	6	39·3	18·4	2·69	5	56·7	81·6	8·25
Vegyipari vállalatok — Entreprises chimiques	15	5405	13720	2·78	2	8·8	9	59·0	29·9	1·28	4	32·2	70·1	5·53
Különféle vállalatok — Entre- prises diverses	27	8530	40179	4·96	3	5·0	13	58·7	10·3	0·82	11	36·3	89·7	11·66
Összesen — Total	298	151250	916133	6·16	40	6·9	142	39·0	6·0	0·93	116	54·1	94·0	10·53

*) A huzamosabb idő óta nem jegyzett részvények darabszáma a forgalmi érték és az átlagos érték kiszámításánál figyelmen kívül hagyatott. — Le nombre par pièce des actions n'étant pas cotées depuis un certain temps n'a pas été pris en considération lors des calculs de la valeur d'échange et de la valeur moyenne.

toknál ad majd kevésbé jó eredményt, a felértékelt mérlegek alig tüntetik el, sőt az aranyértékű adatokkal erősen ki fogják domborítani azt a jelenlegi részvényárfolyamok és részvényállomány alapján való értékeléssel látható körülményt, hogy a budapesti tőzsdén igen nagy, sőt többséget jelentő létszámmal vannak az olyan vállalatok, melyek, mint tőkeértékek, alig jöhetnek számba. A 298 részvénytársulat között, melyeknek papírjait tőzsdénk ezidőszerint jegyzi, 53 olyat kell kimutatnunk, melyek teljes részvényállományuknak az árfolyamszerinti értékesítésével 250.000 svájci franknál kevesebbet érnek. Idetartozik tehát az értékpapírforgalomban részes vállalatoknak több, mint egyhatoda; a 250.000—500.000, továbbá az 500.000—1,000.000 svájci frank között hasonló számítással megállapított vállalati vagyoneértékek csoportjaiba 38, illetve 51 vállalat sorozódik. A tőzsdei árképződés javítása szempontjából a felértékelés egyik legfőbb feladata bebizonyítani, hogy a magyar tőzsde papírjai még mindig elég jelentékeny tőkeértékeket képviselnek és ez a lajstromozott részvények összértékének túlnyomó részére valószínűleg megállapítható is lesz, a fenti adatokból kitetszőleg azonban a felértékelés maga még nem fogja biztosítani azt az eredményt, hogy a magyar tőzsdei részvények között csak elég tőkeerősnek látszó vállalatok részvényei szerepeljenek.

A kisértékű vállalatoknak a tőzsdei helyzet szanálását erősen zavaró szerepe nagyon érezhető lesz akkor is, ha meg akarjuk valósítani azt a célt, hogy a részvények összevonassanak abban az arányban, amely minden egyes darabnak bizonyos minimális aranyértékét biztosítja. Pontos számításaink szerint azoknál a részvénytársulatoknál, melyeknek teljes részvényállománya a tőzsdei árfolyammal számítva 250.000 svájci franknál kisebb értékű, egy részvénydarab átlagértéke 0.26 svájci frank, az előbbi számítással 250.000—500.000 svájci frank közötti érték-

kategóriába sorozható részvénytársulatoknál 1.17 svájci frank, az 500.000—1,000.000 svájci frank közötti érték kategóriába tartozó vállalatoknál 1.64 svájci frank ez az átlagérték, ellenben azoknál a részvényeknél, ahol vállalatokint a lajstromozott összes darabok értéke az árfolyammal számítva 1,000.000 svájci franknál nagyobb, átlag 1—1 részvénydarabra 10.53 svájci frankérték jut. Ezekből az adatokból látható, hogy a részvények megállapítandó értékminimumának eléréséhez átlagosan 40—50-szeres, illetőleg 6—10-szeresen nagyobb arányban kell a részvényösszevonást eszközölni a kis tőkeértékű vállalatok részéről forgalomba került részvényeknél, mint a tőkeerő szempontjából számottevő részvénytársaságok papírjainál. Különösen a kisértékű vállalatok részvényei azok, melyek a kistőkés közönség körében vannak elhelyezve, ezek nyújtottak legtöbb alkalmat az inflációs évek alatt a tőzsdétől azelőtt távol álló közönségnek, hogy papírjaikban való elhelyezéssel „mentsék” az értékvesztéstől megtakarított pénzüket. Ennek a kistőkés közönségnek nagy része a részvények értékminimumának megállapításával már is megszűnik tőzsdei részvények tulajdonosa lenni, mert töredékekké váló egész kötéseinek kiegészítésére pénzzel előreláthatólag nem fog rendelkezni, ellenben ezeknek azonnali kínálatára kényszerül. A kisértékű vállalatok részvényeinél igen kényes probléma tehát az összevonás, melyet esetenként egyes speciális okok is aggályossá tesznek. Az összevonással járó névértékcsökkenésnek egyedül elfogadható magyarázata, hogy a rossz koronaértékű névértékösszeg aranyértékűvé változik át, nehéz azonban ezt a magyarázatot alkalmazni arra a tőzsdei forgalomban ismert részvényre, mely nem nagy idővel ezelőtt 100 svájci frank névértékkel került a tőkeelhelyező közönség kezébe és a jelenlegi árfolyamával 2 svájci franknál kevesebbet ér.

Szigeti Gyula dr.

A magyar nagykereskedelmi áruk index-számai.

Nombres-indices des prix de gros en Hongrie.

Résumé. — La diminution des nombres-indices des prix de gros s'étant manifestée déjà au début de l'année en cours ne fit que continuer pendant les mois d'avril et de mai. À compter du dernier jour de l'an passé la baisse des prix de gros relevée jusqu'au 31 mai s'exprime par 13·7 pourcent. Toutefois au cours du mois d'avril les nombres-indices des denrées alimentaires et des produits agricoles s'étaient quelque peu élevés, ce qui tient en premier lieu à la stabilisation des prix des céréales et du bétail. Puis en mai la baisse des prix des céréales amena aussi la diminution des indices des denrées alimentaires. La diminution relevée relativement aux matières nécessaires à l'industrie gardait au cours des deux mois considérés une allure uniforme.

Les tableaux publiés donnent des renseignements précis sur les variations des prix.

A magyar nagykereskedelmi index-számnak az év elején megindult csökkenése április és május hónapokban is folytatódott. Április 30 án a magyar nagykereskedelmi áruk átlagos index-száma 20.766-ra, május 31-én pedig 20.264-re szállott alá. Az áprilisi csökkenés 2·0%-nak, a májusi 2·4%-nak felel meg. A múlt év utolsó napjától számítva május 31-ig a nagykereskedelmi áraknál mutatkozó olcsóbbodás már 13·7%-ot tesz ki.

Külön kimutatva az élelmiszerek, továbbá az ipari termékek index-számainál beállott

változásokat, a részletes adatok a következők (lásd az előző táblázatban).

December óta az ipari anyagok és termékeknél mutatkozó áresés (14·9%) lényegesen nagyobb arányú volt, mint az élelmiszerek olcsóbbodása (12%). Április folyamán az élelmiszerek és mezőgazdasági termékek index-száma valamelyest emelkedett is, amit elsősorban a gabona- és állatárak megszilárdulása idézett elő. Májusban azután a gabonaárak visszaesésével kapcsolatosan az élelmiszer-index is tovább csökkent 1·1%-kal. Az ipari anyagoknál mutatkozó csökkenés a tárgyalt két hónapban meglehetősen egyenletes volt, amennyiben áprilisban 3·8%-ot, májusban 3·4%-ot tett ki.

Aranykoronában számítva az áralakulást, az index-számok a következő képet adják:

Megnevezés <i>Désignation</i>	Nagykereskedelmi áruk index-számai (1913. évi áruk = 1) — <i>Nombres-indices des prix de gros (1913 = 1)</i>		
	dec. 31 <i>31 déc.</i>	április 30 <i>30 avril</i>	május 31 <i>31 mai</i>
Élelmiszerek — <i>Denrées alimentaires</i>	1·56	1·41	1·41
Ipari anyagok és termékek — <i>Matières et produits industriels</i>	1·63	1·46	1·42
Összes áruk átlaga — <i>Moyenne des marchandises totales</i>	1·60	1·44	1·41

A decemberi nívó oly magas volt, hogy csak igen kevés állam akadt, melynek nagykereskedelmi indexe elérte vagy felülmúlta a magyar index-számot. A május 31-i magyar index azonban nemzetközi viszonylatban is az alacsonyabbak közé tartozik. Az osztrák index-számot, mely decemberben — aranyban számítva — kerek 10%-kal alacsonyabb volt a magyarnál, már csaknem elértük.

A közölt táblázatok részletes felvilágosítást adnak úgy a magyar mint a fontosabb külföldi index-számok alakulásáról.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Nagykereskedelmi áruk index-számai (1913. évi áruk = 1) — <i>Nombres indices des prix de gros (de 1913 = 1)</i>		
	dec. 31 <i>31 déc.</i>	ápr. 30 <i>30 avril</i>	május 31 <i>31 mai</i>
Élelmiszerek — <i>Denrées alimentaires</i>	22.940	20.406	20.182
Ipari anyagok és termékek — <i>Matières et produits industriels</i>	23.883	21.052	20.330
Összes áruk átlaga — <i>Moyenne des marchandises totales</i>	23.466	20.766	20.264

A magyar nagykereskedelmi árak
Nombres-indices des prix de

Árúmegnevezés	M i n ő s é g	Mennyiségi egység — Unité de quantité	Árak papírkoronákban, Budapesten Prix de gros à Budapest, en couronnes-papier									
			1913. évi átlagár — Prix moyen de 1913	1 9 2 4				1 9 2 5				
				szept. 30 30 sept.	október 31 31 octobre	november 30 30 novembre	december 31 31 décembre	január 31 31 janvier	február 28 28 février	március 31 31 mars	április 30 30 avril	
Egy aranykorona a dollár árfolyamán át számítva		—	—	15701 $\frac{1}{2}$	15350	14984	14687	14478	14573	14567	14441	
I. Élelmezési cikkek:												
A) A hazai mezőgazdaság és mező- gazdasági ipar termékei:												
1. Búza . . .	Tiszavidéki 76 kg-os	q	22·04	425000	452500	461250	518750	626250	581250	501250	511250	
2. Rozs . . .	I. r.	"	17·83	387500	417500	403750	432500	532500	472500	457500	458750	
3. Árpa . . .	Takarmányozásra . .	"	16·11	390000	410000	410000	410000	410000	400000	345000	345000	
4. Zab . . .	—	"	19·04	340000	395000	392500	415000	430000	430000	390000	425000	
5. Tengeri . .	—	"	15·11	380000	367500	242500	257500	317500	262500	246250	246250	
6. Bab . . .	Fehér, aprószemű . .	kg	0·24	5750	6250	5500	6000	5000	5000	4800	4300	
7. Burgonya .	Fehér	q	5·61	105000	125000	150000	145000	140000	135000	125000	135000	
8. Búzaliszt .	0-ás	kg	0·34	7350	7900	8000	8800	10100	9600	8600	8600	
9. " . . .	2-es	"	0·33	7050	7500	7600	8450	9750	9200	8200	8200	
10. " . . .	6-os	"	0·30	6200	6400	6500	7050	8450	7750	6600	6600	
11. Maláta . .	—	q	31·00	675000	700000	700000	700000	725000	735000	735000	720000	
12. Cukor . . .	Kristálycukor, zsákb.	kg	0·81	15140	13940	13340	13340	13340	13240	15740	14940	
B) A hazai állattenyésztés termékei:												
13. Szarvasmarha	I. r. tarka ökör . . .	élős. kg poids viv.	1·02	17750	18750	18750	17750	16750	15000	12750	12750	
14. Borjú . . .	I. r. belföldi szopós	" "	1·14	21500	22500	21500	21500	22500	21000	12500	14500	
15. Sertés . . .	I. r. urasági nehéz, fiatal .	" "	1·36	28150	29750	28750	26750	23250	22400	19750	20100	
16. Juh . . .	Hízalt ürű	" "	0·64	9500	11000	12000	11000	11125	10400	10000	10750	
17. Zsir . . .	Disznózsir	kg	1·51	36500	35250	38000	32500	28000	25000	26000	26500	
18. Marhahús .	I. a. helybeli, hátulja	"	1·73	39500	42500	40000	40000	40000	26500	25500	26000	
19. Vaj . . .	Szövetk. centrifugált teavaj	"	2·68	59500	64000	65000	79000	65000	76000	84000	83000	
20. Tojás . . .	I. r. teatojás	1·40 db 1440 picc.	97·53	3024000	3456000	3600000	3384000	2160000	1872000	1584000	1684800	
C) Gyarmatárúk:												
21. Rizs . . .	Burmah II.	kg	0·34	7700	8100	8200	8200	9150	8800	8800	8350	
22. Kávész . . .	Santos	"	2·65	71000	72000	74000	74000	71000	68800	68800	66000	
23. Tea . . .	Souchong	"	6·00	98000	98000	100000	100000	105000	105000	105000	105000	
II. Bányászati termékek:												
A) F é m e k:												
24. Vas . . .	Rúdvas	q	18·90	399910	399910	399910	399910	399910	370000	370000	370000	
25. " . . .	Finom lemez 1 $\frac{m}{m}$ -es	"	29·00	649910	649910	649910	649910	649910	490000	490000	490000	
26. Vörösréz .	Elektrolit	kg	1·72	24200	25700	26000	26500	25150	24800	23700	23000	
27. Ólom . . .	Huta	"	0·52	14000	14000	15000	16000	15300	14800	14200	12300	
28. Őn . . .	Banka vagy Billiton .	"	4·95	85000	85000	100000	125000	100000	100000	90000	90000	
29. Horgany .	Huta	"	0·64	13600	14300	14000	16000	15000	14700	14000	12500	
B) S z é n:												
30. Szén . . .	Hazai barnaszén . . .	q	1·16	41000	41000	41000	41000	41000	41000	41000	37000	
31. " . . .	Porosz, felsősziléziai	"	3·50	90000	90000	92000	92000	90000	89000	85000	82000	
C) K ő o l a j:												
32. Petróleum	Világító	kg	0·34	4650	4400	4450	4450	4450	4450	4400	4250	
33. Benzin . .	Nehez motorbenzin 0·765/0·775°	"	0·30	6700	6700	6500	6400	6400	6400	6400	6000	

index-számai az 1925. évben.
gros en Hongrie en 1925.

Index-számok (1913. évi átlagár = 1) Nombres-indices (Prix moyen de 1913 = 1)										Désignation des marchandises	Q u a l i t é
1 9 2 4					1 9 2 5						
május 31 31 mai	szept. 30. 30. sept.	október 31 31 octobre	november 30 30 novembre	december 31 31 décembre	január 31 31 janvier	február 28 28 février	március 31 31 mars	április 30 30 avril	május 31 31 mai		
14342	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Une couronne-or calculée sur la base du cours du dollar	
I. Produits alimentaires :											
A) Produits de l'agriculture et de l'industrie agricole hongroises :											
498750	19283	20531	20928	23537	28414	26373	22743	23196	22629	1. Froment . . .	De la Région de la Tisza, poids d'usage 76 kg
417500	21733	23416	22644	24256	29865	26500	25659	25729	23416	2. Seigle . . .	I. qual.
325000	24209	25450	25450	25450	25450	24829	21415	21415	20174	3. Orge . . .	à fourrages
427500	17857	20746	20614	21796	22548	22584	20483	22321	22453	4. Avoine . . .	—
283750	25149	24322	16049	17042	21013	17373	16297	16297	18779	5. Maïs . . .	—
4300	23958	26043	22917	25000	20833	20833	20000	17917	17917	6. Fèves . . .	menues, blanches
130000	18716	22282	26738	25847	24955	24064	22282	24064	23173	7. Pommes de terre	blanches
7900	21618	22235	23529	25882	29706	28235	25294	25294	23235	8. Farine d. from.	N° 0
7750	21364	22727	23030	25606	29545	27879	24848	24848	23485	9. " . . .	N° 2
6850	20667	21333	21667	23500	28167	25833	22000	22000	22833	10. " . . .	N° 6
700000	21774	22581	22581	22581	23387	23710	23710	23226	22581	11. Malt . . .	—
14940	18691	17210	16469	16469	16469	16346	19432	18444	18444	12. Sucre . . .	Sucre en crist. en sacs
B) Produits de l'élevage du bétail de la Hongrie :											
14500	17402	18382	18382	17402	16422	14706	12500	12500	14216	13. Bêtes à cornes	Boeufs tachetés I ^{re} qual.
18750	18860	19737	18860	18860	19737	18421	10965	12719	16447	14. Veaux . . .	Indigènes I ^{re} qualité
19750	20698	21875	21140	19669	17096	16471	14522	14779	14552	15. Porcs . . .	Jeunes, gras I ^{re} qual.
11000	14844	17188	18750	17188	17383	16250	15625	16797	17188	16. Moutons . . .	Moutons gras
25750	24172	23344	25165	21523	18543	16556	17219	17550	17053	17. Graisse . . .	Saindoux
29500	22832	24566	23121	23121	23121	15318	14740	15029	17052	18. Viande d. boeuf	Quart de derrière I ^{re} qualité
64000	22201	24060	24254	29478	24254	28358	31343	30970	23881	19. Beurre . . .	Beurre centrifuge
1728000	31006	35435	36912	34697	22147	19194	16241	17275	17717	20. Oeufs . . .	I ^{re} qualité
C) Denrées coloniales :											
8350	22647	23824	24118	24118	26912	25882	25882	24559	24559	21. Riz . . .	Burmah II.
66000	26793	27170	27925	27925	26792	25962	25962	24906	24906	22. Café . . .	Santos
105000	16333	16333	16667	16667	17500	17500	17500	17500	17500	23. Thé . . .	Souchong
II. Produits miniers :											
A) M é t a u x :											
370000	21159	21159	21159	21159	21159	19577	19577	19577	19577	24. Fer . . .	Fer en barres
490000	22411	22411	22411	22411	22411	16897	16897	16897	16897	25. " . . .	Plaques de fer 1 ^m m
23000	14070	14942	15116	15407	14622	14419	13779	13372	13372	26. Cuivre . . .	Électrolythique
12300	26923	26923	28846	30769	29423	28462	27307	23654	23654	27. Plomb . . .	En saumon
90000	17072	17072	20202	25253	20202	20202	18182	18182	18182	28. Étain . . .	Banka ou Billiton
12500	21250	22344	21875	25000	23438	22969	21875	19531	12500	29. Zinc . . .	En saumon
B) C h a r b o n :											
37000	35345	35345	35345	35345	35345	35345	35345	31897	31897	30. Charbon . . .	Lignite indigène
82000	25714	25714	26286	26286	25714	25429	24286	23429	23429	31. Houille . . .	Le Prusse, de la Haute-Silésie
C) Huiles minérales :											
4200	13676	12942	13088	13088	13088	13088	12941	12500	12353	32. Pétrole . . .	Pour l'éclairage
6000	23333	23333	21667	21333	21333	21333	21333	20000	20000	33. Benzine . . .	Benzine lourde à moteur 0.765/0.775°

Index-számok (1913. évi átlagár = 1)
Nombres-indices (Prix moyen de 1913 = 1)

1 9 2 4

1 9 2 5

Désignation des
marchandises

Q u a l i t é

május 31 31 mai	szept. 30 30. sept.	október 31 31 octobre	november 30 30 novembre	december 31 31 décembre	január 31 31 janvier	február 28 28 février	március 31 31 mars	április 30 30 avril	május 31 31 mai
43430	35150	32945	32007	31469	30569	32690	32638	31310	29952
69060	32470	30661	30252	29965	29826	31335	32239	30861	30026
18500	38333	36667	35833	35833	34167	34167	32500	32500	32500
30000	34014	35374	37415	35374	35374	32653	28231	23129	20408
178000	25833	26667	33333	33333	33333	33333	30833	29667	29667
25000	32500	32500	32500	35000	35000	38750	38750	36250	31250
28200	30507	30975	31333	30883	29950	30575	30417	29583	23500
17500	16923	16923	18269	18269	14231	12308	12308	12692	13462
28000	17561	17561	18537	18537	16341	13171	11707	12693	13659
66000	12513	12513	15043	15043	14359	12821	11966	11282	11282
23000	21793	20690	23448	23448	20000	17931	15517	15172	15862
5500	23984	23600	22880	22560	22480	22920	22920	22400	22000
544000	17548	17548	17548	17548	17548	17548	17548	17548	17548
52500	23864	23864	23864	23864	23864	23864	23864	23864	23864
630000	14222	14667	14889	14889	14444	14000	13778	14000	14000
170000	17500	17500	17500	17500	17000	17000	17000	17000	17000
6500	15000	15000	14000	14000	13000	13000	13000	13000	13000
41000	19180	18741	18641	18641	18421	17544	17105	17544	17982
231250	20404	19955	19731	20404	22982	21233	20740	20964	20740
—	23590	24489	24489	24381	23835	22588	20372	20888	20587
—	21141	21216	21701	22550	22315	21787	23895	20644	19941
—	21793	22599	22705	23002	22717	21414	19968	20026	19548
—	23545	23375	23896	24420	23813	23779	22810	22289	21740
—	21426	22687	22518	22940	23056	21703	20290	20406	20182
—	1.36	1.48	1.50	1.56	1.59	1.49	1.39	1.41	1.40
—	23112	22984	23552	23883	23090	22571	21882	21052	20330
—	1.47	1.50	1.57	1.63	1.59	1.55	1.50	1.46	1.42
—	22366	22852	23095	23466	23075	22187	21178	20766	20264
—	1.42	1.49	1.54	1.60	1.59	1.52	1.45	1.44	1.41
—	-0.2%	+2.2%	+1.1%	+1.6%	+1.7%	-3.8%	-4.5%	-2.0%	-2.4%

III. Articles textiles, cuirs, peaux, papier:

A) Textiles:

34. Coton brut	Américain
35. Fils de cot.	No 20. de coton américain Ia.
36. Tissus de coton *)	Blanchi. fils moyens, dans 6'6 cm carrés avec 21/21 fils, de fils No 30/30, largeur 80 cm
37. Laine brute	Laine pour tissus, mi-fine
38. Tissus de laine . . .	Tissus de laine pure d'hiver pour hommes 150 gr. par mètres, largeur 136/148 cm
39. Chanvre . . .	Broyé en fabriques
40. Lin . . .	Brut

B) Cuirs et peaux:

41. Peaux brut. de boeuf . . .	Cuirs verts de boucherie
42. Peaux brut. de veau . . .	Cuirs verts avec pieds et tête
43. Cuir à semelles	Vache croupon
44. Cuir à empeign.	Box calf noir

C) Papier:

45. Papier à journaux . . .	Papier d'imprimerie à jour- naux, rotatif
-----------------------------	--

IV. Divers:

46. Tuiles . . .	De 25 × 12 × 6 cm
47. Chaux . . .	Calcinée
48. Bois d. charpente	De charp. égarri, de bois de sapin
49. Acide sulfurique	66° Bé
50. Surphosphates . . .	—
51. Bois d. chauffage	—
52. Son . . .	Son de froment

Moyenne des matières premières	
" " produits fabriqués	
" " marchandises indigènes	
" " " étrangères	
Moyenne des vivres et produits agricoles	
En cour. or (sur la base du cours du doll.)	
Moy. des matières et produits de l'ind.	
En cour. or (sur la base du cours du doll.)	
Moyenne totale des marchandises (1—52)	
En couronnes-or (calculées sur la base du cours du dollar)	

Pourcentage des changements par rapport au mois précédent

I. Nagykereskedelmi árak indexszámai. (Kiindulási időpont árai = 1.)

Nombres-indices des prix de gros. (Prix de base = 1.)

Év, hó — Année, mois	Anglia Angleterre	Ausztria Autriche	Belgium Belgique	Finnország Finlande	Franciaország France	Hollandia Pays-Bas	Németország Allemagne	Norvégia Norvège	Olaszország Italie	Svájc Suisse	Svédország Suède	Magyarország Hongrie	Ész.-Am. Egy- All. — Ét.-Un. d'Amérique	
Kiindulási időpont — Base	1913	1914 I. félév 1 ^{er} semestre	1914 április avril	1 9 1 3				1914	1914 július juillet	1 9 1 3				
1924	június — juin	1.63	18.280	5.65	10.88	4.65	1.51	1.16	2.62	5.89	1.78	1.58	22.078	1.45
	július — juillet	1.63	19.130	5.66	10.85	4.81	1.51	1.15	2.65	5.91	1.73	1.57	22.945	1.47
	augusztus — août	1.65	20.140	5.47	11.11	4.77	1.51	1.20	2.71	5.96	1.71	1.60	22.420	1.50
	szeptemb. — septembre	1.67	19.370	5.50	11.17	4.86	1.58	1.27	2.72	6.04	1.70	1.63	22.366	1.49
	október — octobre	1.70	20.090	5.55	11.14	4.97	1.61	1.31	2.73	6.27	1.69	1.67	22.852	1.52
	november — novembre	1.70	20.770	5.69	11.20	5.04	1.61	1.28	2.76	6.46	1.68	1.67	23.095	1.53
1925	december — décembre	1.70	20.750	5.66	11.39	5.08	1.60	1.31	2.79	6.66	1.70	1.68	23.466	1.57
	január — janvier	1.71	21.180	5.59	11.40	5.15	1.60	1.38	2.79	6.84	1.71	1.69	23.075	1.62
	február — février	1.69	21.080	5.51	11.41	5.16	1.58	1.36	2.81	6.87	1.71	1.69	22.187	1.63
	március — mars	1.66	20.550	5.46	11.31	5.14	1.55	1.34	2.79	6.87	1.70	1.68	21.178	1.61
április — avril	1.63	20.060	5.38	—	5.13	1.51	1.31	2.73	6.85	1.66	1.63	20.766	1.56	

II. Váltóárfolyamok diszparitásának indexszámai newyorki jegyzés szerint. (Paritás = 1.)

Nombres-indices de la disparité des cours des devises suivant leurs cours sur Newyork. (Parité = 1.)

Év, hó — Année, mois	Anglia (font) Angleterre (livres)	Ausztria (korona) Autriche (couronnes)	Belgium (frank) Belgique (francs)	Finnország (márka) Finlande (marks)	Franciaország (frank) France (francs)	Hollandia (forint) Pays-Bas (florins)	Németország (aranymárka) Allemagne (marks-or)	Norvégia (korona) Norvège (couronnes)	Olaszország (lira) Italie (liras)	Svájc (frank) Suisse (francs)	Svédország (kor.) Suède (couronnes)	Magyarország (korona) Hongrie (couronnes)	
1924	június — juin	1.13	14.373	4.24	7.69	3.69	1.07	1.00	1.99	4.46	1.09	1.01	16.600
	július — juillet	1.11	14.373	4.25	7.69	3.78	1.06	1.00	1.99	4.46	1.06	1.01	15.824
	augusztus — août	1.08	14.373	3.86	7.69	3.54	1.04	1.00	1.94	4.33	1.02	1.01	15.462
	szeptember — septembre	1.09	14.373	3.91	7.69	3.64	1.04	1.00	1.94	4.40	1.02	1.01	15.702
	október — octobre	1.08	14.373	4.02	7.68	3.69	1.03	1.00	1.88	4.43	1.01	1.01	15.350
	november — novembre	1.06	14.373	4.00	7.66	3.66	1.03	1.00	1.83	4.44	1.00	1.00	14.984
1925	december — décembre	1.04	14.373	3.86	7.63	3.57	0.99	1.00	1.78	4.48	0.99	0.99	14.687
	január — janvier	1.02	14.373	3.81	7.63	3.58	0.99	1.00	1.76	4.63	1.00	0.99	14.478
	február — février	1.02	14.373	3.80	7.63	3.65	1.00	1.00	1.76	4.70	1.00	0.99	14.573
	március — mars	1.02	14.373	3.81	7.63	3.72	1.00	1.00	1.74	4.74	1.00	0.99	14.567
április — avril	1.01	14.373	3.82	7.63	3.72	1.00	1.00	—	4.70	1.00	0.99	14.441	

III. A newyorki árfolyamok alapján aranyra redukált nagykereskedelmi indexszámok. (Kiindulási időpont árai = 1.) — Nombres-indices des prix de gros réduits en indices-or sur la base du cours des changes à Newyork. (Prix de base = 1.)

Év, hó — Année, mois	Anglia Angleterre	Ausztria Autriche	Belgium Belgique	Finnország Finlande	Franciaország France	Hollandia Pays-Bas	Németország Allemagne	Norvégia Norvège	Olaszország Italie	Svájc Suisse	Svédország Suède	Magyarország Hongrie	Ész.-Am. Egy- All. — Ét.-Un. d'Amérique	
Kiindulási időpont — Base	1913	1914 I. félév 1 ^{er} semestre	1914 április avril	1 9 1 3				1914	1914 július juillet	1 9 1 3				
1924	június — juin	1.44	1.27	1.33	1.41	1.26	1.41	1.16	1.32	1.32	1.63	1.56	1.33	1.45
	július — juillet	1.47	1.33	1.33	1.41	1.27	1.42	1.15	1.33	1.33	1.63	1.55	1.45	1.47
	augusztus — août	1.53	1.40	1.42	1.44	1.33	1.45	1.20	1.40	1.38	1.68	1.58	1.45	1.50
	szeptemb. — septembre	1.53	1.35	1.41	1.45	1.34	1.52	1.27	1.40	1.37	1.67	1.61	1.42	1.49
	október — octobre	1.57	1.40	1.38	1.45	1.35	1.56	1.31	1.45	1.42	1.67	1.65	1.49	1.52
	november — novembre	1.60	1.45	1.42	1.46	1.38	1.56	1.28	1.51	1.45	1.68	1.67	1.54	1.53
1925	december — décembre	1.63	1.44	1.47	1.49	1.42	1.62	1.31	1.57	1.49	1.72	1.70	1.60	1.57
	január — janvier	1.68	1.47	1.47	1.49	1.44	1.60	1.38	1.59	1.48	1.71	1.70	1.59	1.62
	február — février	1.66	1.47	1.45	1.50	1.41	1.58	1.36	1.60	1.46	1.71	1.70	1.52	1.63
	március — mars	1.63	1.43	1.43	1.48	1.38	1.55	1.34	1.60	1.45	1.70	1.70	1.45	1.61
április — avril	1.61	1.40	1.41	—	1.38	1.51	1.31	—	1.46	1.66	1.65	1.44	1.56	

A hivatalos létfenntartási indexszámok.

Les nombres-indices officiels du coût de la vie en Hongrie.

En se proposant de calculer les nombres-indices du coût de la vie, le choix des exigences d'une famille de 4 membres nous paraît le plus conforme.

Ces 4 membres seraient les suivants:

- 1° Chef de famille,
- 2° épouse,
- 3° un garçon de 12 ans et
- 4° une fille de 6 ans.

Les exigences de ces personnes ont été établies, bien entendu, d'une manière théorique, vu que les relevés de la statistique des ménages nous font défaut.

L'office se propose d'entreprendre l'étude numérique des différences qui se présentent dans les variations se produisant dans le standard des familles ouvrières et des familles de fonctionnaires. Les calculs y relatifs n'ont pas porté encore pour le moment des résultats satisfaisants et ne seront pas mis au jour.

Nous appuyons sur le fait qu'il est absolument impossible d'établir la totalité des exigences d'une famille. Les besoins de moindre importance sont tellement variés et accidentels, qu'il aurait une couleur trop théorique d'en vouloir fixer les nombres proportionnels conformes. D'ailleurs les changements des prix de ces derniers n'auraient guère aucune influence importante à l'indice moyen lors de l'appréciation des nombres-indices. Il ne faut pas oublier, que la statistique des prix (et du coût de la vie) ne saurait jamais être exacte, elle n'est, bien au contraire que typiquement représentative, et que, par conséquent l'observation soigneuse de la formation des prix d'un nombre inférieur des objets d'usage les plus caractéristiques suffit complètement à offrir un tableau exacte des changements survenus. La meilleure preuve en est fournie par l'Allemagne, possédant un système très développé du recueil de données statistiques, où le calcul de l'indice du coût de la vie de l'empire ne s'étend que sur la formation des prix de 33 objets d'usage, respectivement de prestations.

Le nombre-indice se bornera, par conséquent sur les frais

- 1° de l'alimentation,
- 2° de l'habillement,
- 3° du chauffage et de l'éclairage, et
- 4° des loyers.

1. Alimentation.

A défaut d'autres points d'appui, la détermination des besoins de l'alimentation doit se baser sur la quantité des vivres indispensables au point de vue physique à la reproduction constante de la chaleur produite par le corps humain. Par conséquent, il faut considérer comme besoin d'un jour, la quantité d'aliments représentant autant de calories que le corps humain produit dans un jour. Il ne faut pas perdre de vu, naturellement, que cette quantité varie suivant l'âge, le sexe et les professions. Il faut, en outre prendre en considération la composition chimique différente des aliments, pour assurer au corps les proportions conformes de l'albumine, de la graisse et des hydrates de carbone. La détermination de ces différences ne saurait être effectuée que d'une manière approximative.

Pour établir les différences suivant l'âge et le sexe, le système Engel s'offre comme le plus conforme, avec la modification toutefois, qu'il paraît plus opportun d'élever tant soit peu les besoins de l'épouse. La diminution de 15% proposée par Engel nous paraît exagérée, il serait suffisant, à notre avis, de retrancher, pour l'épouse, 10% des besoins de chef de famille. Les exigences en alimentation des membres de la famille présentent donc les proportions suivantes:

Chef de famille	1.0 unité
Épouse	0.9 "
Garçon de 12 ans	0.6 "
Fille de 6 ans	0.5 "

Cette famille de 4 membres représente, par conséquent, 3 unités de consommation. Les besoins en calories seront à déterminer suivant les proportions ci-dessus. En nous basant sur les données de sources différentes, nous résumons dans le tableau suivant les besoins journaliers en calories:

Chef de famille	3500
Épouse	3150
Garçon de 12 ans	1800
Fille 6 de ans	1500

Pour l'établissement de l'exigence en calories nous avons pris en considération les besoins d'une personne de la classe ouvrière ayant un travail physique (mais non pas le plus dur).

Suivant les données provenant de sources différentes, la valeur nutritive (approximative) des nourritures entrant en ligne de compte est la suivante:

Aliments	Albumine (Matières azotées)	Graisse	Hydrates de car- bone
	e n %		
Viande de boeuf	22	1	—
Viande de porc	18	8	—
Viande de veau	15	1	—
Lard fumé	—	80	—
Graisse	—	98	—
Lait	4	3	4
Fromage	43	7	—
Farine blanche No 0	9	—	74
Farine à pain No 2	10	—	74
Pain mi-blanc	6	—	50
Haricots	24	2	48
Pois	22	2	52
Lentilles	26	2	52
Choucroute	1	—	5
Chou vert	2	—	7
Pommes de terre	2	—	22
Riz	7	—	78
Sucre	—	—	98
Oeufs (par pièce)	6 gr	5 gr	—

La portion du jour doit contenir 15 à 16% d'albumine, 17% de graisse; le reste revient aux hydrates de carbone (sucre, féculés). La quantité d'albumine est indispensable, tandis que la graisse et les hydrates de carbone peuvent se remplacer au besoin. Un gramme d'albumine représente 4.1 kg calories, un gramme de graisse 9.3 kg calories, et un gramme d'hydrate de carbone 4.1 kg calories.

D'après ce relevé la famille ouvrière ci-dessus aurait besoin pour une semaine (7 jours) d'environ 70.000 calories. C'est sur cette base que nous avons rédigé le tableau suivant:

Besoins en aliments d'une famille ouvrière de quatre personnes pour une semaine.

Aliments	Quantité	Albumine	Graisse	Hydrates de car- bone	Valeur nutri- tive en kg de calories
		e n g r a m m e s			
Viande de boeuf	2.0 kg	352	16	—	1592
Viande de porc	1.5 "	230	102	—	1882
Graisse	0.8 "	—	764	—	7106
Lait	7.0 litres	280	210	280	4258
Oeufs	3 pièces	18	15	—	214
Fromage	0.5 kg	215	35	—	1207
Pain	14.0 "	840	—	7000	32144
Farine No 2	1.0 "	100	—	740	3444
Pommes de terre	10.0 "	200	—	2200	9840
Chou vert	2.0 "	40	—	140	738
Haricots	2.0 "	480	40	960	6276
Sucre	0.5 "	—	—	490	2009
Au total	—	2755	1182	11810	70710
Valeur en calories	—	11296	10993	48421	70710
% de la valeur calorique	—	16.0	15.5	68.5	100.0

Remarquons, que pour établir la valeur nutritive de la viande, il faut défalquer 20% de la viande de boeuf et de veau et 15% de la viande de porc pour le poids des os et des parties non assimilables.

Les prix des aliments doivent être pris des rapports des Halles. Ce sont toujours les prix effectifs du dernier jour du mois (prix de détail payés immédiatement par les consommateurs) qui servent de règle, et non pas les prix moyens hebdomadaires ou mensuels.

2. Habillement.

Pour établir les besoins en habillement il manque tout appui propre à fournir même approximativement des indications à la formation de ces besoins. Il serait absurde de supposer que les objets d'habillement pris en considération pour l'établissement du nombre-indice correspondent en effet aux besoins réels, vu que l'acquisition des vêtements est un facteur tellement exposé à des changements, tellement soumis à la formation des prix des aliments et des salaires, qu'on ne saurait fixer qu'un minimum du standard.

Il serait impossible de poursuivre jusqu'au bout la mise en compte des articles de vêtement, vu qu'on ne peut faire entrer dans les relevés que les plus importants du nombre infini des objets d'habillement. Les sommes à verser par semaine à l'achat de vêtements, ne sauraient figurer, non plus, que comme des 1/52 es du besoin annuel. En prenant en considération des articles qui ne sont acquis que dans le délai de plusieurs années (p. ex. manteaux), ou des articles ne représentant que des prix peu élevés (cols, chapeaux) nous obtenons des fractions minimales qui n'ont guère aucune influence sur l'indice moyen. Ces fractions sont d'autant plus négligeables, que, abstraction faite de quelques extrêmes temporaires, les prix des articles d'habillement éprouvent une hausse parallèle, et il n'y a que les catégories d'articles qui présentent des divergences plus importantes (p. ex. vêtements, linge et chaussures). Ces particularités sont suffisamment mises en vigueur, si les catégories sont représentées dans les relevés par leurs articles les plus importants.

Ici encore nous renvoyons à l'exemple de l'Allemagne, où l'indice de l'empire ne comprend que quatre articles d'habillement (vêtement, chemise, bas, chaussure), encore ne sont-ils détaillés suivant les différents besoins des membres de famille que dans une mesure fort restreinte, de sorte que parmi les 33 ar-

ticles et prestations figurant à l'indice de l'empire, il n'y a que 15 qui reviennent à l'habillement.

a) Vêtements:

	Besoin annuel
Habit pour homme	1 garniture de 2-e qualité, produit de fabrique
Robe pour femmes	1 " "
Vêtement pour garçons	1 " "
Robe pour filles	1 " "

b) Linge:

Chemises pour hommes	3 garniture de 2-e qualité, produit de fabrique
Caleçons	3 " (longs)
Chemises pour femmes	3 " "

c) Bas:

Pour hommes (chaussettes)	4 paires de 2-e de qualité
Pour femmes	4 " "
Pour enfants	4 " "

d) Chaussures:

Souliers pour hommes	2 paires de 2-e de qualité
Souliers pour femmes	2 " "
Souliers pour enfants	2 " "

Revenons sur le fait que les quantités ci-dessus ne font que représenter les besoins d'habillement. Le montant correspondant à leur prix égale approximativement la somme qui peut être destinée, en temps normal, à l'habillement.

3. Chauffage et éclairage.

Il suffit de faire entrer en ligne de compte la houille de Prusse, le bois combustible, l'électricité, respectivement le pétrole.

	Par semaine
Houille de Prusse	35 kg
Bois combustible	35 "
Pétrole	15 litres
Electricité	130 kw.-heures.

Les prix de la houille et du bois s'entendent livrés à domicile et déposés dans la cave.

4. Loyer.

Une chambre et cuisine (loyer: 8.65 couronnes par semaine).

Pour base du calcul des indices on a choisi les dépenses moyennes de l'an 1913. Les nombres-indices sont arrêtés pour le dernier jour de chaque mois à partir du 30 novembre 1924.

Les données figurent dans le tableau publié à la page 195.

A létfenntartási indexszámok kiszámításánál leghelyesebbnek látszik egy négytagú család szükségleteit alapul venni.

Ez a négy családtag:

1. Családfő,
2. Feleség,
3. 12 éves fiú és
4. 6 éves leány.

Ezeknek a szükségletét természetesen elméletileg kellett meghatározni, mert háztartási statisztikai felvételeink nincsenek. Tervbe vette a hivatal, hogy megkísérli a munkáscsalád és a tisztviselőcsalád standardjában beálló változásoknál mutatkozó differenciák számszerű megfigyelését is. Az erre vonatkozó számítások azonban egyelőre nem jártak kielégítő eredménnyel és nyilvánosságra nem hozatnak.

Hangsúlyozni kell, hogy egy család összes szükségleteinek figyelembevétele teljességgel lehetetlen. A kisebb jelentőségű szükségletek anyira változatosak és esetlegesek, hogy túlságosan elméleti ízűvé válnék a dolog, ha ezekre is megfelelő arányszámokat akarnánk megállapítani és amellet az indexszámok mérlegelése következtében az ezeknél mutatkozó árváltozások alig befolyásolnák az átlagos indexet. Egyébként itt is áll az, hogy az árstatisztika (és a létfenntartási statisztika) sohasem lehet exakt, hanem mindig tipikusan reprezentatív és így a dolog természete szerint kevesebb számú legjellemzőbb szükségleti cikk áralakulásának gondos megfigyelése éppen elég tiszta képet nyújt a beállott változásokról. Igen jó példa erre az oly hatalmasan kifejlesztett statisztikai adatszolgáltatási rendszerrel bíró Németország is, ahol a birodalmi létfenntartási index számítása összesen csak 33 szükségleti cikk, illetőleg szolgáltatás áralakulása alapján történik.

A magyar indexszámba ezek szerint nem kell többet felvenni, mint:

1. az élelmezés,
2. a ruházat,
3. fűtés és világítás és
4. a lakásbér költségeit.

I. Élelmezés.

Az élelmezési szükséglet megállapításánál egyéb támpont híján abból az élelmiszer-mennyiségből kell kiindulni, mely élettani szempontból feltétlenül szükséges arra, hogy az emberi test által fejlesztett hő állandóan reprodukáltassék. Tehát egy-egy napra annyi kalóriaértékű élelmiszert kell az egyén szükségletéül tekinteni, ahány kalóriaértékű hőt

az emberi test fejleszt. Figyelemmel kell lenni természetesen arra is, hogy ez a kalóriamenyiség az emberek *kora, neme és foglalkozása* szerint változik. Tekintetbe kell venni továbbá az élelmiszerek eltérő vegyi összetételét is, hogy az emberi testnek fehérje-, zsír- és szénhidrátszükséglete megfelelő arányban biztosítható.

Ezeknek a különösségeknek a meghatározása csak hozzávetőlegesen történhetik.

A kor- és nembeli különbségek meghatározására az Engel-féle módszer látszik legmegfelelőbbnek azzal a különbséggel, hogy a feleség szükségletét célszerűbbnek látszik valamivel magasabbnak felvenni. Az Engel által felvett 15% sok, elég, ha 10%-kal kevesebbet veszünk fel a feleségnek, mint a családfőnek. Eszerint a család egyes tagjainak élelmiszerszükséglete a következő arányokat mutatja:

családfő	1.0 egység
feleség	0.9 „
12 éves fiú	0.6 „
6 éves leány	0.5 „

Ez a négytagú család tehát összesen három fogyasztási egységet képvisel. A kalóriaszükséglet a fenti arányokban állapítandó meg. Különböző forrásokból merített adatok összehasonlítása után a napi kalóriaszükséglet a következőkben nyert megállapítást:

családfő	3.500 gr. kalória
feleség	3.150 „
12 éves fiú	1.800 „
6 éves leány	1.500 „

T e r m é k e k	Fehérje	Zsír	Szénhidrát
	s z á z a l é k b a n		
Marhahús	22	1	—
Disznóhús	18	8	—
Borjúhús	15	1	—
Füstölt szalonna	—	80	—
Zsír	—	98	—
Tej	4	3	4
Sajt	43	7	—
0-ás liszt	9	—	74
2-es liszt	10	—	74
Félbarna kenyér	6	—	50
Bab	24	2	48
Borsó	22	2	52
Lencse	26	2	52
Savanyúkáposzta	1	—	5
Kelkáposzta	2	—	7
Burgonya	2	—	22
Rizs	7	—	77
Cukor	—	—	98
Tojás (1 darabban)	6 gr.	5 gr.	—

A kalóriaszükséglet megállapításánál testi munkát (de nem legnehezebbet) végző munkásember szükséglete vétetett alapul.

Különböző forrásokból vett adatok szerint a tekintetbe jöhető élelmiszerek tápértékét az előző táblázat mutatja (hozzávetőleg).

A napi ételmi adagban 15—16% fehérjének, 17% zsírnak kell lennie, a többi esik a szénhidrátokra (cukor, keményítő). A fehérjemennyiségnek feltétlenül meg kell lennie, míg a zsír és a szénhidrátok szükség esetén helyettesíthetők egymást. Egy gr. fehérje 4.1 kg kalóriát, egy gr. zsír 9.3 kg kalóriát és egy gr. szénhidrát 4.1 kg kalóriát képvisel.

A fenti összeállítás szerint az alapul vett munkáscsaládnak egy hétre (7 napra) körülbelül 70.000 kalóriára van szüksége. Ez alapon készült a következő összeállítás:

Egy négytagú munkáscsalád heti élelmiszer-szükséglete.

T e r m é k e k	Mennyiség	Fehérje	Zsír	Szénhidrát	Kalóriaérték kg kalória
		tartalom gr-okban			
Marhahús	2.0 kg	352	16	—	1592
Sertéshús	1.5 „	230	102	—	1882
Zsír	0.8 „	—	764	—	7106
Tej	7.0 liter	280	210	280	4258
Tojás	3 drb	18	15	—	214
Sajt	0.5 kg	215	35	—	1207
Kenyer	14.0 „	840	—	7000	32144
Főzőliszt 2-es	1.0 „	100	—	740	3444
Burgonya	10.0 „	200	—	2200	9840
Kelkáposzta	2.0 „	40	—	140	738
Bab	2.0 „	480	40	960	0276
Cukor	0.5 „	—	—	490	2009
Összesen	—	2755	1182	11810	70710
Kalóriaérték	—	11295	10993	48421	70710
% kalóriaértékben	—	16.0	15.5	68.5	100.0

Meg kell jegyezni, hogy a hús tápértékének megállapításánál a marha- és borjúhúsnál 20%-ot, a sertéshúsnál 15%-ot le kellett venni csontra és egyéb emészthetetlen részekre.

Az élelmiszerekre vonatkozó adatokat a csarnoki jelentésekből kell venni. Mindig a hó utolsó napján érvényben volt tényleges (természetesen kisforgalmi, közvetlenül a fogyasztók által fizetett) árak az irányadók, nem pedig heti vagy havi átlagárak.

2. Ruházat.

A ruházati szükséglet megállapítására jóformán semmi olyan támpont sincsen, mely csak hozzávetőleg is pozitív adatot nyújtana a tényleges ruhaszükséglet alakulására. Nem is igen lehet szó arról, hogy az indexszámításnál tekintetbe veendő ruházati cikkek valóban fedjék a tényleges szükségletet, mert hiszen a ruházati szükséglet kielégítése annyira változó, annyira függ az élelmiszerek árának és a munkabéreknek alakulásától, hogy legfeljebb bizonyos minimális standard felállításáról lehet szó.

Nem lehet a tényleges ruhaszükséglethez ragaszkodni a végsőkig azért sem, mert a számbajöhető rengeteg ruházati cikk közül csak egyes legfontosabbakat lehet felvenni a kimutatásokba. A ruházati cikkekre hetenkint fordítandó összeget ugyanis csak oly módon lehet megállapítani, hogy az évi szükségletnek $\frac{1}{52}$ részét állítjuk be a kimutatásokba. Ha már most oly cikkeket veszünk fel, melyek vagy azért, mert csak több évenként egyszer szereztetnek be (pl. felsőkabát), vagy azért, mert a rájuk fordítandó összeg magában véve is aránylag csekély (gallér, kalap), oly töredékeket kapunk, melyek alig befolyásolják az átlagos indexet. Ily töredékekre pedig azért sincsen szükség, mert a ruházati cikkek ára kisebb időleges kilengésektől eltekintve, tapasztalás szerint közel párhuzamosan emelkedik és csak kategóriák szerint mutatkozik nagyobb eltérés (pl. ruha, fehérnemű és cipő), ezeket a különlegességeket éppen eléggé érzékelteti az, ha e kategóriák legfontosabb cikkei szerepelnek a kimutatásokban.

Ismét a német példára lehet itt utalnunk, ahol összesen csak négyféle ruhanemű van felvéve a birodalmi indexbe (ruha, ing, harisnya, cipő) és a családtagok eltérő szükséglete szerint is igen mérsékelten részletezve, úgyhogy a birodalmi indexbe felvett 33 árú és szolgáltatás közül csak 15 esik a ruházati cikkekre.

Ezek szerint a ruházati cikkek közül a következők veendőek fel a létfenntartási indexbe:

a) Felsőruha:

		Évi szükséglet
Férfiruha	1 darab	II. rendű gyári
Női ruha	1 „	II. „ „
Fiúruha	1 „	II. „ „
Leányruha	1 „	II. „ „

b) Fehérnemű:

Férfing	3 darab	II. rendű gyári
Férfialsónadrág	3 „	II. „ (hosszú)
Női ing	3 „	II. „ „

c) Harisnya:

Férfiharisnya (rövid)	4 pár	II. rendű
Női harisnya	4 „	II. „
Gyermekharisnya	4 „	II. „

d) Cipő:

Férficipő	2 pár	II. rendű
Női cipő	2 „	II. „
Gyermekcipő	2 „	II. „

Újra rá kell mutatni, hogy ezek a mennyiségek a ruhaszükségletet csak *reprezentálják*. Az árúknak megfelelő összeg körülbelül megfelel annyinak, amennyi a normális viszonyok között tényleg ruhára fordítható.

3. Fűtés és világítás.

Csupán porosz szén, tűzifa és villany veendő fel és pedig:

	Egy hétre
Porosz szén	35 kg
Tűzifa	35 „
Villany	130 hw. óra

Szén és fa ára házhoz szállítva, pincébe lerakva értendő.

4. Lakásbér.

Szoba, konyha (hetibér 8'65 korona).

Az indexszámítás alapjául az 1913. évre kiszámított átlagos költségek szolgálnak. Az indexszámok minden hó utolsó napjára vonatkozólag állapítatnak meg, 1924. évi november hó 30-tól kezdve.

Kiskereskedelmi árak Budapesten. — *Prix de détail à Budapest.*

Megnevezés <i>Désignation</i>	Minőség <i>Qualité</i>	Mennyiségi egység <i>Quantité</i>	1913. évi átlag- ár — <i>Prix mo- yen en 1913</i>	1924 XII/31 — <i>Prix au 31 déc. 1924</i>	1 9 2 5				
					I/31.	II/28.	III/31.	IV/30.	V/31.
I. Élelmezés — Alimentation									
Marhahús — <i>Viande de boeuf</i>	II. o., leves — <i>IIe qual.</i>	kg	1.93	34000	31000	26000	25000	25000	29000
Sertéshús — <i>Viande de porc</i>	comb — <i>Cuisse</i>	"	1.98	43000	41000	38000	36000	31000	39000
Zsír — <i>saindoux</i>	—	"	1.77	41500	36000	31500	31500	30000	30000
Tej — <i>Lait</i>	teljes — <i>non écrémé</i>	lit.	0.31	5800	5800	5800	5800	6000	5800
Tojás — <i>Oeufs</i>	főző — <i>Pour cuir</i>	db	0.074	2400	1550	1300	1200	1250	1200
Sajt — <i>Fromage</i>	juhtúrósajt — <i>Fromageon</i>	kg	1.95	40000	36000	37000	44000	44000	44000
Kenyér — <i>Pain</i>	gyári, félbarna — <i>de fabri- que de far. de IIe qual.</i>	"	0.30	7300	7850	7850	7500	7600	7200
Főzőliszt — <i>Farine à cuir</i>	2-es sz. — <i>de IIe qual.</i>	"	0.34	7700	8600	8500	8250	8350	8300
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	fehér — <i>blancs</i>	"	0.08	2150	2150	1900	1900	1800	1800
Sav. káposzta — <i>Choucroute</i>	—	"	0.27	7000	7000	6500	6500	5750	5500
Bab — <i>Haricots</i>	fehér, aprószemű — <i>blancs, menus</i>	"	0.41	6900	7000	6800	6400	5750	5800
Cukor — <i>Sucre</i>	kristály — <i>en cristaux</i>	"	0.88	14600	14700	17500	17600	16800	16800
II. Ruházat — Habillement									
a) Felsőruha — <i>Vêtements de dessus</i>									
Férfiruha — <i>Vêtement pour hommes</i>	II. o., gyári — <i>IIe qual. conf. en fabrique</i>	db pièc.	40	900000	900000	900000	900000	900000	900000
Női ruha — <i>Vêtement pour femmes</i>	"	"	50	1125000	1125000	1125000	1125000	1125000	1125000
Gyermekruha — <i>Vêtement pour enfants</i>	"	"	20	500000	500000	500000	500000	500000	500000
b) Fehérnemű — <i>Linges</i>									
Férfiing — <i>Chemises pour hommes</i>	munkaing — <i>Chemises de travail</i>	"	2.90	75000	75000	75000	75000	75000	75000
Férfi alsónadrág — <i>Caleçons pour hommes</i>	II. r. — <i>IIe qual.</i>	"	3	78000	78000	78000	78000	78000	78000
Nőiing — <i>Chemises pour femmes</i>	"	"	3.10	62000	62000	62000	62000	62000	62000
c) Harisnya — <i>Bas</i>									
Férfiharinya — <i>Bas pour hom- mes</i>	rövid, II. r. — <i>Courts IIe qual.</i>	pár paire	0.52	16000	16000	16000	16000	16000	16000
Női harisnya — <i>Bas p. femmes</i>	II. r. — <i>IIe qual.</i>	"	0.90	28000	28000	28000	28000	28000	28000
Gyermekharisnya — <i>Bas pour enfants</i>	"	"	0.50	17000	17000	17000	17000	17000	17000
d) Cipő — <i>Chaussure</i>									
Férficipő — <i>Chaussures pour hommes</i>	gépszeges fekete box — <i>cousés à la mach. bottines</i>	"	15	385000	385000	385000	330000	330000	330000
Női cipő — <i>Chaussures pour femmes</i>	magassz., fek. box, fűzős, — <i>box calf noir à la cets</i>	"	16	395000	395000	395000	345000	345000	345000
Gyermekcipő — <i>Chaussures p. enfants</i>	33—35 sz. — <i>Nos 33—35</i>	"	10	285000	285000	285000	230000	230000	230000
III. Fűtés és világítás — Chauffage, éclairage									
Szén — <i>Houille</i>	Porosz — <i>de Prusse</i>	kg	3.80	99000	99000	98000	94000	90000	88000
Tűzifa — <i>Bois de chauffage</i>	—	"	2.96	64000	56000	53000	53000	53000	60000
Villany — <i>Électricité</i>	—	hw.	0.06	600	600	765	765	765	765
IV. Lakás — Logement									
Egyszoba-konyha — <i>Une cham- bre avec cuisine</i>	—	hetibér <i>Loyer hebdo- madaire</i>	8.65	31983	31983	41174	41174	41174	13306

Egy négytagú család heti kiadásai — Dépenses hebdomadaires d'une famille de 4 personnes.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Minőség <i>Qualité</i>	Felhasznált mennyiség — <i>Quantité utilisée</i>	Heti költség koronákban — <i>Dépenses hebdomadaires en couronnes</i>						
			1913 évi átlag <i>Moyenne de 1913</i>	1924 december 31-én — <i>au 31 déc. 1924</i>					
					1	9	2	5	
			I/31.	II/28.	III/31.	IV/30.	V/31.		
I. Élelmezés — Alimentation									
Marhahús — <i>Vianda de boeuf</i>	II. o. lev. — <i>Ile q. pour pot.</i>	2 kg	3·86	68000	62000	52000	50000	50000	58000
Sertéshús — <i>Viande de porc</i>	Comb — <i>Jambon</i>	1·5 "	2·97	64500	61500	57000	54000	46500	58500
Zsír — <i>Saindoux</i>	—	0·8 "	1·42	33200	28800	25200	25200	24100	24000
Tej — <i>Lait</i>	teljes — <i>non écrémé</i>	7 lit.	2·17	40600	40600	40600	40600	42000	40600
Tojás — <i>Oeufs</i>	főző — <i>Pour cuir</i>	3 db	0·22	7200	4650	3900	3600	3750	3600
Juhtúró — <i>Fromageon</i>	—	3 piéc.							
Kenyér — <i>Pain</i>	gyári félb. — <i>de fabr. d.-br.</i>	0·5 kg	0·98	20000	18000	18500	22000	22000	22000
Főzőliszt — <i>Farine à cuir</i>	2-es számú — <i>No. 2</i>	14 "	4·20	102200	109900	109900	105000	106400	100800
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	fehér — <i>blanches</i>	1 "	0·34	7700	8600	8500	8250	8350	8300
Sav. káposzta — <i>Choucroute</i>	—	10 "	0·80	21500	21500	19000	19000	18000	18000
Bab — <i>Haricots</i>	fehér apró sz. — <i>blancs, men.</i>	2 "	0·54	14000	14000	13000	13000	11500	11000
Cukor — <i>Sucre</i>	kristály — <i>en cristaux</i>	2 "	0·82	13800	14000	13600	12800	11500	11600
		0·5 "	0·44	7300	7350	8750	8800	8400	8400
I. összesen — <i>I. Au total</i>	—	—	18·76	400000	390900	369950	362250	352400	364800
Index-számok (1913. évi költség = 1) <i>Nombr.-ind. (Dépenses de 1913 = 1)</i>	—	—	—	21322	20837	19720	19310	18785	19446
II. Ruházat — Habillement									
Férfi ruha — <i>Vêtement p. hommes</i>	II. o. gyári — <i>Ile qual conf.</i>	1 db	0·77	17308	17308	17308	17308	17308	17308
Női ruha — <i>Robes de femmes</i>	"	1 piéc.	0·96	21635	21635	21635	21635	21635	21635
Gyermekruha — <i>Habits d'enf.</i>	"	1·5 "	0·58	14423	14423	14423	14423	14423	14423
Férfiing — <i>Chemises p. hommes</i>	munkásing — <i>pour le trav.</i>	3 db	0·17	4327	4327	4327	4327	4327	4327
Férfi alsónadrág — <i>Caleçons pour hommes</i>	II. o. — <i>Ile qualité</i>	3 piéc.	0·17	4500	4500	4500	4500	4500	4500
Nőiing — <i>Chemises pour femm.</i>	"	"	0·18	3577	3577	3577	3577	3577	3577
Férfi harisnya — <i>Bas p. hommes</i>	rövid II. o. — <i>Courts Ile qual.</i>	4 pár	0·04	1231	1231	1231	1231	1231	1231
Női harisnya — <i>Bas pour femmes</i>	II. o. — <i>Ile qualité</i>	paires	0·07	2154	2154	2154	2154	2154	2154
Gyermekhar. — <i>Bas d'Enfants</i>	"	"	0·04	1308	1308	1308	1308	1308	1308
Férfi cipő — <i>Chaussures p. hommes</i>	gépsz. fek. box — <i>En boxc. n.</i>	"	0·58	14808	14808	14808	12692	12692	12692
Női cipő — <i>Chaussures p. femmes</i>	magassz. fek. box — <i>Bottines en boxcalf noir</i>	2 pár	0·62	15192	15192	15192	13269	13269	13269
Gyermekcipő — <i>Chaus. p. enfants</i>	33—35. sz. — <i>Nos 33—35</i>	"	0·38	10962	10962	10962	8846	8846	8846
II. összesen — <i>II. Au total</i>	—	—	4·56	111425	111425	111425	105270	105270	105270
Index-számok (1913. évi költség = 1) <i>Nombr.-ind. (Dépenses de 1913 = 1)</i>	—	—	—	24435	24435	24435	23085	23085	23085
III. Fűtés és világítás — Chauffage et éclairage									
Szén — <i>Houille</i>	Porosz — <i>de Prusse</i>	35 kg	1·33	34650	34650	34300	32900	31500	30800
Fa — <i>Bois</i>	—	"	1·04	22400	19600	18550	18550	18550	21600
Villany — <i>Électricité</i>	—	30 hw.	1·80	18000	18000	22950	22950	22950	22950
III. Összesen — <i>III. Au total</i>	—	—	4·17	75050	72250	75800	74400	73000	75350
Index-számok (1913. évi költség = 1) — <i>Nombres indices (Dépenses de 1913 = 1)</i>	—	—	—	17998	17326	18177	17842	17506	18070
IV. Lakás — Logement									
Egyszoba-konyhás — <i>1 pièce, 1 cuisine</i>	—	heti bér	8·65	31983	31983	41174	41174	41174	53306
Index-számok (1913. évi költség = 1) <i>Nombr.-ind. (Dépenses de 1913 = 1)</i>	—	<i>Loyer hebdomad.</i>	—	3697	3697	4760	4760	4760	6163
I-IV. összesen — <i>I-IV. Au tot.</i>	—	—	36·14	618458	606558	598349	583094	571844	598726
Index-számok (1913. évi költség = 1) <i>Nombr.-ind. (Dépenses de 1923 = 1)</i>	—	—	—	17103	16784	16556	16134	15823	16567
Lakás nélkül — <i>Non compris le logement</i>	—	—	27·49	586475	574575	557175	541920	530670	545420
Index-számok (1913. évi költség = 1) <i>Nombr.-ind. (Dépenses de 1913 = 1)</i>	—	—	—	21834	20901	20268	19713	19304	19841

© KONZULI JELENTÉSEK ©

Cseh-Szlovákia.

Tchécoslovaquie.

A prágai m. kir. konzulátus gazdasági jelentése az 1924. évről.

Az elmúlt esztendő nem hozta meg azt a gazdasági fejlődést, amelyet mindenki remélt.

A produkció, a békeévek gazdasági színvonalához való közeledés, amely 1921-ben nagy ütemben haladt előre, az 1922. év derekán pedig a deflációs krízis következtében erősen lesüllyedt, 1923-ban újból nyugodt fejlődésnek indult. Ez a folyamat azonban az elmúlt év májusában megakadt.

Azóta Cseh-Szlovákia gazdasági életének hőmérője állandó csökkenést mutat, *anélkül azonban, hogy egy tulajdonképeni krízis állott volna be.*

A helyzet pesszimiztikus megítéléséhez erősen hozzájárult a londoni konferencia sikere is és általános lett a félelem, hogy a német export új erőre kap és elhódítja a csehszlovák ipar vásárló területeit.

Őstermelés.

A cseh-szlovák köztársaság végleges terméseredményei a cseh-szlovák állami statisztikai hivatal adatai alapján összeállítva a következők:

Termény megnevezése	A termés összes megnevezése métermázsákban		A termelési terület hektároiban		Átlagos termés hektáronként q-ban	
	1924	1923	1924	1923	1924	1923
Őszi búza	7738887	8642971	537964	531879	14.4	16.2
Tavaszi búza . .	1034904	1216160	68860	77836	15.0	15.6
Őszi rczs	11094706	13300939	812810	836800	13.7	15.9
Tavaszi rozs . .	268524	247664	26131	22519	10.3	11.0
Őszi árpa	59851	86182	4384	5196	13.7	16.6
Tavaszi árpa . .	9647114	11884746	674752	681401	14.3	17.4
Zab . . .	12041566	13308014	846343	842101	14.2	15.8
Kukorica .	2600925	2697758	157256	160879	16.5	16.8

A fenti terméseredményekből látható, hogy a mult évi gabónatermés rosszabb az 1923. évi termésnél, ami azonban nem vezethető vissza sajátosabb okokra, mert hiszen a multévi világtermés is messze alatta maradt az előző évinek.

A cseh-szlovák köztársaság területén 1924-ben a négy főgabonaneműből, búzából,

rozsból, árpából és zabból összesen majdnem hétmillió métermázsával volt kevesebb a termés, mint a megelőző évben.

A rossz terméskilátások következtében a gabonaárak júliustól fogva rohamosan emelkedtek, a világtermés kedvezőtlen eredményeinek ismeretessé válása után pedig az itteni terménytözsdeken valóságos hosszfolymat indult meg, amelynek fokozásához a földreform gyors keresztülvitelének hatása és az agrárvámok behozatalának kilátásba helyezése is hozzájárultak.

A rossz termés és a mult évihez képest megháromszorozódott lisztimport következtében a *malomipar* még kevésbé volt foglalkoztatva, mint az előző évben.

Ennek következtében a köztársaság területén levő malmok közül 459 végleg, 637 pedig ideiglenesen beszüntette üzemét és csupán 9.480 malom dolgozott; azonban ezek őrlőképességüknek alig 24%-áig voltak foglalkoztatva.

A malomiparosok az elmúlt évben is folytatták a magas lisztvám behozatala érdekében való küzdelmüket. Mivel azonban ezen vámok behozatala természetesen szoros összefüggésben van általában az agrárvámok bevezetésének kérdésével, kérésüket a cseh-szlovák kormány ezideig minden ezirányú szándéka mellett sem teljesíthette.

Komlótermelés. A mult évi komlótermelés 154.370 bécsi mázsát tett ki (50 kg) és kitűnőnek mondható, amennyiben fennállása óta nem volt a köztársaságnak ilyen komlótermése. (1923-ban 61.857, 1922-ben 112.842, 1921-ben 58.656, 1920-ban 105.312, 1919-ben 87.036 és 1918-ban 41.346 bécsi mázsa volt a termés.) A komlótermelési felületet az elmúlt évihez képest kb. 12%-al kiterjesztették, főleg Saszben, ahol a rekordtermésnek több mint a 80%-át aratták.

A jó termés következtében az árak rohamosan estek és augusztusban egy bécsi mázsa ára 1750—1950 cseh korona körül mozgott.

Földbirtokreform. Kétségtelen, hogy az idején rossz gabónatermés és magas piaci árak okai között a földreform radikális keresztülvitel is szerepel, ezért nem éreketlen ezzel a kérdéssel a mezőgazdaságról szóló fejtegetések keretében foglalkozni.

A szakemberek több ízben megállapították, hogy a földreformnak gyors ütemben való keresztülvitel és ennek folytán a termelés belterjességének csökkenése nemcsak a termés mennyiségére, hanem minőségére is erős befolyással volt.

Az áralakulásra pedig hatással volt az a körülmény, hogy a belföldi gabona nem került olyan méretekben piacra, mint azelőtt, tekintve, hogy a földosztás következtében az önmagukat ellátók száma és ezzel ezek szükséglete is erősen emelkedett.

Ez pedig annál jelentősegteljesebb, mert a termelési területek már nem igen növelhetők és így csak a termelés intenzitását lehet fokozni, amelynek pedig most éppen az ellenkezője történik.

Mindezek mellett a földosztásnál a mezőgazdasági ipari üzemekre sincsenek nagyon tekintettel, különösen nagybirtokoknál, ahol jól berendezett üzemeket tettek életképtelenné.

A földbirtokhivatal, amely az elmúlt évben ünnepelte öt éves fennállását, az év végéig összesen 900.000 hektárnyi földet foglalt le és ebből 509.176 hektárt osztott szét.

A földreformot eddig összesen 764 nagybirtokon vitték keresztül s ezenkívül az év végéig összesen 100.000 hektárnyi erdőterületet vettek át állami kezelésbe.

Széntermelés. Az elmúlt év a széntermelés szempontjából kedvezőbb eredményeket mutat fel, mint az 1923-ik esztendő.

A kőszén- és barnaszéntermelés között akkor kialakult arány, amely a „Ruhrkonjunktúra” hatásai következtében a kőszén javára eltolódott, az elmúlt évben megváltozott annyiban, hogy a barnaszén a megelőző évben szenvedett hátrányát majdnem teljesen behozta és így a kettő közötti arány kb. a békebeli lett.

Ez nem jelenti azonban azt, mintha a kőszéntermelés csökkent volna, sőt ellenkezőleg, elérte és az év elején túl is szárnyalta a békeprodukción. A kőszéntermelés mellett azonban a barnaszénprodukción aránylag sokkal nagyobb mértékben emelkedett és átlag 85%-át tette ki a békebelinek, amivel nagyrészt kiveverte az 1923. évi bányászsztrájkokozta veszteségeket.

Számokban kifejezve a szénkitermelés az év folyamán a következőképen alakult.

<i>Kőszén.</i>	
I. negyedév	4,136.573 t
II. „	3,366.927 „
III. „	3,413.621 „
IV. „	3,442.280 „
<hr/>	
Összesen	14,359.401 t
<i>Barnaszén.</i>	
I. negyedév	5,747.483 t
II. „	4,599.166 „
III. „	4,800.110 „
IV. „	5,360.241 „
<hr/>	
Összesen	20,507.000 t

A kőszén kiviteli kilátásai az év vége felé javultak, a barnaszénexport azonban erős csökkenést fog szenvedni azáltal, hogy el-

veszti az egyik legtekintélyesebb vásárlót, az osztrák szövetségi vasutakat, ami kb. évi 400.000 tonna veszteséget jelent.

A széupiacon általában éreztetni fogja hatását az a körülmény is, hogy Németország állandóan fokozza széntermelését. Ennek folytán a német kőszéntermelés elérte a békebeli produkció 98%-át, a barnaszéntermelés pedig 160%-ot tett ki a békebelihez képest. Ezen utóbbi körülmény tehát még jobban csökkent a csehoszlovák barnaszéntermelés kilátásait. Különösen ha még azt is tekintetbe vesszük, hogy Ausztria is elérte a békebeli termelés színvonalát.

Az elmúlt évben üzemben volt 128 kőszénbánya munkáslétszáma az egész évben kb. 1%-kal emelkedett és átlag 70.000-et tett ki. Az üzemben volt 204 barnaszénbánya viszont kb 1%-kal csökkentette a munkáslétszámot, melynek évi átlaga összesen 40.900 volt.

Ipar.

Az elmúlt év sem az ipar, sem a kereskedelem szempontjából nem hozta meg azt a nagy fejlődést, mint amelyet az 1923-as évben megindult és az elmúlt esztendő első részében folytatódott gyógyulási folyamat alapján vártak.

Cukoripar. A csehoszlovák állami statisztikai hivatal végső megállapításai szerint az 1923—1924-es kampagneban 158 gyárban és 11 finomítóban nyerscukorértékben összesen 1,026.798 tonna cukrot állítottak elő (az előző évben 750.354 tonnát), a belföldi fogyasztás 361.754 tonnát tett ki szintén nyerscukorértékben (fogyasztási cukor : nyerscukor = 100:114), ami az elmúlt kampagnebeli 351.959 tonna fogyasztással szemben 28% emelkedést jelent. Az export 658.228 tonnát tett ki és ezzel a megelőző évi 389.160 tonnával szemben 269.068 tonnával emelkedett. Az export elsősorban Angliába, továbbá főleg Hamburgba (tengerentúl), Olaszországba, Trieszt, Fiume, Ausztriába és Svájcba irányult.

Szeszipar. Az elmúlt év a szesziparban kedvezőbb eredményeket hozott, mint a megelőző kampagneban, ami az export emelkedéséből is megállapítható. A kedvezőbb konjunktúra természetesen a technikai célokra szolgáló szeszre értendő.

Az 1923—24-es kampagneban összesen 865 mezőgazdasági és 40 ipari szeszégetőüzem dolgozott. A 400.000 hektoliteres termelési kontingensen kívül rendelkezésre állott készletekkel együtt a kampagne összesen 755.603 hektoliter szeszről számolhat el. Ebből a mennyiségből 436.000 volt a belföldi fogyasztás, 130.000 hl az export, s ezzel az új kampagne kezdetén 200.000 hl körüli készlet volt, ami 50.000 hl-rel kevesebb, mint amennyi készletnek lenni kellett volna.

Az év vége felé felmerült a szesz monopolizálásának a kérdése, amely annak idején még Rašin terve volt. Ez azonban valószínűleg csak eladási monopólium volna, nem pedig termelési monopólium. Az állam ugyanis évente bizonyos mennyiségű szeszt meghatározott áron bocsátana áruba belföldön, míg a külföldre irányuló üzlet nem volna egyedárúság tárgya. Ily módon az állam meggátolhatná az árak emelkedését is, kezében tartván a belföldi piacot.

A szeszmonopólium kérdésében azonban érdeemes tárgyalások még nem voltak, de a közeli jövőben a kormány minden valószínűség szerint foglalkozni fog vele.

A *textilipar* elég kedvező kilátások mellett kezdte meg az elmúlt évet. Az első félév részben be is váltotta a hozzáfűzött reményeket, akkor azonban részben a pamutárak óriási emelkedése, részben a nagy hitelhiány következtében hosszabb tartamú stagnáció állott be, amely kb. októberig tartott. Júliusban több gyár (különösen a pamutiparban) csökkentette üzemét és munkáslétszámát és az export is erősen ellanyhult. Az év vége felé azután újból megindult a munka, amely főleg annak volt a következménye, hogy Magyarországon fokozatosan megszüntették a behozatali tilalmakat. S bár az egyidejűleg életbeléptetett vámok magasabbak voltak, mindazonáltal erős ütemben növekedett az oda irányuló kivitel. Ebben az időben Ausztriába is fokozottabb mértékben exportáltak.

A textilüzemek, fonódák, szövődék általában a békebeli termelőképesség 70—75%-áig voltak foglalkoztatva. Ha azonban tekintetbe vesszük azt, hogy a gazdasági krízisek folytán üzemek beszüntették a termelést, vállalatok az utódállamok valamelyikébe tették át telepüket (csehszlovák gazdasági körökben a Magyarországon levő textilgyárakba fektetett cseh tőkéket összesen kb. 250 millió cseh koronára becsülik), úgy a békebeli *össztermelőképességnek* 50%-ával dolgoztak.

Az 1924. évi textilkivitel a megelőző évihez képest lényegesen emelkedett és értéke közel 4300 millió cseh koronát tesz ki, ami több mint 1,5 milliárddal több az előző évinél.

A pamutipar csoportjában a kivitel értéke elérte a 2545 millió cseh koronát (1923-ban 1585 millió volt), beleértve a kikészítési forgalomban exportált 216 millió értékű árút is. A gyapjúárak kivitelének értéke 1746 millió cseh koronát tett ki (1923-ban 1160 millió volt) ebből a kikészítési forgalomra 41 millió esik.

Üvegipar. A csehszlovák üveghuták 56 kádja, 200 kemencéje, 36 Fourcault-gépje és 7 Owens-masinaja közül az elmúlt évben 33 kád, 85 kemence, 10 Fourcault-gép és egy Owens-gép üzemben kívül volt. Az üveghutákban összesen 24—25000 munkás dolgozott, míg a teljes munkáslétszám békében 35.000 körül mozgott. Az üzemek átlag termelőképességük 55—60%-áig voltak foglalkoztatva, nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy az üzemeket a vállalatok nagyrészt csak azért tartják fenn, hogy a pótolhatatlan szakmunkásokat megtarthassák, amellyel nyereséget elérni alig tudnak.

Az egyes üvegiparágak közül a táblaüvegyárak 60%, a palackgyárak 40%, az öblösüvegyárak 58%, a tükörüveg- és öntöttüvegyárak pedig termelőképességük 50%-áig voltak foglalkoztatva.

A *gablonzi iparnak* az év elején a pénzsűke és a bérmozgalmak folytán nem a legjobb kilátásai voltak. Mégis később az üzlet elég kedvezően alakult. Főleg tengerentúlra irányult az üzlet, mégpedig divatos üvegekszerekben, üvegyűrűkben és kristályüvegekben. Sőt ősz felé különösen divatos üvegyöngyárak-

ban olyan nagy üzleteket kötöttek, amelyeknek eredményei felülmúlták az 1921. évi konjunkturális időket. A baj azonban az volt, hogy aránylag alacsony áron tudták csak az árút elhelyezni, minek folytán az erősebb export ellenére sem jutottak tekintélyesebb nyereséghez.

A csehszlovák üvegvitel értéke az elmúlt évben a megelőző évihez képest 267 millióval emelkedett és 1240 millió koronát tett ki. Az exportált üvegyárak mennyisége összesen 1,6 millió métermázsára rúgott.

Építőanyagipar. Az építőanyagiparban az elmúlt év kedvezőbb konjunktúrákat hozott, mint az előző évben. Egyes üzemek beszüntették ugyan a munkát, de ezek amúgy sem lettek volna életképesek, mert termelési eredményükkel arányban nem lévő magas üzemi költséggel dolgoztak.

A téglagyárak az egész éven át erősen dolgoztak, a mészégetők főleg csak tavasszal és nyáron, a cementgyárak pedig ősszel voltak nagyobb mértékben foglalkoztatva.

A termelés emelkedése úgy a bel-, mint a külföldi eladások fokozódásának a következménye. Általában 20%-kal emelkedett a termelés.

Az árak stabilak voltak, ősz felé azonban javult az irányzat.

Ezen iparágban éppen úgy, mint az ipari élet minden vonalán, igen nyomasztólag hatott a pénzsűke.

Az építőanyagipar tárgyalásának keretén belül érdekesnek látszik az 1921. június 1-től 1924. év végéig végbement építési mozgalom adatait feltüntetni.

A közmunkaügyi miniszterium kimutatása szerint az említett időn belül az építkezési törvény alapján összesen 24.132 ház (49.654 lakás) építése határozott el, amelyek költségelőirányzata 4.037.329.587 koronát tett ki, amelyre 2.989.966.484 korona szubvenció hozott javaslatba.

Ebből Nagy-Prága területére 1942 ház esik 9418 lakással, 937.522.282 K. költségelőirányzattal és 728.505.595 korona szubvencióval.

Az építési mozgalom megindulása óta történt építkezések részletes adatai a következők:

év	az épített		előirányzott költségek	állami szubvenció
	házak száma	lakások		
1921	999	1.871	175,269.193	140,614.910
1922	5.148	10.122	884,254.873	705,555.012
1923	10.698	19.969	1.715,483.411	1.220,379.010
1934	7.287	17.701	1.262,222.119	923,417.552

A *bőripar* és bőripiac mult évi foglalkoztatottságáról nehéz teljesen áttekinthető képet nyerni, mivel helyenként kedvezően alakult az üzletmenet és termelés, helyenként viszont üzemeket kellett beszüntetni. Kétségtelen azonban, hogy a korona stabilitása, mely ezen iparágban, ahol teljesen a külföldi nyersanyag-ellátásra vannak utalva, kedvezően befolyásolta a termelést és általában mégis jobbnak lehet mondani az eredményeket, mint a megelőző évben. Ez

főleg a belföldi szükséglet növekedésének a következménye, ami abból is látható, hogy míg a nyersbőrök behozatala fokozódott, addig a feldolgozott bőr kivitele erősen csökkent.

A belföldi üzletekben beállott emelkedés összefüggésben van a cipőiparban bekövetkezett kedvezőbb viszonyokkal. A cipőgyárak tekintélyes részé, amely a krízisek folytán üzemét teljesen beszüntette, újból dolgozni kezdett s némelyikük szép eredményeket ért el.

Söripar. Az 1923/24. évi campagne-ban összesen 8,137.490 hektoliter sört állítottak elő, míg a legutolsó békebeli campagne-ban több mint 10 millió hektoliter sört gyártottak. Az elmúlt évben 598 serfőzde volt üzemben. Ha tekintetbe vesszük, hogy békében 654 sörgyár volt üzemben és ehhez hozzávesszük a Szlovénzián levő 20 serfőzdet is, úgy összesen 76 serfőzde szüntette be üzemét. A csehszlovák sörgyártás az elmúlt üzemi évben 16.400 vagon árpát, 49.200 mázsa komlót, 41.000 vagon szenet használt fel. A sörkivitel 120.000 hektolitert tett ki, ami a békebeli exportnak csak 10%-a.

Az osztrák kormánnyal kötött kereskedelmi szerződésben Ausztria 30-ról 12 aranykoronára szállította le a sörvámost és így azt remélik, hogy ezáltal az Ausztriába irányuló export fel fog lendülni.

A több kisebb iparágban a helyzet általában hasonló volt a fentebb tárgyalt iparágakéhoz. A helyzetet a nagy pénzszűke, a nehéz hitelviszonyok és a csekély üzleti eredmény jellemezte.

Külkereskedelem és közlekedés.

Az elmúlt év külkereskedelmi mérlege a megelőző évekéhez viszonyítva a következő:

Megnevezés	1924	1923	1922	1921
	ezer cseh koronában			
Kivitel . . .	17022247	12573315	18086348	27311585
Behozatal .	15858398	10222287	12695515	22433223
Kiviteli többlet	1163849	2351028	5390833	4878362

Fentiekből látható tehát, hogy külkereskedelmi mérleg aktívuma állandó csökkenést mutat és 1924. évi kiviteli többlet a megelőző évinek már csak a fele.

Az elmúlt évi kivitel 37%-kal több a megelőző évinél. Különösen a december havi kivitel mutat igen jelentékeny emelkedést, ami a nem várt nagymennyiségű cukorexportnak a következménye.

Az exportban a textiliák (gyapjú árúk, pámot árúk, len, kender) részesednek a leg-

nagyobb arányban, értékük megközelíti az öt milliárd csehkoronát, ami majdnem $\frac{1}{3}$ -a az egész kivitelnek. A második helyen áll a cukor, a harmadikon az üveg.

Figyelemreméltó a fa- és szénkivitel csökkenése, amely 113 millió csehkoronát tesz ki.

A rendeltetési országok között a kivitel a következőképpen oszlott meg:

Ország	1924	1923	Különbőség
	millió koronában		
Ausztria	3523	2639	+ 894
Németország	3317	2559	+ 758
Anglia	1586	1219	+ 367
Magyarország	1134	714	+ 420
Olaszország	831	464	+ 367
Jugoszlávia	830	548	+ 282
Románia	796	405	+ 391
Északamerikai Egyesült Államok .	718	557	+ 161
Lengyelország	558	358	+ 200
Svájc	450	487	- 37
Franciaország	291	302	- 11
Hollandia	252	233	+ 21
Belgium	101	96	+ 5
Egyéb országok	2635	1989	+ 646

Az elmúlt évi import a megelőző évihez képest 50%-al emelkedett. Ebben az emelkedésben oroszánrésze van az élelmiszer behozatal emelkedésének, amelynek értéke megközelíti az 5 milliárd koronát, ami az 1923-as élelmiszerbehozattal szemben 2,1 milliárd korona emelkedést jelent.

Az élelmiszer behozatal legnagyobb része liszt- és gabonára esik. A behozott liszt- és gabona mennyisége 12,5 millió q, (ebből kenyérgabona 4,92 millió q-át tett ki), összesen 2,355 millió korona értékben (1923-ban 870 millió). Ennek az óriási emelkedésnek az oka nagyrészt a szükséglet emelkedése és a készletek kiegészítése volt. Szerepet játszott azonban az import emelkedésében a spekuláció is, amennyiben a gabona- és lisztkereskedők az agrárvámok behozatalának állandó kilátásba helyezése folytán még a vámok életbeléptetése előtt akarták raktáraikat megtölteni, hogy így készleteiket a vámok érvénybe lépése után drágábban értékesíthessék.

Ha tekintetbe vesszük, hogy az Ausztriából exportált gabona meg liszt is tulajdonképpen magyar eredetű, úgy a Magyarországból behozott liszt és gabona értéke kb. 800 millió cseh koronára tehető.

A behozatalnál ugyanaz a helyzet, mint a kivitelnél, t. i. a gyártmányok behozatala az elmúlt évben jelentősen emelkedett, ami főleg

az élelmiszerbehozatal (oly cikkek, amelyek gyártmányszámába mennek) növekedésének a következménye.

Az a körülmény, hogy az importnak kb. 30%-a élelmiszerekre, 30%-a textilnyersanyagokra, 15%-a egyéb nyersanyagokra és csak 25%-a esik iparcikkekre, arra enged következtetni, hogy a behozatal emelkedése, főleg a fogyasztás emelkedésével van összefüggésben. Mivel pedig arra nem igen lehet törekedni, hogy a fogyasztás csökkentessék, lévén a lakosság átlagának életigénye még mindig kisebb, mint háború előtt, inkább a kivitelnek mindenképen való növeléséről lehet csak szó.

A fenti ki- és beviteli kimutatásokból kitűnik, hogy Csehszlovákia külkereskedelmi forgalmának legnagyobb része Németországgal, Ausztriával, Magyarországgal, Angliával és Olaszországgal bonyolódott le.

Különös érdeklődésre tarthat számot, hogyan alakult a külkereskedelmi mérleg az egyes államokkal folytatott kereskedelmi forgalomban.

Csehszlovákia a legaktívabb Ausztriával szemben volt, mégpedig 2278 millió koronával. Ausztria után *Anglia* következik, amellyel az 1924-ben folytatott kereskedelmi forgalom 1138 millió korona aktívummal zárult. *Jugoszláviával* szemben 413, *Romániával* szemben 329, *Magyarországgal* szemben 254 és *Svájccal* szemben 81 millió koronával volt aktív.

Csehszlovákia kereskedelmi mérlege a következő államokkal szemben volt *passzív*: *Németországgal* szemben 2.266 millióval, *Franciaországgal* 244, *Hollandiával* 226, *Olaszországgal* 158, *Amerikával* 171, *Lengyelországgal* 150 és *Belgiummal* szemben 13 millióval.

Kereskedelmi és vámpolitika. A csehszlovák kormány a forgalmi korlátozásokat egyelőre fenntartani óhajtja. Ez főleg kereskedelempolitikai okokra vezethető vissza. A kereskedelemügyi miniszter több ízben kijelentette, hogy a forgalmi korlátozásokat főleg kereskedelmi tárgyalásokra való tekintettel kompenzációs eszközként tartják fenn és azok az egyes kereskedelmi szerződések által fokozatosan le fognak építtetni. Ezenkívül a forgalmi korlátozásokkal távol akarják tartani a belföldi piactól a külföldi ipar konkurenciáját.

Ez az utóbbi érvelés azonban nem mondható indokoltnak, mivel a csehszlovák vámtarifa az itteni iparnak általában nagyon erős védelmet nyújt.

Az elmúlt év végén a csehszlovák vámtarifa 657 tételéből összesen 242 cikknek a forgalma volt szabad, ezek közül 191-é tel-

jesen, 51-é pedig csak részben. Emellett van egy csomó tarifátételszám, amely alatt felsorolt árúk csupán bejelentési eljárás alá esnek.

Közlekedésügy. Az 1924. év a vasútügy szempontjából nagyjelentőségűnek mondható. Ebben az évben kezdték el ugyanis a helyi érdekű vasutak államosítását. Legelőször 48 vicinálisvasút-társasággal kezdték meg az erre vonatkozó tárgyalásokat, elsősorban azokkal, amelyek az államra nézve a legnagyobb teher-tételekként esnek latba. Ezek után fog a szlovenszkói és ruszinszkói helyi érdekű vasutak államosítása sorra kerülni. A Kassa-Oderbergi vasút kérdésének végleges és közeljövőben való megoldását is tervbe vették.

A *személyszállításból* származó bevételek meghaladják a megelőző éveket. Pontos adatok még nem állanak rendelkezésre, annyi azonban megállapítható, hogy ez főleg a rövid vasúti vonalak igénybevételének a következménye.

Az *árúszállításra* vonatkozólag már részletes adatok vannak, még pedig az év első tíz hónapjáról. Ezek szerint az év elejétől október hó 31-ig 4.270.000 tehervagón vétetett igénybe, s ezzel az előző évihez képest 793.000 vagón emelkedést mutat, ami 18,5 százalék többletet jelent. Külföldre 585.000 vagón irányított.

A csukott vagonokban nagy hiány mutatkozott az egyes kampagneok idején. Különösen érezhető volt ez a cukorkampagne alatt, mikor is számításokat végeztek a vagonhiányt illetőleg. Ennek eredményeképpen megállapították, hogy az eddigi készleten kívül még 20.000 vagonra volna szükség, hogy a teherárúforgalom minden zökkenés nélkül lebonyolítható legyen.

Ami az államvasutak vagonkészletét illeti, az évvégi állapot szerint a következő volt: 4401 mozdony, 8089 személykocsi, 2506 szolgálati kocsi, 417 postakocsi és 112.035 tehervagón.

Illetékes helyről nyert értesülés szerint 1925-ben megkezdik a vasutak villamosítását. Ez legelőször a prágai Wilson-pályaudvarba futó vasúti vonalakon fog megtörténni. Ennek a hálózatnak a villamosítását 1927 év végéig szándékoznak befejezni. Az ehhez szükséges költségek az ezévi költségvetésben már elő is irányoztattak.

Kikötőforgalom. A *pozsonyi kikötőben* hivatalos jelentések szerint állandóan emelkedik a forgalom, ami annak a következménye, hogy a magas vasúti tarifák miatt minden állam igyekszik a rendelkezésére álló víziutakat a

lehetőségig igénybe venni. A pozsonyi kikötőben az első tíz hónapban lebonyolódott áruforgalmat több mint $\frac{1}{4}$ millió tonnára becsülik, ami a békebelinek kb. a tízszerese. Ebben a számban természetesen nincsen beleértve a csupán a kikötőt érintő hajók által lebonyolított áruforgalom.

Tekintve, hogy a kikötőben állandóan rendkívül sok hajó horgonyoz, tervbe vették a kikötő megnagyobbítását, modern raktárépületek építését, valamint automatikus berakodókészülékek felállítását is. Ezekre a célokra a pénzügyminisztérium egyelőre 2 millió korona kiutalását engedélyezte.

A komáromi kikötőben már is megkezdtek a raktárépületek építését, amelyet a fokozódó forgalom következtében illetékes helyről erősen siettetnek.

Pénzügy.

A csehszlovák köztársaság novemberben parlament elé terjesztett 1925. évi költségvetése két részből áll: a rendes és beruházási költségvetésből. Az előbbiben előírányzott összegek a következők:

kiadás	15.974.168.808	cseh korona
bevétel	15.701.917.426	" "
deficit	272.251.382	" "

A beruházási költségvetés keretén belül 1.319,083.600 korona kiadás irányoztatott elő és ezzel a deficit tulajdonképpen 1.591,334.382 cseh koronát tesz ki. A beruházási költségvetés kiadásaira ugyanis fedezet egyelőre nincsen és csakis olyan mértékben történhetnek meg a beruházások, amilyen mértékben a csehszlovák kormány azok megvalósítására kölcsönt tud szerezni. A kormány felhatalmazást nyert, hogy a beruházási kiadásokhoz szükséges pénzt hosszú lejáratú hitelműveletekkel szerezze meg. Ezek a kölcsönök idegen valutában külföldön is felvehetők, de kizárólag beruházási célokra fordíthatók.

Ha az 1925. évi költségvetés adatait összehasonlítjuk az 1924. évi költségvetés adataival, úgy a kiadásoknál 1.019,808.097 korona, a bevételeknél pedig 689,376.165 korona csökkenés mutatkozik, a beruházási költségvetés is 910,147.000 cseh koronával kevesebb az 1924. évinél.

Az utolsó négy év költségvetése aranykoronákban a következő:

	Kiadások millió aranykoronában	Bevételek
1922	2236·0	2131·9
1923	3021·9	2934·9
1924	2622·5	2529·5
1925	2419·7	2375·7

Fenti számokból megállapítható, hogy az 1922. év utáni költségvetések erősen meghaladják az 1922. évre előirányzott kiadásokat és bevételeket, bár azok azután évről évre csökkenést mutatnak.

Az 1925. évi költségvetés a csehszlovák kormány budgetpolitikájában fordulópontot jelent, amennyiben az állami vállalatoknak kereskedelmi alapokra történt helyezése folytán a költségvetésbe már csak a vállalatok költségvetési többletei, vagy veszteségei állíttatnak be.

A kormány a tisztviselői javaslatban az állami alkalmazottak 10 százalékanak elbocsátását vette tervbe, részben végkielégítés, részben nyugdíjazás formájában. A megmaradó tisztviselők fizetését azonban emelni fogja. Ezen, a költségvetés összeállításakor még tervbe nem vett kiadástöbbletet a távbeszélő és vasúti tarifák emelésével akarják fedezni. Ezenkívül pedig tervbeyették az állami hivataloknál eljáró felektől beszédendő u. n. eljárási illeték életbeléptetését. Ennek folytán azután az adózó polgár kétszeresen fog hozzájárulni az állami hivatalok fenntartásához.

Államadósság. A költségvetés legmagasabb kiadási tétele a köztársaság adósságainak törlesztése, amelyre kb. kétmilliárd korona irányoztatott elő.

A köztársaság államadósságainak összegét nehéz egy bizonyos adott időben teljes pontossággal összeállítani, mivel azok a fizetések és törlesztések folytán időközönként változást szenvednek. Mégis az államadósságok tekintetében áttekintést nyújtanak a lehetőséghez képest megállapított alábbi adatok:

Belföldi kölcsönök összege	19.755,773.300	cs. K.
Ezek közül hosszú-		
lejáratú	11.882,138.800	
Rövidlejáratú.	7.873,634.500	
Külföldi kölcsönök	5.307,244.312	" "
A békeszerződésekből származó kötelezettségek összege	4.300,000.000	" "
Összesen	29.363.017.612	cs. K.

A kormányra nézve a legnyomasztóbb terheket a rövidlejáratú belföldi adósságok jelentik, nevezetesen a nagy tömegben kibocsátott pénztárjegyek beváltása.

Ezeknek a törlesztése és kamatfizetése ad legtöbb gondot, s ezért szándékozik a kormány egy nagyobb, hosszúlejáratú új külföldi kölcsönt felvenni, hogy ezektől a rövidlejáratú pénztárjegyeiktől végleg megszabadulhasson. Közben a pénztárjegyek kifizetését csak kis mértékben teljesíti és folytonos prolongációval és hosszabb lejáratú államkötvényekre való konverzióval igyekszik az időközökben beálló fizetési határidők folytán esedékes kötelezettségeket kitalni.

Valutáris helyzet. Az elmúlt évben a csehszlovák korona meglehetősen megőrizte stabilitását. Külföldi árfolyamaiban évközben lényegesebb eltolódások nem voltak. A dollárhoz való paritása tekintetében 10 centnyi eltolódások álltak be. Mivel azonban az év végéig a dollár nemzetközi viszonylatban gyengült,

különösen a svájci frankkal szemben, így a cseh korona is 15·60 alá süllyedt az év végére Zürichben.

A mesterséges pénzsűke, továbbá az első hónapok rossz külkereskedelmi mérlege az év elején mozgásba hozta a koronaspekulánsokat, akik az alkalmat felhasználva, nagy mennyiségű cseh koronát akartak külföldön piacra dobni.

A helyzet tavasszal igen kritikus volt, a bankhivatal sokat áldozott devizakészletéből, hogy a korona stabilitását megvédje, végre is erélyes intézkedésekre határozta el magát.

A kormány által rendeletet adatott ki, mely a koronának külföldre való kiszivárgását igyekszik megakadályozni, ezenkívül a kereskedelmi és ipari hitelek nyújtását majdnem teljesen beszüntette, a leszámítolási kamatlábat 5%-ról 6·5%-ra, a lombardkamatlábát 7 $\frac{1}{2}$ -ről 8 $\frac{1}{2}$ %-ra emelte, megnehezítette a prága—bécs—budapesti értékpapírarbitrázs lehetőségeit, nagyobb ütemben csökkentette a bankjegyforgalmat, hogy ily módon kezében tarthassa a korona külföldi árfolyamát. Ezen intézkedéseken kívül a kormány igénybe vette a még 1922-ben Angliában és Amerikában kibocsátott államkölcson második részét, ami kb. 4 millió font sterlinget tett ki.

Csődök.

H ó	Eset	Aktíva	Passzíva
		millió koronában	
Január	35	3·8	7·5
Február	55	7·9	21·4
Március	58	5·8	16·5
Április	42	8·4	20·2
Május	53	12·4	23·7
Június	47	12·3	22·7
Július	41	6·5	17·1
Augusztus	36	7·5	10·9
Szeptember	37	3·9	9·5
Október	36	9·2	22·8
November	36	2·8	12·1
December	52	9·4	17·2
Összesen	528	89·9	201·6

Kényszeregyezségek.

H ó	Eset	Aktíva	Passzíva
		millió koronában	
Január	208	36·3	75·0
Február	192	112·0	212·0
Március	165	31·3	65·1
Április	150	34·3	83·6
Május	181	47·1	101·3
Június	147	26·1	56·5
Július	138	37·5	66·5
Augusztus	135	20·4	63·2
Szeptember	132	44·7	72·6
Október	163	44·1	91·1
November	156	25·0	59·3
December	146	29·0	60·3
Összesen	1913	487·8	1006·5

Az elmúlt évben tehát összesen 528 esetben nyitott csőd, az 1923. évi 760 esettel szemben, míg a kényszeregyezségi eljárások száma 1913-at tett ki, ami a megelőző évben előfordult 2875 esethez képest kb. 50%-os csökkenést jelent.

Munkanélküliség.

A munkanélküliség és munkapiac az elmúlt évben a következő képet mutatja:

H ó	Összes munkanélküliek száma	Állami segélyben részesült	Vállalatok által segélyezettett
Január	192.217	59.435	18.089
Február	194.998	61.764	15.137
Március	179.120	61.172	12.455
Április	139.201	35.436	11.240
Május	107.520	23.672	10.271
Június	85.844	15.444	13.538
Július	79.376	10.506	15.107
Augusztus	78.774	8.491	17.714
Szeptember	73.006	7.418	15.590
Október	71.938	8.257	14.424
November	69.965	9.580	9.252
December	81.040	13.693	13.791

A munkanélküliek száma a jövő évben minden valószínűség szerint emelkedni fog, mivel a létszámcsökkentési törvény végrehajtása folytán az állami üzemeknél és hivataloknál fokozatos elbocsátások várhatók. Így a pénzintézeteknél is, ahol az elbocsátásokat szintén tervbe vették.

Olaszország.

Italie.

A milanói m. kir. konzulátus gazdasági jelentése az 1924. évről.

Az elmúlt esztendőben mutatkozó relatív nyugalom úgy a politikai, mint a gazdasági életben remélni engedte, hogy a háborút követő mozgalmas évek után Olaszország nyugalmasabb időknek néz elébe és hogy ez majd lényegesen előmozdítja a gazdasági élet oly szerencsésen kezdődött reneszánszát. Tulajdonképpen az áprilisban megtartott képviselőválasztások és azoknak következményei vetették bele az első gyúanyagot a nyugodt atmoszférába. Habár párhuzamosan a politikai ellentétek kiéleződésével a gazdasági életben is mutatkoznak bizonyos jelenségek, melyek aggodalomra adnak okot, mégsem mondható, hogy ezen jelenségek kizárólag a politikai harcok következményei. A legtöbb baj okozója természetesen az 1924. évi rossz gabonatermés. A rossz termés és az amerikai spekuláció Olaszországban is erősen felverték a gabona árát és miután a kenyér képezi a megélhetés alapját, a gabona árával párhuzamosan emelkedett minden egyéb ára is. Befolyással volt természetesen az általános drágulásra az egyéb nyersanyagok árának emelkedése is és itt különösen kiemelendő a gyapjú és kisebb mértékben a gyapot áremelkedése. A drágasági index ezen körülmények hatása alatt, melyekhez nem kismértékben hozzájárult a líra árfolyamának erős gyengülése, még eddig el nem ért magasságra emelkedett. Az 1920. évi állapotokat véve alapul, az indexszám ma 102·5, míg viszonyítva az 1914 júliusi árakhoz, a decemberi indexszám 697·3-at tesz ki. Mint már említve volt, a drágaság nemcsak az európai általános gazdasági helyzet következménye, hanem a líra erős árfolyamcsökkenésének is. Évről évre megisméltlődött tünet, hogy a líra ősszel és télen körülbelül egész januárig hanyatlik, hogy aztán tavasszal újra elérhesse legmagasabb árfolyamát. A múlt évben ezen árfolyamhanyatlás fokozottabb mértékben volt észlelhető és december vége oly magas devizaárakat hozott magával, mint amilyenek az utolsó 5 év alatt csakis a legkritikusabb napokon fordultak elő. A líra esésének okai nehezen állapíthatók meg. Az államháztartás rendbehozatala folytatódik, a kereskedelmi mérleg javul, a bankjegyforgalom nagyobb változást nem mutat fel, az olasz ipar dolgozik. Mindezek olyan tények, melyeket letagadni nem lehet és melyek a külföldet az olasz közgazdasági élet kedvezőbb megítélé-

sére indíthatnák. Bizonyos, hogy a líra eséséhez hozzájárul az ideai rossz termés, mely Olaszországot arra kényszeríti, hogy nagyobb gabonátételeket vásároljon külföldről. De hozzájárul természetesen a politikai momentum is és azon riasztó hírek, melyeket Olaszországról külföldön terjesztenek. A líra árfolyamgyengülése és az általános drágulás növekedése az a két jelenség, mely az elmúlt kedvező olasz gazdasági év történetében mint negatívum szerepel.

A kormány *gazdasági külpolitikája* a megkezdett úton haladt tovább; útja továbbra is az 1921. évi erősen protekcionista vámtarifa alapulvétele mellett, szerződéseket kötni a lehető legtöbb állammal, az idegeneknek nyújtott kedvezmények árán, lehetőséget nyújtva az olasz iparnak és mezőgazdaságnak, hogy a külföldön minél erősebben terjeszkedjék. Az elmúlt év elejéről valók az Albániával, Oroszországgal és Csehszlovákiával kötött kereskedelmi szerződések. Új szerződés az elmúlt évben Finnországgal kötött októberben. Ezen szerződés is a legnagyobb kedvezmény záradékát tartalmazza, kedvezményes vámtételeket biztosít azonban egyes cikkekre úgy Olaszországnak, mint Finnországnak. Az olasz cikkek közül felemlítendő a citrom, narancs, dió, mogyoró, mandula, paradicsomkonzerv, olívaolaj, márvány, narancsszencia. Finnország viszont kedvezményeket biztosított az ideexportálandó sűrített tejnek, tejgazdasági gépeknek, papirnak, cellulozénak stb. Egy másik konkrétuma az évnek a francia-olasz selyemegyezmény utolsó részletszerződésének megkötése és a selyemegyezmény életbelépése. Európában Franciaország és Olaszország a legfőbb selyemtermelő államok. Míg azonban Európában e két nemzet uralja a piacot, addig a többi világrészben mind hatalmasabb konkurenssé válik Japán, mely produktumaival máris elárasztja a legjobb felleveőpiacot, az Észak-Amerikai Egyesült-Államokat. Nagy fontossággal bír tehát úgy Franciaországra, mint Olaszországra ezen selyemegyezmény megkötése, mely a kölcsönös viszonylatok rendezésével megkönnyíti a két állam iparának munkáját, hozzájárulva ahhoz, hogy könnyebben szállhassanak síkra a keletázsiai hatalmas konkurenszel szemben.

Az év külkereskedelem politikai krónikájához tartozik még, hogy Görögország, mely új vámtarifát dolgoz ki, Olaszországnak a fennálló kereskedelmi szerződést felmondotta. Görögország egyelőre 1925 március 15-ig a legnagyobb kedvezményt biztosítja Olaszországnak és remélhető, hogy amennyiben addig az új szerződés létre nem jönne, ez a provizórium meg lesz hosszabbítva.

Őstermelés.

Gabona, rizs. Az elmúlt év második felében mutatkozó erős drágulási folyamat és talán bizonyos fokig a líra árfolyamlemorzsolódása is jórészt annak köszönhető, hogy Olaszország gabonatermése nem volt kielé-

gító 1924-ben és így az országnak idén jóval nagyobb mennyiséget kell külföldről behoznia, mint a lefolyt évadban. Ennek megvilágítására elegendő rámutatni arra, hogy 1923-ban az ország 61 millió métermázsa búzát termelt, 1924-ben pedig csak 46 millió q-t. Olaszország mindég gabonaimportáló állam volt és a kenyérmagvak behozatala egyike volt kereskedelmi mérlege legsúlyosabb passzív tételeinek. A probléma súlyossága azonban évről-évre növekszik, mert a lakosság szaporodásával és igényeinek emelkedésével a szükséglet is erősen növekszik. Az idei évadban például körülbelül 30 millió q búza importjára lesz szükség, amin aligha fog változtatni az, hogy a kenyérrépa emelkedésével valószínűleg a fogyasztás valamelyes csökkenése fog járni. Viszont súlyosan esnek idén a latba más kedvezőtlen körülmények, mint a gabonaárak emelkedése a termelő országokban, a hajófuvardíjak drágulása és a líra árfolyamcsökkenése. Így azután a búza ára, mely a tavalyi évadban q-ként 100 líra körül mozgott, rohamos emelkedést mutat és a folyó év első hónapjaiban a 200 líras árat is meghaladja.

Ami az 1925. évi termést illeti, a kilátások kedvezőek. Az országban körülbelül 160.000 hektárral növekedett meg a búzával bevetett terület és a mag fejlődése egyelőre kedvezőtlennek nem mondható. Bizonyára a magas gabonaárak okozták, hogy a mezőgazdák idén nagyobb területet szenteltek a búzának. Ki kell emelni azt is, hogy Olaszországban a termelés intenzitása is növekvőben van, aminek bizonyítéka, hogy a műtrágyafogyasztás már nagyobb, mint volt a háború előtt.

A rizstermés a lefolyt esztendőben igen kedvező volt és az 1923-ikét erősen felülmulat. Ennek folyományaként Olaszország a szokottnál nagyobb arányban exportált rizst. Ez természetesen ugyancsak visszatetszést vált ki egyes körökben, melyek azt kívánják, hogy a kormány — tekintettel a gabonaellátás nehézségeire — a rizsexportot korlátozza.

Cukor. Az 1923. évi prognosztikum szerint a múlt évnek az olasz cukoripar szempontjából nagy fontossággal kellett volna bírnia. Az 1923. évi termelési adatok és az akkor ősszel cukorrépával bevetett terület nagysága arra engedtek következtetni, hogy 1924-ben Olaszország első ízben fedezni fogja tudni saját cukorszükségletét, sőt, bizonyos mennyiségeket exportálhat is majd. A prognosztikum a termelés mennyiségét illetően bevált, azonban 1924 egyben az olasz cukoripar krízisét is magával hozta. A krízis gyökerét tulajdonképpen a gyárosok és répatermelők között a cukorrépa átvételi árát szabályozó szerződés képezi. A répatermelők követeléseinek engedve, a cukorgyárosok ugyanis oly szerződést írtak alá, mely

szerint a répa átvételi ára annak cukortartalma szerint változik, mindamelllett azonban a gyárosok a mezőgazdáknak egy bizonyos minimális átvételi árat garantálnak. A gyárosok szerencsétlenségére ezen minimális átvételi ár oly összegben állapított meg, mely a 10% cukortartalmú répa értékének felel meg. A múlt év éghajlati viszonyai következtében azonban az Olaszországban termelt cukorrépa cukortartalma átlagban 8%-ot nem haladja meg. Az így előállott különbségnek tudható be, hogy a cukorgyárosok 1924-ben drágábban termeltek, mint az előző években és egyben drágábban, mint a külföldi konkurrenciáé. Ha már most tekintetbe vesszük, hogy az olasz kormány a cukorvámot felfüggesztette, érthető az a krízis, amely az olasz cukoripart sújtotta. Az olasz cukorgyárosok kénytelenek voltak áraikat oly magasra felemelni, hogy a külföldi, főleg cseh konkurrenciáé még a szállítási költségek beszámításával is olcsóbban tudta árúját kikinálni. Innen ered, hogy dacára annak, hogy Olaszország az elmúlt kampagneban 3,800.000 q kitermelt cukorral rekordot ért el, 1924 októberétől 1925 február 1-ig több mint 600.000 q külföldi cukor lett az országba importálva.

A múlt esztendő az olasz bortermelőkre kedvezőtlen kilátások mellett indult. Hatalmas bortermés, nagy készletek és kis eladási lehetőségek jellemzik a helyzetet, mely a borárak állandó esésében nyilvánul meg. A termelők állandó panaszai végre is arra indították a kormányt, hogy a boradót július 1-vel leszállítsa, szeptemberben pedig végleg eltörölje. Kétségtelen, hogy a boradó eltörlése a termelőknek értékes ajándék volt, a helyzet megjavulása azonban nemcsak ennek, hanem még más kedvező körülménynek is köszönhető. Összehasonlítva az 1923. évvel, az 1924-iki termés 10 millió hl-rel kevesebb, azonban még mindig több, mint az 1911—23. évi átlag. Szerencséje az olasz bortermelőknél, hogy a termés nem ütött újra oly fényesen ki, de szerencsésük az is, hogy Európa egyéb államainak bortermése 1924-ben nem volt kedvező. Ennek köszönhető főleg, hogy az elmúlt esztendőben Olaszország borexportja közel megötszöröződött. Sokkal nagyobb vásárlóként lépett fel Franciaország, mely húszszor annyi bort hozott be Olaszországból, mint a megelőző évben. Megkétszereződött az export Svájcba is, amely utóbbi országban az olasz bor újra az első helyet volt képes elfoglalni, míg az előző években előbb Spanyolország, majd meg Franciaország is túlszárnyalták az olaszokat. Az év utolsó hónapjaiban különösen Németország, Ausztria és Csehszlovákia felé indult meg az olasz bor nagyarányú exportja, miután ezen országok, melyek szükségletük nagy részét Magyarországból szokták beszerezni, tekintettel a rossz magyar bortermésre, nagyobb rendelésekkel voltak kénytelenek az olasz piacot felkeresni. Az olasz borexport 1924-ben közel két és félmillió hl-t ért el, ami oly mennyiség, mely 1918 óta példátlanul áll. A bortermelők helyzete jelenleg jóval kedvezőbb, mint a múlt év elején volt és így könnyebben el tudják viselni azt is, hogy a boradó helyett a kormány újabb városi borfogyasztási adókat állami pótdóval egésszítette ki.

Oliva-olaj. Tíz évvel ezelőtt Olaszország volt ebben a cikkben a legnagyobb európai termelő. Azóta Spanyolország termése 1 millió hl-rel megnövekedett, míg Olaszországé valamivel csökkent. Ma az elsőbbség Spanyolországé, melyet jó nagy távolságban követ Olaszország a második helyen. Az olasz olivatermelés visszafejlődésének egyik főoka, hogy az utolsó 10 év alatt a fában szegény Olaszországban nagyon sok olajfát vágtak ki és habár ez a pusztítás

a háború után megszűnt, az olajfával beültetett terület még ma is kisebb, mint volt a háborút megelőzőleg. Ártalmára van az olajbogyótermelésnek, hogy a mezőgazdák között általában nem eléggé elterjedt az olajfa gondozásának ismerete és nem tudják kellőképp felvenni a küzdelmet azon betegségek ellen, melyek az olajfát pusztítják.

A múlt évi olasz oliva-olajtermés kedvezőbb volt, mint 1923-ban és 1,800.000 q-ról 2,070.000 q-ra emelkedett. Ezt az eredményt a háború óta csakis az 1918. és 1922. évek múlták felül. Az elmúlt évben bő termést nyújtottak Szicília, Puglia, Calabria, Basilicata és Campania. Kevés oliva-olajat nyertek ellenben Liguriában, hol — sajnos — még ma is sok olajfát döntenek, továbbá Toscanában, Lazióban és Abruzziban. Az olasz termés ezúttal is mögötte áll a 3,200.000 q-t kitevő spanyolnak.

Az olasz oliva-olaj, mely a külföldi piacokon is sokat veszített a spanyol konkurenciával szemben, az utóbbi években kezdi visszaszerezni az elvesztett pozíciókat és így nincs kizárva, hogy az olasz oliva-olajexport újra elnyeri az elsőbbség pálmáját.

Felemlítendő, hogy Olaszországban a csemege-olajbogyó előállítására és konzerválásra még nincs kellőleg elterjedve. Az utóbbi években e tekintetben is észlelhető haladás és valószínű, hogy Olaszország e cikkben is fontos tényezőjévé fog válni a világpiacnak.

Déligyümölcs. A világpiac az utolsó években a következőképpen módosult: az Észak-Amerikai Egyesült Államok egyes állami termelő területekké váltak és ma nemcsak, hogy az ország szükségletét tudják fedezni, hanem más amerikai államokba exportálnak is; egyes angol domínionok szintén berendezkedtek déligyümölcs termelésre és ma már az anyaország szükségletének jó részét fedezni tudják; a spanyol déligyümölcs mind veszélyesebb konkurenciává válik az olaszoknak az európai országokban. Innen ered az olasz gyümölcs exportlehetőségeinek szinte megszűnése az Észak-Amerikai Egyesült Államokba és Angliába, továbbá a francia piac legyengülése a spanyol konkurencia miatt.

Mindennek köszönhető, hogy az olasz déligyümölcstermelés ma kisebb méretű, mint a háború előtt volt. Akkor körülbelül 8 millió q narancsot és citromot termelt Olaszország, jelenleg alig valamivel többet mint 6 milliót. Hogy az Egyesült Államokban mily nehéz az olaszok helyzete, igazolja, hogy az olasz citromnak, melynek ára 70—75 lira q-ként, az Egyesült Államokba való behozatalakor 100 lira vámot kell fizetni. Hogy mindezen mostoha körülmények között az olasz déligyümölcsexport 1924-ben nagyobb volt, mint az azt megelőző évben, annak köszönhető, hogy Közép-Európában egyes államok a déligyümölcs behozatalát megkönnyítették és ennek folyományaként főleg Németország közel háromszorosára emelte olasz déligyümölcs behozatalának mennyiségét.

Selyem. Midőn ma selyemről beszélünk, két különböző terméket kell megkülönböztetnünk: a valódi- és a műselymet. A selyemipar egyik legégetőbb problémáját képezi, vajjon az állandóan növekvő műselyemprodukciónak nem fogja-e veszélyeztetni a valódi selyem helyzetét és vajjon a mesterségesen előállított selyem nem fogja-e a valódi selymet végleg kiszorítani. Az eddigi tapasztalatok inkább arra engednek következtetni, hogy egyelőre a valódi selyem veszélyben nem forog.

Az olasz selyemgubótermés 1924-ben jó volt és jóval felülmulta az 1923. évi eredményt. Dacára annak, hogy a termelt mennyiségre nézve precíz adatok rendelkezésre nem állanak, a termés körül-

belül 60 millió kg-ra tehető. A kedvező éghajlati viszonyok előnyösek voltak az eperfa fejlődésére és miután újabb fák is lettek ültetve, az elmúlt évben sokkal több levél állott a selyemtenyésztők rendelkezésére. Betegségek szempontjából is kedvező volt a lefolyt év. Mindennek tudható be, hogy a termés nemcsak mennyiségben volt kedvező, hanem átlagban is.

Az előállított nyersselyem mennyisége körülbelül 5-3 millió kg-ra tehető, melyből körülbelül 4-9 millió kg olasz selyemgubóból lett előállítva. Megfigyelhető, hogy mindinkább csökken a külföldről behozott selyemgubó mennyisége, minek oka főleg az, hogy a selyemgubótenyésztő országokban az ipari feldolgozás mindjobban terjed. A nyersselyemelőállítás részére azonban az elmúlt esztendő kedvező nem volt. 1924-ben a selyem olcsóbbodott, de ezzel nem tartott lépést a selyemgubó ára, úgyhogy az olasz feldolgozók a selyemgubót aránylag drágán vásárolták be és nem tudtak konkurrálni Japánnal, ahol a selyemgubó és nyersselyem árai sokkal kedvezőbb arányban állottak. Az év elején az olasz nyersselyem-exportra kedvező auspiciumok nyíltak. A japán földrengés, mely a felhalmozott selyemtartalékok egy részét is elpusztította, kedvező konjunkturára engedett következtetni a fő felvevőpiacon: az Egyesült Államokban. Ezzel szemben azonban az Unió az elmúlt év első felében vásárlásait erősen megszorította és csak az év második felében lépett újra mint erős vásárló fel; akkor azonban a japán konkurencia, melyet a földrengés nem sujtott annyira, mint ahogy azt gondolták, újra lábrakapott. Végeredményben az olasz nyersselyemexport múlt évben is körülbelül ugyanolyan mennyiségű volt, mint 1923-ban.

Ipar.

Nincs Olaszországban iparág, mely az utolsó években oly fantasztikus fejlődésre tekinthetne vissza, mint a *műselyemipar*. Azt lehet talán állítani, hogy az olasz műselyemipar fejlődése Európa gazdasági történelmében az utolsó évek folyama alatt mint egy unikum áll előttünk.

Ezen ipar fejlődésének Olaszországban minden előfeltétele meg van adva. Igaz, hogy az egyik nyersanyag, a fa-cellulose tekintetében Olaszország a külföldi importtól függ, ezen nyersanyag ára azonban a nyersselyem előállítási árának csak egy kis töredékét képezi. Sokkal nagyobb fontossággal bírnak a műselyem gyártásánál a munkabérek, melyeknek olcsósága Olaszországban a műselyemipar erős fejlődésének egyik titka. Előmozdítja a műselyemipart az is, hogy az átlag nem gazdag lakosság szívesebben vásárolja az olcsóbb műselymet, mint a sokkal drágább valódit. Ma a műselyemipar még kitűnő konjunktúrának örvend; a nagy keresletet a produkció nem képes kielégíteni és ezért ez a cikk még oly árakat ér el, melyek sokszorta felülmulják az előállítási költségeket és a gyáraknak nagy hasznot juttatnak. Valószínű, hogy ez a kitűnő konjunktúra örökké nem fog tartani, mert a produkció rohamosan nő.

és végre is szaturálni fogja a keresletet. A vállalatok azonban addig is felhasználják a kedvező alkalmat, alaptőkájüket rekordösszegekre emelik és hatalmas gyártelepeket létesítenek.

Még 1922-ben Olaszország a műselyem-termelés tekintetében csak a hetedik helyet foglalta el. Mult évben az Egyesült-Államok, Anglia és Németország mögött, már a negyedik helyre jutott előre 7 millió kg termeléssel. 1925-ben Olaszország előreláthatólag a második helyre jut, lévén termelése 12 és fél millióra becsülve. Előrelátható, hogy 1927-ben Olaszország műselyemtermelése az Észak-Amerikai Egyesült-Államokét is felül fogja mulni és a statisztikában az első helyre jut. A produkcióval arányosan alakul a műselyem árúcsereje a külfölddel. A háború előtt Olaszország még több műselymet importált, mint exportált. Már 1921-ben a kivitel jóval felülmulta a behozatalt, 1924-ben pedig a kivitel 4 millió kg-ot tesz ki közel 300 millió líra értékben.

Fém- és vasipar. Az elmúlt esztendő csaknem egész Európára kiterjedő gazdasági válságának ellenére az olaszországi nehéz ipar helyzete kedvezőbb volt, mint az előző években.

A vas- és fémipar, mely helyzeténél fogva nyersanyagszükségletének fedezésére csaknem teljesen a külföldre szorul, — hála a magas védővámoknak, a meginduló építkezéseknek, az államvasutak beruházásainak és a jól foglalkoztatott gépiparnak, — eléggé el volt látva munkával.

Az *automobilipar* az elmúlt esztendőben is nagyot fejlődött. Az előállított automobilonok száma körülbelül 40.000 darabra tehető, mely mennyiségnek több mint a felét exportálták. Ezzel szemben az import állandóan csökken s az elmúlt esztendőben alig érte el az ezret. Az állam igen céltudatosan segíti az automobilipart és általában az automobilizmus fejlődését. Számos autót építését kezdték meg s ezek legfontosabbikát, a Milano-Varese-vonalat, már át is adták a forgalomnak. Ezen utakon csak automobilonok és motorbiciklik fognak egy minimális díj lefizetése ellenében közlekedni.

Erősen fejlődött a kerékpár- és mótorkerékpárgyártás is. A behozatal itt is állandóan csökken s az egyre nagyobbó keresletet már csaknem egészében a belföldi ipar elégíti ki. Érdekes megemlíteni, hogy a mult év folyamán több külföldi kerékpárgyár rendezkedett be a gyártásra Olaszországban is.

Mind nagyobb a jelentősége a repülőgép- és hydroplángyártásnak, mely már nemcsak a hadsereg és tengerészet igen számottevő rendeléseit látja el, hanem kivitelre is dolgozik. A mult évben ezen gyárak körülbelül 500 darab gépet szállítottak külföldre. Ezen iparág különben szorosán összefügg az automobiliparral, amennyiben a repülőgépek mótorkerékpárjait csaknem teljes számban az autógyárak állítják elő.

A *mozdonygyárak* közül azok, melyek kizárólag gőzmozdonyokat gyártanak, csak javítási munkálatokra szorítkoztak, míg azok, amelyek villamosmozdonyokat is készítenek, elegendő megrendeléssel voltak ellátva az államvasutak részéről. Érdekes, hogy az olasz államvasutak kétféle típusú villamosmozdonyt használnak. Az egyik saját konstrukció, a

másik pedig a Ganz Villamossági Részvénytársaságé. Ezen utóbbi mozdonyokat a Società Anonima ing. Nicola Romeo gyártja.

A hajógyárak, melyek az olasz nehéziparban mindig a legelőkelőbb helyek egyikét foglalták el, lehetnek legkevésbé az elmúlt esztendővel megelégedve. A haditengerészet 10 tengeralattjáró, 2 torpedóvadász és a hajózási társaságok néhány kereskedelmi hajó rendelése volt egész osztályrészük. Ezért egész éven át csak erősen redukált üzemmelle dolgozhattak és főleg tatarozási- és bontási munkát végeztek.

Vízierők, villamosgépipar. Olaszország szegény állam köszönben, de annál gazdagabb kihasználható vízierőkben.

A vízierők kihasználása már a háború előtt intenzív volt, közvetlenül a háború utáni időkben azonban e téren óriási haladás tapasztalható. Így az olasz államvasutak is belátták, hogy vonalaik elektrifikálásával igen tekintélyes megtakarítást érnek el és ezért elektrifikálási programjuk keresztülvitelét minden erővel siettetik. Jelenleg körülbelül 600 km vasútvonal áll részben elektrifikálás, részben pedig az elektrifikálás komoly előtanulmányainak és kivitelének munkája alatt.

Az utolsó évek abnormálisan száraz időjárása, amely a hydroelektromos központi telepek teljes kihasználását időnként megakasztotta, a villamosvállalatokat arra kényszerítette, hogy nagyobb gőztartalékokat is állítsanak fel és ezek kiépítése is folyamatban van. A termelt elektromos áram átvitele egész nagy távolságokra, ma már nem probléma és így a villamosvállalatok esetleges feleslegüket egymás között úgyszólván kicsereleik. Megemlítésre méltó, hogy e tekintetben amerikai méreteket ölt az olasz villamosvállalatok berendezkedése úgy, hogy ma már egészen 130.000 volt feszültségű távvezetékek felett is rendelkeznek.

A villamostelegek teljesítményi képességét ma körülbelül 2 millió kilowatt felszerelt egységben lehet megadni, azaz körülbelül több mint 2,5 millió lóerőben. Ezen körülbelül 2 millió kilowatt teljesítményből 1,500.000 kilowatt esik a hydroelektromostelegekre és körülbelül 500.000 kilowatt a termikusmótorokkal dolgozó telepekre. További körülbelül 600.000 kilowatt teljesítményű villamostelegek kiépítése folyamatban van és ezek nagy része az 1925-ik évben már üzembe is kerül.

Az elektromos energiatermelésből körülbelül $\frac{7}{10}$ rész Felső-Olaszországra esik, $\frac{2}{10}$ rész Közép-Olaszországra és $\frac{1}{10}$ rész Dél-Olaszországra és a szigetekre.

A rendelkezésre álló adatok szerint még a kihasználható vízierőket az átlagos vízmennyiség tekintetbe vételével körülbelül további 4 millió kilowattalra becsülik, azaz körülbelül 5,400 000 lóerőre.

Külkereskedelem.

A *külkereskedelmi mérleg* elbírálására egyelőre, sajnos, csak az első 11 hónap adatai állanak rendelkezésre. Már ezekből is megállapítható azonban, hogy a mérleg az idén jóval kedvezőbben alakul, mint a mult esztendőben. Mig ugyanis mult év november 30-án a mérleg passzivitása 5924 millió lírát tett ki, addig idén ezen passzívum csak 4355 millió lírát ér el. Egy másik kedvező jelenség az árúcsere megnövekedése majdnem minden állammal, aminek eredményeként az első 11 hó-

napban Olaszország 1509 millió értékű áruval többet importált mint tavaly, viszont azonban a kivitel 3079 millió lirával meghaladta a tavalyi eredményt. A 11-ik hónap végén az összforgalom 16.889 millió lira behozatalt és 12.534 millió lira kivitelt mutat fel. Hogy a külkereskedelmi mérleg a lefolyt évben ily kedvezően alakult, azt elősegítette az a körülmény, hogy Olaszországban 1923-ban igen jó gabonatermés volt. A jó gabonatermés következtében a gabonabehozatal a szokottnál kisebb arányú volt és csak az év második felében, amidőn az 1924. évi terméseredmények az országot újra nagyobb szükséglet elé állították, vált az amerikai búza nagyobb arányú behozatala ismét elkerülhetetlenné. Míg a behozatal nagyobb arányú növekedését ezen körülmény gátolta, addig másrészt az olasz áru kivitelt is előmozdította a jó termés, mivel az év első felében Olaszország lisztet, tésztaeműeket, rizst, kukoricát és burgonyát nagyobb mennyiségben küldhetett a külföldre.

Az egyes cikkeket vizsgálva, a következők behozatalánál állapítható meg csökkenés: élőállatok, gabona, kukorica, cukor, sajt, dohány, mosott gyapjú, gyapjuszövetek, lenfonal. Az élőállatbehozatal csökkenésével szemben a fagyasztott hús behozatalának növekedése tapasztalható, jeléül annak, hogy az olasz közönség mindinkább rászokik a tengerentúlról behozott fagyasztott húsról, mely árban jóval alacsonyabb a belföldön igen magas árakat elért friss húsnál. A gabonafélék mellett a cukor behozatala is csökkent, mindkét cikknél annak következményeként, hogy a belföldi termelési viszonyok kedvezően alakultak.

A behozatal növekedését főleg oly árúknál tapasztaljuk, melyek az olasz feldolgozóiparnak nyersanyagként szolgálnak. A főbb árúk, melyeknek behozatala megnövekedett, a következők: disznó, fagyasztott hús, hal, olajos magvak, növényi magvak, zsír és szalonna, juta, pamut, nyersgyapjú, nyersvas, törmelék-vas, réz, ólom, cink, ón, fa, ásvány-olaj, petróleum, benzin, nyersbőr, cellulose.

A kivitelnél növekedett a következő árúk mennyisége: tojás, sajt, cukor, kukorica, rizs, liszt, főzelék, burgonya, déligyümölcs, gyümölcs, paradicsomkonzerv, bor, olaj-pogácsa, kender, pamutfonalak és szövetek, gyapjuszövetek, autók, kén, márvány, keptyük, gumikarikák és pneumatikok. Ezzel szemben csak kevés áru exportja csökkent. Ezek közül megemlítendő: hús, oliva-olaj, fűmagvak, kenderhulladék.

Az egyes államok közül Olaszországnak múlt évben is az *amerikai Unióval* volt a legélénkebb árucseréje. Az Amerikai Egyesült-Államok 1924-ben éppen úgy mint 1923-ban, körülbelül háromszorta nagyobb értékű árukat exportáltak Olaszországba, mint az általuk behozott olasz ipari- és nyestertermékek értéke. Általában megállapítható, hogy az Egyesült-Államokkal való kereskedelem az 1923. évvel szemben kevés eltolódást mutat és értéke inkább csökkent, főleg az Olaszországból Amerikába irányuló export tekintetében.

Nagy távolságban követi Amerikát a második helyen *Nagybritánia*, mellyel a kereskedelmi forgalom 1924. évben körülbelül 3 és félmilliárdra fog rúgni úgy, hogy 1925. évvel szemben ezen ország tekintetében sem mutatkozik lényeges eltérés. Az Angliából importált áruk értékének körülbelül a felét tavaly is a szén tette ki és ezen cikknek köszönhető, hogy Olaszország kereskedelmi mérlege Nagybritániával ezuttal is erősen passzív volt.

Pár száz millió lirával kisebb volt mint Nagybritániával Olaszország árucseréje a szomszédos *Franciaországgal*. A Franciaországgal lefolyt árucseréje karakterisztikumai ugyanazok, mint 1923-ban: körülbelül 3 milliárd lira érték és háromszázmillió aktívum Olaszország javára.

Míg 1923-ban Franciaországot csak nagy távolságban követte a negyedik helyen *Németország*, addig tavaly ezen államot, mely a háború előtt az olasz külforgalmi statisztikában az első helyet foglalta el, már csak egy kis összeg választja el a franciáktól, oly kis összeg, melyet esetleg még a decemberi statisztika teljesen ki is tölthet. A német-olasz kereskedelem fejlődéséből és az utolsó hónapok statisztikájából mindenesetre az a következtetés vonható, hogy 1925-ben Németország Franciaország elé a harmadik helyre fog jutni, sőt, ha a kötendő német-olasz kereskedelmi szerződés folytán a két állam közötti árucseréje még jobban fellendül, lehetséges, hogy a németek az ez évi statisztikában már a második helyet fogják elfoglalni.

Az ötödik helyen a múlt évben *Svájc* volt, megelőzve Argentínát, mely a hatodik helyre szorult. Olaszország mérlege Svájccal még az 1923. évnél is erősebben aktív és egy milliárd többletet nyújt az olaszoknak, kik kiviteltük — hála a kedvező 1923-as mezőgazdasági évnek — lényegesen emelni tudták, míg behozataluk értéke az előző évit nem szárnyalta túl.

Bányászat. Az Appenini félsziget bányakincsekben annyira szegény, hogy az olasz bányászat termelési viszonyai az ország gazdasági életében nem játszanak nagy szerepet. A szénprodukciónak elenyészően csekély: 1924-ben, mely év a széntermelés tekintetében normálisnak tekinthető, mindössze 1,067.000 tonna különböző mennyiségű szenet aknáztak ki az olasz bányákból. Nagyobb a fontossága a vasérc-termelésnek, mely az Elba-szigeti bányák felett rendelkezik. A vasérc-termelésre az 1924. év nem volt kedvező. Ebben az évben járt le ugyanis a bányák bérletére vonatkozó szerződés és a lejáratától a felújításig tartó időközben a munka szünetelt. Innen ered, hogy míg 1923-ban 340.000 tonna vasércet termelt Olaszország, addig 1924-ben ez a mennyiség 192.000 tonnára szállt le. Ezzel

szemben valamivel emelkedett a rézércbányák termelése: 7000-ról 8100 tonnára, ami még azonban mindég csak $\frac{1}{10}$ -edrésze a háború előtti termelésnek. Ólom- és cinkércet Olaszország az elmúlt esztendőben nagyobb mennyiségben termelt ki és ezen két érctermelési adatai már megközelítik a háború előttiéket. Különös, hogy a mult esztendőben Olaszország csak 720 tonna higanyt termelt ki (1923-ban 1655 tonna), amely mennyiség még a háború előttinél is jóval alacsonyabb. Erősen növekszik ellenben az olasz bauxittermelés, mely ma már 145.000 tonnát ér el. Ha összehasonlítjuk ezt a háború előtti körülbelül 7000 tonnás évi eredménnyel, meggyőződhetünk, hogy az oroszánrészt az újonnan szerzett istriai bányáknak köszönhető.

Pénzügy.

Az olasz államháztartás helyzete a következőkkel jellemezhető:

1. 1923/24. pénzügyi év 418 millió líra deficitel zárult, azaz végeredményben 205 millióval kisebb hiányt mutatott fel, mint az 1924. év júliusában előre látható volt.

2. Az 1924/25. pénzügyi év eddig az előre látott eredményeket nyújtja és valószínű, hogy deficitmentesen fog zárulni.

3. Az 1925/26. pénzügyi évre a pénzügyminiszter 178 millió líra bevételtöbbletet irányoz elő.

A belső államadósság a lefolyt pénzügyi évben 2830 millió lírával csökkent, amiből 761 millió annak tudható be, hogy a Délivasúttal szemben fennálló tartozás töröltetett. A külfölddel szemben fennálló adósságban nagyobb változások nem állottak elő.

A pénzügyminiszter abbéli törekvése, hogy az átmeneti jellegű bevételeket állandó jellegűekkel helyettesítse, a lefolyt pénzügyi évben is újabb gyümölcsöket hozott. 1923/24. évben az állam jövedelmének 87-70%-a rendes és közvetlen adókból folyt be.

Az adópolitika tekintetében felemlítendő a boradó leszállítása és később pedig végleges eltörlése. A boradó eltörlését tulajdonképpen már hosszabb idő óta követelték a bortermelő mezőgazdák, az eltörlés megokolásában azonban a pénzügyminiszter maga is kiemeli, hogy ezen adó csekély fiskális értékkel bír és sok oly hátránya volt, amely eltörlését szükségessé tette. „A boradóból behajtható összeg állandóan bizonytalan, az adózókat nem egyforma arányban sújtja.” Ezen okok szerepeltek az adó eltörlésének megokolásá-

ban. Miután azonban a kormány a boradó elejtése folytán nagyobb bevételi forrásról volt kénytelen lemondani, a pénzügyminiszter szükségesnek látta a cukor- és kávéadó felemelését. Tagadhatatlan, hogy különösen a fogyasztó közönség nagy tömegében ezen intézkedés igen népszerűtlen és természetesen erős ellentéteket vált ki. Az adóbevételeket véve szemügyre, az tapasztalható, hogy lényegesen megnövekedett az egyenes adókból és főleg a jövedelmi adóból eredő bevétel.

A bankjegyforgalom 1924. évben kisebb-mérvű emelkedést mutat és pedig: 1923. december 31-iki 19.674,3 millió helyett jelenleg 20,021,1 millió értékű bankjegy van forgalomban. A szaporulat a kereskedelem részére nyújtott hitelek terhére megy, míg az állam terhére kibocsátott összeg csökkent.

Az államvasutak mérlege kedvezőbben alakult. Erős a gyarapodás a bevételi tételeknél, miután úgy a személy-, mint pedig az áruforgalom megnövekedett. Az olasz államvasutak újabban erősebb vagonhiánnyal küzdenek, miután az elmúlt évek budget-jei nem irányoztak elő megfelelő összegeket újabb szerelvények beszerzésére, amire pedig az államvasutaknak — tekintettel a megnövekedett forgalomra — égető szükségük volna.

Egy másik állami üzem, a telefon, Olaszországban végérvényesen magánkezelésbe megy át. Az erre vonatkozó versenytárgyalási felszólítás még az elmúlt évben lett közzétéve.

A gazdasági életnek egy jellegzetes tünetét képezik a csődbejelentések. A háborút közvetlenül megelőző 1912., 1913. és 1914. években, mikor az üzleti konjunktúra az akkori feszültség következtében kedvező nem volt, Olaszországban havonta átlag 590—600 csődöt jelentettek be. A háború utáni első években viszont a csődök száma elenyészően csekély, mint az akkori jó üzleti konjunktúra következménye. A nagyszerű lehetőségeket kihasználó, az új cégeknek egész serege keletkezik és ezek között igen sokat olyanok létesítenek, akik ez előtt kereskedelemmel nem foglalkoztak és szakértelem felett nem rendelkeznek. A csődök száma 1921., 1922. és 1923. években fokozatosan nő, mintegy jelöl annak, hogy a gazdasági élet egyensúlyának lassú helyreállításával az immár gyógyuló organizmus kiveti magából a beteg és élehetetlen alkatrészeket. 1924-ben folytatódik ez a processzus és a bejelentett csődök száma még továbbra is egyre nő. Nehány hónap óta azonban úgy látszik nyugvópontra jutott a csődöknek eleddig állandóan növekvő száma

A csődök átlagos havi száma jelenleg 600 körül mozog, ami megfelel a háború előtti aránynak, ha tekintetbe vesszük, hogy Olaszország azóta jelentékeny területekkel gyarapodott. Természetes, hogy a csődbejutásoknak majdnem fele az iparilag és kereskedelmileg fejlettebb Észak-Olaszországra esik, míg a fennmaradó szám Közép-, Dél-Olaszország, a szigetek és az új tartományok között oszlik fel.

Munkapiac és kivándorlás.

A munkanélküliség az előző évhez hasonlítva 1924-ben erősen megcsappant. A múlt esztendőben is megisméltódott az az évről évre észlelhető folyamat, hogy tudniillik a munkanélküliek száma februártól kezdve csökkenőben van, míg ősszel, körülbelül október havától kezdődőleg újra nő. A legkevesebb munkanélküli szeptember 30-án állapított meg és pedig 115.590, ami egyszersmind az 1920. év óta elért legalacsonyabb szám. December 1-én a statisztika 135.785 munkanélkülit számlál, ami körülbelül a fele az 1923-ban kimutatott számnak. A legtöbb munkanélküli a textilmunkások között van és csak azután következnek a mezőgazdasági foglalkozást űzők.

A legfontosabb olasz problémák egyike a kivándorlás. Ennek a kérdésnek súlyosságát legjobban világítja meg, hogy míg az utolsó félszázad alatt a halálozások száma Olaszországban 30-ról 17 pro 1000-re szállt le, addig a születések száma csak 37-ről 30 pro 1000-re csökkent. A lakosság folytonos és intenzív szaporodása, valamint az, hogy a nyersanyagokban szegény Olaszország egész lakosságának megélhetését biztosítani nem tudja, szükségessé teszi az olasz anyaország lakosai részére a nagyobb mérvű kivándorlást. Olaszországnak sem nagyobb területű, sem pedig értékesebb gyarmatai nincsenek, melyek az emberanyagfelesleget felvehetnék és így az olasz kivándorlóknak idegen államokat kell felkeresniök. Hogy ez a kivándorlás mily arányokat öltött, igazolja, hogy az utolsó félszázadban körülbelül 15 millió

olasz vándorolt ki külföldre és ezek közül körülbelül 5 millió nem is jött többé vissza. A háborút megelőző öt év alatt az olasz kivándorlás évi átlaga 670.000 személy volt és 1913-ban a kivándorlók száma 800.000-t ér el. A háború következménye, hogy az erre következő öt év alatt az olasz kivándorlás egész kis számokra zsugorodik össze. Alig végződik be azonban a háború, megindul az olasz kivándorlók áradata a külföld felé és ha jelenleg a kivándorlók száma az évi körülbelül 400.000 személyt nem haladja meg, ez csakis az egyes tengerentúli államok restriktív intézkedéseinek tudható be.

Olaszország nagy emberanyagfeleslege és ezzel szemben a bevándorlási államok restriktív intézkedései oly helyzetet teremtenek, melynek megoldása az olasz közgazdasági problémák egyik legsúlyosabbikát képezik.

A háború után megváltozott az olasz kivándorlás megoszlása országok szerint is. A 670.000 háború előtti kivándorló közül a nagyobbik rész, 400.000, tengerentúli államokba ment ki. A múlt évben körülbelül csak 120.000 kivándorló juthatott ki tengerentúlra, míg a többi európai országokban volt kénytelen új hazát keresni.

A tengerentúli államok közül a legtöbb olasz kivándorlót az Egyesült-Államok és Argentína fogadták be. Így az elmúlt év első hat hónapjában 30.000 olasz vándorolt ki az Unió területére. Lényegesen nagyobb lett volna ez a szám, ha már akkor nem lettek volna életben az Unió bizonyos intézkedései, melyek a bevándorlást megszorítják. Az év második felében azonban már csak néhány ezer olasz kivándorlót jegyez fel a statisztikának az Egyesült-Államokra vonatkozó rovata, mivel ekkor már évenyen volt az új bevándorlási törvény, mely körülbelül évi 4000 főben állapítja meg az olasz kvótát. A Kanadába irányuló kivándorlás a múlt évben sem volt jelentékeny és mindössze 3—4000 személyt tett ki. Nagyobb számú olasz bevándorlót fogadott be 1924-ben Argentína, ahova körülbelül 50.000 olasz vándorolt ki. A kivándorlás Braziliába a múlt esztendőben is csak kisméretű volt és kevéssel haladta meg a 10.000 személyt.

A kivándorlók legnagyobb része, amennyiben tengerentúli kivándorlásról van szó, úgy mint azelőtt, most is Dél-Olaszországból származik. Az európai kivándorlók legtekintélyesebb számát ezzel szemben az északi vidékek (Veneto, Piemonte és Lombardia) adják. A tengerentúli kivándorlás megszorítása súlyosbitja Dél-Olaszország helyzetét annál is inkább, mivel ott a népszaporulat jelenleg is jóval nagyobb, mint az északi tartományokban.

Északamerikai Egyesült-Államok.

Etats Unis d'Amérique.

A banküzlet Amerikában.

New-York 1925 január hó 19-én.

Az amerikai bankok fejlődése, működése és felfogása annyira eltérő az európai viszonyoktól, hogy nehezen érthető meg külön magyarázat nélkül. Ez a magyarázat pedig a mai viszonyok között, amidőn az amerikai pénzpiac jelentősége egyre fokozódik, határozottan szükségesnek látszik.

Három korszak különböztethető meg az amerikai bankok fejlődésének történetében. Az első, amely összeesik a köztársaság megalapításával, a tőkecsoportosulást ellenző felfogás jegyében állt, mignem a XIX. század elején oly nagyra vált az ellenszenv részvénytársasági alapon működő bankokkal szemben, hogy az ilyenmű működésre feljogosító engedély csak különböző ürügyek alapján volt elnyerhető. Így példának okáért még ma is működik az 1799-ben alakult „Bank of the Manhattan Company“, amely engedélykiratát eredetileg mint vízvezetési társulat kapta azzal a hozzátétellel, hogy a társulat felesleges alapjai megfelelő módon, jövedelmezően elhelyezendők. A bank helyiségében még ma is mutatják a fából készült vízvezetékcső egy darabját és ez az emléktárgy szavaknál ékebben tanuskodik a tőkecsoportosulást ellenző szellemről.

Kisebb-nagyobb viszontagságok közepette több mint 50 évig küzdött a tőke a csoportosulás jogáért. Gyökeres változást ebben a szellemben az amerikai polgárháború idézett elő, amely egyúttal az amerikai banküzlet második korszakát vezeti be. Az amerikai kormány nem volt képes a hadiköltségeket más úton előteremteni, mint kölcsönkötvények kibocsátásával, melyeket rendkívüli kiváltságokkal ruházott fel. Ezek a névérték 50%-ával bocsáttattak ki, 6%-kal kamatoztak és azzal a joggal voltak felruházva, hogy bankok — amelyek azokat veszik — a névérték teljes összegéig bocsáthatnak ki bankjegyeket. Ezek a körülmények tették lehetővé az úgynevezett National Bank-ek alapítását, amelyeknek a bankjegykibocsátási jog szinte hihetetlen előnyöket biztosított.

A polgárháború óta Amerika — egyes átmeneti válságoktól eltekintve — csaknem állandóan fejlődött, a gazdasági élet egyre szélesebb alapokra hálózódott és az ország végül bekapcsolódott a nemzetközi pénzpiacba. A fejlődés sok téren oly rohamos volt, hogy kinövések nem voltak elkerülhetők. Az ipari fejlődés és pénzügyek terén mihamar a spekuláció hatalmasodott el, amely törvények által alig korlátozva, az 1907. évi gazdasági válságot eredményezte. A törvényes korlátozások hiánya ebben az évben mutatkozott teljes jelentőségében: halomszámra buktak a bankok, százsámra mentek tönkra ipari és kereskedelmi vállalatok és akkortájt úgy látszott, hogy Amerika egész gazdasági szervezete alapjában meg van rendülve. Csakis Európa, különösen pedig Anglia, Franciaország és Németország segítségével tudott Amerika ismét talpraállni, de a válságnak mindenestre megvolt az a jó hatása, hogy a szélhámosságot megszorító törvényhozást eredményezte, különösen bankügyek terén.

Ez vezeti be az amerikai bankügyek fejlődésének harmadik korszakát, amely a szigorú korlátozások és a hathatós ellenőrzés jegyében áll. 1907 óta csaknem szüntelenül fejlődött az amerikai bankrendszer és ennek a fejlődésnek betetőzését jelenti a központi jegybank (Federal Reserve Bank) megalakítása 1914-ben.

A történelmi fejlődés rövid vázolója csak egyik oldalról világítja meg az amerikai bankrendszert. Annak megértéséhez a szervezeti különlegesség megemlítése is nélkülözhetetlen. Az amerikai bankok nem egységes törvényes alapon működnek, hanem két csoportra oszthatók és pedig olyanok, amelyek szövetségi engedély alapján (Federal Charter) fejtik ki tevékenységüket, vagy olyanok, amelyek a 48 állam valamelyikének autonóm törvényei alapján jöttek létre.

Az első csoport magában foglalja az úgynevezett „National Bank“-eket, a második csoport az úgynevezett „State Bank“-eket és „Trust Company“-kat. Az utóbbi csoportba tartoznak a takarékpénztárak is, amelyekre vonatkozólag azonban a törvényes intézkedések teljesen eltérőleg rendelkeznek az egyes államokban.

A National Bank-ek legjellemzőbb vonása a bankjegykibocsátási jog, amelynek keletkezéséről már fentebb volt szó. Nem kevesebb, mint 8.000 National Bank működik az Egyesült-Államok területén és valamennyi bocsát ki bankjegyeket, amelyek állami kötvényekkel vannak fedezve és amelyek külsejüket és szövegüket illetőleg is egymástól eltérők. Az egyetlen vonás, amelyben megegyeznek az, hogy valamennyi bankjegy a washingtoni állami pénznyomdában készül és a hamisítást vagy utánczást korlátozó biztonságokkal van körülvéve. A központi jegybank létesítésével egyidejűleg a nemzeti bankok pénzkibocsátási joga szűkebbre szorított és idővel majd teljesen elenyészik.

A State Bank és a Trust Company intézmény az egyes államok törvényhozásának hatáskörébe tartozik. Eredetileg a State Bank-ek arra voltak szánva, hogy az európai mobilbankok intézményét helyettesítsék. Trust Company-k pedig eredetileg csak hagyatékok, letétek és alapok kezelésére voltak szánva. Idővel a Trust Company-k mindinkább magukhoz vonzották a mobil banküzlet jelentékeny részét és ma már — működési körét illetőleg — a különbség csaknem elenyészett az utóbb említett két bankforma között.

A takarékpénztárak szintén az állami törvények hatáskörébe tartoznak, de egyes államokban — mint például New-York-ban is — közcélú intézmények jellegével bírnak, mint ilyenek nem bírnak alaptőkével, hanem csak

az idők során felgyülemelő tartalékalappal. Más államokban takarékpénztárak részvénytársasági alapon jöttek létre és többnyire Trust Company-kal kapcsolatosan. Az állami intézmények azaz State Bank-ek, Trust Company-k és takarékpénztárak száma az Egyesült-Államokban meghaladja a 20.000-t.

A pénzügyintézetek engedélyezésére és működésére vonatkozó törvényes megszorításoknak Amerikában se szeri se száma.

Egy bank alapításához vagy a szövetségi kormány vagy az állami bankfelügyelőség engedélye szükséges. Ezt az engedélyt csak akkor adják meg, ha az alapítók egyénisége az illetékes hatóságnak megfelel. Meg van állapítva az a minimális tőke, amellyel valamely banknak bírnia kell s amelynek összege a város lakosságának számával van kapcsolatba hozva. Nem lehetséges tehát valamely nagy városban törpebankot létesíteni, míg másrészt kisebb városokban és falvakban a bank minimális alaptőkéje eléggé csekélyre van szabva, hogy ez a helyi érdekelttség által egybe gyűjthető legyen.

Különös gondossággal ellenőrzik azt, hogy a bank alaptőkéje készpénzben tényleg befektetett. A bankrészvények kivétel nélkül névre szólnak és a részvényesek állandóan törzskönyvelve vannak. Ez különösen fontos azért, mert minden amerikai bank részvényese a névérték kétszeresével szavatol a betevőkkel és egyéb hitelezőkkel szemben.

Ennek a kettős szavatosságnak különös következményei vannak. Szemben a közép-európai tőzsdékkal, ahol a bankrészvények alkotják a forgalomnak tekintélyes hányadát, Amerikában tőzsdéüzlet bankrészvényekben alig van. Míg továbbá Közép-Európában a vezető bankok részvényei a legjobb fedezetnek tekintetnek lombardkölcsonök nyújtásánál, addig Amerikában bankrészvényt fedezet gyanánt nemcsak nem szívesen látnak, hanem a legtöbb esetben visszautasítanak.

Rendkívül szigorú a bankok működésének ellenőrzése, amely aszerint, hogy National Bank vagy állami intézményről van szó, külön-külön hatóságok által történik. Évenként négyszer, mégpedig előre meg nem határozott időpontban, amelyet az illetékes hatóság jelöl ki, a bankok vagyoni állapotukat közzétenni tartoznak. Az erre vonatkozó felszólítás mindig egy korábbi napot jelöl meg, mint azt, amelyen a bankok tudomására kerül, amiáltal elejét veszi annak, hogy a közzétételre való tekintettel változtatások eszközöltessenek a könyvekben. Évenként legalább kétszer a bankfelügyelőség alapos könyv- és vagyonzvizsgálatot ren-

dez, ami szintén előre meg nem határozott napokon történik. Ez a vizsgálat valóban tüzetes és kiterjed nemcsak a bankok könyvelésére, hanem magára az üzletvezetésre is. Különösen alaposan vizsgálják meg a bank váltótárcáját, künnlevőségeit és értékpapíralományát. Netáni megjegyzéseket a bankfelügyelőség külön leiratban hozza az igazgatóság tudomására és amennyiben hibák vagy helytelen üzletpolitika képezi a kifogásolás tárgyát, úgy a bankfelügyelőség egy kirendeltje megjelenik az igazgatósági ülésen, követeli a hibák helyrehozását vagy az üzleti politika megváltoztatását és amennyiben ennek a követelésnek a banknál nem tesznek eleget, úgy a bankfelügyelőség veszi kezébe a bank vezetését és elrendeli a felszámolást.

Azon egyöntetűség, amely Amerikában az anyagi és szellemi élet minden megnyilvánulását jellemzi, kiterjed a bankokra is. Egyöntetű a bankok szervezete, egyöntetű a bankok szervezése, egyöntetűek az üzletmenek és egyöntetűek a közzétett kimutatások. Ez utóbbihoz megjegyzendő, hogy az amerikai bankok csakis mérleget tesznek közzé, nem pedig nyereség-veszteségszámlát, amelyet üzleti titok gyanánt őriznek és amelynek nyilvánosságra való hozatalát a törvények sem írják elő.

Eltérőleg az európai bankok szervezetétől, az amerikai bankoknál csak igazgatóság és ügyvezetőség van, hiányzik tehát a felügyelőbizottság, amelynek szerepét a hivatalos állami ellenőrzés tölti be.

Sok félreértésre ad okot az igazgatóság és ügyvezetőség tagjainak elnevezése, minélfogva nem fölösleges erre a pontra is kitérni. Az igazgatótanács neve amerikai bankoknál: Board of Directors; az igazgatótanács minden tagja: Director of the Bank. Az ügyvezetőség tagjainak elnevezése különböző, aszerint, amint Nemzeti Bankról (National Bank) vagy állami bankokról (pl. Trust Company) van szó. Nemzeti Bankoknál az ügyvezetőség élén áll a President, aki megfelel nálunk a vezérigazgatónak. Utána következik egy vagy több Vice-President, akik ugyanazt a szerepet töltik be, mint nálunk az igazgatók. Ezt követi a Cashier, aki nem tévesztendő össze az otthoni főpénztárossal, ez szintén az ügyvezetőség tagja. Végül következik a Secretary, aki alárendeltebb hatáskörrel bír, de szintén az ügyvezetőséghez tartozik. Az ügyvezetőség minden tagja részére a banktörvény specifikus hatáskört ír elő. Állami intézményeknél a President, Vice-President és Secretary szerepe azonos az előbb leírtakéval, de ezeknél a Cashier helyett Treasurer van. Trust Companyknál gyakran egy külön Trust Officer is van, aki különösen hagyatéki ügyekkel foglalkozik. Nagybankoknál az ügyvezető-igazgatóság tagjai mellett helyettesek is vannak alkalmazva: Assistant Vice-President, Assistant Cashier, illetve Assistant Treasurer és Assistant Secretary akik többé-kevésbé az ottani cégvezetőkkel hasonlíthatók össze.

Igen lényeges az eltérés az otthoni viszonyoktól abban a pontban, hogy az ügyvezető-igazgatóság bármely tagjának vagy helyettesének aláírása a bankot törvényesen kötelezi — a kettős aláírás intézménye Amerikában ismeretlen.

Az igazgató-tanács, valamint az ügyvezető-igazgatók anyagilag felelősek minden olyan veszteséget, amelyet könnyelműség, vagy a törvényes intézkedések be nem tartása következtében a banknak okoznak. Az anyagi felelőség mellett büntetőjogi következményekkel is jár minden helytelen üzletkötés vagy a törvényes határozmányok megsértése és ezen büntetőjogi felelőség nem csupán írott malaszt, hanem gyakorlatilag is érvényesül. Általában véve az amerikai bankok ügyvezetése korrekt, de tekintettel arra, hogy közel 30.000 pénzintézet működik az Egyesült-Államok területén, nem kerülhető el a hűtlen vagy helytelen kezelés, de egyúttal, az ország dícséretére legyen mondva, hogy a vétkes ritkán kerül el az anyagi és büntetőjogi következményeket. Az igazgató-tanács egyetemlegesen szavatol a banküzlet politikájáért a törvénytábla határok között. Ehhez képest Amerikában az emberek nem tekintik színekurának az igazgató-tanácsi állást, hanem tudatában az annak elvállalásával járó következményeknek, kétszer is meggondolják, mielőtt egy ilyen állást elfogadnának. Az igazgató-tanácsosi állás anyagi szempontból sem kecsegtető, mert tantième nincsen és az igazgatósági tanácsosok csak egy 10 vagy 20 dolláros aranyat kapnak az üléseken való részvételért. Ennek megfelelően az igazgató-tanács tagjai többnyire a bank nagyrésztvényesei, akik az intézet érdekeit valóban szívükön viselik.

Az üzletvezetés sokkal egyszerűbb, mint az európai bankintézeteknél. Eleve ki van zárva a finanszírozás és az azzal kapcsolatos folyószámlahitel minden neme, ki van zárva az emissziós üzlet és ki van zárva végül a tőzsdeüzlet. Ami a finanszírozást és emissziós üzletet illeti, az teljesen a magánbankárok kezében van, akik betéteket nem fogadhatnak el és ennél fogva csakis saját tőkéjüket kockáztatják.

A tőzsdeüzlet, amely New-Yorkban összpontosul, az úgynevezett Stock Exchange Broker-ek kezében van; ezek a newyorki tőzsde tagjai, ami azt jelenti, hogy az 1100 tagra korlátolt tőzsdei testülethez tartoznak. A numerus clausus folytán a tőzsdei tagság megszerzése nemcsak éppoly nehéz, mint valamely előkelő klubba való bejutás, hanem rendkívül költséges is. Tőzsdei tag csak amerikai polgár lehet, akiért két más tag szavatol és akinek rátermettségét a felvételi bizottság gondosan megrostálja. A tőzsdei ülés ára jelenleg körülbelül 100 000 dollár, de természetesen a

tőzsdei tag kizárásának vagy elhalálozásának esetére az ülés ismét eladható. A felveendő tőzsdei tagnak eskü alatt kell jelentenie, hogy az ülést saját vagyonából, nem pedig kölcsönvett pénzből fizette ki; szigorúan tilos a tőzsdei ülés elzálogosítása és súlyos következményekkel jár a tőzsdeüzlet szabályainak legcsekélyebb megsértése. Az ezek ellen vétő tőzsdei tag látogatási jogát vagy felfüggesztik 3 hónaptól 1 évig terjedő időtartamra, vagy az illető tagot kizárják, amely esetben nincs többé lehetőség a rehabilitációra.

Miként Párizsban az Agent de Change, úgy New-Yorkban is a tőzsdei tag minden vagyonával szavatol és ehhez képest bankok, amelyeknek szavatossága korlátolt, tőzsdei tagok sem testületileg, sem valamely igazgató vagy alkalmazott révén nem lehetnek.

A bankok hatásköréből kizárt üzletágak felsorolása után világos, hogy a kölcsönüzlet, valamint értékpapírokba való befektetés az egyedüli két üzletág, amellyel az amerikai pénzintézetek foglalkozhatnak.

A kölcsönüzlet nemei a következők:

1. napipénz kihelyezése a tőzsdén,
2. váltók leszámítolása,
3. remburse-hitelek nyújtása.

A tőzsdén kihelyezett napipénz szolgál a főlőspénztárkészlet kihelyezésére, még pedig teljes értékpapírfedezettel és önként értendő, hogy az értékpapírok a kölcsön nyújtásával egyidejűleg a bank fizikai tulajdonába mennek át és a bank azokra zálogjogot szerez. Rendszeresen a bankok 20% superfedezetet kötnek ki és csak legelsőbbrendű befektetési értékeknél mérséklék a superfedezetet 10—15%-ra. A napipénz a hét bármely napján, kivéve szombatot, déli 12 óráig felmondható és a tőzsdei cég, amely a napipénzt igénybe vette, köteles a kölcsönvett összeget delután 3 óra előtt visszafizetni, amennyiben a visszafizetés meg nem történik, a banknak jogában áll a fedezetet azonnal eladni. Önként értendő, hogy ezen felette szigorú határozmányok nem egyszer adtak okot visszaélésekre a bankok részéről. Ha a bankok valamely spekulánst ki akarnak szorítani a piacról, úgy megtagadják bizonyos nemű értékpapíroknak fedezet gyanánt való elfogadását, ami azoknak piacra dobását elkerülhetetlenné teszi. Tény ugyan, hogy Amerikában nincs szoros értelemben vett bankkartell és épp oly kevéssé áll fenn a sokat híresztelt pénztrust, amely meg nem levő intézmény megszüntetése végett 1912-ben hosszas ankét folyt, s amely annak idején nagy port vert fel. Amde bankkartell és pénztrust nélkül is sokkal erősebb a bankoknak azon érzése, hogy érdekeik közösek és hogy eljárásaiknak azonosaknak kell lennie, mint Európa bármely nagy pénzpiacán. Az a cég vagy vállalat, amely a bankok felfogása szerint az üzleti etika ellen vét, Amerikában becsukhatja az ajtaját, ami szintén egyrészt helyes felfogás, de másrészt ugyancsak visszaélésekre ad alkalmat. Nem egyszer fordult elő, hogy valamely céget vagy vállalatot, amely társadalmi vagy politikai okokból volt kényelmetlen, a bankok megsemmisítettek.

A pénzkihelyezés második neme a váltóleszámitolás vagyis angolul: discounting of commercial paper.

A leszámítolásra kerülő amerikai váltó jellege eltérő attól, amelyet az európai bankok szoktak diszkontálni, amennyiben Amerikában rendszerint

cégek és vállalatok saját elfogadványai számíthatnak le, nem pedig tárcaváltók. 40-50 év előtt Amerikában is csak ez utóbbiak kerültek leszámítolásra, ma azonban tárcaváltót csak másodrendű cégek adnak és akkor is csak saját elfogadványuk fedezete gyanánt. Elsőrendű cégek ez utóbbiakat nem is számíthatják le. Általában véve Amerika minden államában más és más a törvény, minthogy eltekintve a nem nagyszámú szövetségi törvényektől, állami törvények szabályozzák a jogrendet. Kivételt alkot a csekk- és váltótörvény (law of negotiable instruments), amely lényegesen eltérésektől eltekintve, Amerika mind a 48 államában egyöntetű. Másrészt azonban a váltótörvény szigorja nem azonos az európaival, minélfogva lejáratkor az adós sokféle kifogással élhet. A váltókereseti perek elintézése korántsem történik azzal a gyorsasággal, mint Európában; óvatolt váltók behajtása iránt rendes politikai pert kell lefolytatni. Ennek megfelelően a bankok fokozott óvatossággal járnak el a leszámítolásra felajánlott váltóanyag cenzurálásánál. Így például a váltó kibocsátója üzleti mérlegét bemutatni tartozik, még pedig egy hites könyvszakértő felülvizsgálási záradékával. A bemutatott mérleg a cég aláírásával látandó el, ami azt jelenti, hogy hamis mérleg bemutatásának esetére a cég tulajdonosa vagy a vállalat vezetője csalás révén büntetőjogilag üldözhető. Minthogy Amerikában az uzoratórvény nemcsak a magánfeleket, hanem a kereskedőket és részvénytársaságokat is védi, ilykép tehát a bankok nem számíthatnak a törvényszabta 6%-os kamatlábnál magasabb tételt. Ámde ezen a bankok úgy segítenek, hogy a leszámítolás alkalmával kikötik, miszerint a kölcsönvevő náluk betétet tartozik elhelyezni, amely kamatmentes és a váltóösszeg 20—30%-ára rüg. Általában véve a bankok 6 hónapnál hosszabb váltót egyáltalán nem számíthatnak le és a szokásos határidő 3—4 hónapon túl nem terjed.

Váltó alakjában nyújtják a bankok a lombardkölcsönöket is. Határidőnélküli lombardkölcsön Amerikában nincs, a kölcsönvevő fél lejáratkor a lombardkölcsönt visszafizetni tartozik és a bankok szigorúan ügyelnek arra, hogy az efféle értékpapírfedezettel ellátott kölcsönök ne váljanak állandó jellegű kölcsönökké.

1914 óta — amidőn a központi jegybank (Federal Reserve Bank) életbe lépett — meg van adva a bankoknak a visszleszámítolás lehetősége, amelynek hiánya azelőtt súlyos pénzügyi zavarokra adott okot. Tény azonban, hogy az amerikai bankok korántsem élnek eléggé ezzel az előnnyel, sőt bizonyos mértékig idegenkednek a visszleszámítolástól és mérlegükben a visszleszámítolásrovat alá — hacsak lehet — beírják a „nincs” szót. Csak akkor, ha nagyon szorulnak a pénzviszonyok — mint 1919—1920-ban — fordulnak a bankok végső mentés gyanánt a központi jegybankhoz. Ezidőszert a Federal Reserve Bank visszleszámításából eredő váltótárca alig éri el a 300.000.000 dollárt, míg 1920-ban több mint 2.000.000.000 dollár volt.

Az értékpapírokba való befektetés lehetőségeit törvényes intézkedések korlátozzák. Részvényeket bankok egyáltalán nem vehetnek, hanem csak kötvényeket, amelyek fix kamatozással vannak ellátva és amelyeknek nemeit bizonyos esetekben a banktörvény névszerint is előírja. A folyószámlahitel híján Amerikában sokkal nagyobb jelentősége van az ipari és vasúti kötvényeknek, mint Európában, minthogy ez a pénzszerzésnek egyedüli módja, ha hosszú lejáratról, illetve befektetési célokat szolgáló összegekről van szó. Bizonyos mértékig azonban a kötvények is alkalmasak a spekulációra, mert vannak egyes oly

kötvények, amelyek bizonyos árfolyamnál részvényekre konvertálhatók és ehhez képest többé-kevésbé szorosan követik a részvények piaci áralakulását.

Az európai országok államkötvényeinek elhelyezése Amerikában csakis a bankok segítségével volt lehetséges és azoknak tárcájában van ma is a háború óta Európában kibocsátott kötvényeknek legalább 50%-a. A nagy közönség még mindég idegenkedik a külföldi kötvényektől, jóllehet azoknak biztonsága és kamatozása többnyire sokkal előnyösebb, mint amerikai vasúti és ipari kötvényeké. Tévedés volna azonban azt hinni, hogy európai vállalatok közvetlenül a bankoknál helyezhetnek el kibocsátásokat: a bankok csakis akkor vesznek európai értékeket, ha azokat valamely elsőrendű new-yorki magánbankár hozza piacra, akinek neve és tisztessége adja az európai kibocsátásoknak a biztonság pecsétjét.

A fentiekben letárgyalva a bankok mérlegének aktív oldalát, röviden meg kell emlékezni a passzív oldalról is.

Első tétel gyanánt szerepel a részvénytőke, amelynek minimális összegét a banktörvény előírja, még pedig arányítva azon város lakosságának számához, amelyben a bank működik.

A második tétel a tartalékalap, amely a tekintélyes régi bankoknál gyakran az alap-tőke sokszorosára rüg.

A harmadik tétel a felosztott nyereség és adó és más célokra tartalékolt összeg, ami szintén tartalékalap jellegével bír. Megjegyzendő, hogy rejtett tartalékalap az amerikai bankok mérlegében alig fordul elő. A bankokat ellenőrző állami közegek szigorúan ragaszkodnak ahhoz az elvhez, hogy a bank mérlege hű képét nyújtsa a bank tényleges vagyónállapotának. Az egyedüli lehetőség titkos tartalék gyűjtésére az, hogy a banktörvény határozmányai értelmében értékpapírok még abban az esetben is az eredeti beszerzési áron mutathatók ki, ha azoknak piaci értéke magasabb. Ámde eladás esetén ez a könyvnyereség mint tényleges nyereség mutatható ki és sem az adóalap alól nem vonható ki, sem pedig más révén nem fordítható vagyónrészek könyvértékének csökkentésére. Nevezetesen nincs helye annak, hogy a banképület könyvértéke folyó nyereségekből csökkentessék. A legrégebb amerikai bankok egyike a Girard Trust Company, Philadelphiában, amely ezt az eljárást megkísérelte 1913-ban, törvényes úton kényszerített arra, hogy a bankpalotát teljes értékben állítsa be mérlegébe. A rejtett tartalékok gyűj-

tésének kiküszöbölése egy igen sajátságos következménnyel jár, ha valamely bank különösen sokat keres valamely évben, úgy nagy arányban hirdet és folytat költséges propagandát s ezáltal mesterségesen csökkenti tiszta jövedelmét, míg egvúttal jövő üzleteknek veti meg az alapját. Általában véve az amerikai bankok sokkal messzebb mennek a hirdetés, sőt zajos hirdetés terén is, mint ahogy azt a méltóságteljes magatartástól — amelyet egyébként tanusítanak — elvárni lehetne.

A passzív tételek garanciája a betétállomány. Nagyjában véve a saját és idegen tőke közötti arány, amerikai bankoknál egészen más mint Európában, ahol — legalább is a háború előtt — a helyes arány 1:5 volt; Amerikában a betétállomány gyakran tízszerese, sőt néha tizenötszöröse is a saját tőkének anélkül, hogy ez ellen a bankfelügyelőség részéről kifogás emeltetnék. Ámde más részről az aktíváknak mobil- és rövidlejáratú kihelyezése érthetővé, sőt bizonyos mértékig megengedhetővé teszi a kedvezőtlen arányt a saját és idegen tőke között.

A fentiekben csak a belföldi folyóüzlet volt körvonalazva, míg a külföldi üzlet azoknál a bankoknál, amelyek azzal egyáltalán foglalkoznak, teljesen elkülönített része az üzemenek. Az amerikai bankok körében a külföldi üzlet teljesen új keletű és alig néhány évre nyúlik vissza; a háború előtt voltaképp csak a National City Bank és a Guaranty Trust Company foglalkozott nagyobb mértékben a külföldi üzletekkel. Volt egy meglehetősen nagyszámú pénzüintézet az ország belsejében, különösen a bevándorlók által lakott városokban, amelyek a pénzáttalalási üzlettel foglalkoztak, de nemzetközi üzletnek ez nem volt minősíthető és a bankok azt inkább abból a szempontból üzték, hogy azok a bevándorlók, akik pénzt küldenek haza, többnyire betevőknek is megnyerhetők legyenek.

Már a háború alatt kezdődött azon folyamat, amely az amerikai bankokat a nemzetközi pénzpiachoz közelebb hozta, a háború után pedig a pénzpiac viszonyai éppenséggel rákényszerítik az amerikai bankokat, hogy bekapcsolódjanak a nemzetközi pénzforgalomba.

Önként értendő, hogy a háború előtt is volt nemzetközi pénz- és devizaüzlet, de annak közvetítői kizárólag a nagy magánbankárok voltak, kik kellő nemzetközi nézőponttal és tapasztalatokkal bírván, könnyen tudtak alkalmazkodni az adott viszonyokhoz. Ezidőszerint a vezető bankok New-Yorkban, amelyeknek száma 12-re tehető, mindannyian már külföldi

osztályt rendeztek be; egyes nagy bankok az ország belsejében, különösen Bostonban, Philadelphiában, Chicagóban és San Franciscóban követni kezdik a nagy bankok példáját és előre látható, hogy a nemzetközi banküzlet jelentősége Amerikában egyre fokozódni fog, mert hiszen egyrészt a pénzbőségtől csak úgy tud Amerika menekülni, ha feleslegének egy részét Európának kölcsön adja, míg másrészt Európa hosszú ideig kénytelen lesz mint pénzkereső az amerikai piacon megjelenni.

A külföldi osztály egyelőre még az amerikai bankoknál szinte mostohagyermekszámba megy, amely jelenségnek oka a következő:

Az átlagos amerikai bankember nagyon keveset tud a nemzetközi viszonyokról, mint minden téren, úgy itt is a tájékozatlanság karöltve jár a bizalmatlansággal. Másrészt tény az, hogy a nemzetközi üzlet sokkal nagyobb mértékben alapul a bizalmon mint az amerikai hitelüzlet, amelynek bázisa — mint fentebb említettem — a legtöbb esetben a dologi biztosíték.

A külföldi üzlet két ága a devizaüzlet és a hitelüzlet. Az előbbi a mai viszonyok között, amidőn a legtöbb európai állam valutája többé-kevésbé stabilizálva van, már nem bír avval a jelentőséggel, mint egy-két év előtt. Annál fontosabb Közép-Európára, különösen pedig Magyarországra nézve a hitelüzlet. Az utóbbinak jellemző vonása, amiben a Közép-Európában megszokott üzlettől eltér, az, hogy a hosszúlejáratú és folyószámlahitelt az amerikai bankok nem kultiválják. A hitelüzletek túlnyomó része 3 vagy legfeljebb 6 hónapi lejáratra van kötve és a bankok szigorúan ragaszkodnak ahhoz, hogy lejáratkor a kölcsönadott pénz tényleg vissza is fizetessék. Hosszúlejáratú kölcsönöket, aminőt a közép-európai iparvállalatok megszoktak, csakis kötvények kibocsátása alakjában lehet finanszírozni, ami nem vág a bankok hatáskörébe, hanem többnyire a magánbankárok üzlete. Tény ugyan, hogy egyik-másik nagybank résztvesz a hosszúlejáratú kölcsönök kibocsátásánál is, de mindig csak mint valamely szindikátus tagja, amelynek vezetője egy vagy több magánbankár. Az ilyen esetekben a bankok szerepe rendszerint arra szorítkozik, hogy a kibocsátandó kölcsön átvételénél szükséges készpénzt a szindikátus rendelkezésére bocsássa mindaddig, amíg a kölcsön a pénzüintézetek, értékpapírkereskedők és végül a nagyközönség körében elhelyezést nem talál.

Külföldi részvényeknek piacrahozatala szintén nem vág az amerikai bankok hatás-

körébe. Nagyobb emisszióknál kivétel nélkül a tekintélyes itteni magánbankárok működnek közre; kisebb üzletek a többé-kevésbé jelentéktelen értékpapírkereskedők kezében vannak, akik nem mindég állnak a megbízhatóság és tisztesség azon fokán, amely a külföldi értékpapírokban való kereskedésnek a korrektség jellegét adná. Az ilyenmű külföldi részvények nem is a komoly befektetők körében találhatnak elhelyezésre, hanem az apró spekulánsok nagy tömegénél. Ezek nem tudják megítélni a nekik kínált értékpapír minőségét és elsősorban az egyes részvény olcsó ára az a csalétek, amellyel őket megfogni lehet.

Ámde még olyan alárendelt tényezők is, mint a részvények szép külseje, elegendők ahhoz, hogy az apró spekulánst megtévessze. Ezen körök játsszasi kedvének nagy lökést adott az a tapasztalat, amelyre a német hadikölcsönnél szert tettek.

Két évvel ezelőtt a német hadikölcsönt millió márkánként 5 dollárért lehetett Amerikában venni és alig egy félére annak, amidőn ezen befektetés értéke 2.800 dollárra emelkedett.

Hasonlók voltak a tapasztalatok az egyes német városok és iparvállalatok kölcsönkötvényeinél is.

Spanyolország.

Espagne.

Spanyolország 1924/25. évi olajtermelése.

Madrid, 1925 május 4.

Spanyolország olajtermelése az 1924/25. évben mennyiségileg jóval kedvezőbb volt, mint az előző évben, amennyiben az 1924/25. évi termés kitett olajbogyókban 17,447.591 q-t és tiszta olajban 3,351.894 q-t, míg az 1923/24. évi csak 16,133.530, illetőleg 2,988.591 q-t. Az 1924/25. évi tiszta olajtermés az utolsó öt évi közt a legkedvezőbb volt és az utolsó 25 évben is csak az 1911. (4.21) és 1917. évi (4.27 millió q) termelések múlták felül.

Az olajfával beültetett terület kitett egész Spanyolországban az 1924/25. évben 1,655.114 ha-t, míg az előző évben 1,624.233 ha-t, ami 30.881 ha-nyi gyarapodásnak felel meg.

Spanyolország Európa legnagyobb olaj-

termő országa, úgyhogy még kedvezőtlen termés esetében is nemcsak hogy az ország belszükségletét képes teljesen fedezni, hanem az olaj mindenkor egyik legfontosabb kiviteli cikkét képezi az országnak. A spanyol olajkivitel elsősorban Olaszország felé irányul (minden évben legalább 0.6 millió q, de sokszor jóval több is); azután jönnek Franciaország, Argentína, az Amerikai Egyesült Államok, Kuba, Anglia stb.

Maguk a spanyolok az olajat csak ritkán finomítják, hanem legnagyobb részben természetes állapotban szokták fogyasztani; épp ily állapotban küldik az olajat külföldre is.

Olasz- és Franciaországban a spanyol olaj mind finomítva lesz és ily állapotban kerül eladásra.

A Magyar Statisztikai Társaság III. rendes évi közgyűlése és ünnepi ülése.

Troisième assemblée générale annuelle ordinaire et assemblée solennelle de la Société hongroise de Statistique.

Résumé. A sa troisième assemblée générale annuelle ordinaire tenue le 12 mai, la Société hongroise de Statistique consacra des paroles pieuses au souvenir de son président décédé, **Ladislav de Buday** et prit la résolution d'éterniser dignement la mémoire du savant illustré.

Au cours des élections, la Société a élu président **M. Gustave Thirring**, directeur du Bureau de Statistiques de la ville de Budapest, et vice-président **M. Désiré de Laky** professeur à l'Université de Szeged.

Ont été nommés membres honoraires :

M. le comte Cunon Klebelsberg, ministre roy. hongrois des Cultes et de l'instruction publique.

M. Aschiero Alessandro, directeur général de la Statistique italienne.

M. Arthur Bowley, professeur à l'Université de Londres.

Ont été nommés membres actifs :

M. Béla d'Imrédy,

M. Benoît Jancsó,

M. Antoine Pap,

M. Denis Sebess,

M. Béla Szabó.

La séance solennelle ayant eu lieu le 15 mai, fut ouverte par le discours présidentiel de **M. Gustave Thirring**. Après le rapport du secrétaire, **M. Alexandre de Dobrovits**, **M. Aloyse Kovács**, donna lecture de son discours en mémoire de **Ladislav de Buday**. Ensuite **M. le comte Cunon Klebelsberg**, membre honoraire de la Société a tenu sa conférence solennelle, dans laquelle il traita du caractère scientifique et indépendant de l'Office central de Statistique.

Ces conférences seront publiées en langue française d'une manière détaillée dans le No 2, 1925 de la „Revue de la Société hongroise de Statistique“.

A Magyar Statisztikai Társaság május hó 12-én tartotta harmadik rendes évi közgyűlését **Thirring Gusztáv** elnöklete alatt. A közgyűlés főbb határozatairól az ünnepi ülésen

felolvasott titkári jelentés, melyet alább kivonatosan ismertetünk, számol be.

Az ünnepi ülés május hó 15-én a Magyar Tudományos Akadémia heti üléstermében folyt le, a termet sűrűn megtöltő hallgatóság jelenlétében. Az ünnepi ülésen elhangzott felolvasásokat, azok sorrendjében, a következőkben közöljük.

Elnöki megnyitó.

Discours d'ouverture présidentiel.

Thirring Gusztáv.

A Magyar Statisztikai Társaság harmadik ünnepi ülése fölé nem borul az a tiszta, derült égboltozat, mely eddigi üléseink s egész működésünknek alapszínét megadta. Társaságunk ege beborult, gyászos felhők takarták el annak ragyogó, tiszta kékségét. Szíveinket elfogta a bánat, s kesergő fájdalommal tekintünk fel a statisztika egére, melynek legragyogóbb csillaga lehullott, nagy, betöltetlen űrt hagyva maga után.

Még teljesen első elnökünk, felejthetetlen **Buday László** barátunk elvesztésének nyomasztó s mélyen elszomorító hatása alatt állunk; még sajog a szívünk, ha arra gondolunk, hogy Társaságunk megalapítóját, szellemi vezérét s lelkét el kellett veszítenünk; el kellett veszítenünk munkaképességének teljességében, sikereinek delén, Társaságunk fellendítését célzó fáradhatatlan tevékenységének jóformán még kezdetén; el kellett veszítenünk azt a férfiút, kit mint a legigazibb barátot őszintén szerettünk, kit mint Társaságunk éltető lelkét tisztelettel övezünk körül, akinek mint tudósak s tanárak mély tudását, univerzális készültségét, ritka széles látókörét, éles elméjét s kiváló írásművészetét egyaránt nemcsak elismertük, de bámultuk is. **Buday László**-ban a Gondviselés oly férfiút állított volt Társaságunk élére, kinek érdemeit már életében is mindenki teljes mértékben elismerte, de mégis valódi értékének a maga teljességében csak akkor ébredtünk tudatára, amidőn őt már elveszítettük. Most, hogy **Buday László** elhagyott

minket, most érezzük legfájóbban, mit veszítettünk benne, tudományosságunk és közéletünk mily sok helyén maradt utána nehezen betölthető űr. A részvétnek az az impozáns megnyilatkozása, melynek ravatala körül tanui voltunk, dokumentálta legmeggyőzőbben annak a veszteségnek nagyságát, mely Buday László halálával hazánkat és tudományosságunkat érte.

De legsúlyosabb s legfájóbb az ő elvesztése Társaságunkra nézve. Mert Társaságunkkal teljesen össze volt forrva, agyának minden gondolata, szívének minden dobbanása a Magyar Statisztikai Társaságé, eme legkedvesebb alkotásé volt, amelyben az ő lelke s szelleme a legtökéletesebben tükröződött vissza. A kérelhetetlen Végzet csak harmadfél évig engedte őt a Társaság élén állani, de a Társaság továbbra is őt tekinti lelki vezérének, mert Társaságunk csak úgy s csak akkor töltheti be a maga helyét megfelelően és méltóan, ha a jövőben is az ő szelleme vezérel s ha ezentúl is azokért az ideális célokért küzdünk, melyeket az ő fennkölt gondolkodása s nagy tudása tűzött ki Társaságunknak.

De nem szabad hogy a nagy veszteség Társaságunk munkásságát csökkentse s azt a magas színvonalat, melyre Buday László Társaságunkat oly rövid idő alatt felemelte, alábbszállítsa. Amiként halála után kimondottuk, hogy emlékének megörökítése céljából a Társaság folyóiratának címlapján az ő nevét örök időkre rajta hagyjuk, mint aki megalkotója és első s legérdemesebb elnöke volt a Társaságnak, úgy kötelességünk nekünk, érdemtelen utódainak, kiket a közgyűlés megtisztelő bizalma most a Társaság élére állított, hogy a Társaságot továbbra is abban a szellemben vezessük, melyben ő azt megalkotta; mert semmivel sem dokumentálhatjuk jobban Buday László iránti szeretetünket, kegyeletünket és tiszteletünket, mint ha igyekszünk a Társaság eddigi jó hírét és tekintélyét, melyet ő alapozott meg, nemcsak megőrizni, de növelni is.

A Magyar Statisztikai Társaságra nagy és szép feladat hárul. Abban a széles keretben, melyet alapszabályaink a Társaság működésének kijelölnek, a Társaság foglalkozhatik és tényleg foglalkozik is oly jelenségek figyelemmel kísérésével, amelyekre a hivatalos statisztika munkaköre valamely okból nem terjedhet ki; foglalkozhatik részlettanulmányokkal, elméleti és metodikai kérdésekkel, kivált pedig foglalkoznia kell olyan kérdésekkel, melyek eddig el voltak hanyagolva, vagy

egyáltalában nem műveltettek. Kezdetől fogva az volt a Társaságnak első kimondott célja és törekvése, hogy a magyar közállapotoknak statisztikai úton való feltárásával, tanulmányozásával, a külföldön való ismertetésével s a külföldnek ez irányban való igaz és őszinte felvilágosításával hozzájáruljon a sokfelé még mindig tapasztalható hiányos, téves vagy rosszakarató megítélésünknek eloszlatásához, a valóságnak megfelelő és igazságos külföldi közvélemény kialakulásához. A statisztika meggyőző fegyverei, a tudomány kétségbe nem vonható megállapításai és igazunknak bátor hangoztatása már eddig is eredményeket értek el s helyenként már javunkra kezdik billenteni a külföld ítéletének mérlegét. De nem szabad az elért apró sikerekkel beérnünk; tisztában kell lennünk azzal, hogy ellenségeinknek évtizedes áskálódását és még ma is folyton tartó megrágalmazó propagandáját, csak hosszú, szívos munkával tudjuk ellensúlyozni és még messze van az időpont, melyben ügyünk diadalát remélhetjük; teendők tehát még nagyon sok.

Ebbe a munkásságunkba bekapcsolódik Társaságunknak másik, nem kevésbé fontos törekvése: az elszakított magyarság helyzetének tanulmányozása nemzetiségi, kulturális és gazdasági viszonyainak vizsgálata. Az a munkásság, melyet Társaságunk e téren kifejt, annál inkább számíthat sikerre, mert a statisztika fontosságát maga a Népszövetség is elismerte, amidőn a Nemzetközi statisztikai intézettel közös munkásságra szövetkezett s külön szerveket is állított fel az újabb fejlődést jellemző népesedési tünetek megfigyelésére s az észlelt hiányok és bajok orvoslására. Az elszakított magyarság állapotának hűséges, igazságos felderítése tehát oly nemes feladat, mely kell, hogy ösztökélje Társaságunk minden tagját, hogy e munkából, ki-ki a maga szakmájában, kivegye a maga részét és támogassa demográfiai szakosztályunkat s általában Társaságunkat, hazafias céljaiért való küzdelmében.

Íme, ez a kettős cél már magában véve oly feladatot ró Társaságunkra, mely hosszú időre képes lekötöni munkaerőnk s amelynek teljesítésével Társaságunk is kiveszi a maga részét abból a hazafias törekvésből és szorgos munkából, melynek célja igazunknak diadalra juttatása s melynek rúgója a magyar jövőbe vetett rendíthetetlen hitünk és bizalmunk. Azzal a kivánsággal, hogy ebbeli munkánk eredményes legyen, a Magyar Statisztikai Társaság harmadik ünnepi ülését megnyitom.

*Titkári jelentés.**Rapport du secrétaire.**Dobrovits Sándor.*

A Társaság belső életéről és tevékenységéről szóló jelentésemnél fájdalmas jelentőségével minden egyéb eseményt háttérbe szorítva emelkedik ki a nagy elnökünk halálával minket ért veszteség. A kegyeletes szavak után, melyek az imént az elnöki székben *Buday Lászlóról* elhangzottak, feladatom beszámolnia részvétnek és kegyeletnek külső megnyilvánulásairól, melyeket hirtelen halála kiváltott.

A temetésen, mely *Buday* kiváló egyéniségéhez és széleskörű közéleti tevékenységéhez méltó módon folyt le, Társaságunk testületileg vett részt. Ravatalára koszorút helyeztünk s Társaságunk mely fájdalmát és a statisztikai tudományt ért csapás nagyságát *Thirring Gusztáv* másodelnökünk tolmácsolta búcsúzóijában.

Rendkívüli választmányi ülésünkön hozott határozatok értelmében nagy halottunk özvegyének részvétiratban fejeztük ki a Társaság mély együttérzését s kimondatott, hogy *Buday László*, mint akinek a Társaság francianyelvű folyóiratának a megindítása elsősorban köszönhető s ki oly értékes munkaerejét mindig különös szeretettel s a részletekig menő gondossággal szentelte lapunknak, nevével örök időkre szemlénk címlapján szerepeljen. Egyben *Buday* emlékének méltó megörökítése céljából megfelelő javaslattal végett a választmány egy albizottságot küldött ki.

A Társaság gondoskodni kíván továbbá elhunyt elnöke irodalmi hagyatékának megőrzéséről, feldolgozásáról és nyilvánossághozataláról. Megkezdett nagybecsű tanulmányoknak, röviden papírra vetett ragyogó gondolatoknak egész tárháza maradt vissza utána. Társaságunk kegyeletes és hazafias kötelességét teljesíti, midőn ezeket, a tudományra és nemzeti életünkre megbecsülhetetlen kincseket, a feledéstől meg kívánja menteni.

Megdöböntő nagyságában táruul elénk *Buday* halálának jelentősége azokból a részvétiratokból, melyek úgy külföldről, mint magyar körökből Társaságunkhoz érkeztek.

Ezek mindegyikének megemlézése túlhaladná jelentésem kereteit. Fogadják mindnyájan ehelyütt is hálás köszönetünket meleg soraikért.

Buday László halálával szinte egyidejűleg veszítettük el *Hegyeshalmy Lajos* ny. kereskedelmi miniszter tagtársunkat. *Hegyeshalmy Lajos* az országos statisztikai hivatalban kezdte meg pályáját s több kiváló munkával gazdagítva a statisztikai irodalmat, magas állásaiban mindenkor a statisztika hathatós pártolója volt. A Társaság megalakulásakor lépett tagjaink sorába s tagja volt a pénzügyi bizottságnak.

Külföldi tiszteletbeli tagjaink közül a lefolyt évben elhalálozás folytán elvesztettük *Guillaume Lajos dr.-t*, a Svájci Szövetségi Statisztikai hivatal volt igazgatóját és *Pantaleoni Maffeo* római egyetemi tanárt és olasz

szénátort. Mindkettő a statisztikának világszerte ismert kiválósága volt. Haláluk nemcsak a nemzetközi szellemi életnek, hanem a magyarság külföldön oly gyakran félreismert ügyének is vesztesége.

A Társaság életének gyászos eseményei után tagmozgalmunk aktív tételeire térek át. Folyó hó 12-én tartott III. rendes évi közgyűlésünk egyhangú lelkesedéssel iktatta tiszteleti tagjaink sorába *Klebelsberg Kunó gróf*, vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztert, eddig rendes tagunkat.

Csonka hazánkban az összeomlás a legvégzeteljesebbnek látszó pusztítást a szellemi élet terén okozta. Mikor minden erőnk a gazdasági létfenntartás biztosítása érdekében tömörült s úgy látszott, hogy a magyar kultúra ősi kincsei, mint értéktelen ballasztok vettek ki nemzetünknek fenyegető hullámoktól veszélyeztetett hajójából, *Klebelsberg Kunó gróf* az első között volt, kik a csüggedés és hitetlenség tömegszuggeszciójával szembe szállva, messze jövőbe látó tekintettel védelmére keltek veszélyeztetett kultúránknak; bámulatos munkaerejével, sokoldalú fényes képességével, a fenyegetett pontokra sietett s értékeinknek nyugodtabb, boldogabb időkre való átmentését és ezzel nemzetünk újjáépítését lehetővé tette.

A vihar még nem mult el. Nemzetünknek régi nagyságában való újjáépítése a fölöttünk még egyre tornyosuló felhők miatt talán csak a messze jövőben lesz lehetséges. A Magyar Statisztikai Társaság azonban, mely szintén érezte és érzi *Klebelsberg Kunó gróf* erőteljes kezének támaszát, mely jól ismeri azokat az eleven kapcsolatot, melyek őt régi idők óta a statisztika művelőjéhez fűzik, halálját óhajtotta leróni e választással s buzdítani őt a további kitartásra. Egyben tagjainak diszei közé emelve őt, erőt és lelkesedést kívánt meríteni a Társaság további munkásságához.

A statisztikai tudomány fejlesztése körül kifejtett kiváló tevékenységük elismerésül *Aschieri Alessandrót*, az olasz országos statisztikai hivatal igazgatóját és *Bowley Arthurt*, londoni egyetemi tanárt a közgyűlés egyhangúlag külföldi tiszteletbeli tagjává választotta.

Rendes tagjaink létszámát folyó évi közgyűlésünkön öt új tag beválasztásával szaporítottuk. Megválasztottak rendes taggá: *Imrédy Béla*, *Jancsó Benedek*, *Papp Antal*, *Sebess Dénes* és *Szabó Béla* urak. Rendes tagjaink létszáma jelenleg 80.

Ugyancsak e közgyűlésünkön választották meg *Thirring Gusztáv* — ki Társaságunknak alapítása óta másodelnöke volt — elnökké,

Laky Dezső rendes tag pedig — ki Társaságunk életében eddig mint választmányi tag vett tevékeny részt — másodelnökké.

A választmányból alapszabályszerűleg kiváló tagok, névszerint *Némethy Károly* és *Kenéz Béla* urak, újból megválasztottak. A pénzügyi bizottságban pedig a Hegyeshalmy Lajos halálával megürült helyre *Térffy Béla* rendes tag választott.

A számvizsgálóbizottság jelentésében rendben találta a Társaság gazdasági ügykezelését. A bizottságot a közgyűlés köszönetének nyilvánítása mellett felmentette s a következő évre újból megválasztotta. Tagjai tehát ismét *Ajtay József*, *Bánlaky Adorján* és *Dálnoky Kovács Jenő* urak lettek.

E bizottságok és a tisztikar kiegészítése, illetve újjáalakítása minden esetben a közgyűlés egyhangú lelkes bizalmának megnyilvánításával történt.

Társaságunk anyagi erejét túlnyomórészt alapító és pártoló tagjainak tagdíjaiból és adományaiból meríti. Ezek sorában legnagyobb számban ipari és kereskedelmi életünk kiválóságai szerepelnek. Sajnos, a szanalási folyamattal kapcsolatban természetesen beálló gazdasági depresszió e társadalmi rétegek teherbíróképességét erősen csökkentette s az önkéntes adományok, pártoló és alapító tagságra való jelentkezések száma igen csekély volt. Annál nagyobb hálával kell megemlékeznünk a *Takarékpénztárak és Bankok Egyesületének* nagylelkű elhatározásáról, mellyel Társaságunk működését 10 millió koronás adománnyal támogatta. Pártoló tagjaink száma egyébként az előző évben kimutatott 150-ről — 5 új taggal szaporodva — 155-re, alapító tagjaink száma pedig 86-ról — ugyancsak 5 új tag belépése folytán — 91-re emelkedett.

A magyar statisztikai tudomány nemzetközi megbecsülésének a lefolyt évben felette örvendetes és nagyjelentőségű eseménye volt, midőn a világ összes statisztikusainak e tudomány minden terén döntőszavú, előkelő szerve, a *Nemzetközi Statisztikai Intézet* két tagtársunkat, *Buday Lászlót* és *Szabóky Alajost* rendes tagjaivá választotta. Mindketten már régebben figyelemreméltó szerepet játszottak a nemzetközi intézet munkásságában.

Megválasztásuk jelentősége kitűnik, ha tekintetbe vesszük, hogy az Intézet 182 tagja között 29 nemzet van képviselve s kis országunk ezek között 7 taggal, a hetedik helyen szerepel. Magyarországnál több tagja csak Németországnak, Angliának, Franciaországnak, az Egyesült-Államoknak, Ausztriának és Olaszországnak van. Fájdalmas pozícióvesztéset jelent itt is *Buday László* korai halála.

A Társaság munkásságának kiváló részét képezik *előadó üléseink*. Örömmel állapíthatjuk meg ez évben is, hogy tagjaink munkakedve nem csappant meg s székfoglalói kötelezettségüknek számosan tettek eleget.

Mult évi ünnepi ülésünkön *Kovács Alajos* r. tag „*Fényes Elek* statisztikai munkásságáról“, *Vargha Gyula* tiszteletbeli tag pedig „A magyarság szerepe Magyarország gazdasági és kulturális fejlődésében“ címen tartott székfoglalót. *Ihrig Károly* „A szövetkezeti statisztika feladatai“, *Gaál Jenő* „A vándormozgalmak újabb alakulása világszerte“, *Bozóky Ferenc* „A statisztika szociológiai feladatai“, *Konkoly Thege Gyula* „A gabonafélék termésátlagai“, *Ajtay József* „A magyarság fejlődése“, *Goldziher Károly* „A tűzbiztosítási statisztika alapelvei“ s végül *Neumann Károly* „A statisztika és a vasúti gazdálkodás“ kérdéséről tartott székfoglaló előadást. Ezenkívül *Laky Dezső* r. tag, aki székfoglalóját már korábban megtartotta, „*Elválások a háború előtt és után*“ címen tartott felolvasást.

Az előadói ülések mindenkor igen szépszámú hallgatóságot vonzottak s a fölolvások nyomán támadt viták bizonyára termékenyítőleg fognak hatni a statisztikai tudomány fejlődésére.

Francianyelvű *szemlénk* az 1924. évben is négy számban jelent meg. Hogy mennyiben felelt meg feladatának, mely egyrészt a hazai statisztikai tudomány fejlettségének dokumentálása, másrészt a külföldnek a magyar közállapotokról való tájékoztatása, azt az egyre növekvő érdeklődés mutatja, mely iránta megnyilvánul. Külföldi megrendelések a legkülönbözőbb országokból szép számmal érkeztek s csereforgalmi köre is számottevően kibővült. A *Revue* tartalmának gazdagításához tanulmányaikkal elhunyt elnökünkön kívül a következő tagtársaink járultak hozzá: *Kovács Alajos*, *Thirring Gusztáv*, *Saile Tivadar*, *Szabóky Alajos*, *Schneller Károly*, *Laky Dezső*, *Konkoly Thege Gyula*, *Szigeti Gyula*, *Tormay Béla* és *Farkasfalvi Sándor*. A szerkesztési munkálatokat a közgyűlés határozata értelmében az elnök és a titkár végezték.

A trianoni békeokmány igazságtalanságai ellen folyó vértelen küzdelemben a statisztika nyújtja talán a leghatásosabb fegyvereket. Társaságunk feladatának tekinti, hogy e küzdelemben résztvegyen s a tudományos tekintélyével fémjelzett statisztikai igazságoknak külföldön is megfelelő értékelést biztosítson. Ezirányú munkásságunk egyre bővül s annak jelentősége hazai körökben egyre nagyobb elismerésre talál.

*Buday László emlékezete.**Mémoire de Ladislas de Buday.**Kovács Alajos.*

A Magyar Statisztikai Társaság múlt évi ünnepi ülésén egy régen elhalt kitűnő magyar statisztikusnak, Fényes Eleknek emlékét idéztem fel. Ki gondolta volna akkor, hogy egy év múltán már annak az emlékezetére kerül a sor, aki a tavalyi ünnepi ülésünkön a maga szokott gondosságával és bölcsességével az elnöki tisztet töltötte be.

Buday László, Társaságunk életrehívója és első elnöke nincs többé! Szinte újra meg újra meg kell szoknunk ezt a gondolatot, annyira valószínűtlennek, annyira hihetetlennek tűnik föl.

Végzetes tragikuma nemzetünknek, hogy lángelméi, legnagyobb fiai többnyire fiatalon, vagy életük delén pusztulnak el. Sirba viszik alkotásvágyukat, sirba viszik a nemzet szellemi vagyonának végtelen kárára azokat a nagy alkotásokat, amelyek csak életük későbbi szakában születtek volna meg. Nagy szellemeink sorsa többnyire Petőfié, csak kevésnek jut osztályrészül az a sors, ami Jókainak jutott.

Buday László is azok közé tartozik, akiket a halál az alkotó tehetség teljében, a szellemi kincs-termelés legszorgosabb munkaidején ért utól s bár munkáinak száma így is légió, ki tudja mivel maradt önkéntelen adósa imádásig szeretett nemzetének!

Ma még nagyon fájó Buday Lászlóról beszélni. Még nem hegedtek be a sebek, amiket halála szívünkön ütött, ma még csak a fájdalmat érezzük s az a büszkeség és nemzeti önérzet, amelyet egy ily nagy emberünk emléke idéz föl, ma még nem tudja elnyomni a fájdalmat, ami szívünket szorongatja és azt a keserű érzést, amit a gondviselés előttünk igazságtalannak tetsző végzése kelt bennünk.

Mi statisztikusok már életében is kellőképpen tudtuk értékelni Buday László nagy tudását, mély életbölcsességét, a nagyközönség azonban csak most, halála után látja életének és működésének ismertetése után, hogy mit vesztett a nemzet Buday Lászlóban. Buday László nemcsak egy tudományágnak szürke művelője, de rendkívül sokoldalú tudással, nagy koncepcióval, fáradhatatlan munkabírással megáldott férfiú volt, kiben nagy államférfiainkat jellemző tulajdonságok találkoztak. Ha gyöngye fizikai szervezete megengedte volna neki a politikai szereplést s ha általában meg lett volna benne a tehetségének megfelelő érvényesülési vágy, meg vagyok győződve, hogy Buday László nemzetünk sorsdöntő tényezőjévé emelkedhetett volna. Így csak mint tudós és tanár tett megbecsülhetetlen szolgálatot a magyar kultúrának, de mint ilyen is rendkívüli népszerűséget szerzett azzal a munkájával, amelyben a keresztre feszített és megcsonkított Magyarország véres sebeit tárta fel nemcsak magának

a megkínzott nemzetnek, hanem a külföldnek is s bizonyára kint is sok megértő szívre talált. Buday könyve szomorú tartalma dacára is ugyanaz számokban és prózában, amit Papp-Váry Elemérné „Hiszekegye“ versben fejez ki: megingathatatlan hit Magyarország feltámadásában. Az isteni örök igazságot támasztja alá Buday az ő számsoraival s az ahhoz fűződő gyönyörű gondolataival. Ha egyéb munkája nem lett volna, ezzel az eggyel örökre bevészte volna nevét nemzetünk történetébe.

Nagy emberek rendszeren már gyermekkorukban jelét adják jövő nagyságuknak. Buday Lászlónál is már gyermekkorában mutatkoztak ezek a jelek. Az iskolában mindig első s feltűnően kiváló tanuló volt. ¹⁾ 1888-ban, 15 éves korában már verseket ír vidéki lapokba s a pécsi gimnáziumban ő az elnöke az Önképzőkörnek. A ciszterciták intézetébe járva, eleinte maga is cisztercita tanár akart lenni, de szülei ellenzése eltérítette ettől a szándékától. Így azután Budapestre kerül joghallgatónak, a pécsi származású Váradi Antalnak, az Ország-Világ szerkesztőjének védőszárnyai alá, aki felismerve Buday költői és publicisztikai tehetségét, a fiatal jogászt maga mellé veszi segédszerkesztőnek. Közben a Fővárosi Lapoknak is belső munkatársa lett. Öt évet töltött így el részint tanulással, részint hírlapírói munkával. Sok verse, elbeszélése jelent meg ezalatt a lapokban, sőt külön könyvben egy „Reformátor“ című regénye is. 1896 végén búcsút mondott az újságírásnak s az Országos Statisztikai Hivatalhoz állott be napidíjasnak, valószínűleg a tudós Vizaknai Antalnak, a hivatal későbbi aligazgatójának, aki szintén pécsi ember volt, biztatására.

A statisztikai hivatalban Buday mindjárt kezdetben az elnöki osztályba jutott, ahol alkalma volt nemcsak a hivatal személyi ügyeivel, hanem annak egész szervezetével, az egyes adatgyűjtések módszerével és azok eredményeivel is a legközvetlenebbül megismerkedni. Rendkívül gyorsan szerzett áttekintést a hivatal egész munkássága fölött s később sem volt senki, aki a statisztikai hivatal munkáját részleteiben is úgy ismerte volna, mint ő. Később nagy hasznát vette ennek a tájékozottságának, amikor a statisztikai hivatal 40 éves jubileuma alkalmából szerkesztette a hivatal munkásságáról szóló kötetet.

Az elnökség teendőjén kívül Buday állandóan foglalkozott különböző statisztikai szakkérdésekkel és vezette a megfelelő munkála-

¹⁾ L. Buday Béla: Emlékezés Buday Lászlóról. Nemzeti Ujság 1925 március 15.

tokat. Első nagyobb munkája a statisztikai hivatalban a munkásbetegségélyző pénztárak 1898. évi állapotáról szóló kötet volt. Ez a kötet jóval többet hoz, mint amit címe kifejez, mert részletesen ismertetve vannak benne a statisztikai hivatalnak az ipari és munkás-életre vonatkozó, nemcsak akkor folyó adatgyűjtései, hanem azok története és fejlődése is; a betegségélyző pénztáraknak pedig akkor még meglehetősen szűkös statisztikai anyaga az ő világos és logikus előadásában olyan érdekesen van megvilágítva, hogy munkája mintául szolgálhatott a később önállósított munkáspénztári statisztikának.

Röviddel e kötet megjelenése után már egy egészen más tárgykörben dolgozik; a magyar vasutak statisztikáját ismerteti az 1897—1899. évekről. E kötet szöveges része szűkszavú ugyan, de biztos szemmel látja meg a táblázatok sokaságában a megemlítésre érdemes adatokat.

Ebben az időben indul meg a statisztikai hivatalnak egy új kiadvány-sorozata, amely az 1900. évi népszámlálás községi adatainak közzétételével veszi kezdetét. Ennek a kötetnek a bevezető része is Buday tollából folyt s bár szintén csak röviden ismerteti az országos eredményeket, az általa megállapított keret azóta is mintául szolgál a későbbi népszámlálás községi kötetének. Az 1900. évi népszámlálás záró kötetének egy része is az ő munkája, ő írta ebből a kötetből a népszámlálás előkészítéséről és végrehajtásáról szóló fejezetet. Ebben a fejezetben is többet találunk, mint amennyit a cím sejtet, mert világos összefoglalása van benne a Magyarországon legrégebbi idők óta lefolyt népszámlálásokról és a ő kritikai szemüvegén keresztül szépen látjuk azt a fokozatos fejlődést és tökéletesedést, amelyeken népszámlálásaink módszere és technikája keresztülment. Budaynak statisztikai elméleti tudása már itt erősen kiütökzik, amikor az egyes módszereket, sőt a népszámlálásnál fölvetett egyes kérdéseket is kritikai bonckése alá veszi, de emellett a népszámlálás technikai lebonyolítására is megteszi a maga gyakorlati észrevételeit.

Talán éppen ez a munkája adta meg azt az ötletet a statisztikai hivatalnak, hogy a hivatal 40 éves fennállásának jubileuma alkalmából egy olyan összefoglaló mű adassék ki, amely nemcsak a népszámlálásokat, hanem a statisztikai hivatalnak régebbi és akkor meglévő adatgyűjtéseit ismerteti.

Ez a kötet 1911-ben tényleg meg is jelent és nemcsak nálunk, hanem külföldön is nagy tetszést aratott, mert a statisztikai hivatal egész munkásságáról részletes, de mégis könnyen áttekin-

hető képet ad azzal, hogy minden adatgyűjtésnek ismertetését tartalmazza az alkalmazott adatgyűjtő mintákkal, az illető adatgyűjtésre vonatkozó rendeletekkel, a feldolgozás és az adatok közzétételének a leírásával. Az egész kötet szerkesztését Buday László végezte s egyes kisebb adatgyűjtések ismertetésén kívül ő írta benne a hivatal vázlatos történetéről s a hivatal akkori szervezetéről szóló részleteket. A népszámlálások ismertetése itt még részletesebb, mint az előbb említett kötetben s ezt a részt nagyon becsessé teszi az a körülmény, hogy 1869-től kezdve az egyes népszámlálások fölvételi mintái is közzé vannak benne. A kötet előszava maga is megemlíti, hogy „a magyar statisztikai hivatal nagy örömmel látná, ha ez a kísérlete kedvező fogadtatásra és követésre találna a külföldi statisztikai hivatalok körében s ezzel új alkalom nyílnék a nemzetközi összehasonlító statisztika ügyének fejlesztésére“. Most már megállapíthatjuk, hogy ez az óhaj teljes mértékben bevált.

Nincs a statisztikai hivatalnak olyan munkája, amely iránt a külföldi szakkörökben olyan érdeklődés nyilvánult volna meg, mint ez iránt a munka iránt. Külföldi statisztikai hivatalok is sok adatgyűjtésüknél átvették a magyar statisztikai hivatal adatgyűjtéseinek a módszerét s tudomásunk van arról, hogy újonnan keletkezett államok statisztikai hivatalai a mi hivatalunk szervezetét és adatgyűjtési módszereit vették át, amelyeket e kötetben készen találtak. Ezzel Buday Lászlónak is nagy érdeme van abban, hogy a magyar statisztikai hivatal munkásságáról külföldön olyan jó véleménnyel vannak vagy legalább is voltak a világháborúig, amikor a tisztánlátást megzavarta az ellenségeskedés és a mohó hódító vágy.

A szóbanforgó munka után két év múlva következett Budaynak a statisztikai hivatalnál legnagyobb munkája „Magyarország községeinek háztartása“, amely nemcsak terjedelmes voltával tűnik ki (maga a szöveges rész 172 kéthasábos oldalt tesz benne), hanem tartalmának is teljesen újszerű voltával, rendkívül alaposságával és mélyen járó megfigyeléseivel. Részletesen bevilágít ez a kötet a községek háztartásának minden részletébe. Az óriási anyagból mégis csak azokat a jellemző adatokat ragadja ki, amelyeket a községi életnek csak olyan alapos ismerője válogathatott ki, mint amilyen Buday László volt. Községi közigazgatásnak valóságos bibliája ez a könyv, amely szinte nélkülözhetetlenné vált azoknak, akik a községek közigazgatásával foglalkoznak vagy abba beleszólásuk van. Maga Buday is hivatali munkái közül ezt a munkáját tartotta a legnagyobbra s hogy annak tárgyát mennyire szerette, mutatja az, hogy a kötet megjelenési idejében és azután is jóideig csak ezzel a témával foglalkozott s igen sok lapban és folyóiratban ismertette az ott fölvetett kérdések részleteit.

Hasonló tárgyú egy évvel később megjelent munkája: „A vármegyék háztartása“, amely ugyanolyan alaposan, a részleteknek beható ismeretével mutatja be a vármegyék önkormányzati háztartását és röviden a vármegyék történeti fejlődését és azok vagyonekezelésének századok folyamán való alakulását is ismerteti. A szoroson vett vármegyei háztartásra vonatkozó adatokon kívül ez a kötet a vármegyei gyámpénztárakra vonatkozó adatokat is magában foglalja.

Ezeken a szoroson vett statisztikai munkákon kívül Buday hivatali munkássága alatt két olyan munkát adott ki a közigazgatási könyvtár sorozatában, amelyek a közigazgatással foglalkozók munkáját voltak hivatva megkönnyíteni. Mind a két munka azonban szoros összefüggésben volt hivatali munkájával is. Az egyik „A statisztikai hivatal adatgyűjtéseinek magyarázata“ című munka, amely 1901-ben jelent meg, kicsiben hasonló a már említett jubiláris kötethez, a másik pedig a helynevekről szóló 1898. évi IV. t.-c. magyarázata.

Ez utóbbi munkája azonban nemcsak a törvény magyarozatát adja, hanem a törvény alapján szervezett községi törzskönyvi bizottság egész munkásságát, a törvény végrehajtásának módját és rendszerét is teljes részletességgel ismerteti kitűnő földrajzi és történeti tudással. A magyarországi helynevek rendezésének ügye általában mindvégig nagyon közel állt Buday László szívéhez. Elejétől kezdve a legnagyobb buzgósággal és szakértelemmel dolgozott helyneveink rendezésében és magyarosításában, amelyben kitűnő nyelvérzéke is nagy segítségére volt. Az ő gondolata volt az is, hogy az egész mű elkészülte után a bizottság munkájáról egy összefoglaló mű készüljön, amely minden egyes község nevét, a névnek az idők folyamán beállt változásait, végül a hivatalosan megállapított nevet és annak indokolását is tartalmazza. Ennek a munkának a kézírata legnagyobb részben el is készült, de annak kiadását a közbejött világháború megakasztotta, majd Magyarország szerencsétlen szétdarabolása legalább egy időre időszertelenné tette. A kézirat, amelynek egy része szintén az ő munkája és amelyben az összefoglalást is ő szándékozott megírni, most az Országos Levéltárban várja az idők jobbrafordulását.

Ezen a két önállóan megjelent munkáján kívül számos kisebb dolgozata jelent meg különböző napilapokban és folyóiratokban, nemcsak statisztikai, hanem társadalmi és (többnyire névtelenül) politikai kérdésekről is. A statisztikai hivatalhoz való belépte után rövid időre a Közgazdasági Szemlében a házassági perekről és a felekezetenkívüliek statisztikájáról ír, de korán megnyilatkozik benne a magyarság sorsát féltők gondja, amikor a népmozgalomban kutatja a magyarság szerepét. A statisztika legkülönbözőbb ágaiból veszi következő cikkeinek témáit: ír a magyar fürdők vendégforgalmáról, azután az ipartestületi

statisztikáról, majd emlékiratot dolgoz ki a hivatási balesetek statisztikájának egyöntetű szervezéséről. A középosztály kérdésével is korán kezd foglalkozni és ez később is kedves témája maradt. Munkatársa volt a Közgazdasági Lexikonnak is, amelybe nagyobb cikkeket írt az öngyilkosságokról és a törvénytelen születésekről. A társadalmi kérdések általában mindig nagyon érdekelték s akár munkáskérdésről, akár tisztviselőkérdésről volt szó, mindig melegen érző szíve, faj- és ember szeretete nyilatkozott meg írásaiban. A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1901. évi budapesti ülésére alkalmából is azt fejtegette az egyik folyóiratban, hogy milyen társadalmi kérdések szerepeltek a Statisztikai Intézet budapesti ülésén.

A községi háztartási statisztika készítése idején ezzel kapcsolatban sokat foglalkozott a községi közigazgatás kérdéseivel és a községi jegyzők ügyével.

Említett külön munkáján kívül, amely a helynevek rendezésének ügyét tárgyalja, több kisebb cikkben is tárgyalja a helynevek kérdését s érdekesen világítja meg azt a régi magyar névanyagot, amely a rendezés során az elfakult oklevelekből összekerült.

Szeretett foglalkozni nemzetiségi és kulturális kérdésekkel s a Budapesti Szemlében annak idején közölt cikke, amelyben megállapítja, hogy a nemzetiségek békés együttélésének klasszikus hazájában, Svájcban is van nyelvi és nemzetiségi kérdés, annak idején meglehetősen nagy feltűnést keltett. Kulturális kérdéssel foglalkozik akadémiai székfoglaló értekezése is, amelyet „Népünk műveltsége“ címen írt. A Magyar Tudományos Akadémia ugyanis 1914-ben levelező tagjává választotta. A Tudományos Akadémiában ritkán tartott felolvasást, ellenben annál többet dolgozott mint a Nemzetgazdasági Bizottság előadója és mint különböző pályázati kérdések bírálója.

Amikor akadémikus lett, 1914 májusában, már a Statisztikai Hivatal aligazgatója volt és néhány hónap múlva, éppen a világháború kitörése idejében, kapta meg igazgatói kinevezését. A nagy hivatal vezetésével járó nagy elfoglaltság irodalmi munkásságán is meglátszik. Ezentúl ritkábbak irodalmi megnyilatkozásai és például 1916-ról és 1917-ről csak egy-egy tanulmányát ismerjük, 1918-ról pedig egyet sem. Ezekben az időkben ő a hadbavonultak helyett is dolgozott és minden energiáját arra fordította, hogy a statisztikai hivatal a megcsökkenő létszám mellett is el tudja végezni a háború folytán megsokasodott teendőit. Mint a statisztikai hivatal igazgató-

jának, tragikuma volt Budaynak az, hogy nagyszerű munkatervvel, lebíráhatatlan munkavággyal lépett a hivatal élére és be kellett látni, hogy a világháború okozta viszonyok közepette terveit nem tudja megvalósítani, ígéreteit nem tudja beváltani, mert a háború miatt egészen más irányba kellett a hivatal munkásságát terelni és azokra a szép tervekre, amelyek Buday agyában összegyülemlettek, nem volt sem ember, sem pénz. Mikor pedig az összeomlás bekövetkezett, ez a statisztikai hivatal munkáját még jobban megsokszorozta, mert minden statisztikai adatot, amely addig egész Magyarországra volt összeállítva, vissza kellett vezetni a megcsonkított területre, hogy a béketárgyalásnál ki tudjuk mutatni, miben mi a veszteségünk, s hogy érvelni tudjunk igazaink mellett. Budaynak személy szerint is nagy érdeme van ezeknek a munkálatoknak végzésében és a „Magyarország gazdasági egysége“ című, a béketárgyalásra készült remek tanulmánya sokat lendíthetett volna Magyarország sorsán, ha a béketárgyaláson bennünket egyáltalán meghallgattak volna.

A túlfeszített munka, amelyet a háború utolsó éveiben és az összeomlás után, mint a statisztikai hivatal igazgatója kifejtett, megrendítette különben is gyöngye egészségét; egyébként is elkedvetlenítette az, hogy terveit a teljesen megváltozott viszonyok között nem tudja megvalósítani, úgyhogy megérlelődött benne az a gondolat, hogy nyugalmasabb pozíciót keres magának. Elfogadta tehát a Műegyetem meghívását a statisztika tanszékére. 1920. őszén búcsút mondott a statisztikai hivatalnak, amelynek 24 éven át a legkiválóbb tisztviselője, majd külföldön is elismert tekintélyű vezetője volt. Ahelyett azonban, hogy most már élvezte volna azt a viszonylagos nyugalmat, amit az egyetemi tanári pálya nyújt, leküzdhetetlen munkavágyától hajtva újra nekifeküdt az irodalmi munkásságnak, amellet, hogy — mint maga bevallotta — eleinte az előadásokra való készülődés igen sok idejébe és fáradságába került. Hivatali teendőkkal azonban nem lévén lekötve napi nyolcórán keresztül, mint azelőtt, s minthogy különben is rendkívül gyorsan tudott dolgozni, alig egy félévvel a hivataltól való megválása után egy 300 oldalas könyvvel jelenik meg a nyilvánosság előtt: a „Megcsonkított Magyarország“-gal. Ez a könyv a szenzáció erejével hatott a könyvpiacra és csakhamar rendkívül kelendőségnek örvendett. Mindenki csodálta azt a sokoldalú tudást, azt a mély életbölcsest, az ország viszonyainak minden részletre ki-

terjedő ismeretét, amelyet ez a könyv magában foglal. Benne van ebben a könyvben a magyarság minden keserősége, az igazságnak bátor védelme, de emellett az élni akarás határozott kijelentése és a megingathatatlan hit abban, hogy ezek a lehetetlen állapotok fenn nem maradhatnak. S mindez fordulatosan, költői szépségekkel és hasonlatokkal ékes nyelvezettel, amely még a legszárazabb statisztikai részeket is élvezetes olvasmánnyá teszi. Budaynak nagyszerű írásművészete ebben a munkájában érte el tetőfokát. Gyönyörű gondolatok és hasonlatok vannak benne és valószínű program arra nézve, hogy a megcsonkított Magyarországnak hogyan kell gazdaságilag berendezkednie, ha az ország elszakított részeinek megszállása hosszabb ideig tartana. Nagyszerűen összhangba tudja hozni a különböző gazdasági érdekeket, de emellett nem feledkezik el a népesedés nagy kérdéseiről sem, sőt a néperőnek, mint a gazdasági erő alapjának megtartását alapfeladattá teszi. Egy gyönyörű hasonlattal így fejezi ki ezt Buday: „Egy milliárdos valutaművelet kevesebbet ér a nemzet maradandó értékei tekintetében, mintha a halálozás arányát egy számmal sikerül lezörítanunk“.¹ A földbirtokreform gyors végrehajtásától is nemcsak azért fél, hogy ez a termelés csökkenését fogja okozni, hanem azért is, mert meg van arról győződve, hogy ez a népszaporodás megakadásával is fog járni. Buday azt tartja, hogy a birtoktörvény végrehajtásánál különös gonddal kell kiválogatni a nagyobb propagáló erővel bíró vidékek népfölöslegét s elsősorban ezt részéssíteni földben. Szerinte a földbirtokreformot telepítések útján már előbb kellett volna megkezdeni; mint ő mondja: „Fajunknak szerencsétlensége, hogy létének legnagyobb problémáit illetlenül hagyja érni addig, amíg az érés nem is érési folyamat többé, hanem már üszkösödés“.²

A legszárazabb gazdasági kérdések tárgyalásánál is meglep egy-egy frappáns hasonlata. Pl. a részvénytársaságok mohó alapítási vágyára a következő megjegyzése van: „Ne nézzük ezt csupán a nyereséges lázas mohóságának. Van benne valami örök ösztön-szerűség, ugyanaz, amely a fecskét arra készíti, hogy a legnagyobb viharban, amely a fészket letépte, újabb szálmászalért röpködjön s ha sikertelenül is, de igyekezzék a dühöngő széllel szembehelyezni a maga kis makiacs fészekrakó energiáját.“³ Vagy a külföldi tőke beözönléséről a következőket mondja: „Csupán az aggasztó, ha a külföldi kis tőke azért kívánczik ide, hogy az árú születése és fogyasztása közti rövid időben nyereséggel megrakodva azzal hazai kaptárába

¹ Megcsonkított Magyarország 53. l.

² I. m. 120. l.

³ I. m. 227. l.

repüljön vissza".¹ A kellően meg nem alapozott és elbukó új vállalkozásokat is tudja menteni a következő szavakkal: „Ki jósolhatná meg, hogy gazdasági életünknek kiégett talajában, amelyet termékeny eső oly régen nem öntözött, melyik mag fog gyökeret eresztetni s melyik csira szárad el meddön. Az olyan új vállalkozások, amelyek a termelő erőt akarják friss munkára serkenteni, talán igen sokszor kudarcot valanak, de még bukásukban is valószínűleg használnak a gazdasági életnek, ha az utat a munka felé kissé egyengették. Olyan áldozatokká válnak, mint a szakadéka ugró Marcus Curtius; elvesznek, hogy mások boldogulhassanak.”² A magyar munkásság nagy szeretetéről tanuskodnak a következő mondatai, amelyekben szintén található egy természetből vett gyönyörű kép: „Egyes munkásszervezetnek attól a törekvésétől, hogy hatalmi tényezőként szerepeljenek más társadalmi rétegekkel szemben, teljesen független az a tisztánlátás, hogy tanult, jól foglalkoztatott, jól kereső és megelégedett munkásokra szükségünk van.

Az értelmiség és a munkásság, a közelmúltban legtöbb megpróbáltatásnak kitett ez a két társadalmi osztály, a közeljövő munkájában annyira érdekelve van, hogy ezek gondját apasztani kell, s úgy védeni őket, hogyha jó még valaha napfény, erre a szerencsétlen országra, ez a két réteg valahogy árnyékban ne maradjon”.³

Ez az idézet is mutatja, hogy mennyire a szíven feküdt a munkásság sorsa és hogy egyáltalán mennyire igyekezett az érdek-ellentéteket összeegyeztetni, a nemzetben az egységet, az egy cél felé való törekvést megerősíteni. A város és falu közötti látszólagos ellentétéről is a következőket mondja: „Még látszólag ellentétek begyeződnek ki a város és a falu közt, a higgadt szemlélő a rokonvonalok erősebb kidomborulását látja s minthogy az ellentétek csak hangulatképek, melyeket a hullámzó érzések ma elkeseredettebben, holnap szelidebben színezhettek ki, a rokonvonalok pedig a tényleges helyzetnek és egymásra utaltságnak felelnek meg, remélhető, hogy a haragos szemekbe visszaszáll a régi megértő tekintet”.⁴

Bár az elszakított részek minden egyes lakosáért fáj a nemzetéért lángoló szíve, mégis kiérzik soraiból, hogy legfőként az elszakított magyarság sorsa érdekli. Azt a körülményt, hogy a trianoni béke nemcsak nemzetiségi, de tiszta magyar területeket is elszakított, mindenütt ki is élezi és ügyesen használja ki a bitorlók mohóságának jellemzésére. Kimutatja, hogy miért volt szükségük azoknak tiszta magyar területre is, mert azok népsűrűségben, mezőgazdasági termékekben, vagyis általában vagyonban gazdagabbak, mint a nemzetiségi területek. Az elszakított magyarsággal való szellemi érintkezésnek úgyszólván lehetetlennételére vonatkozik ez a néhány jellemző szava: „Talán a legjobb eszköz arra, hogy újra találkozzunk, a mai szétszakításnak durvasága s a szellemi érintkezésnek ily merev eltiltása. Ha kevésbé feszülne a hír, esetleg később pattanna szét”.⁵

Leírva az új államok életképtelen viszonyait, következőképp jellemzi a magyarság szerepét ezekben az államokban: „Mindegyik hódító új szomszéd zsákmányát keserűvé teszi néhány olyan vonás, amelyet nem tudnak letörölni térképükről. Csehország ipari előnyei, Románia mezőgazdasági ereje nem lesznek

képesek tartósan ellensúlyozni azt, hogy egy, a szellemi és gazdasági kultúrában előrehaladt faj a földrajzi helyzet segítségével is centrifugális törekvéseket fejthet csak ki új államukban”.¹ Továbbá: „Ha a Bánságban bővebb a kenyér, ha Trencsénben fűrgebbek a vonatok és Déván hozzáférhetőbb a szén, mégis a mi helyzetünk a jobb, s azoké szánandóbb, akik kívül rekedtek szűk határainkon”.²

Megvetéssel fordul el azoktól, akik magyar nyelven idegen zsoldban és idegen érdekek szolgálatában állva, a magyarságot gyalázzák. Ezekről a következőket mondja: „Az a néhány sajtótermék, amelyet elszakított testvéreink magyar nyelven fenntarthatnak, csak halk szavú lehet s arról kell legjobban hallgatnia, melyről legtöbbet tudna panaszkodni. Kivétel csak akkor van, ha azok üznek sajtópropagandát, akiknek társadalmunk könnyelműen odaajándékozta a nemes patinájú emigráns nevet. Ezek nyugodtan gyalázzhatják Magyarországot, költhetnek róla hazug és riasztó híreket, az új szomszédok védőszárnya gyámolítóan borul föléjük”.³

Szeretettel fordul viszont azok felé a nemzeti-ségek felé, amelyeknek az elszakítás maguknak is csalódást okozott. „A magyar nacionalizmus oly feketére van ugyan festve előttük, hogy nem mondhatják ki hangosan, mennyire kedvezőbb volt rájuk a mult magyar hegemoniája, mint az állítólagos testvér elnyomása, de elégedetlenségük az idők teltével növekszik. Ha még találkozunk, nem azt nézzük, hogy milyen érzéssel távoztak tőlünk, hanem azt, hogy milyen tapasztalatokkal térnek vissza”.⁴

A nagy hatalmakra is, akik tulajdonképpen ezt a helyzetünket előidézték, van elég lesújtó és elítélő szava. Legjellemzőbb ez a mondata, amely az entente-bizottságok horribilis költségeire vonatkozik s melyeket nekünk kellett megfizetnünk: „A szegény adósra a legbántóbb látvány, ha hitelezője irgalmatlanul követeli az uzsorakamattal megnövesztett adósságot, de azért — ott vendégeskedik az adós asztalánál”.⁵

Budaynak ez a munkája német, francia és angol nyelven is megjelent, mindenütt élénk feltűnést keltve. Azok, akiknek bármi részük volt abban, hogy Magyarország oda jutott, ahol van, bizonyára élénk lelkipurdalást éreztek ennek a könyvnek az átolvasásakor. A Magyarország iránt ellenséges, sorsa iránt pedig közönyösek közül bizonyára sokban fölébresztette a szánalmat és rokonszenvet ennek az igazságtalanul meghurcolt és tönkretett országnak sorsa iránt. Buday könyve egymaga föler a propagandának és diplomáciának legalább 10 évi munkájával.

Az idegennyelvű kiadások nem fedik teljesen a magyar szöveget, Buday nagyon ügyesen tudta megállapítani azt, hogy mi való a magyar közönségnek s mi való a külföldnek. Az idegennyelvű kiadásokban Magyarország rövid történetét és Magyarország háborúban való felelősségének kérdését is ismerteti és kellő világitásba helyezi.

¹ I. m. 229. l.

² I. m. 228. l.

³ I. m. 266. l.

⁴ I. m. 275—276. l.

⁵ I. m. 175. l.

¹ I. m. 292. l.

² I. m. 294. l.

³ Magyarország küzdelmes éve 202. l.

⁴ O I. m. 203. l.

⁵ I. m. 185. l.

Két évvel az első kiadás megjelenése után teljesen átdolgozva és az újabb adatokkal kibővítve „Magyarország küzdelmes évei“ cím alatt újra kiadja ezt a munkáját. Amint ennek a második kiadásnak előszavában mondja: A „Megcsönkített Magyarország“ két év elteltével újra bekapogtat az olvasónál. Nem a fájdalomnak azzal az ijedt bűgásával, mint először. *A szavak gyászpompáját le kell már vetni.* Hétköznapokat élünk, amíg az a harmadnap eljő, amit az írás ígér, a megváltás boldog harmadnapja. — Hétköznapokat kell élnünk, dolgozokat, nem fáradóakat, hogy *mire a harmadnap közelít, a követ el tudjuk hengeríteni a sír széléről.* Ez a Buday stílusa, amely még akkor is olyan magas nivójú, amikor maga mondja, hogy a szavak gyászpompáját le akarja vetni.

Attól az időtől kezdve, amikor Buday elfoglalta tanári székét a műegyetemen, irodalmi munkássága folyton fokozódik. 1921-ben kiadja a „Megcsönkített Magyarországot“-ot s miközben e mű külföld részére való átdolgozásán munkálkodik, egy sereg kisebb cikket ír különböző folyóiratokba s ideje marad arra, hogy egy közel háromszáz oldalas „Agrárpolitikát“ írjon s kevéssel utóbb megjelenteti „A statisztika elmélete és története“ című munkáját, amely szintén több, mint 200 oldal terjedelmű. Mind a kettő tankönyvnek készült, de sokkal több van benne, mint amit egy tankönyvtől várunk. Az elsőben nagy elméleti és gyakorlati tudáson alapuló program van kifejtve, az utóbbi pedig alkalmas, hogy a nagyközönséggel is megszerettesse a statisztikát, olyan közvetlen és vonzó olvasmány. A következő évben, 1923-ban jelenik meg a „Megcsönkített Magyarország“ második kiadása és ugyanabban az évben adja ki az Akadémia Buday alapos értekezését a statisztika munkaköréről. Az utóbbi munkájából látjuk, hogy a statisztika fejlesztésének még milyen nagy lehetősége van, ha a társadalmi és gazdasági élet minden jelenségét meg akarjuk figyelni.

Ezután következik még különböző folyóiratokban és lapokban rendkívül sűrűn megjelenő cikke és tanulmánya. Közben pedig a külügyminisztérium megbízásából ismét egy Magyarországot ismertető nagyobb munkán dolgozott, amely egyszerre négy idegen nyelven, külön-külön kiadásban jelent meg. Buday ezeket a munkáit (Reise um Ungarn s hasonló címmel) már nem láthatta; mire azok nyomásra kerültek, halott volt.

Szinte lehetetlen felsorolni azt a temérdek elméleti és gyakorlati témát, amelyekkel Buday

a statisztika valamennyi ágának és a gazdasági és társadalmi élet úgyszólván minden jelenségének köréből foglalkozott. És akármilyen kérdést vett tolla alá, mindegyikről tanulságos, élvezetes, alapos tanulmányra és mély bölcsességre valló nézeteket tudott kifejteni, akár az egykéről, akár a választójogról, akár az agrárpolitikáról, kereskedelmi kérdésekről, iparügyekről, akár kulturális vagy más társadalmi kérdésekről volt szó.

A statisztika szerepét senki se tudta olyan ügyesen megvilágítani, mint Buday ebben a frappáns hasonlatában: „A statisztika számai a legnagyobb ellenségei a nagyképűségnek, a frazeológiának; a hangzatos szép szólásoknak többnyire ijedten kell összerendezniök, ha a láthatáron a statisztika számsorokkal sujtásozott, táblázatos egyenruhája megjelenik“.

Nem szabad elfeledkeznünk azokról a kisebb cikkeiről sem, amelyek többnyire névtelenül, különböző naptárakban jelentek meg. Ezek a cikkek is különböző történeti, gazdasági és társadalmi kérdésekkel foglalkoznak, többnyire népies modorban vannak írva, Budaynak rendkívül vonzó és élvezetes előadásában. Mert Buday mestere volt a stílusnak akkor is, ha nem pompába kellett öltöztetni a szavakat, hanem ha a nép által könnyen érthető hétköznapi nyelven kellett is írnia.

Ezen a folytonos idegölő irodalmi munkásságon kívül Buday szerkesztette a Közgazdasági Szemlét, a Közgazdasági Társaság folyóiratát, amelybe maga is írt cikkeket és könyvismertetések, továbbá befolyt a Magyar Évkönyvnek és a Kelet-Európai Évkönyvnek szerkesztésébe.

Bámulatos termékenységet még ezek a felsorolások sem meritik ki. Hagyatékában nagyszámú egészen vagy félig kész tanulmánya és cikke találtatott, amelyekről nem lehetett megállapítani, hogy megjelentek e vagy sem. Ezek is a legkülönbözőbb társadalmi és gazdasági kérdésekkel foglalkoznak.

„A statisztika elmélete és története“ című munkájának előszavában bejelenti, hogy munkája folytaltásául a statisztika egyes részeinek kidolgozásával foglalkozik. Úgy látszik, ennek az ígéretnek a beváltása lett volna „a forgalom (kereskedelem) statisztikája“ és „a tökeszervezés statisztikája“ című kézírata, melyek közül az elsőből már három fejezet is ki van dolgozva és az anyaggyűjtemény összeállítva az egyes fejezetekhez. Volt azonkívül Budaynak egy tudományos akadémiai megbízása is „a magyar középosztály hanyatlásának okai stb.“ címen, amelynek szintén elkészítette tervezetét és egy fejezetét kidolgozta. Megbízást kapott azonkívül az Akadémiától az Akadémia 100 éves évfordulója alkalmából kiadandó munka egy fejezetének megírására is. Széchenyi „Hitel“-ének új kiadásához, amelyet szintén Buday rendezett sajtó alá, ugyancsak készített jegyzeteket.

Hogy mennyi terv és gondolat volt még agyában, amelyeket mind megvalósítani szándékozott, azt mutatják azok a néhány sorban megkezdett cikkek, amelyeknek vázlatát elkészítette, vagy legalább is címüknek leírásával kidolgozandó programul maga elé tűzött. Ilyen tanulmány és cím is vagy húsz akad hagyatékában.

Szinte fárasztóvá lesz ez a végtelennek látszó felsorolás, pedig csak a fontosabb munkáit említettem meg s általánosságban jeleztem, hogy Buday milyen témákkal és tervekkel foglalkozott. Csak munkáinak hevenyészett összeállítására, amelyben azok címei vannak felsorolva, 13 gépirásos oldalt tesz ki. Lehetetlen is e rövid emlékezés keretében teljesen átfogó képet adni az ő rendkívüli munkásságáról. Vannak más íróink is, akik szinte ontják a könyveket és a cikkeket és vannak, akiknek egész életük munkássága mennyiségre talán még nagyobb, mint Budayé. Önála azonban a mennyiségi produkció tartalmilag is óriási értéket jelentett. Emellett gondolatainak mély bölcsessége, nyelvezetének tiszta magyarsága és sok helyen költői szárnyalása műveinek minden sorát élvezetes olvasmánnyá tette. Buday mint tudós és mint tanár egyaránt kiváló volt, egyénileg is végtelenül szeretetreméltó, szelíd lelkületénél és lebilincselő modoránál fogva mindenki csak szerette. Azok, akik előadását hallgatták, dicsérik annak logikus és folyamatos voltát és ha szaktanácskozásokon vagy tudományos és társadalmi egyesületek ülésein felszólalt, mindig nagy súlya volt az ő logikus, szellemes és fordultatos hozzászólásainak. Az a gyönyörű beszéd pl., amelyet Matlekovics Sándornak 80-ik születésnapja alkalmából rendezett ünnepségen a Közgazdasági Társaságban mondott, mindenkinek emlékezetes marad, aki hallotta.

Buday halálával nekünk, a Magyar Statisztikai Társaságnak legnagyobb a veszteségünk, mert hiszen ő volt társaságunk életrehívója és első elnöke. Az ő érdeme, hogy társaságunk ma már számottevő tényezője tudományos életünknek és hogy külföldön is elismeréssel vannak fiatal társaságunk tudományos működése iránt.

Buday tudományos működésén kívül jelentős társadalmi munkát is fejtett ki és tartozom annak a megemlékezésével, hogy Buday László, bár ezt a fórumon nem is hangoztatta, de szívének belső érzésével s ott, ahol módja volt rá, ténykedéseiben is intranzingens harcossá volt a keresztény nemzeti irányzatnak.

Bár hivatali munkásságáért és tudományos működéséért úgy a hivatalos, mint a tudományos világ részéről megkapta a méltó elismerést s a „Megesonkított Magyarország“ révén mondhatni népszerűséget szerzett, mégis három nagy tragikus vonást lehet észrevenni

az ő egyébként harmonikus életében és korai halálában. Az egyik gyenge fizikum, úgyszólván állandó betegeskedése volt. Valóban óriási akaraterjének és lebírhatatlan alkotásvágyának kellett lenni, hogy ilyen gyenge fizikummal, ilyen tudományos irodalmi produkcióra és közéleti tevékenységre képes volt. Betegsége még így is néha hetekig ágyhoz szegezte és hónapokig tétlenségre kárhoztatta.

Másik tragikum volt, hogy röviddel azután, amikor rendkívüli ambícióval és tettvágyal annak az országos hivatalnak az élére került, amelynek sorsát annyira szívében viselte, kitört a világháború s így szó sem lehetett arról, hogy Buday azokat a szép terveket, melyeket statisztikai hivatali igazgatóságához fűzött, megvalósíthassa. Ez mindig fájó sebe maradt neki.

Végül legnagyobb tragikum az volt, hogy ő, aki annyira szerette nemzetét s aki annyit dolgozott a magyarság jövőjéért és nagyságáért, ő lett szinte regisztrálója és leltározója annak a maradék Magyarországnak, amelyet minél dicsőbbnek, minél nagyobbak óhajtott látni. Legnagyobb öröme az lett volna, ha megérte volna azt az időt, hogy az ő könyve, amely életének legszebb alkotása s amellyel népszerűségét szerezte, Magyarország egységének helyreállta folytán elveszítse aktualitását és csak egy szenvedésteli korszaknak fájdalmas emléke maradjon. Sajnos, ezt nem érthette meg, de könyve addig is ápolni fogja azt a hitet és reményt, amelyet mindnyájan bizakodó lélekkel vallunk, hogy „eljö a harmadnap, a megváltás boldog harmadnapja“.

Ünnepi előadás.

Conférence solennelle.

Gróf Klebelsberg Kunó.

Mintegy negyedszázaddal ezelőtt a Központi Statisztikai Hivatalban Vargha Gyulánál fiatal miniszterelnökségi fogalmazó jelent meg s előadta, hogy a magyarság fejlődésének és nemzetiségi viszonyainak tanulmányozása arról győzte meg, hogy kultúrpolitikánk aránytalanul sokat foglalkozik azzal, hogy nem magyarajkú honfitársainkat az állam nyelvére megtanítsa, miközben magának a magyarságnak művelődési érdekeit elhanyagolja. Véleménye szerint az alföldi tanyák színmagyar népével, a magyar nyelvhatárokkal, nyelvszigetekkel és szórványokkal, meg a külföldi magyarsággal sokkal behatóbban kellett volna foglalkozni s jelezte is, hogy meg akarja szervezni az idegenben élő magyarság nemzeti

védelmét. Vargha Gyula szobájában egybe voltak gyűlve Vizaknai Antal és Buday László, kik eltávoztak az élők sorából, Kovács Alajos és Pogány Frigyes, akik körünkben vannak. Élénk eszmecsere fejlődött ki, az elvi kérdésben a vélemények megoszlottak, de abban az egész statisztikai hivatal egyetértett, hogy a Julián-Egyesület alapításában és szervezésében odaadással nyújt támogatást. Azóta 25 év múlt el, az akkori fogalmazóból miniszter lett, közös munkánk eredményét: a Julián-Egyesületet a nagy nemzeti összeomlás maga alá temette, de a sok változásban változatlanul maradt meg az a barátság, amely a statisztikusok és közöttem munkánkban kifejlődött.

Csupán e barátságnak köszönhetem, hogy a Statisztikai Társaság mai közgyűlésén az előadás megtartására engem szólítottak fel, ki a statisztika terén inkább csak fogyasztó, sem mint termelő vagyok. Nehogy tehát olyan terekre kalandozzam, hol Önöknek kellene beszélniök s nekem hallgatnom, engedjék meg, hogy mint kultúrpolitikus és organizátor szólalhassak fel. A M. Kir. Statisztikai Hivatalról, mint tudományos intézetről óhajtok beszélni s hol találhatnék erre megértőbb auditóriumot, mint éppen a Statisztikai Társaságban, mely a statisztika tudományos művelését vallja egyik főcéljának.

Az én gyerekkoromban, ha valaki mintagazdaságot létesített, arról barátai szánakozva mint olyanról beszéltek, aki legközelebb tönkre fog menni. Még ma is igen sokan ellentétet látnak egyfelől az elmélet, a tudomány, másfelől a gyakorlat s főleg a gyakorlati életben való sikeresség között s a teoretikust az inpraktikussal azonosítják, holott a valóság az, hogy az az elmélet, amely nem válik be az életben, éppen téves elmélet, vagy a szerencsétlen, aki tudományos alapon eredménytelenül kísérletezik, nem ért a maga mesteriségéhez. A világháború azonban e részben is fordulatot hozott, mert repülőgépek, mérgező gázok és tankok a tömegeknek is olyan szemléltető oktatást adtak a tudomány reális hatalmáról, melyet mindenki saját bőrén érezhetett. Midőn nálunk a statisztikát bevezették és megszervezték — talán okulva a II. József által tett keserű tapasztalatokon is — az úttörők bölcsen számoltak a 70-es, 80-as és 90-es évek hazai gondolkozásával s a statisztika közvetlen gyakorlati hasznosságát állították előtérbe. És tényleg az ország helyzetének minden oldalú fölismerése ad csak útbaigazítást abban a tekintetben, mit kell a kormánynak tennie. Elégítse is ki a Központi

Statisztikai Hivatalunk a kormányzat statisztikai szükségleteit a jövőben is, de emellett mint kultuszminiszternek sürgetnem kell, hogy a kormány nyújtson fokozottabb mértékben módot ennek a kitűnő intézménynek arra is, hogy tagjainak egy része a tudományos statisztika kérdéseivel foglalkozhasson, mondjuk egy tudományos osztály főfeladatként foglalkozhasson a statisztika elméleti kérdéseivel s nemzetközi összehasonlító statisztikával; amint pl. múzeumainkban a kéziratok, képek, szobrok vagy természeti tárgyak gyűjtésén, rendezésén, csoportosításán, kiállításán és katalógizálásán felül tudományos kutató munka is folyik. Éppen a nemzetközi összehasonlító statisztikára akkora szükség talán sehol sincs, mint nálunk magyaroknál, kik erőnket majd szeretlenül túlbecsüljük, majd meg módfelett alátaksáljuk, mi ellen csak a külföldi és saját viszonyaink pontos ismerete és összehasonlító elemzése óvhat meg bennünket.

A M. Kir. Közgonti Statisztikai Hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-c. sajnós, csekélyszámú szép szerves törvényeink közé tartozik. Az általa megvont keretben a kiváló erőknek egész sora nyert alkalmazást, kik a magyar közélet legkülönbözőbb terein, magas kormányzati állásokban és egyetemi katedrákon becsületet szereztek a magyar névnek. Bízást el lehet mondani, hogy statisztikai hivatalunk a kimagasló férfiaknak valóságos melegágya volt. A boldogulás kedvező szervezeti és személyi előfeltételein felül a hivatal még abban a boldog időben, mikor nagyszabásúan építkezni lehetett, célszerű palotát is kapott s erről a külsőlegesen látszó körülményről az intézmények történetében sohasem szabad megfeledkezni, mert az intézmény szakasztott olyan viszonyban van az épülethez, melyben működik, mint a csiga a házához.

Azok, akik az 1897-iki törvényjavaslatot megkoncipiálták, bár a gyakorlati szükségletek kielégítését természetesen előtérbe helyezték, a *statisztikai hivatal tudományos feladatairól* sem feledkeztek meg. Az 1. §. második bekezdése kiemeli, hogy összehasonlítás céljából a Központi Statisztikai Hivatal nemzetközi adatokat is gyűjthet, köteles viszont a nemzetközi statisztika érdekeit saját részéről is előmozdítani. Ismerve a már említett túlgyakorlatias közfelfogást, az indokolás szinte letompítani igyekszik azt, hogy az összehasonlító nemzetközi statisztikát is be akarja vonni a Központi Statisztikai Hivatal működésébe. „Teljesen új — úgymond az indokolás — a javaslatban a nemzetközi adatok gyűjtésére való hivatkozás, amelyet avégből tartottam

szükségesnek felvenni, hogy a törvényben a Statisztikai Hivatalnak e nembeli munkaköre is *legalább érintve* legyen.“ Tudományos igényeket kívánt a törvényjavaslat kielégíteni 4. §-ával is, mely nyilvános könyvtár és térképgyűjtemény létesítését rendelte el. A Statisztikai Hivatal magas szerepéről alkotott fennkölt felfogást árult el különösen a javaslatnak 3. §-a, mely ki akarta mondani, hogy a hivatal szakműködésére nézve önálló, az indokolás szavaival élve, abból az elvből kifolyólag, „hogy a statisztika esetleges kormányi befolyástól menten, mindenkor lehetőleg tárgyilagosan tüntesse fel az ország közállapotait. Ennek törvényes biztosítása a statisztikai adatok iránti bizalomnak egyik leglényegesebb feltétele“.

A nagy tudással és szakszerűséggel megkoncipiált törvényjavaslattal szemben mennyivel sivárabb a képviselőház közgazdasági bizottságának jelentése, mely a kérdésnek csak gyakorlati oldalát nézte és szánalmas kicsinyességről tesz tanuságot, mikor a következőket mondja: „A 3. §-ban a Statisztikai Hivatal tudományos jellegének önállóságára vonatkozó intézkedés félremagyarázására szolgálhat alkalmat a hivatal közjogi állása tekintetében, ezért ezen intézkedés mellőzésével, a kereskedelmi miniszter úr javaslatára kimondtuk, hogy a Központi Statisztikai Hivatal közvetlenül a kereskedelmi miniszternek van alárendelve“. Éppen a legutóbbi hetek politikai történetéből tudjuk, hogy Franciaországban a Herriot-kabinet azért bukott meg, mert a francia szenátus nem tartotta megengedhetőnek, hogy a kormány a Nemzeti Jegybank által kibocsátott statisztikára befolyást gyakoroljon. Nézetem szerint megengedhetetlen beavatkozás lenne a kormány részéről, ha a Statisztikai Hivatal adatok elhallgatására vagy azoknak célzatos csoportosítására, beállítására akarná rábírní. Éppen napjainkban, midőn az általános szavazati jog térhódítása következtében az európai parlamentek szellemi színvonala aláhanyatlott, midőn a szakszerű, tárgyilagossá váltak s a költségvetési tárgyalások során az országok összhelyzetéről összefoglaló kép nem alakul ki, a parlamentekről szinte átháramlik a feladat a Statisztikai Hivatalokra, hogy a nemzeteket valódi helyzetükről szigorú tárgyilagossággal és teljes őszinteséggel tájékoztassák. Az Országos Magyar Gyűjteményegyetemben egyesült Országos Levéltárunk és nagy múzeumaink tudományos és belkormányzati függetlenségének biztosítására az 1923. évi I. t.-c. 4. §-a a Gyűjteményegyetem Tanácsának a közigazgatási bíróság előtt olyan garanciális

panaszjogot adott, mint aminővel a törvényhatóságok bírnak alkotmányos önállóságuk, autonómiájuk védelmére. Az imént kifejtett okokból ugyanilyen bírói jogvédelem alá kellene helyezni a Statisztikai Hivatalnak azt a jogát, hogy az ország közállapotairól teljesen szabadon tájékoztathassa a nemzetet. Olyan kormányoknak, melyek a közügyet becsületesen szolgálják, nincs okuk félni a teljes, leplezetlen igazságtól.

De az országgyűlés közgazdasági bizottságának jelentésénél is vigasztalanabb képet tár elénk a javaslat parlamenti tárgyalása. Az egész az 1897 augusztus 5-iki ülés naplójában mindössze három oldalt foglal el. Heltai Ferenc előadó 2—3 perces beszédben somásan végzett a kérdéssel, bevezető miniszteri beszédben a parlamentnek nem volt része, de a katonai kérdésben rövid, parázs vita fejlődött ki. Ha valaki tárgyi ismeretek híján nem képes hozzászólni valamely kérdéshez, akkor napjainkban személyeskedik, régebben pedig valami formában belekeverte a dologba Ausztriát vagy a közös hadsereg ügyét.

Ilyen szellemi útravalóval bocsátotta el a törvényhozás az 1897. évi XXXV. törvénycikket. A Statisztikai Hivatal kiváló tisztviselői azonban csodákat műveltek s az egyes kiadványokhoz írott szöveges bevezetésekben, melyek a táblázatokat megelőzik, rendkívül sok elméleti tudás nyilvánul meg, de sajnálattal kell megvallani, hogy a statisztika tudományos művelésére és a nemzetközi összehasonlító statisztikával való foglalkozásra államtól és társadalomtól vajmi kevés biztatást nyert a hivatal.

Hogy a szakminisztériumok a multakban miként kezelték az alájuk tartozó olyan hivatalokat, melyek tudományos és gyakorlati igényeket egyaránt hivatottak kielégíteni, arra jellemző az Országos Levéltár sorsa, melyet elhalmaztak nemességi ügyekkel és kamarási próbákkal s ha valamelyik fogalmazó egy bonyolult ügy elintézését le akarta magáról rázni, kiadta történeti tanulmányozás végett az Országos Levéltárnak. Néha-néha a személyzetbe is bebetoltak egyéneket, kiket a „kebelben“ nem akartak alkalmazni. Az ilyenfajta felső vezetésnek azután az volt a szomorú következménye, hogy tizenharuadrangú folyóügyek elintézését nyertek ugyan, de elintézetlen maradt a magyar nemzetnek az a nagy ügye, hogy megismerhesse életének történetét az utolsó négyszáz évben, melynek kútfőit az Országos Levéltár őrzi. Midőn az Országos Levéltárt a kultusztárca hatáskörébe átvettük és mint a Nemzeti Múzeum, a Szépművészeti Múzeum és az Iparművészeti Múzeum testvérét az Országos Magyar Gyűjteményegyetembe befogadtuk, akkor az 1922. évi XIX. t.-c. 9. §-a egészen világosan kimondta, hogy az Országos Levéltár *tudományos* intézet, melynek *főhivatala*, hogy levéltári anyagát szakszerűen őrizze, gondozza, rendezze és gyarapítsa, rendszeresen tanulmányozza, tudományosan ismertesse és kiadja, a tudományos kutató-

sokat végző feleknek erre az engedélyt megadja s őket szakszerű útbaigazításokkal ellátja. E szoros tudományos cél munkálásán kívül a Levéltár természetesen továbbra is ad szakvéleményt úgy nemesi ügyekben, mint történelmi megvilágítást igénylő kérdésekben, de természetesen megfelelő gát van szabva azzal szemben, hogy Országos Levéltárunk apró-cseprő ügyekkel főhivatásától elvonassék. Mióta az Országos Levéltár a Gyűjteményegyetem keretébe fölvétetett, tudományos tisztviselői karába a történelmi szak doktorai sorából csak olyanok nevezettek ki, akik külföldi történelmi intézeteinkben a levéltári kutatás módszereiben elméleti és gyakorlati kiképzést nyertek s alkalmazásuk után is időnkint tudományos kiküldetéseket nyernek, hogy Európa nagy archívumaiban dolgozzanak. Ily módon sikerült Országos Levéltárunkban olyan tudományos szellemet ápolni, melynek nemes gyümölcsei a történelmi tudomány megújodása terén már is mutatkoznak.

Ugyanígy járunk el a Gyűjteményegyetem többi intézetének tudományos tisztviselő karával és egyetemeink adjunktusaival is.

A német tudomány Nothgemeinschaftjének támogatásával magyar építész megy a poroszok római archaeológiai intézetébe, hogy részt vegyen az antik római építészet tanulmányozásában. Egy másik építészünket kiküldjük a németek trieri ásatásaihoz, hogy *közreműködjen* a római provinciális építészet emlékeinek feltárásában s így szerzendő tapasztalatai javára fognak válni hazai Pannonia-kutatásainknak. Múzeumi könyvtárunk egyik öre a berlini nagy könyvtárakban dolgozott, hogy megismerkedjék a porosz állami könyvtárak egyesített országos katalógusának szerkesztésével. A Szépművészeti Múzeum egyik tisztviselője a német rokokóépítészet remekeinek tanulmányozása céljából tesz tanulmányutat, hogy megkapjuk a kulcsot a XVIII. századbeli magyarországi építészet megértéséhez; egy másik tisztviselője olasz levéltárakban és múzeumokban kutat a XV. és XVI. századbeli olasz-magyar művelődési és művészeti kapcsolatok emlékei után; egy harmadik az ősszel megy a berlini múzeumokba, hogy tanulmányozza az antik kultúrának azokat az emlékeit, melyeket a németek újabb hatalmas ásatásai hoztak napfényre.

Még nagyobb gondot fordítunk a természettudományokra. Itt szép lehetőségek nyíltak meg számunkra két örvendetes tény folytán: megnyitottuk az utat a Vilmos császár-társaság dahleni kutatóintézetébe és megnyertük a Rockefeller fundation érdeklődését a fiatal magyar természettudósok iránt. Műegyetemünk, csillagvizsgálónk asszisztensei, a Nemzeti Múzeum természettárainak örei, fiatal matematikusok, fizikusok, chemikusok, asztrológusok, biológusok ezen az úton megbecsülhetetlen továbbképzési lehetőségekhez jutnak.

Nem óhajtom további részletezéssel a tisztelt Közgyűlés figyelmét fárasztani. Mindezt két okból hoztam fel. Elsőben annak illusztrálása végett, hogy a kultusztárca gondjaira bízott nagy közintézményeket újból be akarjuk kapcsolni az európai szellemi élet nagy közösségébe, mire annyival is inkább szükségünk van, mert a világháború óta nagyon izolálódtunk s hazai könyvtáraink tátongó hiányai sem pótolhatván, a honmaradók legjobb akarat mellett sem képesek tudomást szerezni arról a haladásról, melyet saját szak-tudományuk az utolsó évtized alatt tett. De

az iméntieket elmondottam azért is, hogy a külföldi iskolázást és a statisztikai külföldi nagy intézetekbe való hospitálást kérjem a statisztikai hivatal derék tisztviselői kara részére is.

Általában azt óhajtanám, hogy mindazok az előnyök, melyeket a Gyűjteményegyetem nyújt a kötelékébe tartozó intézményeknek, megfelelő alakban kijussanak Központi Statisztikai Hivatalunknak is, melyet én nemzeti nagy intézményeink sorában kulturális belértékre Országos Levéltárunk és Nemzeti Múzeumunk egyenrangú társának tekintek. Gyűjteményegyetemi koncepcióm voltaképen három vezető gondolaton nyugszik.

Minden közgyűjteménynél többé-kevésbbé törpe státusok voltak, az Országos Levéltárnál, a Szépművészeti Múzeumnál és az Iparművészeti Múzeumnál éppen azért rendez előléptetési viszonyokról szó sem lehetett, csak a Nemzeti Múzeumnak volt nagyobb személyzete. Négy közgyűjteményünk személyzetének egyesítése azonban 100 főből álló tudományos tisztviselői státus létesítését tette lehetővé, mely állásokat tervszerűen használjuk fel annak biztosítására, hogy ne csak minden fődiszciplinának, hanem a tudomány-szakok alsóbb elágazódásainak is legyen legalább egy-egy képviselője Magyarországon. Az ösztöndíjak osztása és a hazatérő-ösztöndíjasok kinevezése e szempont szerint megalkotott egységes tudománypolitikai terv szerint és annak végrehajtásaképpen történik.

És itt érkezünk el gyűjteményegyetemi gondolatom második alapelvehez, mely abban áll, hogy a szemináriumos és laboratóriumos professzoroknak alkalom adassék arra, hogy a legszűkebb környezetükben felnőtt valóban tudományos hajlammal bíró kitűnő ifjakat a főiskola padjairól külföldi intézeteinken és ösztöndíjainkon át eljuttathassák biztos állásokba s így a valódi tehetségek el ne kallódjának. A Gyűjteményegyetem Tanácsában a főszakmák szemináriumos és laboratóriumos professzorai képviselve vannak, a kezdőállásokra való kandidálás jóformán az ő kezükbe van letéve. Így törekszem megcsinálni a nagy hidverést az iskolából az életbe.

Gyűjteményegyetemi koncepcióm harmadik alapelve az, hogy az autonómiának a tudományegyetemek és a tudományos akadémiák életében bevált igazgatási formáját átvigyük, átültessük a nagy közgyűjtemények: a levéltárak, könyvtárak és múzeumok életébe oly módon, hogy azok a kultuszminiszter felügyelete alatt a központi bürokrácia apró benyúlásaitól menten, önmagukat kormányozzák.

A kezdeményező magas örömét érzem, midőn közel három évi tapasztalat után látom, mily bölcsen, öntudatosan és célszerűen él a Gyűjteményegyetem Tanácsa a neki törvényben biztosított önkormányzati joggal. Az eddigi elért eredmények arra indítottak, hogy a Gyűjteményegyetem gondolatát kiszélesítsem s a Gyűjteményegyetemet a tanítással nem foglalkozó nagy tudományos intézetek önkormányzati testületévé építsem ki. A svábhegyi csillagvizsgáló, a bécsi Magyar Történeti Intézet már bekívánczoltak és befogadást is találtak a Gyűjteményegyetem kötelékébe, ahová beilleszthető lenne a Magyar Királyi Földtani Intézet, a Meteorológiai Intézet és a megteremtendő botanikus kert is.

Csak célszerű organizáció kérdése, hogy ezeknek az előnyöknek a Központi Statisztikai Hivatalt is osztályosává tegyük. Meg kell találni a módját annak, hogy az egyetemeink statisztikai tanszékei mellett szervezett szemináriumokban kitűnt fiatal erők színe-java neveztessek ki a Statisztikai Hivatal fogalmazói karának kezdő állásaira. Meg kell nyitni a lehetőségét annak, hogy a személyzet egy-két tagja évente tanulmányutakra, főleg külföldi statisztikai hivatalokba hospitálni küldessék. Keresni kell a formáját egy célirányos önkormányzatnak, mely nélkül nehezen él zavartalan életet oly nagy intézmény,

mely magas tudományos igényeket van hivatva kielégíteni. S a hivatal szorosán tudományos feladatainak megvalósítása végett külön nemzetközi összehasonlító osztályt kell szervezni, mely esetben a külföld is el fogja ismerni azt, amit mi magyarok már régen tudunk, hogy a magyar Központi Statisztikai Hivatal belértékre sem áll mögötte a világ legjobb ilyenmű intézeteinek sem.

Mert csodálatos a magyar faj tehetsége és tragikus, hogy a magyar tehetségek teljes kifejlődését sok esetben megakadályozza viszonyainknak mostohasága. A magyar kultúrpolitikának szent feladata, hogy mint a gondos, kertész örökődik minden egyes orchidea-cserép fölött, úgy óvja a bimbózó magyar tehetségeket attól a korai fagytól, amit a szellemi életben és a közpályán félreismerésnek, irigységnek, protekciórendszernek, közönynek, nemtörődömségnek neveznek. Életemnek szent célja, hogy odanyujthassam segítő kezemet minden igazi magyar tehetségnek; sajnos, sokszor lefognak alkotásra fölemelt kezemet.

De bármint alakuljon is a Statisztikai Hivatal szervezetének jövője, a Jekelfalussyak, a Varghák és a Budayak szelleme él ott tovább s az intézményben ápolt nagy tradíció biztosítéka marad annak, hogy Statisztikai Hivatalunk a magyar szellemi életnek mindig egyik főtényezője lesz.

Személyi hírek.

Nouvelles personnelles.

Az altonai városi statisztikai hivatal érdemes igazgatója *Trelau*, 1925 április 1-én hosszú és eredményes működés után nyugalomba vonult.

A Délafrikai Unio Statisztikai Hivatalának igazgatóját *C. W. Cousins*-t, aki 1917 óta állt a hivatal élén, munkaügyi miniszterre neveztek ki. Utódja *J. E. Holloway*, a pretoriai egyetem r. tanára lett.

Nomination. Sur la présentation du Ministre royal hongrois du Commerce, S. A. S. le Régent de Hongrie vient de nommer sous-secrétaire d'État et directeur de l'Office central de Statistique: **M. Aloyse Kovács**, conseiller ministériel, ayant le titre de sous-secrétaire

d'état; il a nommé en même temps sous-directeur de l'Office central de Statistique **M. Béla de Tormay**, conseiller ministériel.

Kinevezés. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére a kormányzó úr Öföméltósága **Kovács Alajos** helyettes államtitkári címmel felruházott miniszteri tanácsost helyettes államtitkárrá és a magyar kir. közp. Stat. hivatal igazgatójává, továbbá **Tormay Béla** miniszteri tanácsost az V. fizetési osztályban való meghagyása mellett a magyar kir. közp. Stat. hivatal aligazgatójává nevezte ki.

Magyarország gazdasági jelzőtáblája. — *Tableau économique de la Hongrie.*

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	Háború előtti adatok ¹⁾ <i>Données d'avant- guerre</i>	1923	1924	1 9 2 5		
					március <i>mars</i>	április <i>avril</i>	május <i>mai</i>
1. Népmozgalom. — Mouvement de la population.							
Házasságkötések — <i>Mariages</i>	száma <i>nombre</i>	1909—1912. évi átlag <i>moyenne de 1909—1912.</i> 68.000	77.023	75.453	3.768	4.225	6.607
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	9.1	9.5	9.0	5.5	6.2	9.7
Élve születettek — <i>Nés-vivants</i>	"	263.000	230.374	214.918	20.769	19.463	20.456
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	35.2	28.4	26.3	30.4	28.4	29.9
Halálozás — <i>Décès</i>	"	174.000	155.951	164.371	12.946	13.102	18.266
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	23.3	19.2	20.1	18.9	19.1	19.4
Egy éven aluli elhaltak — <i>Décédés au- dessous d'un an</i>	"	55.000	42.785	41.852	3.070	3.108	3.425
100 elveszülettre esik — <i>Proportion pour 100 nés-vivants</i>	"	20.9	18.6	19.5	14.8	15.9	16.7
Gümőkórban elhaltak — <i>Décès causés par la tuberculose</i>	"	27.000	24.265	25.758	2.190	2.354	2.160
1000 lélekre esik — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	3.5	2.99	3.2	3.2	3.4	3.2
Szaporodás — <i>Accroissement</i>	"	89.000	74.423	50.547	7.823	6.561	7.190
1000 lélekre jut — <i>Proportion pour 1000 âmes</i>	"	11.9	9.2	6.2	11.5	9.3	10.5
Kivándorolt — <i>Émigrés</i>	"	—	2.951	2.025	154	356	434
Visszavándorolt — <i>Rémigrés</i>	"	—	287	474	25	20	31
2. Munkapiac. — Marché du travail.							
Hatósági munkaközvetítők:							
<i>Offices publics du placement:</i>							
Munkahelyek — <i>Offres d'emploi</i>	száma <i>nombre</i>	—	80.331	100.094	4.266	4.718	5.540
Munkakeresők — <i>Demandes d'emploi</i>	"	—	104.579	149.294	13.128	12.925	13.386
100 munkahelyre esett munkakereső <i>Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi</i>	"	—	130.2	149.1	307	274	241
Munkaközvetítés — <i>Placements</i>	"	—	51.888	49.493	2.576	2.843	3.329
100 munkahelyre esett közvetítés — <i>Proportion des placements pour 100 offres d'emploi</i>	"	—	61.2	49.4	60.4	60.3	60.1
Munkabérek — Salaires:							
Bádogos — <i>Ferblantiers</i>	"	—	—	—	10.400	9.430	9.709
Asztalos — <i>Menuisiers</i>	"	—	—	—	8.555	7.859	7.912
Szabó — <i>Tailleurs</i>	"	—	—	—	10.230	8.979	7.376
Kömfűves — <i>Mayons</i>	"	—	—	—	11.000	9.667	9.000
Napszámos — <i>Journaliers</i>	"	—	—	—	7.809	7.102	6.412
Gyári munkásnő — <i>Ouvrières des fabr.</i>	"	—	—	—	3.631	3.817	3.499
Napszámosnő — <i>Journalières</i>	"	—	—	—	5.315	4.964	5.652
3. Termelés. — Production.							
Búza — <i>Froment</i>	q	1911/15 évi átl. <i>moyenne de 1911 à 1915</i> 19,950.076	18,426.572	13,712.924	—	—	—
Róz — <i>Seigle</i>	"	8,042.139	7,944.139	5,806.221	—	—	—
Árpa — <i>Orge</i>	"	7,141.212	5,937.613	3,254.377	—	—	—
Zab — <i>Avoine</i>	"	4,404.705	3,985.575	2,485.783	—	—	—
Tengeri — <i>Mais</i>	"	15,055.696	12,509.418	20,343.400	—	—	—
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	19,458.893	13,342.276	19,128.476	—	—	—
Cukorrépa — <i>Betteraves à sucre</i>	"	15,019.512	8,635.888	14,268.628	—	—	—
Bor (mustterm.) — <i>Vin (production de moût)</i>	hl	1,997.622	4,696.560	1,368.165	—	—	—
Köszén — <i>Houille</i>	q	8,060.857	6,786.436	6,886.750	669.711	624.993	—
Barnaszén — <i>Lignite</i>	"	54,525.932	62,246.767	57,416.547	3,542.086	3,675.178	—
Szesz ²⁾ — <i>Alcool</i> ²⁾	hl	—	238.856	225.144	—	—	—
Cukor (nyerscukorértékben) ²⁾ — <i>Sucre (en valeur de sucre brut)</i> ²⁾	q	—	2,758.927	818.820	1,234.450	—	—

¹⁾ Az adatok Magyarország mai területére vonatkoznak. — *Les données se rapportent au territoire actuel de la Hongrie.* — ²⁾ A feltüntetett évvel végződő gazdasági év adatai. — *Données de la campagne se terminant avec l'année indiquée.*

(folytatás - suite)

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	Háború előtti ad. <i>Données d'avant guerre</i>	1923	1924	1 9 2 5		
					március <i>mars</i>	április <i>avril</i>	május <i>mai</i>
4. Pénz és hitel. — Monnaie et crédit.¹⁾							
A korona zürichi árfolyama — <i>Cours du change de la couronne à Zurich</i>	100K = sv. fr. 100 cour. = francs suiss. 1 sv.fr. = kor. 1 fr. suiss. = cour.	1913 105.01	0.0305	0.007025	0.0072	0.007225	0.007275
Postatakarékpénztári betétállá- dék — <i>Effectif des dépôts dans la caisse d'épargne postale</i>	millió kor. — millions de cour.	—	104.699	1,884.895	1,801.977	1,879.066	1,107.698
13 legnagyobb pénzüintézet betét- áll. — <i>Effectif des dépôts de 13 établ. de crédit</i>	"	—	421.654	3,454.371	2,868.516	2,941.112	3,188.400
Csődök — <i>Faillites</i>	száma <i>nombre</i>	—	15	58	27	37	45
Kényszeregyezségek — <i>Concor- dats judiciaires</i>	"	—	—	—	212	246	302
Magyar Memzeti Bank — <i>Banque Nationale de Hongrie</i> :							
Érckészlet — <i>Encaisse métal.</i> :							
(arany, ezüst, devizák és valu- ták — <i>or, argent, devises et valeurs</i>)	millió kor. <i>millions de cour.</i>	—	—	2,479.497	2,665.487	2,747.668	2,790.632
Leszámitolt váltók, közraktári jegyek és értékpapírok — <i>Trai- tes, warrants et titres escompt.</i>	"	—	—	1,976.888	1,514.532	1,485.898	1,459.274
Jegyforg. — <i>Billets en circul.</i>	"	—	—	4,513.990	4,270.096	4,526.216	4,493.649
Kamatláb — <i>Taux en banque</i>	"	—	—	12.5	11	11	9
Tőzsdeindex ²⁾ — <i>Indices de la Bourse</i>	száma <i>nombre</i>	100	32.6	13.3	11.3	11.2	10.5
Nagykereskedelmi indexszám — <i>Nombre-indice des prix de gros</i>	"	1	7.915	23.466	21.178	20.766	20.264
Megélhetési indexszám — <i>Nombre indice du coût de la vie</i>	"	1	—	17.103	16.134	15.823	16.567
5. Külkereskedelmi forgalom Commerce extérieur.							
Behozatal — <i>Importation</i>	drb — <i>pièces</i>	—	164.720	327.589	77.535	84.364	59.484
	q ezer ar. kor. <i>en milliers de couronn. or</i>	—	37,540.090	45,135.320	2,534.136	2,383.342	3,143.184
	drb — <i>pièces</i>	—	422.985	702.806	57.742	52.654	52.842
Kivitel — <i>Exportation</i>	drb — <i>pièces</i>	—	1,195.174	1,217.297	21.352	31.242	31.501
	q ezer ar. kor. <i>en milliers de couronn. or</i>	—	12,089.211	16,956.746	1,395.306	1,384.321	1,582.284
	drb — <i>pièces</i>	—	338.088	575.010	52.227	46.626	52.598

¹⁾ A csődök kivételével év-, illetve hóvégi adatok. — *Données à la fin de l'époque, excepté pour les „Faillites“.*

²⁾ Az 1913. évi részvényállományt érintő tőkeváltozások számbavételével.